

Mokanda mpo na
MASOLO YA
BIBLIA

BUKU OYO EZALI YA

Mokanda mpo na
MASOLO YA
BIBLIA

© 1978, 2004, 2011
WATCH TOWER BIBLE AND TRACT SOCIETY
OF PENNSYLVANIA

Mokanda mpo na Masolo ya Biblia

Babimisi
WATCH TOWER BIBLE AND TRACT SOCIETY OF SOUTH AFRICA NPC
1 Robert Broom Drive East, Rangeview, Krugersdorp, 1739, R.S.A.

Na nsuka ya lisolo mokomoko
batye baverse epai lisolo euti.

Enyatami na 06/2013

Buku oyo ezali ya koteka te.
Ebimisami mpo na koteya bato Biblia
na mokili mobimba, mpe mbongo mpo
na kosala mosala yango eutaka na
makabo oyo bato bapesaka na bolingo
na bango moko.

My Book of Bible Stories
Lingala (*my-LI*)

Made in the Republic of South Africa
Enyatami na Afrika ya Sudi

J.G.

MOKANDA MPO NA MASOLO YA BIBLIA

MAKAMBO oyo ezali buku oyo ezali makambo ya solo. Euti na Biblia, mokanda oyo eleki mikanda nyonso. Buku oyo ezali koyebisa makambo ya mokili, uta Nzambe abandaki kozalisa tii na mikolo na biso. Ezali mpe kolobela bilaka ya Nzambe mpo na mikolo oyo ezali koya.

Na yango, buku oyo ekoyebisa makambo oyo ezali na kati ya Biblia. Ezali kolobela ebele ya bato ya kala mpe makambo oyo basalaki. Ezali mpe kolobela elikya ya malamumu mpenza oyo Nzambe apesi bato: bomoi ya seko na mabele oyo ekokóma paradiso.

Buku oyo ezali na masolo nkama moko na zomi na motoba (116). Tokaboli yango na biteni mwambe. Na ebandeli ya eteni mokomoko, balimboli na mokuse makambo oyo ezali na kati ya eteni yango. Masolo yango ekomami na molongo na kolanda ndenge makambo esalemaki. Yango ekosalisa yo oyeba ntango oyo likambo na likambo esalamaki.

Ekomami na elobeli ya petee. Bana mike, bokoki kotánga masolo yango bino moko. Bino baboti bokomona ete bana na bino ya mike bakosepela bátángelaka bango masolo yango mbala na mbala mpe bakolemba koyoka yango te. Bokomona mpe ete, ezala bilenge to mikóló, bakosepela na buku oyo.

Na nsuka ya lisolo mokomoko batye baverse epai lisolo yango euti. Bótánga yango liboso ya koleka na lisolo mosusu. Soki bosilisi kotánga lisolo moko, bótalela mpe mituna mpo na koyekola lisolo yango; mituna yango ezali na nsima ya Lisolo 116 mpe bómeka kokanisa biyano na mituna yango.

MAKAMBO OYO EZALI NA KATI

ETENI 1 BANDA NA BOZALISI TII NA MPELA

1 Nzambe abandi kozalisa	6 Mwana malamu ná mwana mabe
2 Elanga kitoko	7 Mobali ya mpiko
3 Adama ná Eva	8 Bilombe na mokili
4 Babengani bango na Edene	9 Noa atongi masuwa
5 Bomoi ya mpasi ebandi	10 Mpela na mokili mobimba

ETENI 2 BANDA NA MPELA TII BAYISRAELE BALONGWE NA EZIPITO

11 Ebandeli ya monama	23 Ndoto ya Farao
12 Batongi ndako ya molai	24 Yozefe ameki bandeko na ye
13 Abrahama, moninga ya Nzambe	25 Yakobo akómi na Ezipito
14 Nzambe ameki Abrahama	26 Yobo atikali sembo
15 Mwasi ya Lota atali nsima	27 Bayisraele bakómi baombo
16 Yisaka azwi mwasi malamu	28 Babikisi Moize
17 Mapasa oyo bakeseni	29 Moize akimi
18 Yakobo akei na Harane	30 Moize na Ngomba Horebe
19 Bana ya Yakobo	31 Bakei epai ya Farao
20 Likama ekómeli Dina	32 Malozi zomi
21 Bandeko ya Yozefe bateki ye	33 Bakatisi Mbu Motane
22 Yozefe na kati ya boloko	

ETENI 3 BANDA BABIMI NA EZIPITO TII BAPONI MOKONZI YA LIBOSO NA YISRAELE

34 Bilei ya sika	36 Mwana-ngombe ya wolo
35 Yehova apesi mibeko na ye	37 Hema ya losambo

38 Banongi 12
39 Lingenda ya Arona
40 Moize abeti libanga
41 Nyoka ya motako
42 Mpunda elobi
43 Yosua akómi mokambi
44 Rahaba abombi banongi
45 Bakatisi Ebale Yordani
46 Lopango ya Yeriko ekwei

47 Moyibi moko na Yisraele
48 Bwanya ya bato ya Gibeone
49 Moi eteleme
50 Basi mibale ya mpiko
51 Ruta ná Naomi
52 Gideone ná bato na ye 300
53 Elaka ya Yefeta
54 Aleki bato nyonso na makasi
55 Mwana moke asaleli Nzambe

ETENI 4 BANDA NA MOKONZI YA LIBOSO NA YISRAELE TII BAKEI BOOMBO NA BABILONE

56 Mokonzi ya liboso na Yisraele
57 Nzambe aponi Davidi
58 Davidi ná Goliath
59 Davidi akimi Saulo
60 Abigaile ná Davidi
61 Davidi akómi mokonzi
62 Mikakatano na libota ya
 Davidi
63 Salomo, mokonzi ya bwanya
64 Salomo atongi tempelo
65 Bokonzi ekabwani
66 Yezabele, mwasi mabe

67 Yehoshafate atyeli Yehova
 motema
68 Bana mibale basekwi
69 Kobika ya Naamane
70 Yona ná mbisi ya monene
71 Nzambe alaki paradiso
72 Nzambe asalisi Hizikiya
73 Mokonzi malamuni ya nsuka
74 Moto oyo azali kobanga te
75 Bilenge mibali minei na
 Babilone
76 Babebisi Yerusaleme

ETENI 5 BANDA NA BOOMBO NA BABILONE TII BATONGI LISUSU BIFELO YA YERUSALEME

77 Baboyi kofukamela ekeko
78 Loboko ekomi na efelo
79 Danyeke na libulu ya nkosi
80 Balongwe na Babilone

81 Batyeli Nzambe motema
82 Mordekai ná Estere
83 Bifelo ya Yerusaleme

ETENI 6 BANDA YESU KRISTO ABOTAMI TII AKUFI

84 Anzeli akei epai ya Maria	93 Yesu aleisi ebele ya bato
85 Yesu abotami na ndako ya bibwele	94 Alingi bana mike
86 Bato balandi monzoto	95 Ndenge Yesu azali koteya
87 Elenge Yesu na kati ya tempelo	96 Yesu abikisi bato ya maladi
88 Yoane abatisi Yesu	97 Yesu ayei lokola Mokonzi
89 Yesu apetoli tempelo	98 Na ngomba ya Olive
90 Yesu ná mwasi Mosamaria	99 Elambo ya Nkolo
91 Yesu ateyi na ngomba	100 Na elanga ya Getesemane
92 Yesu asekwise bakufi	101 Babomi Yesu

ETENI 7 BANDA YESU ASEKWI TII BAKANGI PAULO

102 Yesu azali na bomoi	108 Na nzela ya Damasi
103 Yesu amonani mbala mingi	109 Petro epai ya Korneyi
104 Yesu azongi na likoló	110 Paulo abengi Timote
105 Bazeli na Yerusaleme	111 Elenge mobali moko alali
106 Anzeli abikisi bango	112 Likama na mobembo
107 Babomi Stefano na mabanga	113 Paulo akómi na Roma

ETENI 8 NYONSO OYO BIBLIA ESAKOLAKA EKOKISAMAKA

114 Mabe ekosila	116 Tóluka bomoi ya seko
115 Paradiso ya sika na mabele	

Mituna mpo na koyekola
Mokanda mpo na Masolo ya Biblia

Mituna ya masolo nyonso oyo ezali na buku oyo ebandi
na lokasa oyo ezali nsima ya Lisolo 116.

Banda na bozalisi tii na Mpela

Likoló ná mabele eutá wapi? Moi, sanza, minzoto, ná biloko nyonso oyo ezali na mabele ebimaki ndenge nini? Biblia epesi eyano ya solo, elobi ete Nzambe nde moto akelaki yango. Yango wana, buku oyo ebandi na masolo oyo elobeli liboso mpenza ndenge Nzambe asalaki biloko nyonso.

Bikelamu ya liboso oyo Nzambe asalaki ezali baanzelu. Baanzelu bamonanaka te lokola Nzambe. Nzambe asalaki mabele mpo na bato. Asalaki mwasi ná mobali ya liboso, nkombo na bango Adama ná Eva mpe atyaki bango na paradiso. Kasi batosaki ye te mpe basengelaki lisusu kofanda wana te.

Banda Nzambe asalaki mokili tii na Mpela, elekaki mbula nkóto moko na nkama motoba na ntuku mitano na motoba (1 656). Na ntango yango, bato mabe bakómaki mingi. Satana ná baanzelu mabe na ye bazalaki kuna na likoló. Kaina ná ebele ya bato mabe mosusu bazalaki awa na mabele, kati na bato mabe yango tokoki kotánga bilombe ya makasi mingi. Kasi bato malamu mpe bazalaki: Abele, Enoka ná Noa. Na eteni ya LIBOSO ya buku oyo, tokolobela bato yango mpe makambo oyo esalemaki na ntango wana.

NZAMBE asalaki biloko nyonso. Asalaki moi mpo engengisaka biso na moi, sanza ná minzoto mpo engengisaka biso na butu. Asalaki mpe mabele mpo tófandaka wana.

Kasi moi, sanza, minzoto ná mabele, ezali biloko ya liboso te oyo Nzambe asalaki. Boyebi bikelamu ya liboso oyo Nzambe asalaki? Ezali bikelamu ya elimo lokola Ye. Tokoki komona bango te, ndenge tokoki mpe komona Nzambe te. Biblia ebengi bikelamu yango baanzelu. Nzambe asalaki baanzelu mpo báfandaka na ye kuna na likoló.

Anzelu ya liboso oyo Nzambe asalaki azali na ntina mingi. Ezali Mwana ya liboso ya Nzambe. Asalaki esika moko na Tata na ye, asalisaki ye na kosala biloko mosusu nyonso. Asalisaki Nzambe na kosala moi, sanza, minzoto ná mabele.

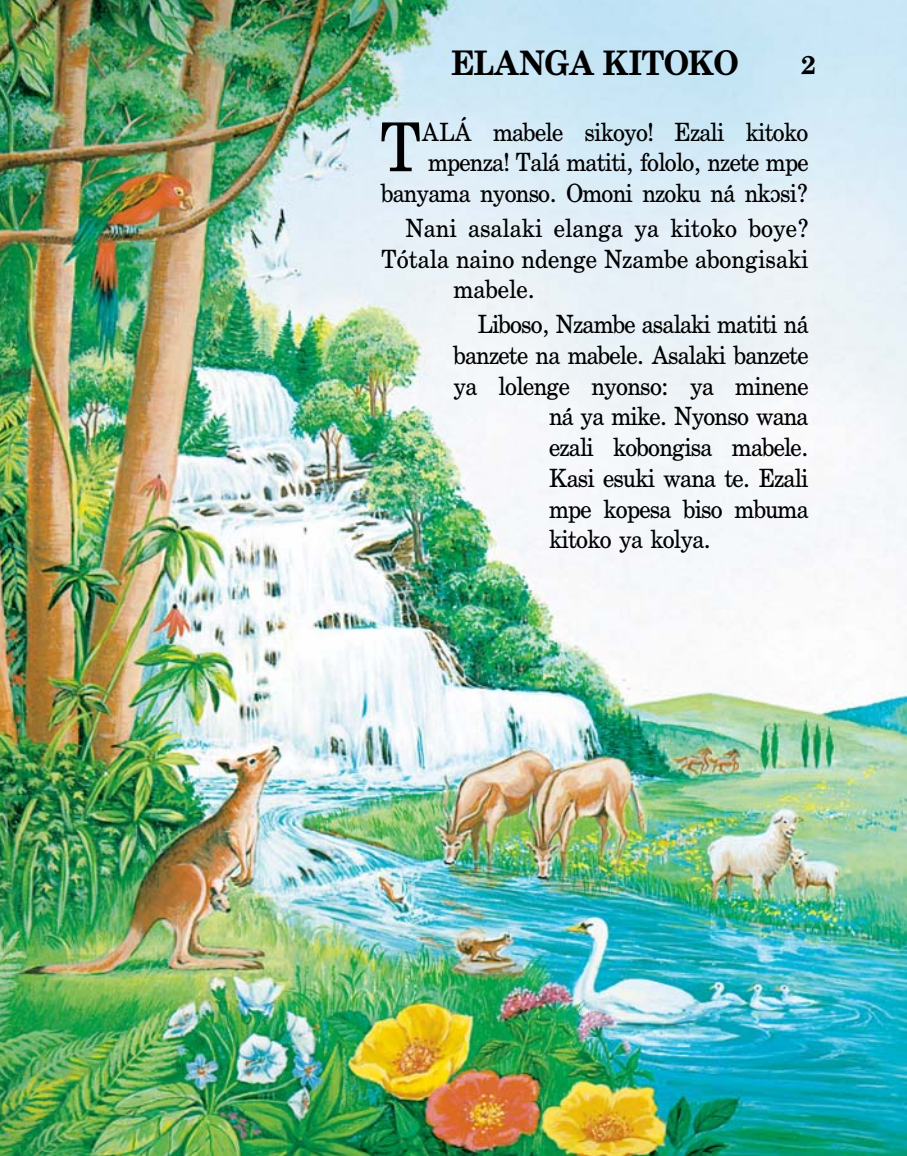
Na ebandeli, mabele ezalaki ndenge nini? Moto akokaki kofanda na mabele te. Mai etondaki na mabele mobimba. Kasi, Nzambe alingaki ete bato báfanda na mabele. Yango wana, abandaki kobongisa yango. Asalaki nini?

Likambo ya liboso, mabele esengelaki kongengisama. Yango wana, Nzambe asalaki moi mpo engengisaka mabele. Uta na ntango yango, butu ná moi ebandaki kolandana. Na nsima, Nzambe abimisaki mokili, eutaki na mai.

Na ebandeli, mabele ezalaki ata na eloko moko te: fololo te, nzete te, nyama te, ndenge ozali komona na elilingi oyo. Ata na kati ya mai, mbisi ezalaki mpe te. Nzambe azalaki mpenza na mosala mingi mpo na kobongisa mabele ekóma esika ya kitoko mpo banyama ná bato báfanda wana.

TALÁ mabele sikoyo! Ezali kitoko mpenza! Talá matiti, fololo, nzete mpe banyama nyonso. Omoni nzoku ná nkosi?

Nani asalaki elanga ya kitoko boye? Tótala naino ndenge Nzambe abongisaki mabele.

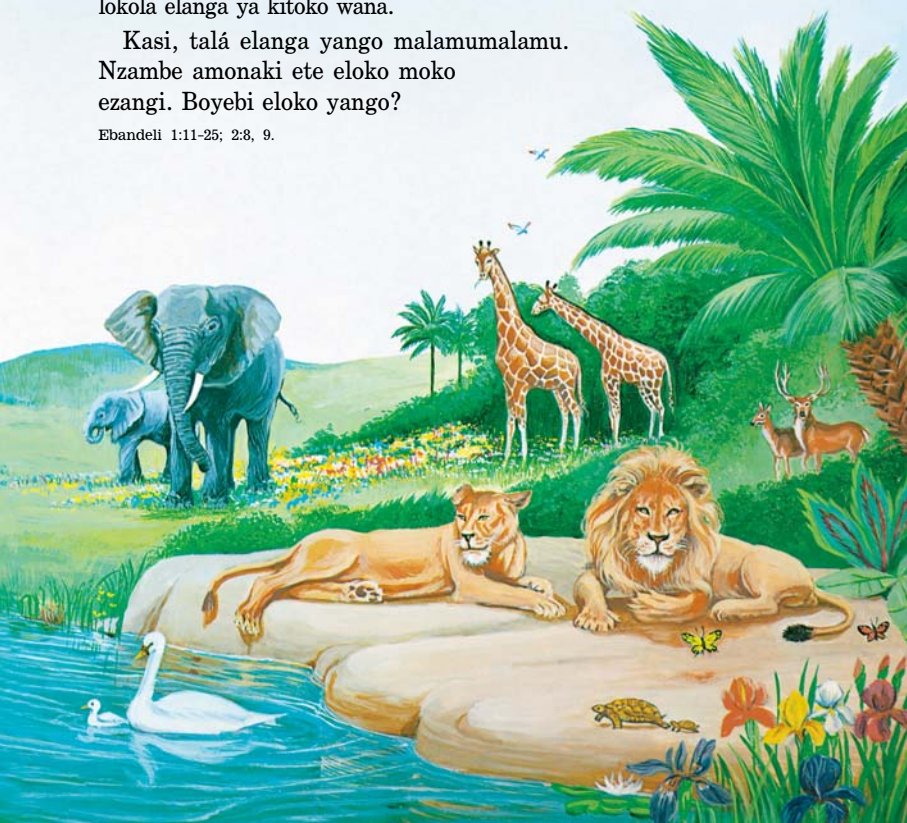
Liboso, Nzambe asalaki matiti ná banzete na mabele. Asalaki banzete ya lolenge nyonso: ya minene ná ya mike. Nyonso wana ezali kobongisa mabele. Kasi esuki wana te. Ezali mpe kopesa biso mbuma kitoko ya kolya.

Na nsima, Nzambe asalaki mbisi etambolaka na mai, mpe ndeke epumbwaka na likoló. Asalaki mpe banyama lokola mbwa, nyau, mpunda, mpe bongo na bongo. Nyama nini emonanaka mingi na mboka na bino? Tosepelaka mingi ndenge Nzambe asalelaki biso biloko nyonso wana.

Na nsuka, Nzambe abongisaki malamumalamu esika moko na mabele. Abengaki esika yango elanga ya Edene. Elanga yango ezalaki kitoko mingi. Eloko nyonso ezalaki kaka kitoko. Nzokande, mokano ya Nzambe ezalaki ete mabele mobimba ekóma lokola elanga ya kitoko wana.

Kasi, talá elanga yango malamumalamu. Nzambe amonaki ete eloko moko ezangi. Boyebi eloko yango?

Ebandeli 1:11-25; 2:8, 9.

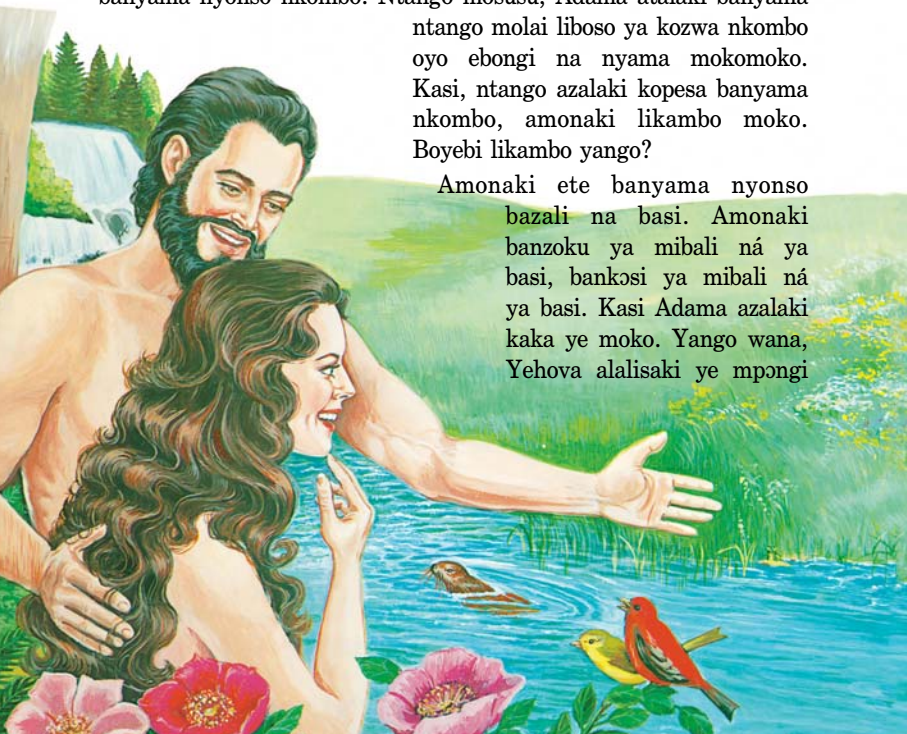

TOZALI komona nini na elilingi oyo? Tozali komona bato. Mobali ya liboso ná mwasi ya liboso. Nani asalaki bango? Nzambe. Boyebi nkombo ya Nzambe? Nkombo na ye Yehova. Bongo apesaki mobali nkombo Adama, mpe mwasi nkombo Eva.

Talá ndenge Yehova asalaki Adama. Akamataki putulu ya mabele mpe asali nzoto ya kokoka, nzoto yango nde mobali. Na nsima Nzambe atyaki mpema na zolo ya mobali, mpe Adama akómaki na bomoi.

Yehova Nzambe apesaki Adama mosala. Alobaki na ye apesa banyama nyonso nkombo. Ntango mosusu, Adama atalaki banyama ntango molai liboso ya kozwa nkombo oyo ebongi na nyama mokomoko. Kasi, ntango azalaki kopesa banyama nkombo, amonaki likambo moko. Boyebi likambo yango?

Amonaki ete banyama nyonso bazali na basi. Amonaki banzoku ya mibali ná ya basi, bankosi ya mibali ná ya basi. Kasi Adama azalaki kaka ye moko. Yango wana, Yehova alalisaki ye mpongi

ya makasi mpenza mpe akamati mokuwa moko na mopanzi na ye. Na mokuwa yango asaleli ye mwasi.

Kanisá naino esengo Adama ayokaki. Eva mpe asepelaki kofanda na kati ya elanga ya kitoko wana! Sikoyo bakokaki kobota bana mpe kofanda na esengo elongo.

Yehova alingaki ete Adama ná Eva bázala na bomoi libela na libela. Alingaki mpe ete bákómisa mabele mobimba kitoko lokola elanga ya Edene. Kanisá naino esengo oyo Adama ná Eva bazalaki na yango ntango bazalaki kokanisa mosala oyo bakosala! Na ntembe te, olingaki kosepela kosangana na mosala yango ya kokómisa mabele elanga ya kitoko mingi. Nzokande, bolamu na bango eumelaki te. Tiká tótala ntina nini eumelaki te.

Nzembo 83:18; Ebandeli 1:26-31; 2:7-25.

TALÁ sikoyo. Babengani Adama ná Eva na elanga kitoko ya Edene. Boyebi mpo na nini babengani bango?

Mpo basali likambo moko ya mabe mpenza. Yango wana, Yehova apesi bango etumbu. Oyebi likambo ya mabe oyo Adama ná Eva basalaki?

Basalaki likambo moko oyo Nzambe apekisaki bango. Nzambe apesaki bango nzela ete bálya mbuma ya nzete nyonso ya elanga. Kasi apekisaki bango mbuma ya nzete moko mpamba. Soki balei yango, bakokufa. Nzambe atikaki nzete yango mpo na ye moko. Mpe ndenge toyebi, ezali mabe kozwa eloko ya moto mosusu. Kasi likambo nini esalemaki?

Mokolo moko, Eva azalaki ye moko, mpe nyoka moko elobaki na ye. Likambo ya kokamwa mpenza! Nyoka elobaki na Eva alya mbuma ya nzete oyo Nzambe apekisaki. Nzokande, ntango Yehova asalaki banyoka, apesaki bango likoki ya koloba te. Emonani ete moto moko boye nde azalaki kolobisa nyoka yango. Moto yango nani?

Ezalaki Adama te. Ekoki kozala moko ya bikelamu oyo Nzambe asalaki liboso mpenza ya kosala mabele. Bikelamu yango ezali baanzelu, mpe tokoki komona bango te. Moko ya baanzelu yango akómaki na lolendo. Abandaki kokanisa ete asengeli koyangelaka lokola Nzambe. Alingaki bato bátosaka ye kasi Nzambe te. Ezali anzelu wana nde alobisaki nyoka.

Anzelu yango akosaki Eva. Ntango anzelu yango ayebisaki Eva ete soki alei mbuma oyo Nzambe apekisaki bango akokóma lokola Nzambe, Eva andimelaki ye. Alyaki mbuma yango, Adama mpe alyaki. Adama ná Eva batosaki Nzambe te mpe Nzambe alongolaki bango na esika ya kitoko mpenza oyo bazalaki kofanda.

Kasi, ata bongo, mokolo mosusu mabele mobimba ekokóma kitoko lokola elanga ya Edene. Bokomona na masolo mosusu ndenge oyo bokoki kosangana na mosala ya kokómisa mabele paradiso. Kasi sikoyo, tótala naino eloko nini ekómelaki Adama ná Eva.

NTANGO Adama ná Eva batiki elanga ya Edene, kuna na libándá bakutanaki na mikakatano ebele. Basengelaki kosala makasi mpo na kozwa bilei. Na esika ya komona banzete ya mbuma ya kitoko, bakómaki komona nde banzete ya nzube na esika bazali. Yango nde makambo ekómelaki Adama ná Eva lokola batosaki Nzambe te, mpe bazalaki lisusu baninga na Ye te.

Likambo ya mabe koleka, Adama ná Eva bazalaki lisusu na likoki ya kozala na bomoi libela te. Kobosana te ete Nzambe akebisaki bango ete, soki balei

mbuma ya nzete oyo apekisaki, bakokufa. Na yango, banda mokolo oyo balyaki mbuma yango, babandaki kokóma bampaka, mpe nsukansuka bakufaki. Talá bozoba ya koboya kotosa Nzambe!

Adama ná Eva babandaki kobota bana nde nsima ya ntango oyo Nzambe abenganaki bango na elanga ya Edene. Yango elimboli ete bana na bango mpe basengelaki kokóma bampaka mpe kokufa.

Soki Adama ná Eva bátosa Yehova, mbele bazalaki na bomoi ya esengo elongo na bana na bango! Mbele bakokaki kozala na bomoi libela

na esengo awa na mabele. Mbele moto moko akokaki kokóma mpaka te, kokufa mpe te.

Mokano ya Nzambe ezali ete bato bázala na bomoi ya esengo mpe ya seko mpe alaki ete mokolo mosusu ekozala bongo. Mabele ekokóma paradiso mpe bato nyonso bakoza na nzoto malamumu. Bato nyonso bakoza baninga ya malamumu mpe bango nyonso bakoza baninga ya Nzambe.

Kasi Eva azalaki lisusu moninga ya Nzambe te. Yango ememelaki ye mpasi. Akómaki kobota bana na mpasi makasi. Kozanga kotosa Yehova ememelaki ye mawa mingi.

Adama ná Eva babotaki bana ebele, ya mibali mpe ya basi. Ntango babotaki mwana ya liboso, bapesaki ye nkombo Kaina. Mpe mwana ya mibale bapesaki ye nkombo Abele. Oyebi likambo oyo ekómelaki bango?

Ebandeli 3:16-23; 4:1, 2; Emoniseli 21:3, 4.

BÓTALA Kaina ná Abele. Bakómi mikóló. Kaina azali mosali-bilanga. Azali kolona masango, mbuma ná ndunda.

Abele akómi mobateli ya mpate. Kobatela bana ya mpate ezali kosepelisa ye mingi. Bana ya mpate bakoli mpe mosika te Abele akómi kobatela bampate mingi.

Mokolo moko Kaina ná Abele bamemeli Nzambe mabonza. Kaina ayei na mbuma ya elanga mpe Abele ayei na mpate oyo eleki kitoko kati na bampate na ye. Yehova andimi Abele ná libonza na ye, kasi aboyi Kaina ná libonza na ye. Boyebi mpo na nini Nzambe andimaki Abele kasi aboyi Kaina?

Ezali te mpo libonza ya Abele elekaki kitoko. Kasi nde mpo

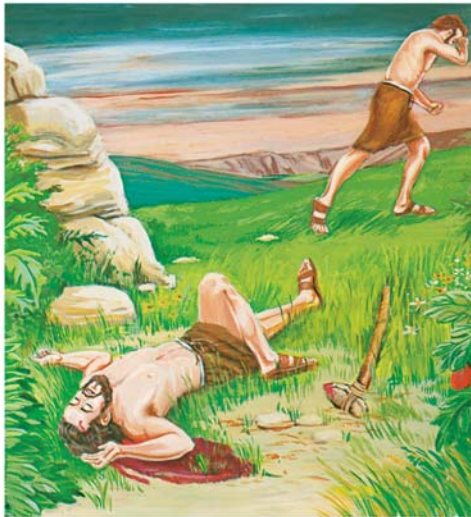
Abele azali moto malamumu. Alingi Yehova mpe alingi ndeko na ye. Kasi Kaina azali moto mabe, mpe alingi ndeko na ye te.

Yango wana, Nzambe alobi na Kaina ete abongola motema. Kasi Kaina aboyi. Ayoki nkanda makasi mpo Nzambe alingi Abele. Bongo Kaina alobi na Abele ete: ‘Yaká tókende na bilanga!’ Kuna na elanga bazali kaka bango mibale. Kaina abeti leki na ye makasi mpe leki na ye akufi. Talá likambo ya nsómbó!

Abele azali lisusu na bomoi te, kasi Nzambe azali kokanisa ye. Azalaki moto malamumu mpe Yehova abosanaka bato ya ndenge wana te. Mokolo mosusu, Yehova Nzambe akozongisa ye na bomoi. Na ntango yango Abele akokufa lisusu te. Akozala na bomoi libela na mabele. Tokozala mpenza na esengo ya koyeba bato lokola Abele!

Kasi Nzambe asepelaka na bato oyo bakokani na Kaina te. Yango wana, ntango Kaina abomaki leki na ye, Nzambe apesaki ye etumbu, atindaki ye mosika na baboti na ye. Ntango Kaina akei kofanda epai mosusu, akendeki na leki na ye moko ya mwasi, mpe akómaki mwasi na ye.

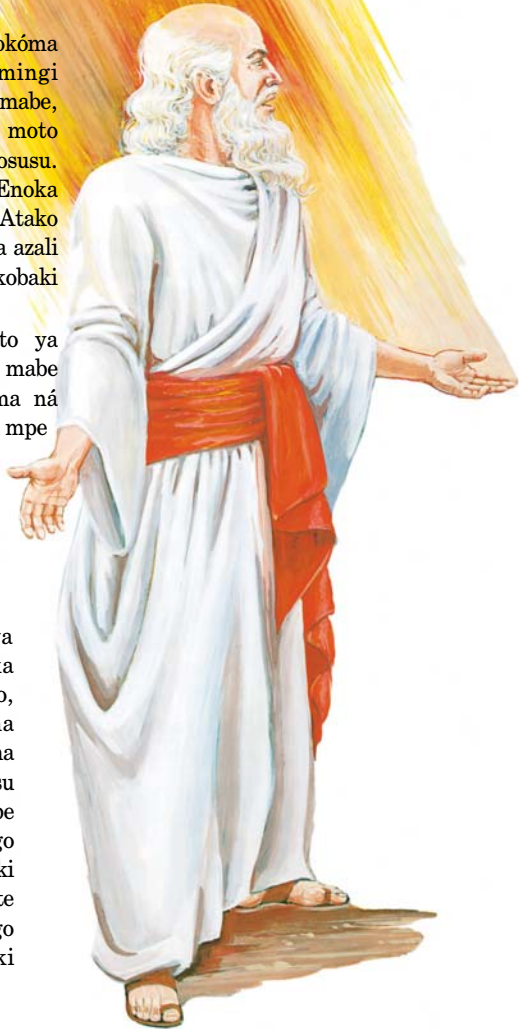
Na nsima, Kaina ná mwasi na ye babotaki bana. Bana mosusu ya basi ná ya mibali oyo Adama ná Eva babotaki, babalanaki mpe babotaki bana. Yango wana bato bakómaki ebele noki mpenza na mokili. Tokolobela bato mosusu na kati na bango.

LOKOLA bato bazalaki kokóma lebele na mokili, mingi na bango bazalaki kosala mabe, lokola Kaina. Nzokande, moto moko akesanaki na bato mosusu. Nkombo na ye Enoka. Enoka azalaki mobali ya mpiko. Atako bato oyo bazalaki esika Enoka azali bazalaki kosala mabe, ye akobaki kosalela Nzambe.

Boyebi mpo na nini bato ya ntango wana bazalaki kosala mabe mingi? Nani atindaki Adama ná Eva bátombokela Nzambe mpe bálya mbuma oyo Nzambe alobaki ete bálya te? Ezali anzelu moko ya mabe. Biblia ebengi ye Satana. Ye nde moto azali koluka kobebisa bato nyonso.

Mokolo moko, Yehova Nzambe atindaki Enoka ayebisa bato likambo moko, mpe bato basepelaki na likambo yango te. Alobaki na bango boye: 'Mokolo mosusu Nzambe akoboma bato mabe nyonso.' Ntango bato yango bayoki maloba wana, basiliki mpenza! Ekoki mpe kozala ete balukaki koboma ye. Yango wana, Enoka asengelaki

ntango wana, bato bazalaki makasi mingi mpe bazalaki kouvemela mingi. Na ndakisa, Metusela, mwana ya Enoke, aumelaki mbula nkama libwa na ntuku motoba na libwa (969)!

kozala na mpiko mpo ayebisa bato makambo oyo Nzambe asengelaki kosala.

Nzambe atikaki Enoke na bomoi na kati ya bato mabe wana ntango molai te. Enoke aumelaki mbula nkama misato na ntuku motoba na mitano (365) mpamba. Mpo na nini tolobi ete “mbula nkama misato na ntuku motoba na mitano mpamba”? Ezali mpo na

Nsima ya liwa ya Enoke, bato bakómaki mabe koleka. Biblia elobi ete ‘makanisi na bango ezalaki ntango nyonso mabe’ mpe ‘mabele etondaki na mobulu.’

Boyebi mpo na nini mabe ezalaki mingi na mokili na ntango yango? Ezali mpo Satana azwaki mayele ya sika ya kobebisa bato. Na lisolo oyo elandi tokolobela likambo yango.

Ebandeli 5:21-24, 27; 6:5;
Baebre 11:5; Yuda 14, 15.

SOKI omoni mobali moko molai mpenza, oyo motó na ye ekoki kotuta plafó ya ndako na bino, azali koya esika ozali, okokanisa nini? Moto yango akoki kozala elombe! Na ntango moko boye ya kala, bilombe mpe bazalaki awa na mabele. Biblia emonisi ete batata na bango ezalaki baanzelu. Yango esalemaki ndenge nini?

Kobosana te ete Satana, anzelu mabe, azalaki ntango nyonso koluka kotya mobulu na mokili. Kutu, amekaki mpe kobebisa baanzelu. Nzokande, kati na baanzelu yango, bamosusu bayokelaki ye. Batikaki mosala oyo Nzambe apesaki bango na likoló. Bakitaki awa na mabele mpe balataki nzoto lokola oyo ya bato. Boyebi mpo na nini basalaki bongo?

Biblia eyebisi biso ete baanzelu wana bamonaki ete bana basi ya bato bazalaki kitoko mpe bayokaki mposa ya kofanda na bango elongo. Bongo bayaki awa na mabele mpe babalaki basi yango. Biblia emonisi ete likambo yango ezalaki mabe mpenza, mpo Nzambe asalaki baanzelu báfandaka nde na likoló.

Baanzelu yango ná basi na bango babotaki bana oyo bakesanaki na bana mosusu. Ekoki kozala ete na ntango ya kobotama, bokeseni wana ezalaki komonana te. Kasi na nsima, bazalaki kokola mingi mpenza, mpe bakómi makasi koleka, tii bakómi bilombe.

Bilombe wana bazalaki bato mabe. Lokola bazalaki minene mpe makasi mingi, bazalaki konyokola bato. Balingaki ete bato nyonso bázala mabe lokola bango.

Enoka akufaki, kasi moto mosusu ya malamumu amonanaki na mokili. Nkombo na ye Noa. Moto yango azalaki ntango nyonso kotosa Nzambe.

Mokolo mosusu Nzambe ayebisi Noa ete akoboma bato mabe nyonso, kasi akobikisa ye ná libota na ye ná banyama mingi. Tótala ndenge Nzambe asalaki yango.

NOA azalaki na mwasi moko ná bana mibali misato: Seme, Kame ná Yafete. Bana yango nyonso misato babalaki. Na yango, libota ya Noa ezalaki na bato mwambe.

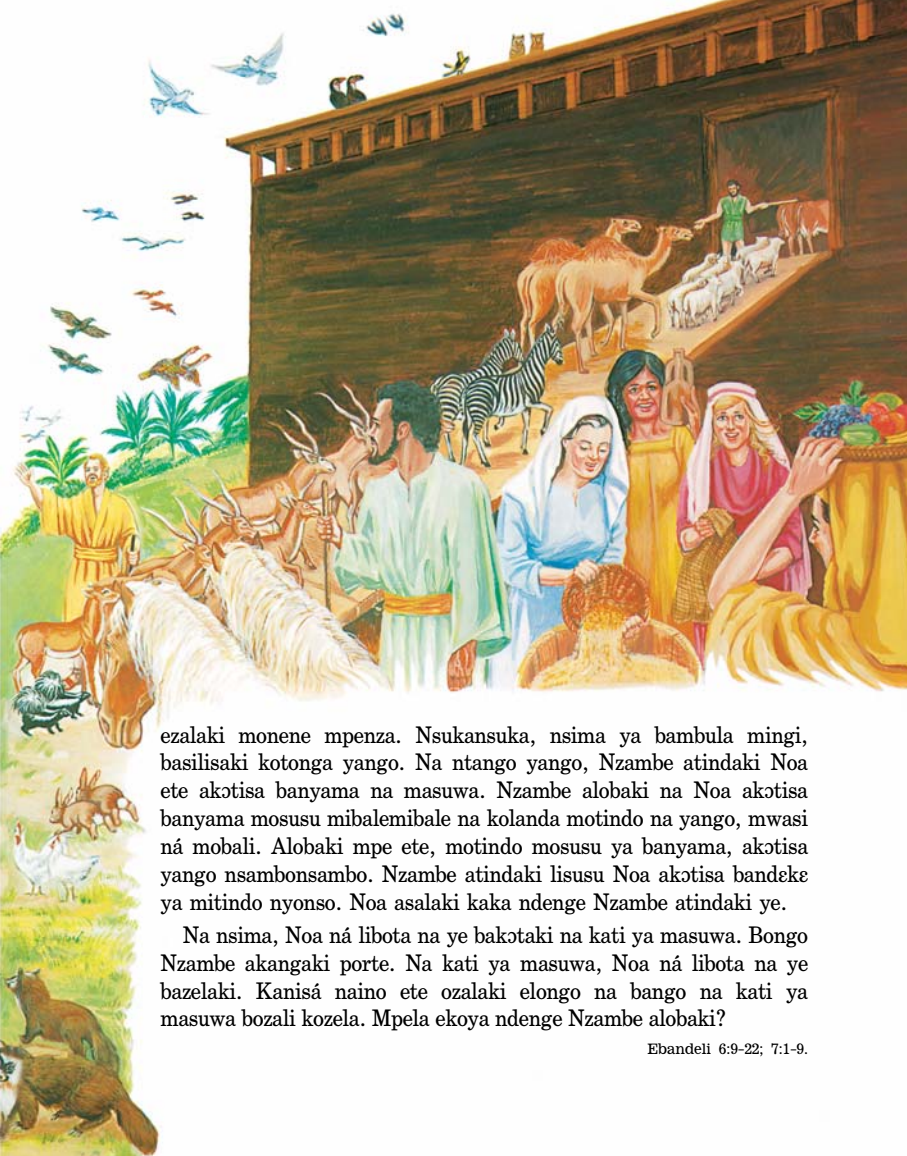
Mokolo moko, Nzambe apesi Noa mosala oyo ekeseni na misala mosusu nyonso. Atindaki ye atonga masuwa. Ezalaki lokola sanduku moko ya monene. Nzambe alobaki ete: ‘Salá yango na bitaje mibale mpe kabólá yango na bashambre.’ Bashambre yango ezalaki mpo na Noa ná libota na ye, banyama mpe bilei na bango nyonso.

Nzambe ayebisaki Noa apakola masuwa gudro na kati mpe na libándá mpo mai ekota te. Nzambe alobaki na ye ete: ‘Nazali kotinda mpela ya monene mpe nakobebisa mokili mobimba. Moto nyonso oyo akokota na masuwa te akokufa.’

Noa ná bana na ye batosaki Yehova mpe babandaki mosala. Kasi bato bazalaki koseka bango. Babongisaki bizaleli na bango te. Moto moko te andimelaki Noa ntango azalaki kosakola makambo oyo Nzambe akosala.

Mosala ya kotonga masuwa eumelaki bambula mingi, mpo masuwa yango

ezalaki monene mpenza. Nsukansuka, nsima ya bambula mingi, basilisaki kotonga yango. Na ntango yango, Nzambe atindaki Noa ete akotisa banyama na masuwa. Nzambe alobaki na Noa akotisa banyama mosusu mibalemibale na kolanda motindo na yango, mwasi ná mobali. Alobaki mpe ete, motindo mosusu ya banyama, akotisa yango nsambonsambo. Nzambe atindaki lisusu Noa akotisa bandeke ya mitindo nyonso. Noa asalaki kaka ndenge Nzambe atindaki ye.

Na nsima, Noa ná libota na ye bakotaki na kati ya masuwa. Bongo Nzambe akangaki porte. Na kati ya masuwa, Noa ná libota na ye bazelaki. Kanisá naino ete ozalaki elongo na bango na kati ya masuwa bozali kozela. Mpela ekoya ndenge Nzambe alobaki?

BATO oyo bakotaki na masuwa te bakobaki kosala makambo oyo bamesanaki kosala. Bandimaki te ete Mpela ekoya. Ntango mosusu, bakómaki koseka Noa ná libota na ye lisusu makasi koleka. Kasi mosika te, koseka nyonso esilaki.

Na mbala moko, mbula ebandi kobeta. Ezalaki mbula ya makasi mpenza. Noa amikosaki te. Kasi ntango ezalaki lisusu te mpo moto mosusu akoka kokota na masuwa. Yehova akangi porte ya masuwa makasi mpenza.

Mosika te, mai ebandi kotonda na mokili. Ekómaki lokola ebale ya monene. Banzete ebandi kokwea mpe mabanga ya minene ezali kolongwa na bisika na yango; ezali kosala makelele makasi mpenza. Bato babangaki mingi. Bamataki na bangomba. Na

ntembe te, bamiyokelaki mawa lokola bandimelaki Noa te, mpe baboyaki kokota na masuwa ntango porte ezalaki naino polele. Kasi sikoyo esili.

Mai ekómi mingi mpenza. Mbula ebetaki mikolo ntuku minei (40), butu moi. Mai ebakisamaki mpe mosika te ngomba ya milai nyonso ezindi. Maloba ya Nzambe ekokisami: bato nyonso ná banyama oyo bakotaki na masuwa te bakufi. Bobele bato ná banyama oyo bazalaki na kati ya masuwa nde babikaki.

Noa ná bana na ye basalaki masuwa malamau. Ntango mai ebandaki kotombola yango, ebandaki kotepatepa likoló ya mai. Na nsima, mbula etikaki kobeta mpe moi ebandaki kongenga. Mokili ekómaki nsómo! Mokili mobimba ekómaki mai na mai. Eloko moko mpamba ezalaki komonana: masuwa likoló ya mai.

Bilombe bazali lisusu te. Moto moko te akonyokwama lisusu

mpo na bango. Bango nyonso bakufi, ná bamama na bango ná bato mabe mosusu nyonso. Bongo batata na bango bakendeki wapi?

Batata na bango bazalaki bato mpenza lokola biso te. Bazalaki nde baanzelu oyo bayaki kofanda awa na mokili lokola bato. Yango wana, ntango Mpela eyei, bakufaki te. Batikaki nzoto ya bato oyo balataki, mpe bazongaki na likoló. Kasi Nzambe apesaki bango lisusu nzela te ya kosangana na baanzelu. Bakómaki baanzelu ya Satana. Biblia ebengi bango bademo to bilimo mabe.

Nzambe atindaki mopepe na mokili mpe mai ebandaki kokauka na mokili mobimba. Sanza mitano na nsima, masuwa etelemi na likoló ya ngomba moko. Mikolo mingi elekaki lisusu. Na nsima, nsonge ya bangomba ebandi komonana. Mai ezali kaka kokauka.

Bongo Noa atindi ndeke moko, nkombo na yango yanganga. Ndeke yango ekei, kasi nsima ya mwa ntango ezongi likoló ya masuwa, mpo ezwaki esika ya kokita te. Ezalaki kaka kokende mpe kozonga likoló ya masuwa.

Noa azalaki na mposa ya koyeba soki mai ekauki na mabele; na mbala oyo atindi ebenga. Kasi, ebenga ezongaki mpe, mpo ezwaki esika ya kokita te. Bongo Noa atindaki yango lisusu; na mbala oyo ezongaki na lokasa ya nzete ya olive na monoko. Na yango, Noa ayebaki ete mai ekauki. Noa atindaki ebenga mbala ya misato, mpe na mbala wana ezongaki te; ezwaki esika ya kokita.

Bongo Nzambe alobaki na Noa ete: ‘Bimá na masuwa, ná libota na yo ná banyama.’ Baumelaki na masuwa mbula moko na mwa ndambo. Kanisá naino esengo bayokaki ntango babimi libándá mpe mpo babiki.

Banda na Mpela tii Bayisraele balongwe na Ezipito

Kaka bato mwambe nde babikaki na Mpela, kasi nsima ya bambula, bato bakómaki mingi na mokili. Abrahama abotamaki mbula nkama misato na ntuku mitano na mibale (352) nsima ya Mpela. Nzambe akokisaki elaka oyo apesaki ye, abotaki mwana mobali mpe apesi ya nkombo Yisaka. Na bana mibale oyo Yisaka abotaki, Nzambe aponaki Yakobo.

Yakobo abotaki bana mibali zomi na mibale ná bana basi. Bana na ye zomi ya mibali bayinaki leki na bango Yozefe, mpe batekaki ye na boombo na Ezipito. Na nsima, Yozefe akómaki moto monene na Ezipito. Ntango nzala monene eyaki, Yozefe amekaki bandeko na ye mpo ayeba soki babongoli mitema to te. Nsima ya mwa ntango, libota ya Yakobo mobimba, Bayisraele, bakendeki kofanda na Ezipito. Yango esalemaki mbula nkama mibale na ntuku libwa (290) nsima ya kobotama ya Abrahama.

Na mbula nkama mibale na zomi na mitano (215) oyo elandaki, Bayisraele bafandaki na Ezipito. Nsima ya liwa ya Yozefe, bakómaki baombo. Na nsima Moize abotamaki, mpe Nzambe asalelaki ye mpo na kobikisa bango. Eteni ya MIBALE elobeli makambo oyo esalemaki na boumeli ya mbula nkama mwambe na ntuku mitano na nsambo (857).

BOYEBI eloko Noa asalaki nsima ya kobima na masuwa? Apesaki Nzambe libonza. Elilingi oyo ezali na nse awa emonisi Noa azali kopesa libonza. Apesaki Nzambe banyama mingi mpo na kotonda ye na ndenge abikisaki libota na ye na mpela monene.

Yehova andimaki libonza yango? Eε. Mpe Nzambe alakaki Noa ete akoboma lisusu mokili na mpela te.

Mabele ekaukaki noki, mpe Noa ná libota na ye babandaki bomoi ya sika nsima ya kobima na masuwa. Nzambe apambolaki bango mpe alobaki na bango ete: 'Bóbota bana mingi! Bókóma ebele tii bato bakotonda na mokili!'

Kasi na nsima, ntango bato bakoyoka nsango ya mpela ya monene, bakoki kobanga ete ekozonga lisusu. Yango wana, Nzambe apesaki elembo oyo ekokundwela bango elaka na ye ete akozindisa lisusu mokili mobimba na mpela te. Oyebe elembo oyo apesaki bango? Elembo yango ezali monama.

Monama emonanaka mingi soki mbula ebeti mpe moi ebandi lisusu kongenga. Monama ezalaka na balangi ya kitoko. Osilá komona yango? Talá oyo ezali na elilingi oyo.

Nzambe alakaki ete: ‘Bato ná banyama bakobomama lisusu na mpela te. Natye monama na ngai na mapata. Ntango monama ekobima, nakomona yango mpe nakokanisa lisusu elaka na ngai.’

Yango wana, ntango omoni monama, yango esengeli kokundwela yo nini? Elaka oyo Nzambe apesaki ete akoboma lisusu mokili na mpela monene te.

BAMBULA mingi eleki. Bana ya Noa baboti bana. Bana wana bakoli mpe baboti mpe bana mingi. Bato bakómi mingi na mokili.

Noa azalaki na bankoko ebele, moko na bango Nimerode. Nimerode yango azalaki moto mabe, azalaki koboma bato ná banyama. Amikómisaki mpe mokonzi mpo ayangelaka baninga. Nzambe asepelaki na Nimerode te.

Na ntango yango, bato bazalaki koloba monoko moko mpamba. Nimerode alingaki ete bango nyonso bázala esika moko mpo ayangela bango malamumu. Boyebi eloko asalaki? Alobaki na bato bátonga mboka mpe ndako moko molai. Talá elilingi, omoni ndenge bazali kosala babriki?

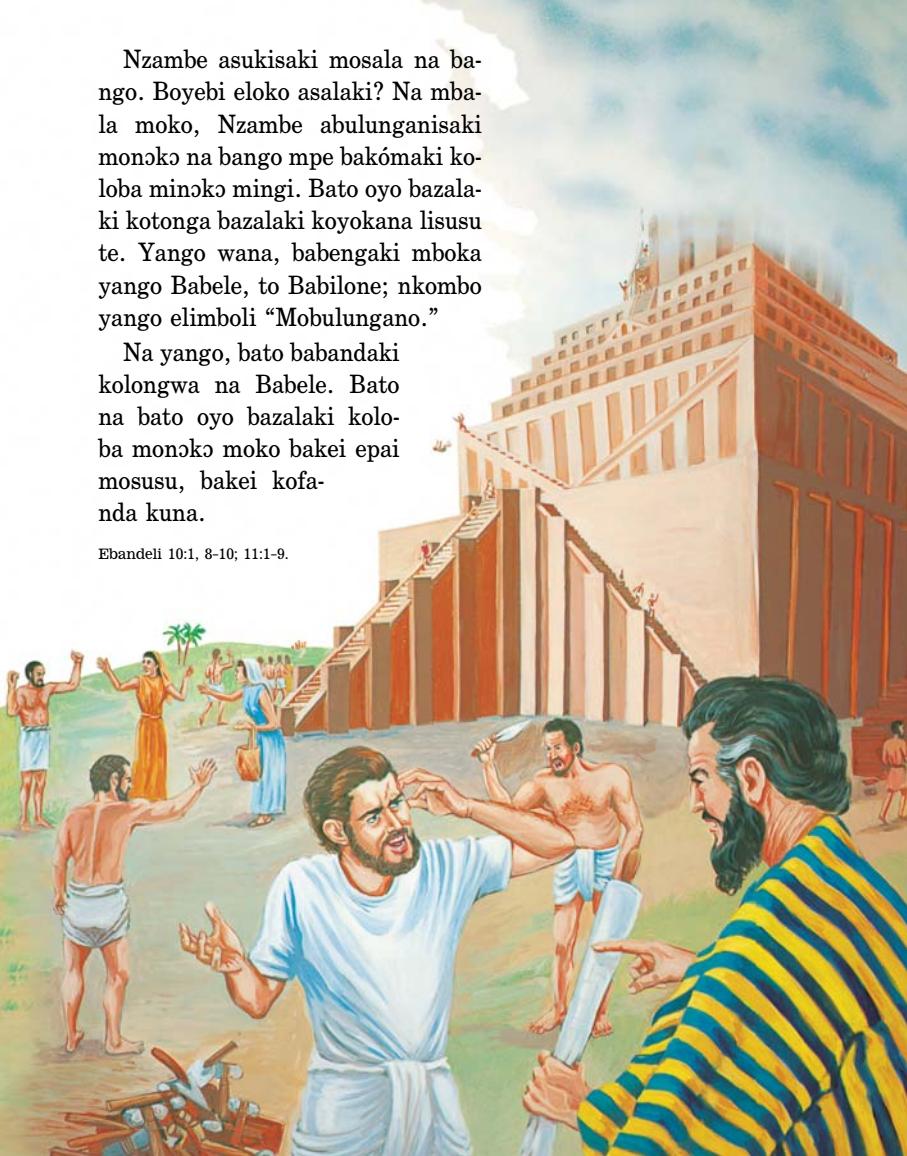
Yehova Nzambe asepelaki na mosala wana te. Mposa na ye ezalaki ete bato bápalangana na mabele mobimba. Kasi bato balobaki ete: ‘Tómitongela mboka mpe ndako molai oyo nsonge na yango ekokóma tii na likoló. Bongo tokozala na lokumu mingi.’ Bazalaki kokanisa lokumu na bango moko kasi oyo ya Nzambe te.

Nzambe asukisaki mosala na bango. Boyebi eloko asalaki? Na mballa moko, Nzambe abulunganisaki monɔko na bango mpe bakómaki koloba minɔko mingi. Bato oyo bazalaki kotonga bazalaki koyokana lisusu te. Yango wana, babengaki mboka yango Babele, to Babilone; nkombo yango elimboli “Mobulungano.”

Na yango, bato babandaki kolongwa na Babele. Bato na bato oyo bazalaki koloba monɔko moko bakei epai mosusu, bakei kofanda kuna.

Ebandeli 10:1, 8-10; 11:1-9.

MOKO ya bisika oyo bato bakendeki kofanda nsima ya Mpela babengaki yango Ure. Esika yango ekómaki mboka monene, na bandako ya kitoko. Kasi bato ya mboka yango bazalaki kosambela banzambe ya lokuta, kaka ndenge ezalaki kosalema na Babele. Bato ya Ure bazalaki te lokola Noa ná mwana na ye Seme, oyo bazalaki kosambela Yehova.

Nsukansuka Noa, moto ya sembo, akufaki mbula soki nkama misato na ntuku mitano (350) nsima ya mpela. Ezalaki mbula mibale liboso ya kobotama ya moto oyo bozali komona na elilingi oyo. Nzambe asepelaki na moto yango mingi. Nkombo na ye Abrahamama. Ye ná libota na ye bazalaki kofanda na ngumba Ure.

Mokolo moko Yehova alobi na Abrahamama ete: ‘Longwá na Ure elongo na bandeko na yo mpe kende na mokili oyo nakolakisa yo.’ Abrahamama asalaki nini? Atosaki? Ee, akendeki mpe atikaki biloko kitoko ya mboka wana. Abrahamama azalaki ntango nyonso kotosa Nzambe; yango wana akómaki moninga ya Nzambe.

Bato mosusu ya libota na ye balongwaki na Ure mpe bakendeki elongo na ye. Tata na ye Tera; Lota, mwana ya ndeko na ye, ata mpe Sara mwasi na ye, bakendeki na ye. Nsima ya mobembo molai, bakómi na esika babengi Harane. Tera akufaki wana. Ure etikalaki mosika.

Nsima ya mikolo, Abrahamama ná libota na ye balongwe na Harane, bakómi na mokili ya Kanana. Kuna Yehova alobi na ye ete: ‘Talá mokili nakopesa bana na yo.’ Abrahamama afandaki na Kanana; na mokili yango azalaki kofanda na bahema.

Nzambe apambolaki Abrahamama mpe akómaki na bampate, bangombe, ná bibwele mosusu ebele; azalaki mpe na basali mingi. Kasi ye na mwasi na ye Sara bazalaki kobota te.

Ntango Abrahamama akómi na mbula ntuku libwa na libwa (99), Yehova apesaki ye elaka oyo: ‘Okokóma tata ya mabota mingi.’ Lokola Abrahamama ná mwasi na ye bakómaki mibange mpe bazalaki na likoki ya kobota lisusu te, ndenge nini elaka yango ekokokisama?

ABRAHAMA azali kosala nini awa? Asimbi mbeli. Alingi koboma mwana na ye! Mpo na nini? Tótala naino ndenge Abrahamama ná Sara babotaki mwana yango.

Nzambe apesaki bango elaka ete bakobota mwana mobali. Kasi, likambo yango emonanaki lokola ekoki kosalema te, mpo bakómaki mibange. Nzokande, Abrahamama azalaki kondima ete Nzambe akoki kosala ata makambo oyo ekoki kosalema te. Bongo eloko nini esalemaki?

Mbula mobimba eleki banda Nzambe apesaki elaka yango. Na nsima, ntango Abrahamama akómi na mbula nkama moko (100) mpe Sara na mbula ntuku libwa (90), babotaki mwana mobali, bapesi ye nkombo Yisaka. Na yango, Nzambe akokisi elaka na ye!

Ntango Yisaka akoli, Yehova ameki kondima ya Abrahamama. Abengaki ye: ‘Abrahamama!’ Mpe Abrahamama azongisi ete: ‘Ngai oyo!’ Nzambe alobi na ye: ‘Kamatá Yisaka, mwana na yo, mwana na yo kaka moko, mpe kende na ngomba oyo nakolakisa yo. Kuna bomá mwana na yo mpe pesá ngai ye mbeka.’

Maloba yango epesaki Abrahamama mawa mpenza, mpo alingaki mwana na ye mingi. Longola yango, Nzambe alakaki Abrahamama ete bana na ye bakofanda na mokili ya Kanana. Kasi ndenge nini elaka yango ekokokisama soki Yisaka akufi? Atako Abrahamama ayebaki ntina ya likambo yango te, akobaki kotosa Nzambe.

Ntango Abrahamama akei mpe akómi na ngomba, akangi Yisaka nsinga mpe alalisi ye na etumbelo oyo atongaki. Na nsima, akamati mbeli na ye mpo aboma mwana na ye. Bongo na ntango yango anzelu ya Nzambe abengi ye: ‘Abrahamama, Abrahamama!’ Mpe ye ayanoli ete: ‘Ngai oyo!’

Nzambe alobi na ye: ‘Koboma mwana na yo te! Kosala ye mpe eloko moko te! Sikoyo nayebe ete ondimeleka ngai, mpo oboyeli ngai mwana na yo te, mwana na yo kaka moko.’

Abrahamama azalaki na kondima makasi mpenza! Azalaki kondima ete Yehova azali na likoki ya kosala makambo nyonso, mpe Yehova akoki ata kosekwisa Yisaka. Kasi mposa ya Nzambe ezalaki mpenza te ete

Abrahama aboma Yisaka. Na nsima, Nzambe alakisaki ye mpate-mobali moko oyo maseke na yango ekangamaki na mwa banzete oyo ezalaki pene wana, mpe alobaki na Abrahama ete apesa yango mbeka na esika ya mwana na ye.

Ebandeli 21:1-7; 22:1-18.

LOTA ná libota na ye bafandaki esika moko na Abrahama na mokili ya Kanana. Mokolo moko Abrahama alobi na Lota ete: ‘Esika ekoki lisusu te mpo na bampate mpe bangombe na biso nyonso. Nabondeli yo, tókabwana. Soki yo okei epai oyo, ngai nakei oyo kuna.’

Lota atali mokili. Amoni eteni moko oyo ezalaki na mai mingi mpe na matiti ya kitoko mpo na koleisa bibwele na ye. Ezalaki Etúká ya Yordani. Lota akamati libota na ye ná bibwele na ye bakei kuna. Bakómi kofanda na Sodoma.

Bato ya Sodoma bazalaki mabe mingi. Likambo yango ezalaki kotungisa Lota, mpo ye azalaki moto malamu. Ezalaki mpe

kotungisa Nzambe. Nsukansuka, Nzambe atindi baanzelu mibale báyebisa Lota ete akoboma Sodoma ná Gomora, mpo bazali bato mabe.

Baanzelu balobi na Lota ete: ‘Salá noki! Kamatá mwasi na yo ná bana na yo mibale ya basi, bóbima!’ Lokola Lota ná libota na ye bazalaki kouwela, baanzelu basimbi bango na maboko mpe babimisi bango na mboka. Anzeli moko alobi ete: ‘Kimá mpo na kobikisa bomoi na yo! Kotala nsima te! Kimá na bangomba mpo okufa te!’

Lota ná bana na ye ya basi batosi, balongwe na Sodoma. Batelemaki na nzela te, batalaki mpe nsima te. Kasi mwasi ya Lota atosaki te. Nsima ya kotika Sodoma mwa moke, atelembi mpe atali nsima. Bongo akómi likonzi ya mungwa. Bozali komona ye na elilingi oyo?

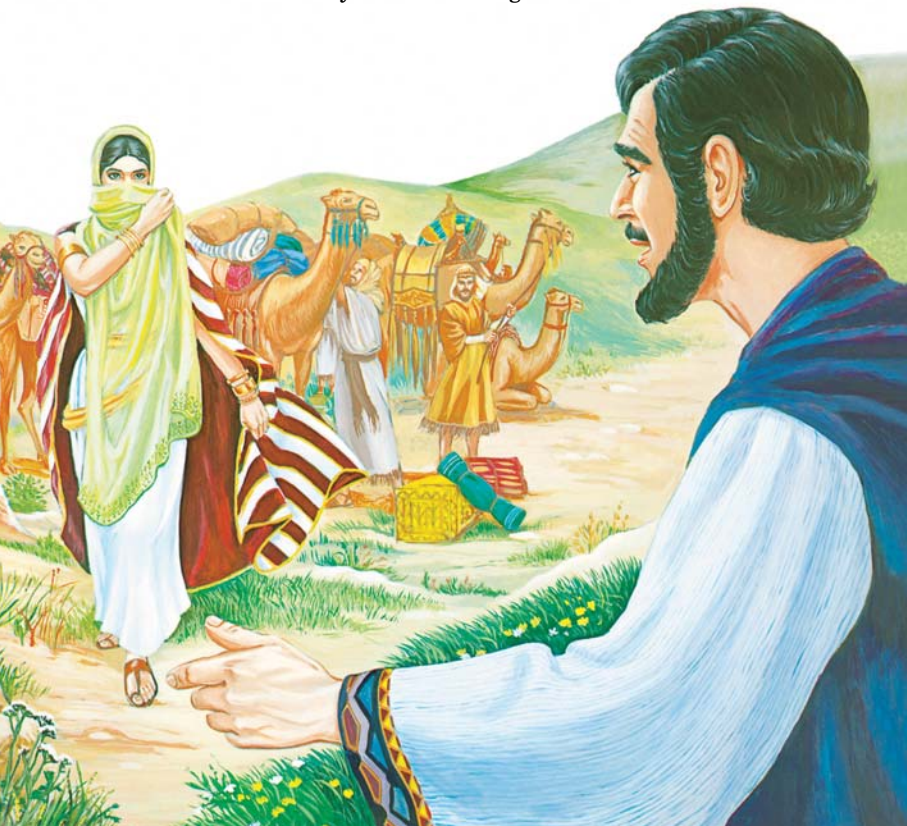
Lisolo oyo epesi biso liteya. Emonisi biso ete Nzambe abikisaka baoyo batosaka ye, kasi baoyo batosaka ye te bakokufa.

Ebandeli 13:5-13; 18:20-33; 19:1-29; Luka 17:28-32; 2 Petro 2:6-8.

BOYEBI mwasi oyo bozali komona na elilingi oyo? Nkombo na ye Rebeka. Mobali oyo azali koya kokutana na ye ezali Yisaka. Rebeka akozala mwasi na ye. Yango ebandaki ndenge nini?

Abrahama, tata ya Yisaka, azalaki na mposa ya kobalela mwana na ye mwasi ya malamumu. Alingaki te ete Yisaka abala mwasi ya Kanana, mpo bazalaki kosambela banzambe ya lokuta. Yango

wana, Abrahama abengaki mosaleli na ye mpe alobi na ye ete: ‘Kende kuna epai ya bandeko na ngai, na Harane, mpe zwelá mwana na ngai Yisaka mwasi kuna.’

Mosaleli ya Abrahama azwi bakamela zomi mpe asali mobembo ya molai. Ntango akómi penepene na mboka oyo bandeko ya Abrahama bazali kofanda, ateleme pene na libulu ya mai. Ezalaki na mpokwa, ntango basi ya mboka bayaka kotoka mai. Bongo mosaleli ya Abrahama abondeli Yehova boye: ‘Tiká ete mwasi oyo akotokela ngai mai mpe akotokela bakamela mai, azala mwasi oyo oponeli Yisaka!’

Mosika te, Rebeka ayei kotoka mai. Ntango mosaleli asengi ye mai, apesi ye. Na nsima, atoki mai mosusu mpo na komelisa bakamela. Ezalaki likambo moke te, mpo bakamela bamelaka mai mingi.

Ntango Rebeka asilisi kotoka mai, mosaleli atunaki ye nkombo ya tata na ye. Atunaki ye mpe soki akoki kolala na ndako na bango. Rebeka azongisi ete: ‘Nkombo ya tata na ngai Betuele mpe esika ya kolala ezali.’ Nzokande mosaleli ya Abrahama ayebaki ete Betuele azali mwana ya Nahore, ndeko ya Abrahama. Yango wana, afukamaki mpe atóndi Yehova mpo akambi ye tii epai ya bandeko ya Abrahama.

Na butu wana, mosaleli ya Abrahama ayebisi Betuele ná Labana, ndeko ya Rebeka, ntina ya mobembo na ye. Bandimi ete Rebeka akende na ye mpe abalana na Yisaka. Bongo ntango batunaki Rebeka soki akokende, alobaki nini? Alobaki ete: ‘Nakokende.’ Na mokolo oyo elandi, Rebeka akei elongo na mosaleli ya Abrahama na mokili ya Kanana.

Bakómaki na mpokwa. Rebeka amoni mobali moko azali kotambola na esobe. Ezali Yisaka. Yisaka asepelaki mingi komona Rebeka. Banda Sara, mama na ye, akufá, elekaki mbula misato, mpe Yisaka azalaki naino na mawa. Kasi sikoyo, Yisaka alingi Rebeka mingi mpenza, mpe esengo na ye ezongi lisusu.

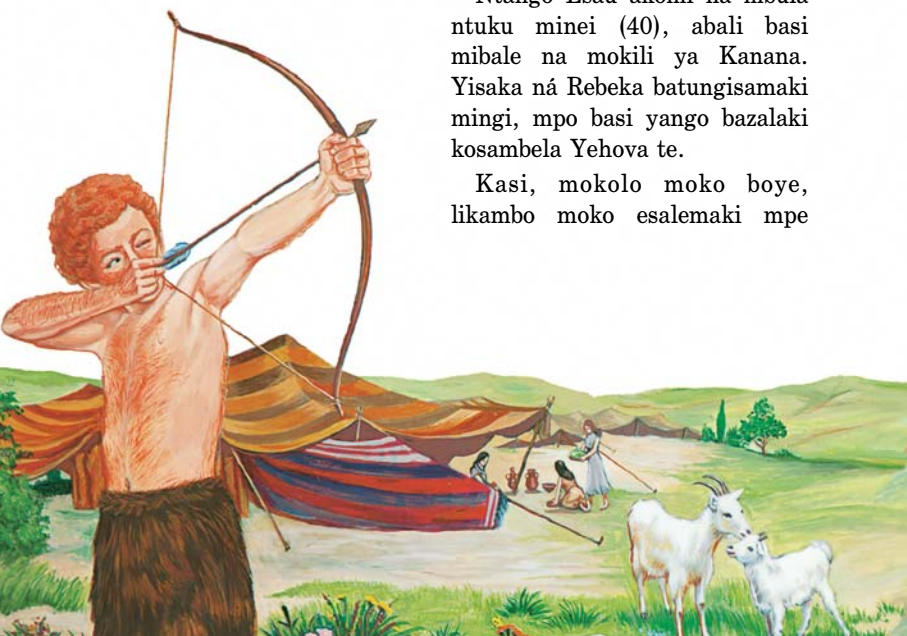
BANA mibali mibale oyo bozali komona na elilingi oyo bakokani ata moke te. Oyebi nkombo na bango? Esau ná Yakobo. Esau azali mobomi-nyama, mpe Yakobo mobateli ya mpate.

Esau ná Yakobo bazali mapasa oyo Yisaka ná Rebeka babotaki. Yisaka alingi Esau mingi, mpo azali mobomi-nyama, amemelaka libota biloko ya kolya. Kasi Rebeka alingi Yakobo mingi, mpo azali mwana ya kimya.

Nkoko na bango Abrahama azalaki naino na bomoi; mpe ntango mosusu Yakobo azalaki kosepela koyoka ye ntango azali kolobela makambo ya Yehova. Abrahama akufaki na mbula nkama moko na ntuku nsambo na mitano (175). Na ntango yango, Esau ná Yakobo bazalaki na mbula zomi na mitano.

Ntango Esau akómi na mbula ntuku minei (40), abali basi mibale na mokili ya Kanana. Yisaka ná Rebeka batungisamaki mingi, mpo basi yango bazalaki kosambela Yehova te.

Kasi, mokolo moko boye, likambo moko esalemaki mpe

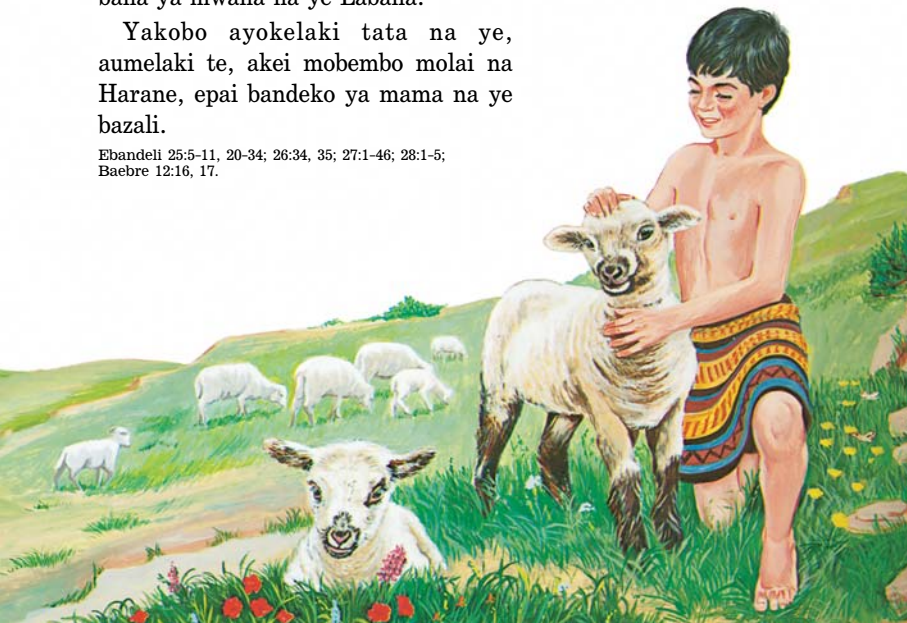
etindaki Esau ayina ndeko na ye Yakobo. Ekómaki ntango oyo Yisaka asengelaki kopambola mwana na ye ya liboso. Lokola Esau azalaki yaya, atyaki motema ete akozwa lipamboli yango. Nzokande, mokolo mosusu atekelaki Yakobo lotomo na ye ya kozwa lipamboli. Lisusu, liboso ete bana yango bábotama, Nzambe asakolaki ete Yakobo nde moto akozwa lipamboli. Esalamaki mpe bongo. Yisaka apesaki Yakobo lipamboli.

Ntango Esau ayoki likambo yango, asilikelaki Yakobo. Ayokaki nkanda makasi mpenza mpe alobaki ete akoboma Yakobo. Ntango bayebisi Rebeka likambo yango, amitungisaki mingi. Yango wana, alobaki na Yisaka, mobali na ye ete: ‘Ekozala mabe mingi soki Yakobo mpe abali mwasi ya mokili ya Kanana.’

Bongo Yisaka abengaki Yakobo mpe alobi na ye ete: ‘Kobala mwasi na Kanana te. Kende nde na ndako ya nkoko na yo Betuele, na Harane, mpe balá mwasi na kati ya bana ya mwana na ye Labana.’

Yakobo ayokelaki tata na ye, aumelaki te, akei mobembo molai na Harane, epai bandeko ya mama na ye bazali.

Ebandeli 25:5-11, 20-34; 26:34, 35; 27:1-46; 28:1-5;
Baebre 12:16, 17.

OYEBI bato oyo Yakobo azali kosolola na bango? Ezali babateli ya mpate. Nsima ya mobembo ya mikolo mingi, Yakobo akutani na bango pene na libulu ya mai, ná bampate na bango. Yakobo atuni bango ete: ‘Bino bouti wapi?’

Bazongisi ete: ‘Na Harane.’

Yakobo abakisi: ‘Boyebi Labana?’

Bandimi: ‘Ee! Kutu talá Rashele, mwana na ye, ye wana azali koya na bampate ya tata na ye.’ Omoni Rashele na elilingi oyo?

Ntango Yakobo amoni Rashele azali koya na bampate ya noko na ye Labana, akei kolongola libanga na monoko ya libulu mpo bampate bámela mai. Na nsima, Yakobo ayambi Rashele mpe amiyebisi epai na ye. Rashele asepeti mpe akei mbangu koyebisa tata na ye Labana.

Labana ayambi Yakobo na ndako na ye na esengo. Ntango Yakobo

asengi ete abala Rashele, Labana asepeli. Kasi asengi Yakobo asalela ye naino mosala mbula nsambo mpo abala Rashele. Yakobo andimi, mpo alingaki Rashele mingi. Kasi boyebi eloko nini esalemaki na mokolo ya libala?

Labana apesaki Yakobo nde Lea, mwana na ye ya liboso, na esika ya Rashele. Lokola Yakobo andimaki kosalela lisusu Labana mbula nsambo, apesaki ye mpe Rashele. Na ntango wana, Nzambe atikaki mibali bábalaka basi mingi. Kasi lelo oyo, Biblia elobi polele ete mobali asengeli kozala kaka na mwasi moko.

Ebandeli 29:1-30.

BÓTALA libota oyo, ezali na bana mingi mpenza. Bana mibali zomi na mibale, bana ya Yakobo. Abotaki mpe bana basi. Oyebi nkombo ya bana ya Yakobo? Tiká tóyekola bankombo na bango.

Lea abotaki Rubene, Simeone, Levi ná Yuda. Lokola Rashele amonaki ete azali kobota te, akómaki mawamawa. Yango wana, apesaki Yakobo mosaleli na ye Bila, mpe abotelaki Yakobo bana mibali mibale: Dani ná Nafatali. Ntango Lea amoni ete atiki kobota, apesi Yakobo mosaleli na ye Zilipa, mpe abotelaki ye Gade ná Ashere. Lea abotaki lisusu bana mibale: Isakare ná Zebulone.

Nsukansuka, Rashele aboti mwana mobali. Apesi ye nkombo Yozefe. Tokolobela Yozefe mwa mingi na nsima, mpo akómaki moto monene mpenza. Oyo wana nde bana mibali zomi na moko oyo Yakobo abotaki ntango afandaki epai ya Labana, tata ya Rashele.

Yakobo azalaki mpe na bana basi. Biblia epesi biso kaka nkombo ya mwana moko mpamba: Dina.

Mokolo moko, Yakobo azwi ekateli ya kotika Labana mpe kozonga na mokili ya Kanana. Asangisi libota na ye, ná ebele ya bampate ná bangombe na ye, mpe abandi kozonga.

Elekaki mwa mikolo banda Yakobo ná libota na ye bazali kozonga na Kanana, Rashele aboti mwana ya mibale. Mpe na ntango yango bazalaki naino na mobembo. Rashele aboti mwana mobali mpe ye moko akufi. Kasi mwana azali malamu. Yakobo apesi mwana yango nkombo Benyamina.

Tóbosana te nkombo ya bana mibali zomi na mibale ya Yakobo mpo ekólo ya Yisraele euti nde na bango. Na mabota zomi na mibale ya Yisraele, mabota zomi ezali na nkombo ya bana ya Yakobo mpe mabota mibale na nkombo ya bana ya Yozefe. Yisaka aumelaki mbula mingi nsima ya kobotama ya bana oyo nyonso, azalaki kosepela mingi mpo azalaki na bankoko ebele! Tótala naino likambo oyo ekómelaki Dina.

BOZALI komona bana basi oyo Dina ayei kotala? Akei kotala bana basi ya Kanana. Okanisi ete tata na ye Yakobo akosepela na likambo yango? Kanisá lisusu ndenge Abrahama ná Yisaka bazalaki kotalela basi ya Kanana.

Abrahama alingaki ete mwana na ye Yisaka abala mwasi ya mokili ya Kanana? Te. Yisaka ná Rebeka balingaki ete mwana na bango Yakobo abala mwasi ya mokili ya Kanana? Te. Boyebi mpo na nini balingaki te?

Mpo bato ya Kanana bazalaki kosambela banzambe ya lokuta. Yango wana, bakokaki kozala mibali malamumu te mpe basi malamumu te, mpe lisusu bakokaki kozala baninga malamumu te. Na yango, Yakobo akokaki kosepela te ete Dina akóma moninga ya bana basi ya Kanana.

Nsukansuka, likama ekómeli Dina. Na elilingi oyo, ozali komona mobali wana, moto ya Kanana, oyo azali kotala Dina? Nkombo na ye Shekeme. Mokolo moko Dina akei kotala baninga na ye, Shekeme akangi ye na makasi mpe alali na ye. Yango ezalaki mabe, mpo kaka mwasi ná mobali oyo babalaná nde bazali na lotomo ya kosangisa nzoto. Kosambwisa oyo Shekeme asambwisaki Dina ebimisaki mikakatano mosusu.

Ntango bandeko ya Dina ya mibali bayoki likambo yango, bayokaki nkanda makasi mpenza. Mibale kati na bango, Simeone ná Levi, bakamati moto na moto mopanga na ye mpe bakoteli mibali ya mboka wana na ntango oyo bayebi te. Bango ná bandeko na bango babomi Shekeme ná mibali mosusu. Likambo ya mabe wana oyo bana ya Yakobo basalaki esepelisaki ye te.

Mpo na nini likambo ya mabe boye esalemaki? Ezali mpo Dina akómaki moninga ya bato oyo bazali kotosa mibeko ya Nzambe te. Tókeba, tólanda ndakisa na ye te.

ELENGE mobali oyo bozali komona na elilingi oyo azali na mawa! Nkombo na ye Yozefe. Bandeko na ye bateki ye epai ya bato ya mombongo oyo bakei na Ezipito. Kuna na Ezipito, Yozefe akokóma moombo. Mpo na nini bandeko na ye bateki ye? Bateki ye mpo bazali koyokela ye zuwa.

Tata na bango Yakobo alingaki Yozefe mingi mpenza. Lokola alingaki ye mingi, asalelaki ye elamba moko molai ya kitoko. Lokola bandeko na ye zomi bamonaki ete tata na bango alingi Yozefe mingi, bayokelaki ye zuwa, bayinaki ye. Kasi likambo mosusu mpe esalaki ete báyina ye.

Yozefe alótaki ndótó mibale. Na ndótó mokomoko oyo alótaki, bandeko na ye bazalaki kogumbamela ye. Ntango ayebisi bandeko na ye bandótó yango, bayini ye lisusu koleka.

Mokolo moko, bayaya ya Yozefe bazalaki koleisa bampate ya tata na bango; Yakobo atindi Yozefe epai na bango mpo na kotala ndenge bazali.

Ntango bandeko ya Yozefe bamoní ye azali koya, balobi ete: “Tóboma ye!” Kasi yaya na bango Rubene alobi ete: “Te, bóboma ye te!” Na esika ya koboma ye, bakangi ye mpe babwaki ye na libulu moko oyo mai ekauká. Na nsima bafandi mpo na kokata soki bakosala ye nini.

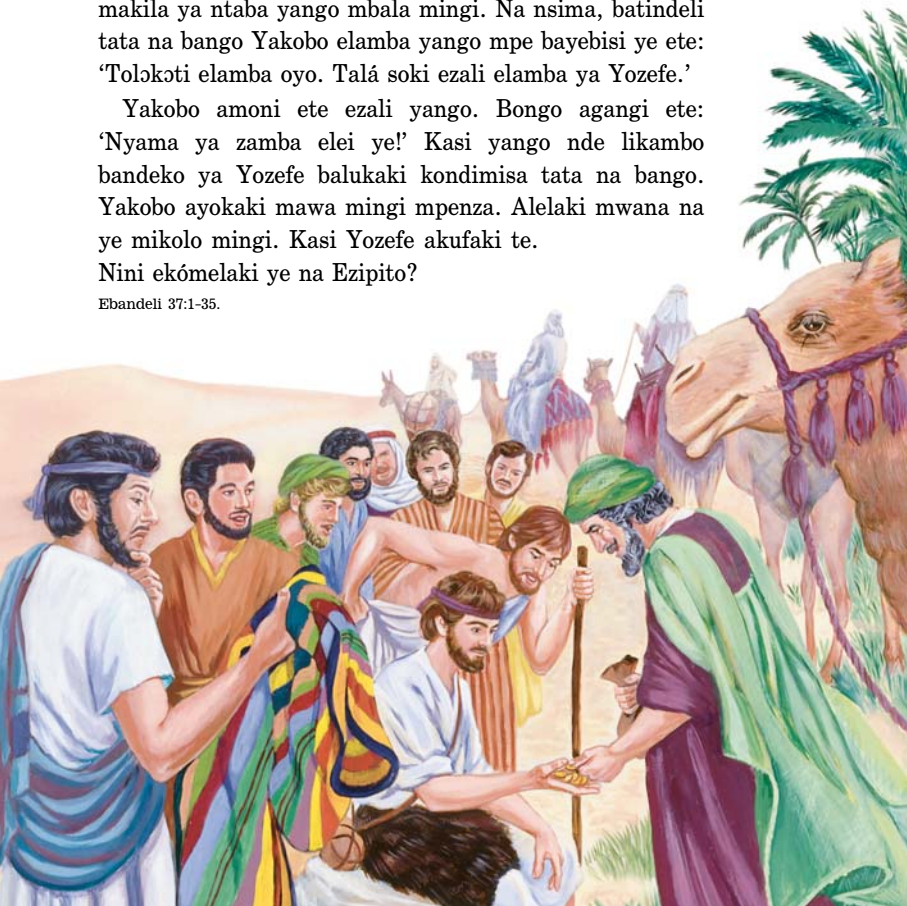

Kasi, na ntango yango mpe Bayishimaele baleki wana. Bongo Yuda alobi na bandeko na ye ete: ‘Tótéka ye epai ya Bayishimaele!’ Basalaki mpe bongo. Bateki Yozefe na palata ntuku mibale (20). Likambo yango ezalaki mabe mpenza!

Bandeko na ye bakoloba na tata na bango nini? Talá eloko basalaki: babomi ntaba mpe bazindisi elamba kitoko ya Yozefe na makila ya ntaba yango mbala mingi. Na nsima, batindeli tata na bango Yakobo elamba yango mpe bayebisi ye ete: ‘Tolókoti elamba oyo. Talá soki ezali elamba ya Yozefe.’

Yakobo amoni ete ezali yango. Bongo agangi ete: ‘Nyama ya zamba elei ye!’ Kasi yango nde likambo bandeko ya Yozefe balukaki kondimisa tata na bango. Yakobo ayokaki mawa mingi mpenza. Alelaki mwana na ye mikolo mingi. Kasi Yozefe akufaki te. Nini ekómelaki ye na Ezipito?

Ebandeli 37:1-35.

YOZEFE azalaki na mbula zomi na nsambo mpamba ntango batekaki ye na Ezipito. Kuna, batekaki ye epai ya Potifare. Potifare azali mosali ya Farao, mokonzi ya Ezipito.

Yozefe asalaki mosala na ye epai ya Potifare malamumu. Ntango akómaki mokóló, Potifare atyaki ye mokonzi ya ndako na ye mobimba. Bongo mpo na nini sikoyo azali na bolŏko? Ezali mpo na mwasi ya Potifare.

Yozefe azalaki mobali kitoko, mpe mwasi ya Potifare alingaki ete Yozefe alala na ye. Kasi Yozefe ayebaki ete ezali mabe mpenza mpe aboyaki. Mwasi ya Potifare ayokaki nkanda makasi. Ntango mobali na ye azongi na ndako, akosi ye na maloba oyo: 'Yozefe, mwana mabe; alingaki kolala na ngai!' Potifare andimelaki mwasi na ye. Asilikelaki Yozefe makasi mpe atyaki ye na bolŏko.

Mokonzi ya bolŏko aumelaki te na komona ete Yozefe azali moto malamumu. Yango wana atyaki ye mokengeli ya bato nyonso ya bolŏko. Mokolo moko, Farao asilikeli kapita ya bapesi-masanga mpe ya basali-mampa na ye mpe atye bango na bolŏko. Na butu moko boye, bango nyonso mibale balŏti moto na moto ndŏto na ye, kasi bayebaki ndimbola ya bandŏto yango te. Na ntŏngŏ, Yozefe alobi na bango ete: 'Bóyebisa ngai bandŏto na bino!' Ntango bayebisi Yozefe bandŏto yango, Nzambe asalisi ye alimbola yango.

Yozefe ayebisi kapita ya bapesi-masanga ete: 'Nsima ya mikolo misato bakobimisa yo na bolŏko mpe okozongela mosala na yo.' Yozefe ayebisi ye lisusu ete: 'Ntango okobima, yebisá Farao makambo na ngai mpe bimisá ngai na esika oyo.' Bongo Yozefe alobaki na kapita ya basali-mampa ete: 'Nsima ya mikolo misato Farao akokata yo motó.'

Mpe nsima ya mikolo misato, esalemaki kaka ndenge Yozefe alobaki. Farao akataki motó ya kapita ya basali-mampa kasi abimisaki kapita ya bapesi-masanga na bolŏko mpe azongelaki mosala na ye. Nzokande, kapita ya bapesi-masanga abosanaki Yozefe. Ayebisaki Farao eloko moko te oyo etali Yozefe.

MBULA mibale mobimba eleki, Yozefe azali naino na boloko. Kapita ya bapesi-masanga ya Farao akanisaki ye te. Kasi na butu moko boye, Farao aloti ndoto mibale ya ndenge mosusu mpenza, mpe aluki koyeba ndimbola na yango. Bozali komona Farao alali na mbeto na ye? Na ntongo, Farao abengisi bato na ye nyonso ya bwanya mpe ayebisi bango bandoto alotaki. Kasi bakokaki kolimbolela ye bandoto yango te.

Bongo na nsima, kapita ya bapesi-masanga akanisi Yozefe. Alobi na Farao ete: 'Ntango nazalaki na boloko, ezalaki na moto moko kuna oyo ayebi kolimbola bandoto.' Farao abimisi Yozefe na boloko mbala moko.

Farao ayebisi Yozefe bandoto na ye, alobi boye: 'Liboso namonaki ngombe nsambo ya minene, mpe ya kitoko. Mpe na nsima namoni ngombe nsambo oyo ekondakondá mpe ya mikuwamikuwa. Mpe bangombe oyo ekondakondá emeli oyo ya minene.

'Na ndoto ya mibale, namonaki mitó nsambo ya blé ya kitoko, oyo etondá, ezali na

nzete moko. Na nsima, namoni mitó nsambo mosusu ya blé oyo ekaukakaúká. Mitó nsambo ya blé oyo ekaukakaúká emelaki mitó nsambo ya blé ya kitoko oyo etondá.’

Yozefe ayebisi Farao ete: ‘Ndoto nyonso mibale ezali na ndimbola moko. Ngombe nsambo ya mafuta mpe mitó nsambo ya blé ya kitoko oyo etondá elakisi mbula nsambo; ngombe nsambo oyo ekondakondá mpe mitó nsambo ya blé oyo ekaukakaúká ezali mpe mbula nsambo. Talá mbula nsambo ezali koya, oyo biloko ekozala ebele na Ezipito. Kasi mbula nsambo oyo ekoya nsima na yango ekozala na nzala makasi mpenza.’

Bongo Yozefe ayebisi Farao ete: ‘Poná moto moko ya bwanya mpe pesá ye mokumba ya kosangisa mpe kobomba bilei na mbula nsambo ya malamú. Bongo bato bakokufa nzala te na mbula nsambo oyo biloko ekozanga.’

Farao asepeteli na likanisi yango. Mpe aponi Yozefe asangisa biloko mpe abomba yango. Bongo Yozefe akómi moto oyo aleki bato nyonso na Ezipito, nsima ya Farao.

Mbula mwambe na nsima, Yozefe amoni bato moko boye bayei na Ezipito. Boyebi bato yango? Bayaya na ye zomi. Yakobo, tata na bango, atindi bango na Ezipito mpo nzala ekotaki na mokili ya Kanana. Yozefe ayebi bandeko na ye, kasi bango bayebi ye lisusu te. Oyebi mpo na nini bayebi ye te? Mpo Yozefe akómá mokóló mpe alati bilamba ya ndenge mosusu.

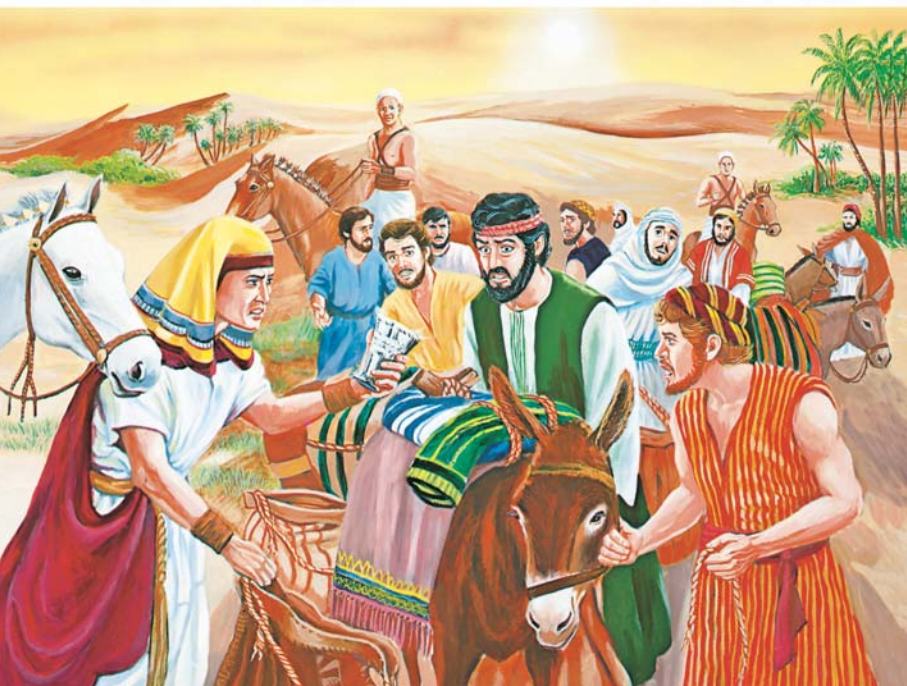
Bongo Yozefe akanisaki bandoto na ye ya bomwana, oyo amonaki bandeko na ye bayei kogumbamela ye. Oyebi lisusu ete totángaki yango? Bongo Yozefe ayaki koyeba ete Nzambe atindaki ye na Ezipito na ntina. Sikoyo Yozefe akosala nini? Tiká tóleka na lisolo oyo elandi.

YOZEFE alukaki koyeba soki bayaya na ye babongwaná to te. Yango wana alobaki ete: ‘Bino bozali banɔngi. Boyei kotala bisika ya mboka na biso oyo ebatelami malamumu te.’

Kasi bango bazongisaki ete: ‘Tozali banɔngi te. Tozali bato malamumu. Bisu nyonso tozali bandeko. Tozalaki zomi na mibale. Moko azali lisusu te mpe oyo ya nsuka azali esika tata na biso azali.’

Yozefe asali lokola nde andimeli bango te. Akangi Simeone, atye ye na boloko, mpe atiki bandeko na ye mosusu bázonga na bilei. Bongo alobi na bango ete: ‘Ntango bokoya lisusu, bóya na leki na bino ya nsuka.’

Ntango bakómi na Kanana, bayebisi tata na bango Yakobo makambo nyonso wana. Yakobo ayoki mabe mpenza. Bongo agangi ete: ‘Yozefe azali lisusu te, Simeone mpe azali lisusu te. Benyamina, mwana na ngai ya nsuka, akokende na bino te.’ Kasi ntango bilei ebandaki kosila, Yakobo andimi bákende na Benyamina, mpo bázwa bilei.

Mokolo moko, Yozefe amoni bandeko na ye bazali koya. Ntango amoni leki na ye Benyamina, asepelaki mpenza. Moto moko te na kati na bango ayebaki ete mokonzi wana nde Yozefe. Bongo amekaki bandeko na ye zomi.

Yozefe atindi basaleli na ye bátondisa biloko na basaki na bango. Lisusu, kozanga ete báyebe, atindi basaleli na ye bátya kɔpɔ na ye ya palata na saki ya Benyamina. Bongo bandeko na ye bakei. Bakómaki naino mosika te, Yozefe atindi basaleli na ye bálanda bango. Ntango bazwi bango, balobi ete: ‘Mpo na nini boyibi kɔpɔ ya palata ya nkolo na biso?’

Bango nyonso bazongisi ete: ‘Biso toyibi kɔpɔ na ye te! Soki bomoni kɔpɔ yango epai ya moko na biso, tiká moto yango akufa!’

Bongo basaleli ya Yozefe balukiluki na basaki nyonso mpe bazwi kɔpɔ yango na saki ya Benyamina, ndenge bozali komona awa. Mpe balobi na bayaya ya Benyamina ete: ‘Bino bókende epai na bino, kasi biso tozongi na Benyamina!’ Bayaya na ye zomi wana bakosala nini?

Bango nyonso bazongi na Benyamina na ndako ya Yozefe. Kuna Yozefe alobi na bango ete: ‘Bino bokoki kokende epai na bino, kasi Benyamina akotikala awa, akozala moombo na ngai.’

Sikoyo Yuda alobi boye: ‘Soki nazongi, bongo mwana oyo azali te, tata na ngai akokufa, mpo alingaka ye mingi mpenza. Yango wana, nabondeli yo, tiká ye akende mpe ngai natikala moombo na esika na ye.’

Bongo Yozefe ayei komona ete bandeko na ye babongwaná. Bakómá bato malamú. Tótala sikoyo eloko Yozefe akosala.

YOZEFE akangi lisusu motema te. Abimisi basaleli na ye nyonso. Lokola atikali kaka ye na bandeko na ye, abandi kolela. Bandeko na ye bakamwe mingi mpo bayebaki ntina azali kolela te. Na nsuka, ayebisi bango ete: ‘Ngai nde Yozefe. Tata na ngai azali naino na bomoi?’

Bandeko na ye bakamwe mpe bakokaki kozongisa liloba te. Nsomo ezwi bango. Bongo Yozefe alobi na bango ete: ‘Nabondeli bino, bopusana pene na ngai.’ Ntango bapusani alobi na bango ete: ‘Ngai nde Yozefe ndeko na bino, oyo bino botekaki na Ezipito.’

Mpe Yozefe ayebisi bango lisusu na boboto ete: ‘Bómitungisa te ndenge botekaki ngai. Nzambe nde moto atindaki ngai na Ezipito mpo na kobikisa bomoi ya bato. Farao atye ngai mokonzi ya mokili oyo mobimba. Sikoyo bózonga noki epai ya tata na ngai mpe bóyebisa ye likambo yango. Bóloba na ye aya kofanda na Ezipito.’

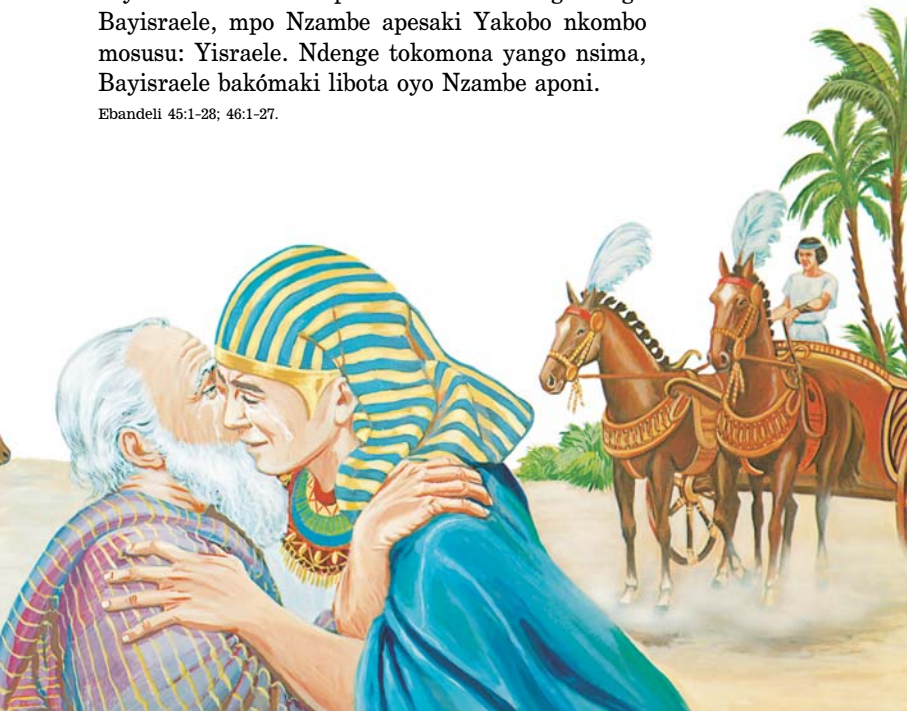

Bongo Yozefe ayambi bandeko na ye mpe abandi kopesa bango mapwepwe. Ntango bayebisi Faraο ete bandeko ya Yozefe bayei, alobaki na Yozefe ete: ‘Báluka bapusu mpe bákende kokamata tata na bango mpe mabota na bango, mpe báya kofanda awa! Nakopesa bango biloko oyo eleki malamumu na mokili ya Ezipito.’

Basalaki mpe bongo. Yakobo akitaki na Ezipito ná libota na ye mobimba. Bazali komona ndenge Yozefe ná tata na ye bazali koyambana?

Libota ya Yakobo ekómaki monene mingi. Bango nyonso oyo bakitaki na Ezipito bazalaki bato ntuku nsambo (70): Yakobo, bana na ye ná bankoko na ye; longola basi na bango mpe ntango mosusu ná basaleli na bango. Baoyo wana nyonso bayaki kofanda na Ezipito. Bazalaki kobenga bango Bayisraele, mpo Nzambe apesaki Yakobo nkomo mosusu: Yisraele. Ndenge tokomona yango nsima, Bayisraele bakómaki libota oyo Nzambe aponi.

Ebandeli 45:1-28; 46:1-27.

BOZALI koyokela mobali oyo mawa mpo azali kobela? Nkombo na ye Yobo. Mwasi oyo atelembi liboso na ye wana ezali mwasi na ye. Alobi na ye ete: ‘Lakelá Nzambe mabe mpe kufá.’ Kasi mpo na nini alobi na ye boye mpe mpo na nini Yobo azali na mpasi oyo?

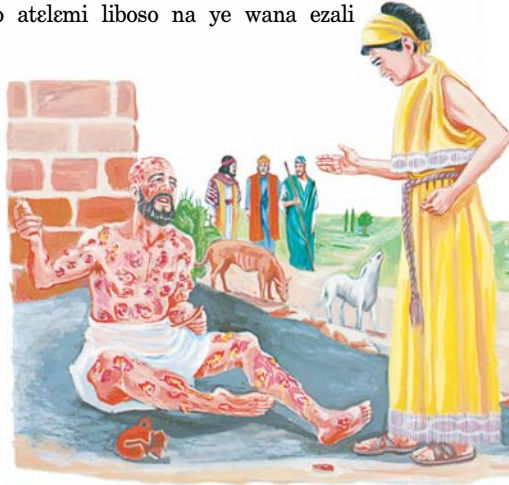
Yobo azalaki moto ya sembo mpe azalaki kotosa Yehova. Azalaki kofanda na mokili ya Uze, pene na mokili ya Kanana. Yehova alingaki ye mingi, kasi moto moko boye ayinaki ye. Boyebi moto yango?

Ezali Satana Zabolo. Kobosana te, Satana azali anzelu mabe oyo ayinaka Yehova. Atindaki Adama ná Eva báboya kotosa Yehova, mpe akanisaki ete akokoka kokweisa moto nyonso. Alongaki? Te. Kanisá bato ya sembo oyo tolobeli na masolo oyo eleki. Okoki kotángá nkombo ya bato boni?

Yakobo ná Yozefe bakufaki na Ezipito; na ntango wana, na miso ya Yehova, Yobo azalaki moto oyo alekaki sembo na mabele mobimba. Yehova alingaki Satana ayeba ete akokoka kobebisa bato nyonso te, yango wana ayebisaki ye ete: ‘Talá Yobo. Azali mpenza sembo epai na ngai.’

Satana azongisi ete: ‘Azali sembo mpo opamboli ye mpe azali na biloko ya kitoko ebele. Kasi soki obotoli ye biloko yango akolakela yo mabe.’

Bongo Yehova alobi na Satana ete: ‘Salá boye: longolá ye biloko yango nyonso. Salá ye mabe nyonso oyo olingi. Mpe tokotala soki akolakela ngai mabe. Kasi nde komeka koboma ye te.’

Ya liboso, Satana atindi miyibi báyiba bangombe, bampunda ná bakamela ya Yobo, mpe babomaki bampate na ye. Na nsima, abomi bana na ye nyonso zomi na mopepe makasi. Na nsuka abelisi Yobo maladi mabe. Yobo anyokwamaki mingi. Yango wana, mwasi na ye alobaki na ye ete: ‘Lakelá Nzambe mabe mpe kufá.’ Kasi Yobo asalaki yango te. Lisusu, baninga mabe misato bayaki kotala ye mpe balobaki na ye ete azali na bizaleli mabe. Kasi Yobo atikalaki sembo.

Yango esepelisaki Yehova mingi, mpe na nsima apambolaki Yobo, ndenge ozali komona na elilingi oyo. Nzambe abikisaki ye na maladi mabe oyo abelaki. Yobo abotaki lisusu bana zomi ya kitoko mpe azwaki bangombe, bampunda, bampate ná bakamela mbala mibale koleka oyo azalaki na yango liboso.

Okozala ntango nyonso sembo epai ya Yehova lokola Yobo? Soki osali bongo, Nzambe akopambola yo mpe. Okoki kozala na bomoi libela ntango mabele mobimba ekokóma paradiso lokola elanga ya Edene.

Yobo 1:1-22; 2:1-13; 42:10-17.

NA ELILINGI oyo bozali komona ndenge bazali kosalisa bato mosala na makasi. Talá kutu moto moko azali kobeta moko ya basali yango fimbo. Baoyo bazali kosala mosala bazali bato ya libota ya Yakobo, Bayisraele. Kasi baoyo bazali kosalisa Bayisraele mosala na makasi ezali Baezipito. Bayisraele bakómi baombo ya Baezipito. Yango ebandaki boni?

Libota monene ya Yakobo efandaki na kimya na Ezipito bambula mingi. Yozefe, oyo azalaki moto monene koleka bato nyonso nsima ya mokonzi Farao, azalaki kobatela bato na ye. Kasi Yozefe akufi. Na nsima, Farao mosusu, oyo alingaki Bayisraele te, akómaki mokonzi ya Ezipito.

Mokonzi mabe yango akómisaki Bayisraele baombo. Aponeli bango bakapita ya mabe. Basalisi Bayisraele misala makasi ya

kotonga bamboka ya Farao. Kasi atako minyoko ezalaki, Bayisraele bazalaki se kokóma ebele. Nsima ya mwa ntango, Baezipito bakómaki kobanga Bayisraele mpo bakómaki ebele mpe makasi mingi.

Bongo Farao asalaki nini? Ayebisaki basi oyo bazalaki kosalisa basi ya Yisraele na kobota makambo oyo bakosala, mpe alobaki ete: ‘Bosengeli koboma bana mibali nyonso.’ Kasi basi yango bazalaki basi malamumu mpe babomaki bana yango te.

Yango wana Farao apesaki bato na ye nyonso etinda oyo: ‘Bosengeli koboma bana mibali nyonso oyo Bayisraele bakobota, kasi bótika bana basi na bomoi.’ Mobeko yango ezalaki mabe mpenza! Tótala ndenge nini mwana mobali moko boye abikaki.

Kobima 1:6-22.

MWANA moke oyo bozali komona awa azali kolela mpe asimbi mosapi ya elenge mwasi moko, ezali Moize. Elenge mwasi kitoko wana ezali mwana ya Farao, mokonzi ya Ezipito.

Mama ya Moize abombaki ye sanza misato mobimba, mpo alingaki te ete Baezipito báboma ye. Kasi ayebaki ete akokoka kobomba ye ntango molai lisusu te. Asalaki nini?

Akamati kitunga, apakoli yango gudro mpo mai ekota te. Alalisi Moize na kati, mpe atye yango na matiti na Ebale Nile. Bongo ayebisi Miriame, yaya ya Moize, ete atikala pembenipembeni wana atalaka nini ekokómela mwana.

Mosika te, mwana mwasi ya Farao akiti na Ebale Nile mpo na kosukola. Abwaki miso na matiti mpe amoni kitunga moko kuna na kati. Atindi mosaleli na ye azwa yango. Ntango afungoli kitunga, amoni mwana ya kitoko mpenza. Moize azali kolela mpe mwana mwasi ya mokonzi ayokeli ye mawa. Alingaki te ete báboma ye.

Na ntango yango Miriame ayei. Bozali komona ye na elilingi? Miriame atuni mwana mwasi ya Farao ete: ‘Olingi ete nakende kobenga mwasi moko Moyisraele mpo amelisela yo mwana oyo mabele?’

Mwana mwasi ya mokonzi alobi na ye ete: ‘Kende.’

Bongo Miriame akei mbangu kobenga mama na ye. Ntango mama ya Moize akómi, mwana mwasi ya mokonzi alobi na ye ete: ‘Zwá mwana oyo mpe meliselá ngai ye mabele mpe nakofuta yo.’

Na yango, mama ya Moize abókólaki mwana na ye ye moko. Ntango Moize akoli, mama na ye akei kotika ye epai ya mwana mwasi ya Farao mpe akómaki mwana na ye. Ezali na ndenge wana nde Moize abókwanaki na ndako ya Farao.

ELILINGI oyo elakisi Moize azali kokima Ezipito. Bomoni bato oyo bazali kolanda ye? Boyebi mpo na nini balingi koboma ye? Tóluka eyano.

Moize abokwamaki na ndako ya Farao, mokonzi ya Ezipito. Akómaki na bwanya mpe na lokumu mingi. Moize ayebaki ete azali Moezipito te mpe ete baboti na ye bazali Bayisraele, baombo.

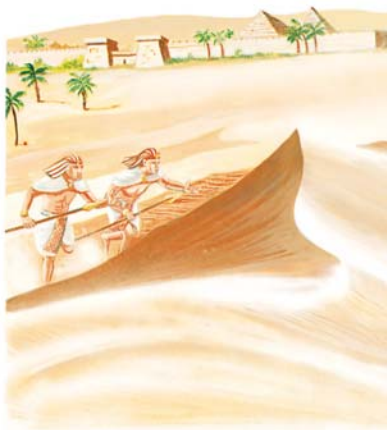
Mokolo moko, ntango Moize akómi na mbula ntuku minei (40), alingaki koyeba ndenge bandeko na ye bazali. Bazalaki mpenza konyokwama. Amonaki Moezipito moko azali kobeta Moyisraele moko, moombo. Moize atali epai na epai, mpe amoni ete moto moko te azali komona ye; abeti Moezipito yango, akufi. Bongo Moize akundi ye na zelo.

Na mokolo oyo elandi, Moize azongi lisusu kotala bandeko na ye. Akanisaki ete akoki kosalisa bango mpo bálongwa na boombo. Mpe amoni Bayisraele mibale bazali kobunda. Bongo Moize alobi na oyo asalaki mabe ete: ‘Mpo na nini ozali kobeta ndeko na yo?’

Bongo moto yango ayanoli ete: ‘Nani atye yo mokonzi mpe mosambisi na biso? Olingi oboma ngai ndenge obomaki Moezipito?’

Moize abangi. Amoni ete likambo oyo asalaki Moezipito wana eyebani. Farao mpe ayoki yango, mpe atindi bato báboma ye. Yango wana, Moize akimaki Ezipito.

Ntango Moize akimaki Ezipito, akendeki mosika, na mokili ya

Midiane. Kuna akutanaki na libota ya Yetro, abalaki mwana na ye, nkombo na ye Zipora. Moize akómaki kobatela bampate ya bokilo na ye Yetro. Aumelaki na mokili ya Midiane mbula ntuku minei (40). Sika akómi na mbula ntuku mwambe (80). Bongo mokolo moko, ntango Moize azalaki kobatela bampate, amoni likambo moko ya kokamwa oyo ebongolaki bomoi na ye mobimba. Tokomona likambo yango na lokasa oyo elandi.

Kobima 2:11-25; Misala 7:22-29.

MOIZE NA NGOMBA 30 HOREBE

MOKOLO moko, Moize akei na bampate na ye na Ngomba Horebe. Kuna amoni nzete moko ezali kopela na mota kasi ezali kozika te.

Moize alobi boye: ‘Oyo nde likambo ya kokamwa! Tiká napusana naino pene namona malamú.’ Kasi ntango akómi pene, mongongo moko euti na katikati ya nzete yango mpe elobi na ye ete: ‘Kopusana awa te. Longolá basandale na yo, mpo esika otelemi ezali mabele mosantu.’ Nzambe asololaki na ye na nzela ya anzelu moko. Bongo Moize abombi elongi na ye.

Na nsima Nzambe alobi na ye ete: ‘Namoni mpasi ya bato na ngai na Ezipito. Nalingi kobikisa bango mpe nakotinda yo mpo olongola bango na Ezipito.’ Na yango, Yehova azali kozwa bibongiseli ya kozongisa Bayisraele na Kanana, mokili ya kitoko.

Bongo Moize alobi ete: ‘Ngai nani? Mpe nakosala yango ndenge nini? Kanisá naino ete nakei na Ezipito. Bayisraele bakotuna ngai ete: “Nani atindi yo?” Bongo nakoloba na bango nini?’

Nzambe azongisi ete: ‘Okoloba na bango boye: “YEHOVA, Nzambe ya

Abrahama, Nzambe ya Yisaka mpe Nzambe ya Yakobo, atindi ngai epai na bino.” Mpe Yehova abakisi ete: ‘Wana nde nkombo na ngai mpo na seko.’

Kasi Moize alobaki lisusu ete: ‘Bongo soki bandimi te ete otindi ngai.’

Nzambe atuni ye: ‘Eloko nini osimbi na loboko na yo?’

Moize alobi ete: ‘Lingenda.’

Nzambe alobi na ye ete: ‘Bwaká yango na mabele.’ Moize abwaki lingenda yango na mabele mpe ekómi nyoka. Mpe Yehova alakisi Moize likamwisi mosusu. Alobi na ye ete: ‘Tyá loboko na yo na kati ya zambala na yo.’ Moize atye, mpe ntango abimisi yango, ekómi mpembe makasi, lokola nde ezali na maladi ya maba. Na nsima, Yehova apesi Moize nguya ya kosala likamwisi ya misato. Mpo na kosukisa alobi na ye boye: ‘Ntango okosala makamwisi oyo, Bayisraele bakondima ete natindi yo.’

Bongo Moize azongi mpe ntango akómi epai ya Yetro, bokilo na ye, ayebisi ye ete: ‘Nabondeli yo, nalingi nazonga na Ezipito, epai ya bandeko na ngai, mpo nayeba ndenge nini bazali.’ Yetro atiki Moize akende, mpe Moize azongi na Ezipito.

Kobima 3:1-22; 4:1-20.

NTANGO Moize azongi na Ezipito, akutanaki na yaya na ye Arona, ayebisi ye likambo ya makamwisi oyo asalaki. Ntango basali makamwisi yango liboso ya Bayisraele, bato nyonso bandimi ete Yehova azali na bango.

Na nsima, Moize ná Arona bakei epai ya Farao. Balobi na ye ete: ‘Yehova Nzambe ya Bayisraele alobi ete: “Tiká bato na ngai bákende mobembo ya mikolo misato, mpo básambela ngai na esobe.”’ Bongo Farao azongisi ete: ‘Ngai nandimaka Yehova te. Mpe nakotika Yisraele bákende te.’

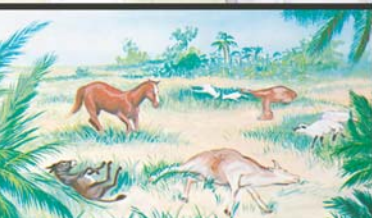
Farao asiliki mpo Bayisraele balingi bátika mosala mpo bákende kosambela Yehova. Abakiseli bango kutu mosala koleka. Bongo Bayisraele basilikeli Moize, mpo babakiselaki bango mosala ya makasi koleka, mpe Moize ayoki mawa. Kasi Yehova ayebisi ye amitungisa te. Alobi boye: ‘Nakotinda Farao atika bato na ngai bákende.’

Moize ná Arona bakei lisusu epai ya Farao. Mbala oyo basali likamwisi ya liboso. Arona abwaki lingenda na ye na nse ekómi nyoka ya monene. Bato ya bwanya ya Farao basalaki mpe bongo. Kasi nyoka ya Arona emelaki banyoka ya bato ya bwanya. Ata bongo Farao aboyaki kotika Bayisraele bákende.

Sikoyo ntango ekoki mpo Yehova apesa Farao liteya. Boyebi eloko asalaki? Apesaki Ezipito bitumbu to malózi zomi.

Nsima ya malózi mingi, Farao abengi Moize mpe alobi na ye ete: ‘Soki bolózi esili nakotika Yisraele bákende.’ Kasi ntango bolózi esili, Farao azwi makanisi mosusu. Mpe aboyi kotika Bayisraele. Kasi, nsukansuka, nsima ya bolózi ya zomi, Farao abenganaki Bayisraele.

Boyebi malózi zomi yango? Lokasa oyo elandi ekoyebisa biso yango.

BÓTALA bililingi oyo. Elilingi mokomoko ezali kolakisa moko ya malózi oyo Yehova atindelaki Ezipito. Na elilingi ya liboso tozali komona Arona azali kobeta Ebale Nile na lingenda na ye. Bongo mai ebongwani makila. Mbisi ekufi mpe mai ya ebale ekómi nsolo mabe.

Na nsima, Yehova atindi mbemba, eutaki na Ebale Nile. Mbemba ezalaki bipai nyonso: ata na bisika batumbaka mampa, na nzungu ya kosala paté, ata mpe na mbeto. Ntango mbemba ekufi, Baezipito basangisi yango mabondo mabondo mpe mboka mobimba ekómi nsolo mabe.

Na nsima, Arona abeti mabele na lingenda na ye mpe putulu ebongwani ngungi. Ezalaki koswa bato ná banyama. Yango nde bolózi ya misato.

Malózi oyo elandaki ewwaki kaka Baezipito kasi Bayisraele te. Bolózi ya minei ezalaki mapokopoko; ekotaki na bandako nyonso ya Baezipito. Bolózi ya mitano ebomaki bibwele. Ebele ya bangombe, bampate ná bantaba ya Baezipito ekufaki.

Na nsima, Moize ná Arona bazwi putulu ya mato mpe babwaki yango na likoló. Yango ebimisaki bato ná

banyama mbuma mineneminene na nzoto. Wana bolózi ya motoba.

Nsima ya oyo, Moize atomboli loboko na ye na likoló, mpe Yehova atindi bankake ná mbula ya mabanga. Bamoná naino mbula ya mabanga ya ndenge wana te na Ezipito.

Bolózi ya mwambe ezalaki ebele ya mayoyo. Mayoyo ebele ndenge wana emonaná naino liboso te. Mayoyo elyaki eloko nyonso oyo mbula ya mabanga etikaki.

Bolózi ya libwa ezalaki molili makasi. Molili ya makasi mpenza ezipaki mokili mikolo misato, kasi esika Bayisraele bazalaki molili ezalaki te.

Na nsuka, Nzambe alobi na Bayisraele ete bápakola makila ya mwana-mpate to mwana-ntaba na makonzi ya baporte na bango. Na nsima, anzelu ya Nzambe alekaki na mokili ya Ezipito. Soki amoni makila na porte, aleki ndako wana. Kasi na bandako nyonso oyo makila ezalaki na makonzi ya baporte te, anzelu abomaki bana ya liboso, ezala mwana ya moto to ya nyama. Wana nde bolózi ya zomi.

Nsima ya bolózi oyo ya nsuka, Farao ayebisaki Bayisraele bákende. Libota ya Nzambe bamibongisaki mpo bákende, mpe kaka na butu wana, balongwe na Ezipito, bakei.

Kobima mokapo 7 tii 12.

BÓTALA elilingi oyo! Moto oyo asemboli lingenda na ye likoló ya Mbu Motane ezali Moize. Baoyo batelemi pene na ye ezali Bayisraele. Kasi Farao ná ebele ya basoda na ye bazindi na mai mpe bakufi. Tiká tótala ndenge elekaki.

Ndenge tomonaki yango, nsima ya bolózi ya zomi nde Farao atikaki Bayisraele bákende. Bazalaki mibali soki nkóto nkama motoba (600 000), longola basi ná bana. Lisusu, ebele ya bato oyo bandimelaki Yehova bakendeki elongo na bango. Bakendeki na bibwele na bango nyonso.

Liboso Bayisraele bákende, basengaki Baezipito bilamba ná biloko oyo esalemi na wolo mpe na palata. Bolózi wana ya

nsuka ebangisaki Baezipito makasi mpenza. Yango wana, bapesaki Bayisraele biloko nyonso oyo basengaki.

Nsima ya mwa mikolo, Bayisraele bakómi na Mbu Motane. Bapemi wana. Nzokande Farao ná bato na ye bayokaki mabe ndenge batiki Bayisraele bákende. Balobi ete: ‘Mpo na nini totiki baombo na biso bákende?’

Na mbala moko, Farao azwi makanisi mosusu. Abongisi makalo na ye ya etumba ná basoda na ye nokinoki. Alandi Bayisraele na makalo ya etumba ya makasi mpenza nkama motoba (600) mpe na makalo mosusu nyonso ya Ezipito.

Ntango Bayisraele bamoni Farao ná basoda na ye bazali kolanda bango, babangaki mingi. Epai ya kokima ezali te. Liboso na

bango Mbu Motane, mpe nsima na bango Baezipito bazali koya. Kasi Yehova akotelaki bango, atyaki lipata kati na bango ná Baezipito. Yango wana, Baezipito bazalaki komona Bayisraele te mpe bakokaki kokanga bango te.

Na nsima, Yehova ayebisi Moize asembola lingenda na ye likoló ya Mbu Motane. Moize atosaki mpe Yehova atindaki mopepe makasi ya esti. Mai ya mbu ekabwani na mibale mpe eteleli epai na epai.

Bongo Bayisraele bakatisi na mabele oyo esili kokauka. Esengaki bangonga mingi mpo bamilio ya bato wana ná bibwela na bango bakoka kokoma malamuni na ngámbo mosusu. Na ntango wana, Baezipito bamonaki lisusu Bayisraele na mosika. Baombo na bango bazali kokima. Bongo Baezipito bakoti na kati ya Mbu Motane nokinoki mpo na kolanda bango.

Na ntango yango, Nzambe abebisaki makolo ya makalo na bango, mpe ekómaki kolongwa. Baezipito babangaki makasi mpe babandaki koganga: ‘Tókima, mpo Yehova azali kobunda na biso mpo na Bayisraele.’ Kasi likoki ya kokima ezalaki lisusu te.

Na ntango wana, Yehova ayebisi Moize asembola lingenda na ye likoló ya Mbu Motane, ndenge bozali komona na elilingi oyo. Moize atosaki mpe mai ezongi na esika na yango, ezipi Baezipito ná makalo na bango. Nzokande basoda nyonso bakotaki na mbu mpo na kolanda Bayisraele. Yango wana, bakufaki bango nyonso mpe.

Libota ya Nzambe basepelaki mpenza mpo babiki. Babandaki koyembela Yehova mpo na kopesa ye matondi. Balobaki ete: ‘Yehova alongi etumba monene. Abwaki bampunda ná batambwisi na yango na kati ya mbu.’ Miriame, ndeko ya Moize, akamataki mwa mbonda na ye mpe basi nyonso balandaki ye, bakamati mwa bambonda na bango. Babandi kobina na esengo mpe koyemba ete: ‘Yehova alongi etumba monene. Abwaki bampunda ná batambwisi na yango na kati ya mbu.’

Banda babimi na Ezipito tii baponi mokonzi ya liboso na Yisraele

Moize atambwisaki Bayisraele tii na Ngomba Sinai epai Nzambe apesaki bango mibeko na ye. Na nsima, Moize atindaki bato zomi na mibale bákende kotala mokili ya Kanana. Ntango bazongi, bato zomi na kati na bango balobaki mabe mpo na mokili yango. Yango etindaki Bayisraele báluka kozonga na Ezipito. Yehova apesaki bango etumbu mpo bazangaki kondima, yango wana batambolaki mbula ntuku minei (40) mobimba na esobe.

Na nsima, Nzambe aponaki Yosua mpo na kokotisa Bayisraele na mokili ya Kanana. Mpo na kosalisa bango bázwa mokili yango, Yehova asalaki makamwisi: atelemisi mai ya Ebale Yordani, akweisi lopango ya Yeriko, mpe atelemisi moi mokolo mobimba. Mbula motoba na nsima, bazwaki mokili mobimba ya Kanana.

Banda na Yosua, basambisi bayangelaki Yisraele mbula nkama misato na ntuku mitano na motoba (356). Na masolo oyo ezali kolanda, tokolobela basambisi lokola Barake, Gideone, Yefeta, Samsone ná Samwele. Tokolobela mpe basi lokola Rahaba, Debora, Yaele, Ruta, Naomi ná Delila. Eteni ya MISATO elobeli makambo oyo esalemaki na boumeli ya mbula nkama misato na ntuku libwa na motoba (396).

ELOKO nini bato oyo bazali kolokota? Ezali mpembe, kasi ezali kilo te; ezali bilei.

Sanza mobimba ekokaki naino te banda Bayisraele batiki Ezipito. Sikoyo bazali na kati ya esobe. Kuna bilei ezalaka mingi te, mpe bato bakómi koimaima mpe koloba ete: ‘Ebongaki Yehova aboma biso na Ezipito. Kuna tozalaki kolya bilei oyo tolingi.’

Bongo Yehova alobaki ete: ‘Nakonokisela bino bilei longwa na likoló.’ Asalaki mpe bongo. Na ntongo, Bayisraele bamonaki biloko ya mpembempembe ekwei na nse, mpe batunani ete: ‘Oyo nini?’

Moize alobi na bango ete: ‘Ezali bilei oyo Yehova apesi bino bólya.’ Bato babengi yango MANA. Elengi na yango ezali lokola bagato oyo basali na mafuta ya nzoi.

Moize ayebisi bango ete: ‘Bólókota moto na moto na kotalela oyo akoki kolya.’ Bongo bazalaki kolokota yango ntongo na ntongo. Mpe ntango moi engali, oyo etikalaki na mabele ezalaki konyangwa.

Moize alobi lisusu ete: ‘Moto abomba ndambo na yango tii na ntongo te.’ Kasi bato mosusu bayokelaki Moize te, mpe babombaki yango. Boyebi eloko nini esalemaki? Na ntongo, mana yango etondaki na nkusu, ezalaki kobimisa nsolo mabe.

Nzokande, ezalaki na mokolo moko na kati ya poso oyo Yehova ayebisaki bato bólókotaka yango mbala mibale koleka ndenge balókotaka. Ezalaki mokolo ya motoba. Basengelaki kobomba ndambo mpo na mokolo ya nsambo, mpo na mokolo wana, Yehova akokweisa mana te. Ntango bazalaki kobomba yango mpo na mokolo wana, ezalaki kotonda na nkusu te mpe ezalaki kobimisa nsolo mabe te. Yango mpe ezali likamwisi!

Ntango nyonso oyo Bayisraele baumelaki na esobe, Yehova aleisaki bango mana.

SANZA soki mibale nsima ya kobima ya Bayisraele na Ezipito, bakómi na Ngomba Sinai, to Horebe. Yango nde esika oyo Yehova alobaki na Moize na katikati ya mwa nzete oyo ezalaki kopela moto. Bato batyaki kaa na bango wana, mpe baumelaki wana mwa moke.

Moize amati na ngomba, bato batikali kozela na nse. Ntango Moize akómi na nsonge ya ngomba, Yehova ayebisi ye ete alingi ete Bayisraele bátosa Ye mpe bákóma bato na Ye mpenza. Ntango Moize akiti, ayebisi Bayisraele makambo Yehova alobaki. Bato balobaki ete bakotosa Yehova mpo balingi kozala bato na ye mpenza.

Na ntango yango, Yehova asali likambo ya kokamwa. Abimisi molinga na nsonge ya ngomba, mpe abetisi bankake makasi mpenza. Ayebisi mpe bato ete: ‘Ngai nazali Yehova Nzambe na bino oyo abimisaki bino na Ezipito.’ Yango wana, apesi mobeko oyo: ‘Bosengeli kosambela banzambe mosusu te kaka ngai.’

Na nsima, Nzambe apesi Bayisraele mibeko mosusu libwa. Bato babangi makasi. Balobi na Moize ete: ‘Yo lobá na biso, kasi Nzambe aloba na biso te noki tókufa.’

Bongo, Yehova alobi na Moize ete: ‘Matá epai na ngai na ngomba. Nakopesa yo bitanda mibale ya mabanga oyo nakomi mibeko oyo nalingi bato bátosa yango.’ Mpe Moize amataki lisusu na ngomba. Aumeli kuna mikolo ntuku minei (40) butu moi.

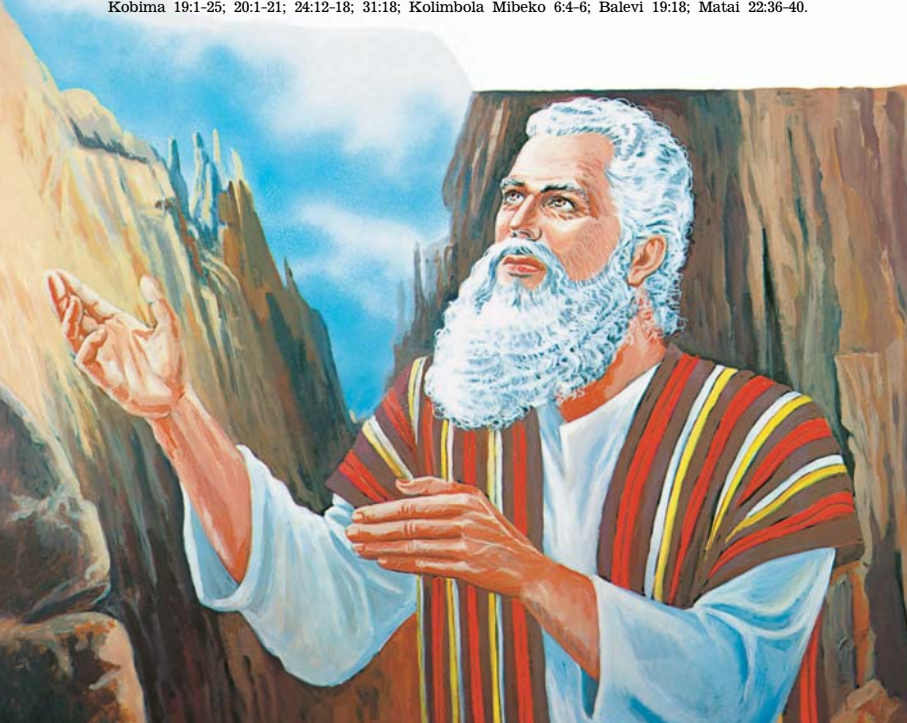
Nzambe azalaki na ebele ya mibeko oyo asengelaki kopesa libota na ye. Moize akomaki yango. Yehova apesaki ye mpe bitanda

mibale ya mabanga. Nzambe akomaki, na mabanga yango, mibeko zomi oyo ayebisaki Yisraele mobimba. Babengaka mibeko yango Mibeko Zomi.

Mibeko Zomi ezali na ntina mingi. Ata ebele ya mibeko mosusu oyo Nzambe apesi Yisraele ezali mpe na ntina mingi. Talá moko ya mibeko yango: ‘Osengeli kolinga Yehova Nzambe na yo na motema na yo mobimba, na molimo na yo mobimba, mpe na makasi na yo nyonso.’ Mpe mosusu elobi boye: ‘Osengeli kolinga mozalani na yo lokola yo moko.’ Yesu Kristo, Mwana ya Nzambe, alobaki ete wana ezali mibeko mibale oyo eleki mibeko nyonso oyo Yehova apesaki Yisraele. Na masolo mosusu, tokoyekola makambo ebele oyo etali Mwana ya Nzambe mpe mateya na ye.

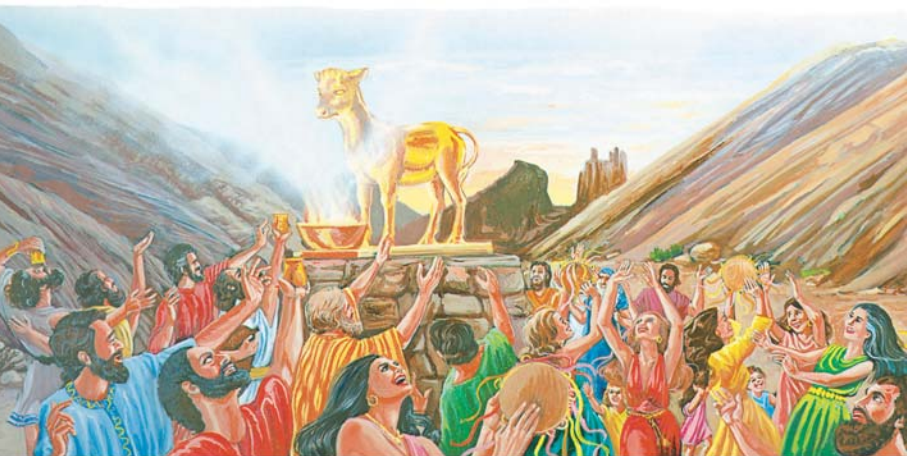
Kobima 19:1-25; 20:1-21; 24:12-18; 31:18; Kolimbola Mibeko 6:4-6; Balevi 19:18; Matai 22:36-40.

LIKAMBO nini ezali koleka awa? Bato bazali kosala nini? Bazali kosambela mwana-ngombe. Mpo na nini bazali kosambela mwana-ngombe yango?

Lokola Moize aumeli na ngomba, bato balobi ete: ‘Toyebi te nini ekómeli ye. Tósala nzambe oyo akokamba biso!’

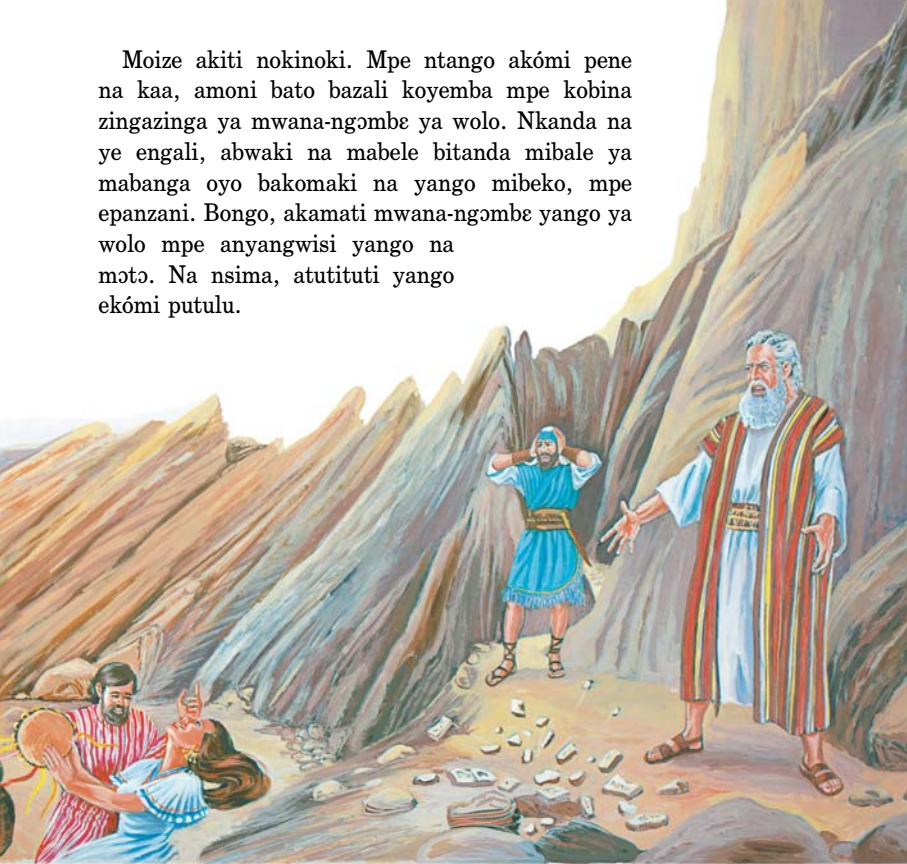
Bongo Arona, ndeko ya Moize, alobi na bango ete: ‘Bólongola biloko na bino ya matoi ya wolo mpe bómemela ngai yango.’ Ntango bamemeli ye biloko yango, anyangwisi yango na moto mpe asali na yango mwana-ngombe. Mpe Bayisraele balobi: ‘Talá Nzambe na biso,

oyo abimisi biso na Ezipito!’ Na nsima, basali feti monene mpe babandi kosambela mwana-ngombe yango ya wolo.

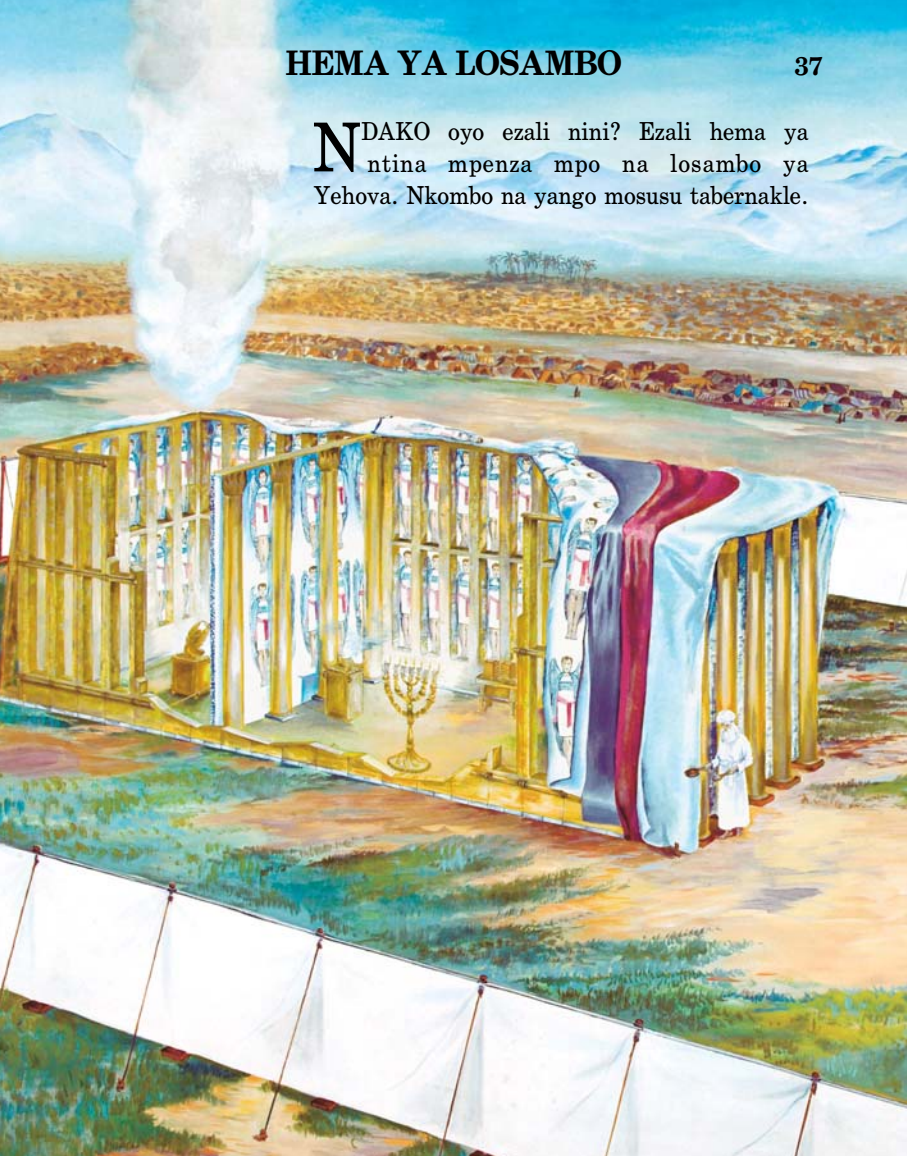
Ntango Yehova amoni likambo yango, ayoki nkanda makasi. Alobi na Moize ete: ‘Kitá noki! Bato babebisi makambo. Babosani mibeko na ngai nyonso mpe bazali kogumbamela mwana-ngombe ya wolo.’

Moize akiti nokinoki. Mpe ntango akómi pene na kaa, amoni bato bazali koyemba mpe kobina zingazinga ya mwana-ngómbe ya wolo. Nkanda na ye engali, abwaki na mabele bitanda mibale ya mabanga oyo bakomaki na yango mibeko, mpe epanzani. Bongo, akamati mwana-ngómbe yango ya wolo mpe anyangwisi yango na môtô. Na nsima, atutituti yango ekómi putulu.

Bato basalaki likambo ya mabe mpenza. Yango wana, Moize atindaki bato mosusu ete bákamata mipanga na bango, báboma bato mabe oyo basambelaki mwana-ngómbe yango ya wolo. Bato nkóto misato (3 000) babomamaki na mokolo yango. Lisolo oyo ezali kokebisa biso ete tósambelaka banzambe mosusu te, kaka Yehova.

NDAKO oyo ezali nini? Ezali hema ya ntina mpenza mpo na losambo ya Yehova. Nkombo na yango mosusu tabernakle.

Bayisraele basilisaki kotonga yango mbula moko nsima ya kobima na bango na Ezipito. Oyebi moto oyo abimisaki likanisi ya kotonga hema yango?

Likanisi yango eutaki na Yehova. Ntango Moize azalaki na nsonge ya Ngomba Sinai, Yehova ayebisi ye ndenge ya kotonga hema. Alobi ete esengeli kozala hema oyo bakoki kolongola yango bitenibiteni. Na ndenge wana, bakoki kokumba biteni na yango, kokende na yango epai mosusu mpe kotelemisa yango lisusu. Yango wana, ntango Bayisraele bazalaki kotambolatambola na esobe, bazalaki komema hema yango.

Soki otali na eteni ya nsuka ya hema yango, okomona kesi to sanduku. Nkombo na yango sanduku ya kondimana. Ezalaki na baanzelu to bakeruba mibale ya wolo na nsuka mibale ya sanduku yango. Nzambe akomaki lisusu Mibeko Zomi na bitanda mibale ya mabanga, mpo Moize apasolaki oyo ya liboso. Babombaki bitanda mibale wana ya mabanga na kati ya sanduku yango. Lisusu, batyaki mpe elokó moko ya mana na kati. Boyebi lisusu eloko babengi mana?

Yehova aponaki Arona, ndeko ya Moize, azala nganga-nzambe monene mpo na kokamba bato na makambo ya losambo. Bana na ye mpe bazalaki banganga-nzambe.

Eteni mosusu ya hema ezalaki monene mbala mibale koleka oyo ya nsuka. Omoni kesi to mwa sanduku moko epai molinga ezali kouta? Ezali etumbelo oyo banganga-nzambe bazalaki kotumba na yango mpaka ya malasi ya nsolo kitoko. Ezali mpe na etelemiselo ya miinda oyo ezali na miinda nsambo. Eloko ya misato oyo ezali na eteni yango ezali mesa oyo batyaka mampa zomi na mibale.

Lopango ya tabernakle ezali na saani moko ya monene oyo etondi na mai. Banganga-nzambe bazalaki kosukola na mai yango. Ezali mpe na etumbelo ya monene, esika batumbaka banyama oyo bapesaka Yehova mbeka. Hema ezali na katikati ya kaa, mpe Bayisraele bazali kofanda zingazinga na yango.

TALÁ mbuma bato oyo bamemi. Etape yango ezali na mbuma minene mpenza. Esengeli bato mibale mpo na komema yango na nzete. Ezali mbuma ya figi ná grenade. Mbuma kitoko yango euti wapi boye? Euti na mokili ya Kanana. Kobosana te, Abrahama, Yisaka ná Yakobo bafandaki na mokili yango. Kasi lokola nzala ekotaki na mokili

yango, Yakobo ná libota na ye bakendeki kofanda na Ezipito. Talá sikoyo, mbula nkama mibale na zomi na motoba (216) na nsima, Moize azali kozongisa Bayisraele na mokili ya Kanana. Bakómi sikoyo na esobe, na esika babengi Kadeshe.

Bato ya Kanana bazali bato mabe. Yango wana, Moize atindi bato zomi na mibale mpo na kotala mokili yango na mayele mpe alobaki na bango ete: ‘Bótala soki bato oyo bazali kofanda kuna bazali moke to mingi, soki bazali na makasi to te. Bótala soki mabele yango ebataka malamumu. Mpe bóya na ndambo ya mbuma ya mokili yango.’

Ntango bato yango bazongi na Kadeshe, bayebisi Moize boye: ‘Mokili yango ezali malamumu mpenza. Talá kutu mbuma na yango.’ Kasi, bato zomi kati na baoyo bauti kotala mokili yango balobi ete: ‘Bato oyo bafandi na mokili wana bazali na makasi. Soki tomeke kozwa mokili yango, bakoboma biso nyonso.’

Ntango Bayisraele bayoki maloba wana, babangi makasi mpe balobi ete: ‘Soki tókufaka ata na Ezipito to na esobe oyo mbele malamumu! Tokokufa na etumba, mpe basi na biso ná bana na biso bakokangama. Tiká tópona mokambi mosusu na esika ya Moize mpe tózonga na Ezipito!’

Kasi bato mibale na kati ya baoyo batindamaki, Yosua ná Kalebe, batyelaki Yehova motema. Bameki kokitisa bato motema. Balobi na bango ete: ‘Bóbanga te. Yehova azali na biso. Tokozwa mokili yango na bolembu mpenza.’ Kasi bato bayokeli bango te, mpe baluki kutu nde koboma bango.

Likambo yango eyokisaki Yehova nkanda makasi, bongo alobi na Moize ete: ‘Moto nyonso, banda na mbula ntuku mibale (20) tii na likoló, akokota na mokili ya Kanana te. Bamonaki makamwisi oyo nasalaki na Ezipito mpe na esobe, kasi ata bongo bazali kotyela ngai motema te. Yango wana, bakotambola na esobe mbula ntuku minei (40), kino bakokufa bango nyonso. Kaka Yosua ná Kalebe nde bakokota na mokili ya Kanana.’

TALÁ lingenda oyo ebimisi fololo mpe mbuma ya amande oyo eteli. Ezali lingenda ya Arona. Fololo ná mbuma yango ebimi na butu moko mpamba. Yango ebandaki boni?

Bayisraele bazalaki kotambolatambola na kati ya esobe. Bato mosusu basepelaki te ete Moize azala mokambi mpe Arona nganga-nzambe monene. Kora azalaki moko ya bato yango, bakisa Datane ná Abirame ná bankumu nkama mibale na ntuku mitano (250). Mokolo moko, bango nyonso balobi na Moize ete: ‘Mpo na nini bozali komitombola likoló na biso?’

Moize alobi na Kora mpe na bato na ye ete: ‘Lobi na ntongo, bózwa biloko ya kotya môtô, bótya môtô mpe mpaka ya malasi likoló na yango. Na nsima bóya na hema ya Yehova. Bongo tokomona moto oyo Yehova akopona.’

Na mokolo oyo elandi, Kora ná bato na ye nkama mibale na ntuku mitano bakei na hema. Ebele ya bato mosusu mpe bayei kolendisá bango. Yehova ayoki nkanda makasi. Bongo Moize alobi ete: ‘Bólongwa liboso ya bahema ya mibali mabe oyo. Bósimba eloko na bango ata moko te.’ Bato balongwe penepene na bahema ya Kora, Datane ná Abirame.

Na nsima Moize alobi ete: ‘Na likambo oyo bokoyeba moto oyo Yehova aponi. Mabele ekofungola monókó na yango mpe ekomela bato mabe oyo.’

Ntango Moize asilisi koloba, mabele efungoli monókó na yango, emeli ndako ná biloko nyonso ya Kora, Datane, ná Abirame mpe bato oyo bayaki elongo na bango. Ntango bato bayoki kolela na bango, bagangi ete: ‘Tókima, noki mabele emela biso!’

Kora ná bato na ye nkama mibale na ntuku mitano batelemaki kaka pene na hema. Na ntango yango Yehova atindi môtô, ezikisi bango nyonso. Na nsima, Yehova alobi na Eleazare, mwana ya Arona, ete alongola biloko ya kotya môtô ya bato oyo bakufi mpe asala na yango ezipeli ya etumbelo. Ezipeli yango ekómaki elembo ya kokebisa

Bayisraele, bábosana te ete kaka Arona ná bana na ye nde bazwi mosala ya bonganga-nzambe, kasi bato mosusu te.

Na yango, Yehova amonisi polele mpenza ete aponi bobele Arona ná bana na ye bázala banganga-nzambe. Alobi na Moize boye: ‘Nkumu mokomoko na kati ya mabota nyonso ya Yisraele aya na lingenda na ye. Na libota ya Levi, Arona aya na yango. Na nsima, tyá mangenda nyonso na kati ya hema, liboso ya sanduku ya kondimana. Lingenda ya moto oyo ngai naponi ekobimisa nkasa ná fololo.’

Na ntongo Moize akei kotala, bongo lingenda ya Arona ebimisaki nkasa ná fololo, mpe mbuma ya amande esilaki kotela. Sikoyo boyebi ntina oyo Yehova asalaki likamwisi yango?

Mitángo 16:1-49; 17:1-11; 26:10.

MBULA zomi, ntuku mibale (20), ntuku misato (30), ntuku misato na libwa (39) eleki, Bayisraele bazali naino na esobe. Nzokande Yehova asundoli bato na ye te. Azali koleisa bango mana. Na moi, azali kotambwisa bango na likonzi ya lipata mpe na butu na likonzi ya moto. Na ebele ya bambula nyonso wana, bilamba na bango epasukaki te mpe makolo na bango evimbaki te.

Sikoyo ekómi sanza ya liboso na mbula ya ntuku minei (40) uta Bayisraele babimaki na Ezipito. Bazongi lisusu na Kadeshe. Bazalaki na esika yango, esili koleka mbula pene na ntuku minei, na mikolo oyo Moize atindaki bato zomi na mibale bátala mokili ya Kanana na mayele. Miriame, yaya ya Moize, akufaki na Kadeshe. Lokola na ntango ya kala, makambo ebebi lisusu wana.

Bayisraele bazwi mai te. Bongo batombokeli Moize, balobi na ye ete: ‘Malamu soki tókufaka ata kokufa. Mpo na nini obimisi biso na mokili ya Ezipito mpo na komema biso na esika mabe oyo? Ezali esika ya mboto te, figi te, vinyo te, grenade mpe te. Ata mai ya komela mpe ezali te.’

Moize ná Arona bakei kosambela na hema, mpe Yehova alobi na Moize ete: ‘Sangisá bato nyonso! Na nsima, lobá na libanga wana na miso na bango ete ebimisa mai. Bongo ekobimisa mai mingi mpo na bato ná bibwele na bango nyonso.’

Bongo Moize asangisi bato mpe alobi na bango ete: ‘Bóyoka, bino bato botyelaka Nzambe motema te. Ngai ná Arona tóbimisa mai na libanga oyo?’ Na nsima, Moize abeti libanga lingenda na ye mbala mibale, bongo libanga yango ebimisi mai mingi. Ekokaki mpo bato ná bibwele na bango bámela.

Kasi Yehova asilikeli Moize ná Arona. Boyebi ntina asiliki? Mpo Moize ná

Arona balobi ete *bango* nde bakobimisa mai na libanga. Kasi Yehova nde moto abimisaki mai yango. Lokola Moize ná Arona balobaki solo te na likambo yango, Yehova ayebisaki bango ete akopesa bango etumbu. Alobaki na bango boye: ‘Bokokotisa bato na ngai na mokili ya Kanana te.’

Bongo Bayisraele balongwaki na Kadeshe. Mwa moke na nsima, bakómi na Ngomba Hore. Arona akufi wana, na nsonge ya Ngomba Hore. Ntango akufaki azalaki na mbula nkama moko na ntuku mibale na misato (123). Bayisraele bayokaki mawa mingi mpenza, mpe balelaki ye mikolo ntuku misato (30). Eleazare, mwana na ye, akómi nganga-nzambe monene na esika na ye.

Mitángó 20:1-13, 22-29; Kolimbola Mibeko 29:5.

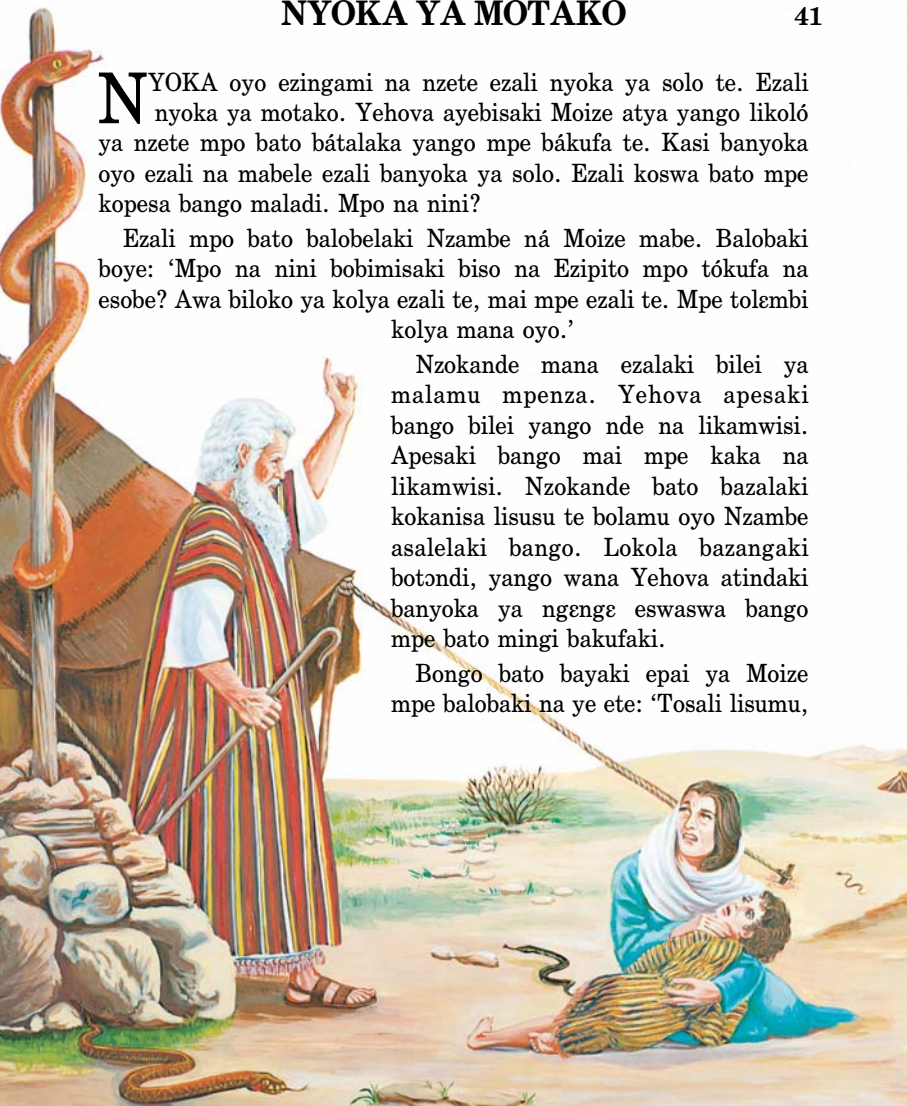

NYOKA oyo ezingami na nzete ezali nyoka ya solo te. Ezali nyoka ya motako. Yehova ayebisaki Moize atya yango likoló ya nzete mpo bato bátalaka yango mpe bákufa te. Kasi banyoka oyo ezali na mabele ezali banyoka ya solo. Ezali koswa bato mpe kopesa bango maladi. Mpo na nini?

Ezali mpo bato balobelaki Nzambe ná Moize mabe. Balobaki boye: ‘Mpo na nini bobimisaki biso na Ezipito mpo tókufa na esobe? Awa biloko ya kolya ezali te, mai mpe ezali te. Mpe tolembi kolya mana oyo.’

Nzokande mana ezalaki bilei ya malamumu mpenza. Yehova apesaki bango bilei yango nde na likamwisi. Apesaki bango mai mpe kaka na likamwisi. Nzokande bato bazalaki kokanisa lisusu te bolamu oyo Nzambe asalelaki bango. Lokola bazangaki botóndi, yango wana Yehova atindaki banyoka ya ngenge eswaswa bango mpe bato mingi bakufaki.

Bongo bato bayaki epai ya Moize mpe balobaki na ye ete: ‘Tosali lisumu,

mpamba te tolobi mabe mpo na Yehova mpe mpo na yo. Bondelá Yehova alongola banyoka.’

Na yango, Moize abondelaki mpo na bato. Mpe Yehova alobaki na ye asala nyoka ya motako, atya yango likoló ya likonzí, mpe moto nyonso oyo nyoka eswi ye asengeli kotala yango. Moize asalaki mpe bongo. Bongo bato nyonso oyo nyoka eswaki bango batalaki nyoka yango ya motako mpe babikaki.

Lisolo oyo eteyi biso likambo moko ya ntina mingi. Biso nyonso tozali lokola Bayisraele oyo nyoka eswaki bango. Biso nyonso tokokufa. Bótala esika bozali, bokomona ete bato bazali konuna, kobela mpe kokufa. Ezali mpo baboti na biso ya liboso, Adama ná Eva, baboyaki kotosa Yehova, mpe biso nyonso tozali bana na bango. Kasi Yehova azwi bibongiseli mpo tózala na likoki ya kozwa bomoi ya seko.

Yehova atindaki Mwana na ye Yesu Kristo na mabele. Yesu abomamaki likoló ya nzete, mpo bato bakanisaki ete azali moto mabe. Kasi Yehova akabaki Yesu mbeka mpo na kobikisa biso. Soki tozali kotala Yesu, mpe soki tozali kolanda ye, tokoki kozwa bomoi ya seko. Tokolobela likambo yango lisusu nsima.

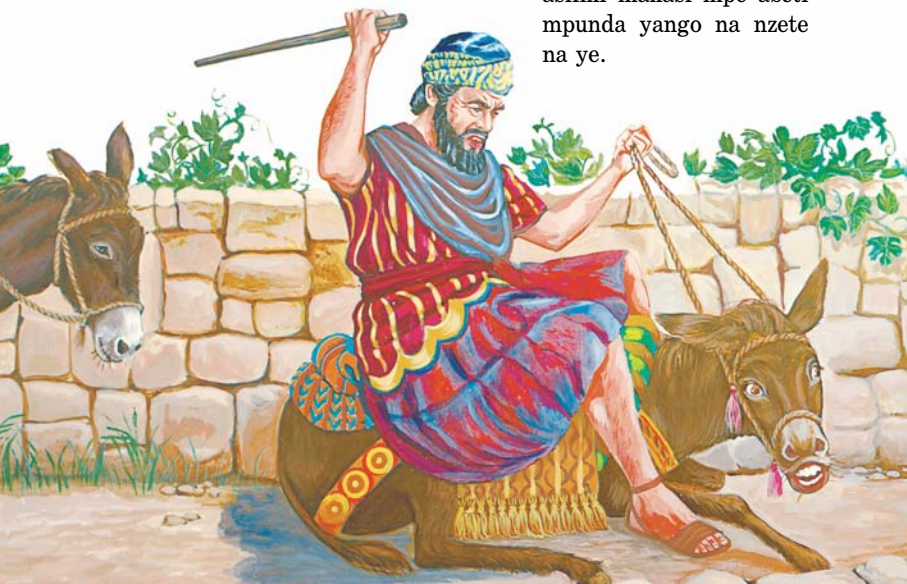
Mitángó 21:4-9; Yoane 3:14, 15.

OYOKÁ mpunda ezali koloba? ‘Ekoki kosalema te! Banyama balobaka te.’ Nzokande, Biblia elobi ete mpunda moko elobaki. Yango ebandaki ndenge nini?

Bayisraele bakómi pene na mokili ya Kanana mpe bafandi na mokili patatalu ya Moabe. Kasi Balake, mokonzi ya Moabe, akómi kobanga Bayisraele. Atindi bato epai ya Balaama, oyo azali nganga-nkisi mpo alakela Yisraele mabe. Balake alaki ete akopesa ye mbongo mingi mpenza. Balaama andimi, amati na mpunda na ye mpe akei epai ya Balake.

Yehova alingi te ete Balaama alakela Yisraele mabe. Yango wana, atindi anzelu moko na mopanga ya molai atelema na nzela mpo apekisa ye. Balaama amoni anzelu te, kasi mpunda na ye emoni anzelu yango. Yango wana, eluki nzela ya kokima anzelu kasi esimbi te. Nsukansuka, mpunda elali na nse ya Balaama. Balaama asiliki makasi mpe abeti mpunda yango na nzete na ye.

Na ntango yango, Yehova alobisi mpunda ya Balaama, mpe mpunda yango etuni ye ete: ‘Ngai nasali yo nini mpo obeta ngai?’

Balaama azongisi ete: ‘Okómisi ngai lokola zoba. Soki nazalaka na mopanga mbele nabomi yo.’

Mpunda etuni ye: ‘Nasalaka yo boye liboso?’

Balaama azongisi ete: ‘Te.’

Na ntango yango Yehova afungoli Balaama miso, amoni anzelu atelembi na nzela, asimbi mopanga. Anzelu alobi na ye ete: ‘Mpo na nini obeti mpunda na yo? Naye nde kopekisa yo mpo olakela Yisraele mabe te. Soki mpunda na yo ekimaka te mbele nabomi yo mpe natiki yango.’

Balaama azongisi ete: ‘Nasali lisumu. Naye baki te ete otelembi na nzela.’ Anzelu atiki Balaama akende epai ya Balake. Balaama asali nyonso alakela Yisraele mabe, kasi Yehova ayebisaki ye nde ete apambola Yisraele, mpe apamboli bango mbala misato mobimba.

Mitángó 21:21-35; 22:1-40; 23:1-30; 24:1-25.

MOIZE azali na mposa mpenza ya kokota na mokili ya Kanana elongo na Bayisraele. Yango wana abondeli boye: 'Ee, Yehova, tiká nakatisa Ebale Yordani mpe namona mokili malamumu yango.' Kasi Yehova alobi na ye ete: 'Suká wana! Kolobela lisusu likambo yango te.' Oyebi ntina Yehova alobi bongo?

Ezali mpo na likambo oyo esalamaki ntango Moize abetaki libanga. Kobosana te, mokolo wana, Moize ná Arona bakumisaki Yehova te. Bayebisaki bato te ete Yehova nde moto abimisi mai na libanga. Yango wana, Yehova ayebisaki ye ete akokota na mokili ya Kanana te.

Bongo mwa basanza nsima ya liwa ya Arona, Yehova ayebisi Moize ete: ‘Zwá Yosua, mpe telemisá ye liboso ya nganga-nzambe Eleazare mpe liboso ya bato nyonso. Mpe lobá na miso ya bato nyonso ete Yosua akómi mokambi na bango.’ Moize asali kaka ndenge Yehova alobi na ye, ndenge bozali komona na elilingi oyo.

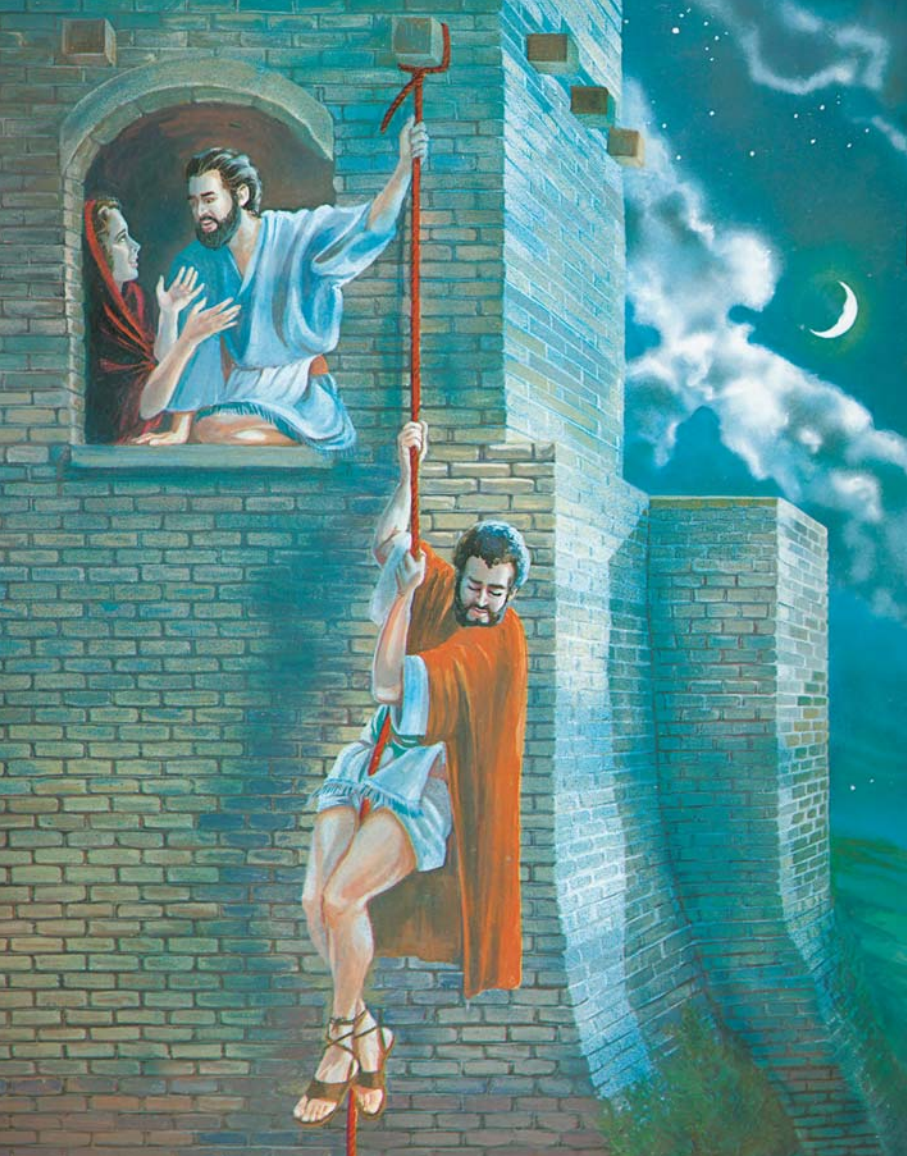
Na nsima, Yehova alobi na Yosua ete: ‘Zalá na makasi, mpe kobanga te. Yo nde moto okokótisa Bayisraele na mokili ya Kanana oyo nalakaki bango, mpe nakozala na yo.’

Bongo Yehova alobi na Moize ete amata na Ngomba Nebo, na mokili ya Moabe. Kuna Moize akozwa likoki ya komona ngámbo mosusu ya Ebale Yordani, mpe amonaki mokili kitoko ya Kanana. Mpe Yehova alobaki na ye ete: ‘Talá mokili oyo nalakaki ete nakopesa yango bana ya Abrahama, Yisaka ná Yakobo. Natiki yo omona yango kasi nakotika yo okota kuna te.’

Moize akufaki wana, na nsonge ya Ngomba Nebo. Azalaki na mbula nkama moko na ntuku mibale (120). Azalaki naino makasi, mpe miso na ye ezalaki naino malamumu. Bato bayokaki mawa mingi mpe balelaki Moize mikolo mingi. Kasi basepelaki na Yosua, mokambi na bango ya sika.

Mitángó 27:12-23;
Kolimbola Mibeko 3:23-29;
31:1-8, 14-23; 32:45-52; 34:1-12.

BATO oyo bozali komona awa bazali na likama. Basengeli kokima, noki báboma bango. Bato yango bazali banongi, bazali Bayisraele; mpe mwasi oyo azali kobomba bango ezali Rahaba. Ndako na ye ezali na likoló ya lopango ya Yeriko. Tótala mpo na nini bato oyo bazali na likama.

Bayisraele bakómi pene na kokatisa Ebale Yordani mpo bákota na mokili ya Kanana. Kasi liboso ya kokatisa, Yosua atindi banongi mibale mpe alobi na bango ete: ‘Bókende, bótalatala mokili mpe engumba Yeriko.’

Ntango bakómi na Yeriko, bakei na ndako ya Rahaba. Bongo bato bayebisi mokonzi ya Yeriko ete: ‘Mibali mibale ya Yisraele bakoti awa kaka na butu oyo mpo na kotalatala mokili.’ Ntango mokonzi ya Yeriko ayoki yango, atindi bato epai ya Rahaba mpe balobi na ye ete: ‘Bimisá mibali oyo bayei na ndako na yo.’ Kasi Rahaba abombaki bango na plafo. Bongo azongiseli bango ete: ‘Mibali moko boye bayaki epai na ngai, kasi naye baki te epai bango bauti. Mpe ntango molili ebandi kokota, liboso bákanga porte ya mboka, babimi bakei. Soki bosali noki, bokokanga bango.’ Bongo bato yango babimi mpe balandi bango.

Ntango bato yango bakei, Rahaba amati na plafo nokinoki mpe alobi na banongi yango ete: ‘Nayebi ete Yehova akopesa bino mokili oyo. Toyokaki ndenge oyo Yehova akaukisaki Mbu Motane ntango bobimaki na Ezipito, mpe ndenge bobomaki bakonzi mibale, Sihone ná Oge. Ngai nasaleli bino boboto; bino mpe bólaka ngai ete bokosalela ngai boboto. Bóbikisa tata na ngai ná mama na ngai, ná bandeko na ngai ya mibali mpe ya basi.’

Banongi yango balakaki ete bakosala ndenge alobi, kasi Rahaba asengeli kotosa mitindo bapesi ye, mpe bayebisi ye ete: ‘Kangá nsinga ya motane oyo na lininisa na yo, mpe sangisá libota na yo mobimba na ndako na yo. Mpe ntango tokozonga kozwa Yeriko, tokomona nsinga oyo mpe tokobikisa bato oyo bakoza na ndako na yo.’ Ntango banongi yango bakómi epai ya Yosua, bayebisi ye ndenge makambo nyonso elekaki.

TALÁ Bayisraele bazali kokatisa Ebale Yordani. Kasi, mai ekei wapi? Na mikolo yango, mbula ezalaki konoka mingi, mpe liboso bákatisa, mai ya ebale yango etondaki tii na libongo. Kasi sikoyo mai yango nyonso elimwe. Bayisraele bango wana bazali koleka na mabele oyo esili kokauka, kaka ndenge balekaki na Mbu Motane. Mai yango nyonso eleki wapi? Tótala ndenge esalemaki.

Ntango mokolo ya kokatisa Ebale Yordani ekoki, Yehova atindi Yosua ayebisa Bayisraele ete: ‘Banganga-nzambe basengeli kozwa sanduku ya kondimana mpe koleka liboso na biso. Ntango bakotya makolo na bango na mai ya Ebale Yordani, mai ekotika kotiyola.’

Bongo banganga-nzambe bazwi sanduku ya kondimana mpe batamboli liboso ya bato. Ntango banganga-nzambe yango bakómi na Ebale Yordani, bakóti mbala moko na mai. Mai ezali kotiyola makasi mpe ebale ezali mozindo. Kasi, ntango kaka makolo na bango enyati mai, mai ya Yordani ebandi kotelema. Yango ezali mpenza likamwisi! Yehova atelemisi mai oyo ezali kouta likoló, ekómi lokola efelo. Mosika te ebale ekauki.

Banganga-nzambe oyo bamemi sanduku ya kondimana batelemi na katikati ya ebale, mai

esili kokauka. Bozali komona bango na elilingi? Batelemaki wana, bazali koningana te, kino Bayisraele nyonso bakatisaki Ebale Yordani na mabele oyo ekauki.

Ntango bato nyonso basilisi kokatisa, Yehova asengi Yosua aloba na mibali zomi na mibale ya nguya ete: 'Bókende na kati ya mai na esika oyo banganga-nzambe oyo bamemi sanduku ya kondimana batelemi. Bózwa mabanga zomi na mibale mpe bótya yango na esika oyo bokolala na butu ya lelo. Bongo na mikolo ekoya, soki bana na bino batuni bino ete, mabanga oyo ezali na ntina nini? Bokoyebisa bango ete mai ya Yordani etikaki kotiyola ntango sanduku ya kondimana ya Yehova ekatisaki Yordani. Mabanga oyo ekokundwela bino likamwisi yango.' Yosua mpe atelemisi mabanga zomi na mibale na esika oyo banganga-nzambe batelemaki na kati ya ebale.

Na nsima, Yosua ayebisi banganga-nzambe oyo bamemi sanduku ya kondimana ete bábima na Yordani. Ntango kaka babimi, mai ya ebale ebandi lisusu kotiyola.

Yosua 3:1-17; 4:1-18.

BOZALI komona awa lopango ya Yeriko ezali kokwea. Ezali lokola nde bɔmbi ekweli yango. Kasi na ntango wana, babɔmbi ezalaki te. Ezali nde likamwisi mosusu ya Yehova. Tólánda ndenge esalemaki.

Yehova alobi na Yosua ete: ‘Yo ná mibali ya etumba, bosengeli kotambola zingazinga ya engumba. Bokotambola zingazinga ya engumba mbala moko na mokolo, bósala bongo mikolo motoba. Bómema sanduku ya kondimana ntango bozali kotambola.

Banganga-nzambe nsambo bakotambola liboso na yango mpe bakoyula maseke na bango.

‘Na mokolo ya nsambo, bokotambola zingazinga ya engumba mbala *nsambo*. Na nsima, báyula maseke ntango molai mpe bóbeta ntangwa makasi ya etumba. Mpe lopango ya engumba ekokwea mobimba na nse!’

Yosua ná bato ya Yisraele basali kaka ndenge Yehova alobi. Ntango bazali kotambola zingazinga ya engumba, moto nyonso afandi nyee. Bazali koyoka bobele koyulama ya maseke mpe lokito ya makolo ya bato. Bongo, banguna ya basaleli ya Nzambe oyo bazali na Yeriko babangi makasi. Bozali komona nsinga ya motane oyo ekangami na lininisa? Ezali lininisa ya nani? Ya Rahaba;

asali makambo oyo banongi mibale wana bayebisaki ye. Libota na ye mobimba bazali na ndako na ye, bazali kotala ndenge makambo ezali koleka.

Nsukansuka, na mokolo ya nsambo, nsima ya kotambola zingazinga ya engumba mbala nsambo, bayuli maseke, mibali ya etumba bagangi mpe lopango ekwei. Bongo Yosua alobi ete: ‘Bóboma moto nyonso mpe bótumba engumba. Bótumba eloko nyonso. Bózwa kaka palata, wolo, motako mpe bibende mpe bótuya yango na esika ya kobomba biloko ya motuya na hema ya Yehova.’

Yosua alobi na banongi mibale ete: ‘Bókota na ndako ya Rahaba mpe bóbimisa ye ná libota na ye mobimba.’ Rahaba ná libota na ye babikaki, kaka ndenge banongi mibale wana balakaki.

Yosua 6:1-25.

MOBALI oyo bozali komona awa azali kobomba elamba ya kitoko, eteni ya wolo mpe palata na mabele, na kati ya hema na ye. Azwi biloko yango na engumba Yeriko. Kasi, esengelaki kosala nini na biloko oyo ezalaki na Yeriko? Bozali koyeba lisusu?

Biloko wana esengelaki kobebisama, longola kaka wolo ná palata, yango esengelaki kotyama na esika ya kobomba biloko ya motuya ya hema ya Yehova. Kasi bato oyo bozali komona na elilingi oyo, batosi Nzambe te. Bayibi biloko ya Nzambe. Nkombo ya mobali yango Akana mpe bato mosusu wana ezali bato ya libota na ye. Tótala ndenge likambo yango esalemaki.

Ntango Akana ayibi biloko yango, na nsima, Yosua atindi bato bákende kobunda na mboka Ai. Kasi, kuna Bayisraele bakwei na etumba. Bato mosusu kutu babomamaki mpe basusu bakimi. Yosua azali na mawa makasi. Akwei elongi na nse mpe abondeli Yehova boye: ‘Mpo na nini otiki nzela ete likambo oyo ekómela biso?’

Yehova azongiseli ye ete: ‘Telemá. Yisraele asali lisumu. Bazwi ndambo ya biloko oyo esengelaki kobebisama to kopesama na tabernakle ya Yehova.

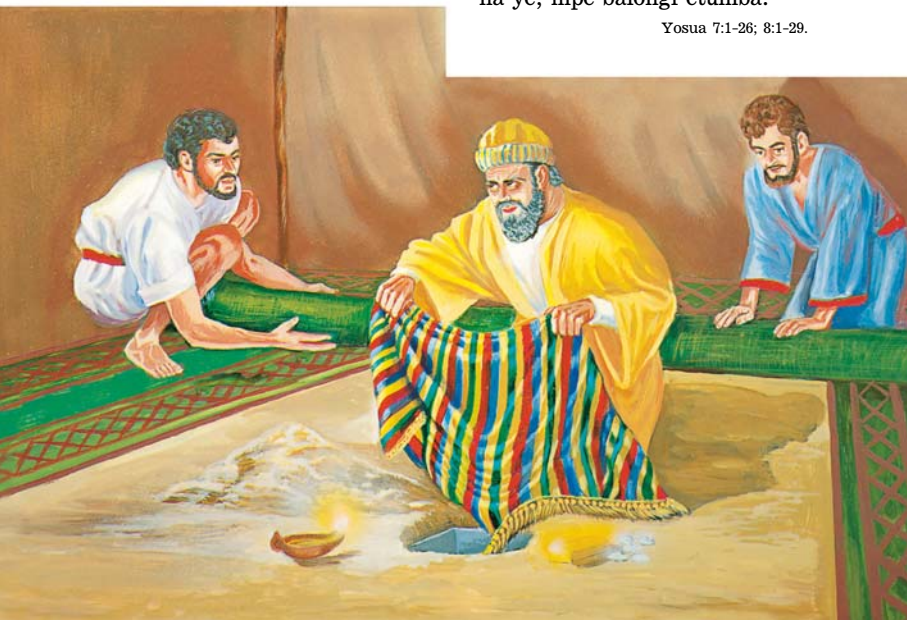
Bayibi elamba moko ya kitoko mpe babombi yango. Nakopambola bino kaka soki bobebisi biloko yango, mpe moto oyo ayibi yango.’ Na nsima, Yehova alobi ete akolakisa Yosua moyibi yango.

Bongo Yosua ayanganisi bato nyonso, mpe Yehova abimisi Akana. Akana yango andimi, mpe alobi ete: ‘Nasali lisumu. Namonaki elamba moko ya kitoko, mpe eteni ya wolo mpe ndambo ya palata. Nalulaki yango mpe nazwaki yango. Nabombi yango na mabele na kati ya hema na ngai.’

Ntango bayelaki Yosua biloko yango, alobaki na Akana ete: ‘Mpo na nini omemeli biso mpasi boye? Sikoyo Yehova mpe akomemela yo mpasi!’ Bongo bato nyonso babomaki Akana ná libota na ye mobimba na mabanga. Lisolo yango emonisi ete tosengeli ata moke te kozwaka biloko ya bato.

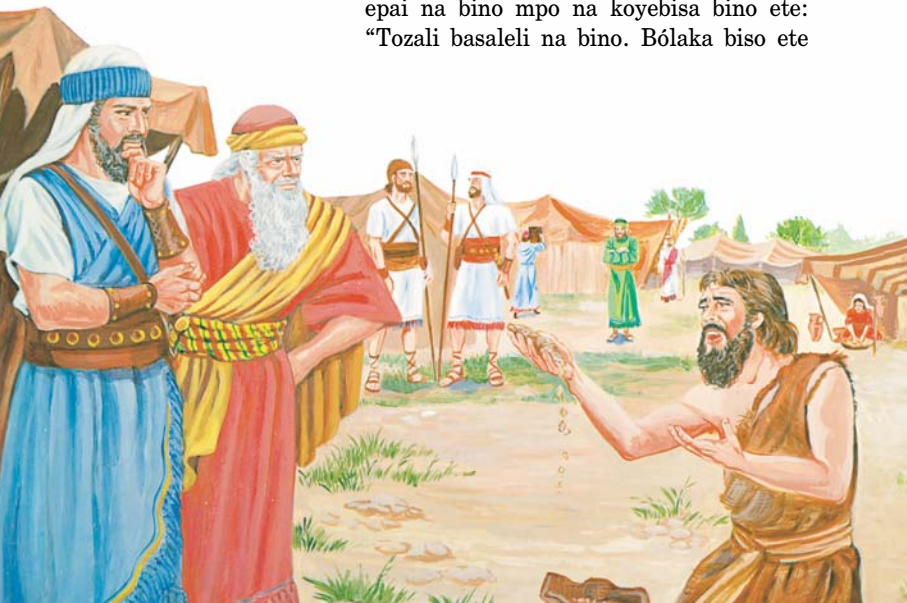
Nsima na yango, Bayisraele bakendeki lisusu kobundisa Ai. Na mbala oyo, Yehova asalisi bato na ye, mpe balongi etumba.

Yosua 7:1-26; 8:1-29.

BAMBOKA mingi na mokili ya Kanana ezali komibongisa mpo bábundisa Yisraele. Mpe bakanisi ete bakolonga. Kasi bato ya Gibeone, oyo bazalaki pene wana, bakanisaki ete bakolonga te. Bandimaki ete Nzambe azali kobundela Yisraele mpe balingaki kobunda na Nzambe te. Bongo basalaki nini?

Basalaki mayele, bakosaki ete bauti na mokili moko mosika. Yango wana, bato mosusu kati na bango balataki bilamba epasukapasuká mpe basandale oyo ebebabebá. Bamemisaki bampunda na bango basaki oyo ebebabebá mpe bakamataki mampa ya kala oyo ekaukakaúká. Bongo bakómaki epai ya Yosua mpe balobi na ye ete: ‘Biso touti na mokili moko mosika, mpo toyokaki nsango ya Yehova, Nzambe monene. Toyoki mpe makambo nyonso oyo asalaki na Ezipito. Bongo bakonzi na biso bayebisi biso tózwa biloko ya kolya na mobembo mpe tóya epai na bino mpo na koyebisa bino ete: “Tozali basaleli na bino. Bólaka biso ete

bokobunda na biso te.” Bótala ndenge bilamba na biso enzuluki, mobembo ezalaki molai mingi mpe mampa na biso ekaukikauki.’

Yosua ná bankumu mosusu bandimeli bato ya Gibeone. Balaki ete bakobunda na bango te. Kasi, nsima ya mikolo misato mpamba, bayoki ete mboka na bango ezali mpenza penepene na bango.

Bongo Yosua atuni bango ete: ‘Mpo na nini bolobaki na biso ete bouti na mokili moko mosika?’

Bato ya Gibeone bazongisi ete: ‘Tosalaki bongo mpo bayebisá biso ete Yehova, Nzambe na yo, alakaki ete akopesa bino mokili mobimba ya Kanana. Bongo tobangaki ete bokoboma biso.’ Kasi Bayisraele batosi elaka na bango, babomi bango te. Bakómisi bango nde basaleli na bango.

Ntango mokonzi ya Yerusaleme ayoki ete bato ya Gibeone basali boyokani ya kimya na Yisraele, ayoki nkanda makasi. Atindi maloba epai ya bakonzi mosusu minei ete: ‘Bóya kosalisa ngai tóbunda na Gibeone.’ Bakonzi wana mitano bayaki kobundisa Gibeone. Bato ya Gibeone basalaki mpenza malamú ndenge basalaki boyokani ya kimya na Yisraele? Tokoyeba yango na lisolo oyo elandi.

Yosua 9:1-27; 10:1-5.

BÓTALA Yosua. Alobi ete: ‘Moi talemá!’ Mpe moi etelemi. Etikali na katikati ya likoló mokolo mobimba. Yehova nde moto atelemisi yango. Kasi mpo na nini Yosua alingi moi ekita te?

Ntango bakanzi mitano ya mabe ya Kanana oyo tolobelaki liboso bayaki kobunda na bato ya Gibeone, bato ya Gibeone batindaki

moto abenga Yosua aya kosalisa bango; mpe moto yango alobaki ete: ‘Yaká noki epai na biso. Bikisá biso. Bakonzi nyonso ya etúká ya ngomba bayei kobunda na basaleli na yo.’

Yosua ná bato na ye bakei mbala moko. Batamboli butu mobimba. Ntango bakómi na Gibeone, basoda ya bakonzi mitano wana babangi makasi mpe babandi kokima. Bongo Yehova atindeli bango mbula ya mabanga, mpe mbula yango ebomaki basoda mingi koleka oyo bato ya Yosua babomaki.

Bongo Yosua amoni ete moi elingi kokota. Butu elingi koya mpe banguna bakokima. Yango wana, abondeli Yehova mpe alobi ete: ‘Moi teleamá!’ Mpe lokola moi etelemi, Bayisraele bakobi koboma banguna na bango.

Na Kanana, ezalaki na bakonzi mosusu ya mabe oyo bazalaki koyina libota ya Nzambe. Esengaki mbula soki motoba mpo Yosua ná basoda na ye bálonga bakonzi ntuku misato na moko (31) na mokili yango. Nsima na yango, Yosua akabolaki mokili ya Kanana na mabota oyo bazwaki naino eteni na bango ya mokili te.

Bambula mingi elekaki, mpe nsukansuka Yosua akufi, na mbula nkama moko na zomi (110). Ntango nyonso oyo ye ná baninga na ye bazalaki na bomoi, bato batosaki Yehova. Kasi nsima ya liwa ya bato malamumu wana, Bayisraele babandaki kosala mabe, mpe mpasi ezalaki koyela bango. Na ntango yango, bazalaki kosenga Nzambe asalisa bango.

BATO ya Yisraele bazalaki kobelesa Yehova mbala nyonso oyo bazalaki kokutana na mikakatano. Bongo Yehova azalaki kopesa bango bakambi ya mpiko mpo na kosalisa bango. Biblia ebengi bango basambisi. Yosua azalaki mosambisi ya liboso. Nsima na ye, basambisi mosusu babimaki: Otiniele, Ehude ná Shamagare. Kasi na kati ya bato oyo basalisaki Yisraele, ezali mpe na basi mibale, Debora ná Yaele.

Debora azalaki mosakoli. Yehova azalaki koyebisa ye makambo oyo ekoya mpe ye azalaki koyebisa bato makambo yango. Debora azalaki mpe mosambisi. Azalaki kofanda na nse ya nzete ya mbila na etúká ya ngomba mpe bato bazalaki kokende epai na ye mpo akatela bango makambo.

Na ntango yango Yabine azalaki mokonzi ya Kanana. Azalaki na makalo ya etumba nkama libwa (900). Basoda ya Yabine bazalaki na nguya

mingi; yango wana Bayisraele mingi bakómaki baombo na ye. Nkombo ya mokonzi ya basoda na ye Sisera.

Mokolo moko, Debora atindi bato bábenga mosambisi Barake mpe alobi na ye ete: ‘Yehova alobi boye: “Kamatá mibali nkóto zomi (10 000) mpe kende na bango na Ngomba Taboré. Kuna nakotindela yo Sisera, mpe yo okolonga ye ná basoda na ye.”’

Barake azongiseli ye ete: ‘Nakokende kaka soki okei elongo na ngai.’ Bongo Debora akendeki elongo na ye, kasi ayebisaki Barake ete: ‘Lokumu ya kolonga ekozala ya yo te, mpo Yehova akokaba Sisera na loboko ya mwasi.’ Esalemaki mpe bongo.

Barake akiti na Ngomba Taboré mpo na kokutana na basoda ya Sisera. Na mbala moko, Yehova atondisi mai na nzela mpe banguna mingi bakufi. Bongo Sisera akiti na likalo na ye akimi na makolo.

Na nsima, Sisera akómi na ndako ya Yaele. Mwasi yango akótisi ye na ndako mpe apesi ye miliki amela. Miliki yango elalisi ye mpóngi makasi mpenza. Bongo Yaele akamati pike ya hema mpe atóboli moto mabe wana pike yango na motó. Ntango Barake akómi, alakisi ye ebembe ya Sisera. Maloba ya Debora ekokisami mpenza.

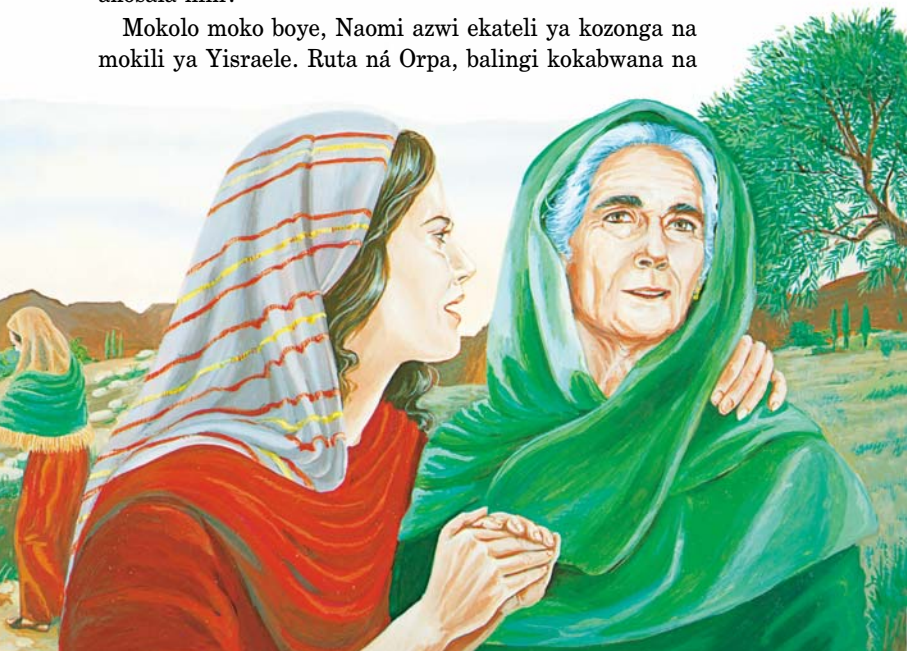
Na nsuka, Mokonzi Yabine mpe abomami, mpe Bayisraele bazwi kimya bambula mingi.

Basambisi 2:14-22; 4:1-24; 5:1-31.

NA Biblia ezali na mokanda moko nkombo na yango Ruta. Ezali lisolo ya libota moko oyo bazalaki na bomoi na mikolo oyo Yisraele etambwisamaki na basambisi. Ruta, elenge mwasi moko ya mokili ya Moabe, azali moto ya Yisraele te. Nzokande, ntango Ruta ayebaki Yehova Nzambe ya solo, alingaki ye mingi mpenza. Naomi, mwasi moko mobange, asalisaki Ruta ayeba Nzambe ya solo.

Naomi azali Moyisraele. Lokola nzala ekoti na Yisraele, Naomi ná mobali na ye, ná bana na bango mibale, bakei kofanda na mokili ya Moabe. Mobali na ye akufaki na mokili yango. Na nsima, bana yango babalaki basi mibale na mokili ya Moabe, Ruta ná Orpa. Nsima ya mbula soki zomi, bana na ye mibale mpe bakufi. Kanisá naino mawa oyo Naomi ná basi wana mibale bayokaki. Naomi akosala nini?

Mokolo moko boye, Naomi azwi ekateli ya kozonga na mokili ya Yisraele. Ruta ná Orpa, balingi kokabwana na

ye te, balandi ye. Nsima ya kotambola mwa ndambo, Naomi alobi na bango ete: ‘Bózonga epai na bino, bókende epai ya bamama na bino.’

Na nsima, Naomi ayambi bango mpo bázonga. Bongo basi yango mibale baleli mpo balingi Naomi mingi. Yango wana balobi na ye ete: ‘Te, tokozonga elongo na yo epai ya bato na yo.’ Kasi Naomi azongiseli bango ete: ‘Bózonga, bana na ngai! Bokozala malamumu epai na bino.’ Orpa azongi, kasi Ruta atikali.

Bongo Naomi alobi na Ruta ete: ‘Talá Orpa azongi. Yo mpe landá ye bózonga.’ Ruta azongiseli ye ete: ‘Kobondela ngai te ete nasundola yo. Tiká ngai nakende na yo. Epai okokende, ngai mpe nakokende, mpe epai okolala, ngai mpe nakolala. Bato na yo bakozala bato na ngai mpe Nzambe na yo akozala Nzambe na ngai. Epai okokufa, ngai mpe nakokufa, mpe kuna nde nakokundama.’ Ntango Ruta alobi boye, Naomi atiki kobengana ye.

Nsukansuka, basi yango mibale bakómi na mokili ya Yisraele mpe bafandi wana. Mosika te, Ruta abandi kokende na bilanga, mpo ezalaki ntango ya kobuka orje. Mobali moko nkombo na ye Boaze atiki ye abuka orje na bilanga na ye. Boyebi mama ya Boaze? Mama na ye Rahaba oyo azalaki na engumba Yeriko.

Mokolo moko, Boaze alobi na Ruta ete: ‘Bayebisi ngai makambo na yo nyonso, ná boboto oyo omoniselaki Naomi. Nayebi ete otiki tata na yo, mama na yo mpe mokili na yo mpo na koya kofanda epai ya bato oyo oyebaki liboso te. Tiká Yehova asalela yo makambo ya malamumu!’

Ruta azongiseli ye ete: ‘Tata, omoniseli ngai boboto. Mpe maloba na yo ebondisi ngai mingi mpenza.’ Boaze alingi Ruta mingi mpe mosika te babalani. Naomi ayokaki esengo mingi mpenza. Ayokaki lisusu esengo koleka ntango Ruta ná Boaze baboti mwana na bango ya liboso ya mobali, bapesi ye nkombo Obede. Mwana yango akómaki nkoko ya Davidi, oyo tokolobela mingi na nsima.

OZALI komona likambo oyo ezali kosalema awa? Bato oyo nyonso ezali basoda ya Yisraele. Mibali oyo bagunzami bazali komela mai. Bongo oyo atelembi pene na bango ezali Gideone, azali mosambisi. Azali kotala ndenge bazali komela mai.

Bongo tótala ndenge basoda yango bazali komela mai. Basusu batye bilongi na mai. Moko azali komela mai na loboko, mpo akoka komonaka makambo oyo ezali koleka zingazinga na ye.

Komela bongo ezali na ntina, mpo Yehova alobi na Gideone apona kaka baoyo bakobanda kokengela ntango bazali komela mai. Baoyo bakosala bongo te basengeli kozonga. Mpo na nini asengaki likambo ya ndenge wana?

Bayisraele bakómi lisusu na mpasi, mpo batosi Yehova te. Bato ya Midiane baleki bango na makasi mpe bakómi konyokola bango. Bongo Bayisraele babeleli Yehova asalisa bango, mpe Yehova ayoki kolela na bango.

Yehova atindi Gideone aluka basoda, mpe Gideone asangisi bato nkóto ntuku misato na mibale (32 000). Kasi banguna bazali na basoda nkóto nkama moko na ntuku misato na mitano (135 000). Ata bongo Yehova alobi na Gideone ete: ‘Bato na yo baleki ebele.’ Mpo na nini?

Mpo soki Yisraele alongi etumba, bakoki kokanisa ete balongi na makasi na bango moko kasi na makasi ya Yehova te. Yango wana Yehova alobi na Gideone ete: ‘Yebisá baoyo nyonso bazali kobanga bázunga epai na bango.’ Ntango Gideone ayebisi bango, basoda nkóto ntuku mibale na mibale (22 000) bazongi epai na bango. Atikali kaka na bato nkóto zomi (10 000) mpo na kobunda na banguna nkóto nkama moko na ntuku misato na mitano (135 000).

Kasi Yehova alobi na Gideone ete: ‘Bato bazali kaka mingi.’ Yango wana, atindi Gideone ete amelisa bato na ye mai, mpe azongisa baoyo nyonso bakotya elongi mobimba na mai. Yehova alakaki ye ete: ‘Nakolongisa bino na bato nkama misato (300) oyo bazalaki kokengela ntango bazali komela mai.’

Ntango ya etumba ekoki. Gideone akaboli bato na ye nkama misato na bituluku misato. Apesi moto mokomoko liseke mpe elokó oyo ezali mpamba ná esungi ya moto na kati. Na katikati ya butu, bazingi kaa ya banguna. Lokola bapesanaki elembo, bango nyonso bayuli maseke, babuki bilokó na bango mpe bagangi ete: ‘Mopanga ya Yehova mpe ya Gideone!’ Banguna balamuki na nsomo, babulungani mpe bakimi. Bayisraele balongi etumba.

EKÓMELÁ yo opesa elaka bongo ekóma mpasi kokokisa yango? Yango ekómelaki moto oyo bozali komona na elilingi awa, yango wana azali na mawa. Moto yango nkombo na ye Yefeta, mosambisi moko ya mpiko na Yisraele.

Yefeta azalaki na bomoi na ntango oyo Bayisraele batikaki kosambela Yehova, bazongeli kosala mabe. Bongo Nzambe akabi bango na maboko ya bana ya Amone bányokola bango. Yango etindi Bayisraele bábelela Yehova na maloba oyo: ‘Tosaleli yo lisumu! Tobondeli yo, bikisá biso!’

Bato bayoki mawa mpo na mabe oyo bazali kosala. Bamonisi ete babongoli motema na ndenge bazongeli kosambela Yehova. Yango wana Yehova asalisi bango lisusu.

Bato baponi Yefeta akende kobunda na bana ya Amone. Yefeta alingi Nzambe asalisa ye na etumba. Yango wana apesi Yehova elaka oyo: ‘Soki osalisi ngai nalonga bana ya Amone, moto ya liboso oyo akobima na ndako na ngai mpo na kokutana na ngai ntango nakozonga nsima ya kolonga bana ya Amone, nakopesa yo ye.’

Yehova ayoki elaka Yefeta apesi mpe asalisi ye alonga. Ntango Yefeta azongi, boyebi moto ya liboso oyo ayaki koyamba ye? Mwana na ye ya mwasi, mpe azalaki kaka na mwana moko wana. Yango wana, Yefeta agangi ete: ‘Mawa, mwana na ngai. Opesi ngai

mawa mingi mpenza! Napesaki Yehova elaka, mpe nakoki kozonga nsima te.’

Ntango mwana ya Yefeta ayoki elaka oyo tata na ye apesaki, ayoki mpe mawa. Mpo likambo yango ekotinda ye atika tata na ye ná baninga na ye, akende kosalela Yehova bomoi na ye mobimba na tabernakle oyo ezali na Shilo. Yango wana, ayebisi tata na ye boye: ‘Soki opesaki Yehova elaka, salá ndenge olobaki!’

Bongo mwana ya Yefeta akendeki na Shilo, mpe kuna, asalelaki Yehova bomoi na ye mobimba na tabernakle. Mbula na mbula, basi ya Yisraele bazalaki kokende kotala ye mpe kolekisa ntango malamumu elongo na ye, mikolo minei. Bato balingaka mwana ya Yefeta mingi, mpo azalaki mosaleli malamumu mpenza ya Yehova.

Basambisi 10:6-18; 11:1-40.

BOYEBI nkombo ya moto oyo aleki bato nyonso na makasi? Moto yango azalaki mosambisi, nkombo na ye Samsone. Makasi na ye eutaki epai ya Nzambe. Liboso kutu Samsone abotama, Yehova ayebisaki mama na ye ete: 'Mosika te okobota mwana mobali. Ye akobikisa Yisraele na maboko ya Bafilistia.'

Bafilistia ezali bato mabe oyo bazalaki kofanda na Kanana. Bazalaki na mibali ya etumba ebele, mpe bazalaki mpenza konyokola Bayisraele. Mokolo moko, Samsone azalaki kokende epai ya Bafilistia, nkosi moko ebimeli ye, ezali koganga. Bongo Samsone abomi nkosi yango kaka na maboko. Abomi mpe ebele ya Bafilistia.

Na nsima, Samsone alingi mwasi moko nkombo na ye Delila.

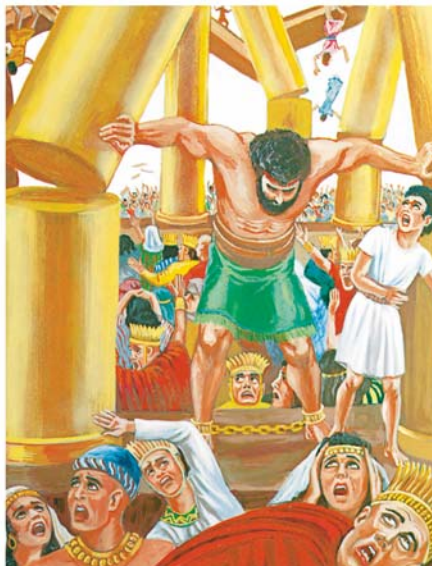
Bakonzi ya Bafilistia balaki ete bakopesa mwasi yango moto na moto shekele ya palata nkóto moko na nkama moko (1 100) soki ayeibisi bango sekele ya makasi ya Samsone. Delila azali na mposa ya mbongo nyonso wana. Alingi Samsone mpenza te, alingi mpe basaleli ya Nzambe te. Yango wana, azali ntango nyonso kotungisa Samsone ete ayeibisa ye sekele ya makasi na ye.

Nsukansuka, Samsone ayeibisi Delila sekele ya makasi na ye. Alobi na ye ete: ‘Nsuki na ngai ekatamaka te, mpo banda kobotama na ngai, Nzambe aponá ngai nazala Monaziri na ye. Soki bakati ngai nsuki, makasi na ngai mpe ekosila.’

Lokola Delila amoni ete Samsone afungoleli ye motema, alalisi ye na mabólóngó na ye. Na nsima, abengi mobali moko aya kokata ye nsuki. Ntango Samsone alamuki, makasi ezali lisusu te. Bafilistia bakangi ye, batóoli ye miso nyonso mibale mpe bakómisi ye moombo na bango.

Mokolo moko boye, Bafilistia basali feti mpo na nzambe na bango Dagone; babimisi Samsone na boloko bayei na ye mpo asekisa bango. Nzokande nsuki na ye ekoli lisusu. Samsone alobi na elenge mobali oyo asimbaki ye na loboko ete: ‘Tiká nasimba makonzi oyo esimbi ndako.’ Bongo Samsone asengi Nzambe apesa ye lisusu makasi. Na nsima, asimbi makonzi ya ndako mpe agangi ete: ‘Tiká nakufa elongo na Bafilistia!’ Bafilistia nkóto misato (3 000) bazalaki na feti yango. Ntango Samsone atindiki makonzi ya ndako, ndako ekwei mpe ebomi bato nyonso oyo bazalaki na kati.

Basambisi mokapo 13 tii 16.

TALÁ elenge mobali kitoko oyo! Nkombo na ye Samwele. Mpe mobali oyo asimbi ye na motó ezali nganga-nzambe monene Eli. Tata na ye Elekana ná mama na ye Hana bayei na ye epai ya Eli.

Elenge Samwele azali na mbula minei to mitano. Nzokande, akofanda na tabernakle ya Yehova, esika moko na Eli ná banganga-nzambe mosusu. Kasi mpo na nini Elekana ná Hana bapesi mwana na bango ya moke boye ete asalela Yehova na tabernakle?

Mwa bambula liboso, Hana azalaki na mawa mpenza mpo azalaki kobota te, nzokande azalaki na mposa makasi ya kobota ata mwana moko. Mokolo moko ayei na tabernakle ya Yehova mpe abondeli boye: ‘Ee Yehova, kobosana ngai te! Soki opesi ngai mwana mobali, nakopesa yo ye mpo asalela yo bomoi na ye mobimba.’

Yehova ayoki libondeli ya Hana mpe nsima ya mwa basanza azwi zemi mpe aboti Samwele. Hana alingaki mwana na ye mingi mpe ateyaki ye makambo ya Yehova banda bomwana mpenza. Alobaki na mobali na ye ete: ‘Nsimba ya kolongola mwana na mabele, nakokende na ye na tabernakle mpo asalela Yehova kuna.’

Hana ná Elekana basali kaka bongo. Baboti ya Samwele bateyaki ye malamuni, yango wana, azalaki kosala mosala na tabernakle ya Yehova na esengo. Mbula na mbula, baboti na ye bazalaki kokende kosambela na tabernakle yango mpe kotala ye. Mbula na mbula, Hana azalaki komemela Samwele mwa kazaka ezingá maboko oyo atongelaki ye.

Nsimba ya bambula mingi, Samwele azalaki kaka kosala mosala na ye na tabernakle, mpe Yehova ná bato mosusu balingaki ye mingi. Kasi Hofini ná Finehase, bana ya Eli, bazalaki bato mabe. Bazalaki kosala makambo mabe mpe kotinda bato mosusu báboya

kotosa Yehova. Esengelaki Eli alongola bango na mosala ya bonganga-nzambe, kasi asali eloko te.

Elenge Samwele alandaki te ndakisa mabe oyo azali komona. Kasi lokola bato moke kaka nde bazalaki kolinga mpenza Yehova, elekaki bambula mingi, Yehova azalaki lisusu koloba na moto te. Bongo talá likambo oyo esalemaki ntango Samwele abandi kokola:

Mokolo moko Samwele alali na tabernakle; na butu ayoki mongongo moko ebengi ye. Bongo ye andimi ete: ‘Ngai oyo!’ Na nsima akei mbangu epai ya Eli mpe alobi ete: ‘Ngai oyo, mpo obengi ngai.’

Kasi Eli azongisi ete: ‘Nabengi yo te; zongá kolala.’ Samwele akei kolala.

Mpe ayoki lisusu mongongo yango ebengi ye. Alamuki, akei lisusu mbangu epai ya Eli. Alobi na ye ete: ‘Ngai oyo mpo obengi ngai solo!’ Eli azongisi ete: ‘Nabengi yo te; zongá kolala.’ Samwele azongi kolala.

Mongongo ebengi ye lisusu mbala ya misato. Azongi epai ya Eli mpe alobi: ‘Ngai oyo. Mbala oyo obengi ngai mpenza.’ Bongo Eli ayei koyeba ete Yehova nde moto azali kobenga mwana. Yango wana, alobi na ye ete: ‘Kende kolala, mpe soki abengi yo, osengeli koloba ete: “Lobá Yehova, mpo mosaleli na yo azali koyoka.”’

Samwele asali mpe bongo ntango Yehova abengi ye lisusu. Na nsima, Yehova ayebisi ye ete akopesa Eli ná bana na ye etumbu. Bongo Hofini ná Finehase bakufi na etumba oyo bakendeki kobunda na Bafilistia, mpe ntango Eli ayoki nsango yango, akwei na nse, abukani nkingo mpe akufi. Liloba ya Yehova ekokisami.

Ntango Samwele akoli, akómi mosambisi ya nsuka ya Yisraele. Ntango akómi mobange, Bayisraele balobi na ye ete: ‘Ponelá biso mokonzi ayangelaka biso.’ Samwele asepeteli na likambo wana te, mpo Yehova nde mokonzi na bango. Kasi Yehova ayebisi ye ete ayokela bango.

Banda na mokonzi ya liboso na Yisraele tii bakei boombo na Babilone

Saulo akómaki mokonzi ya liboso na Yisraele. Kasi Yehova aboyaki ye, aponaki Davidi azala mokonzi na esika na ye. Biblia elobeli Davidi mingi. Atako azalaki naino elenge, abomaki elombe Goliath. Na nsima, akimaki mpo Saulo ayokelaki ye zuwa. Mokolo mosusu, Abigaile, mwasi kitoko, apekisaki ye kosala likambo moko ya bozoba.

Tokolobela mpe Salomo, mwana na ye, oyo akómaki mokonzi nsima na ye, na Yisraele. Bakonzi misato ya liboso na Yisraele bayangelaki moto na moto mbula ntuku minei (40). Nsima ya liwa ya Mokonzi Salomo, bokonzi ya Yisraele ekabwanaki na mibale: bokonzi ya nördi ná bokonzi ya sudi.

Bokonzi ya Nördi ezalaki na mabota zomi, eumelaki mbula nkama mibale na ntuku mitano na nsambo (257), na nsima bato ya Asiri bakweisi yango. Mbula nkama moko na ntuku misato na misato (133) na nsima, bokonzi ya sudi, oyo ezalaki na mabota mibale ekwei mpe. Bongo Bayisraele bakei boombo na Babilone. Eteni ya MINEI ezali kolobela makambo minene oyo esalemaki na boumeli ya mbula nkama mitano na zomi (510).

BÓTALA Samwele, azali kotya moto moko boye mafuta na motó. Na ntango wana, bazalaki kosala bongo mpo na komonisa ete moto yango aponami mokonzi. Yehova atindi Samwele atya Saulo mafuta na motó. Ezali mafuta moko ya nsolo kitoko mpenza.

Saulo akanisaki te ete akoki kozala mokonzi. Ayebisi Samwele ete: ‘Nazali moto ya Benyamina, libota oyo eleki moke na Yisraele. Mpo na nini olobi ete nakozala mokonzi?’ Yehova asepeti na Saulo mpo atuti ntolo te ete azali moto monene; yango wana aponi ye azala mokonzi.

Nzokande, Saulo azali mobola te, azali mpe moto mpamba te. Auti na libota ya bozwi mpe azali mobali kitoko mpenza. Longola yango, azali molai mpe aleki Bayisraele nyonso na molai. Apotaka mbangu makasi mpe azali elombe. Bato basepeti mingi ndenge Yehova aponi ye azala mokonzi; mpe bango nyonso babandi koganga ete: ‘Mokonzi azala na bomoi!’

Banguna ya Yisraele bazali ntango nyonso makasi. Bazali se konyokola bango. Mwa moke na nsima, ntango Saulo akómi mokonzi, Baamone bayei kobunda na Bayisraele. Kasi Saulo asangisi ebele ya basoda mpe alongi Baamone. Yango wana, bato basepeti mingi ndenge Saulo azali mokonzi.

Nsima ya bambula, Saulo ná basoda na ye balongaki banguna mbala ebele. Saulo azali mpe na mwana mobali moko ya mpiko, nkombo na ye Yonatane. Yonatane asalisi Bayisraele bálonga bitumba mingi. Bafilistia bazali kaka banguna ya liboso mpenza ya Bayisraele. Mokolo moko, bayei bankóto ebele mpenza kobunda na Bayisraele.

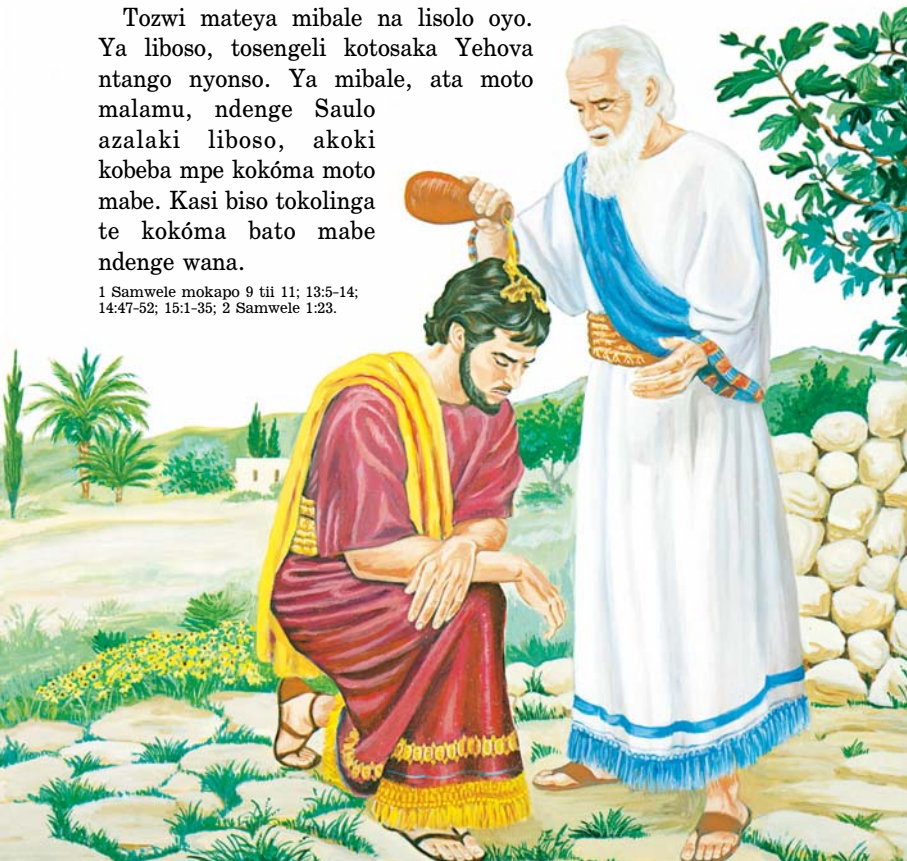
Atako likama ezalaki pene, Samwele alobi na Saulo azela ye kino akoya kopesa Yehova mbeka to likabo. Nzokande Samwele aumelaki. Saulo abangi noki Bafilistia bábanda etumba; yango

wana, apesi mbeka yango ye moko. Ntango Samwele akómi, ayebisi Saulo ete atosi Yehova te, yango wana, ‘Yehova akopona moto mosusu azala mokonzi na Yisraele.’

Mokolo mosusu, Saulo atosi mpe Yehova te. Na yango, Samwele alobi na ye ete: ‘Ezali malamumu otosa Yehova na esika opesa ye mbeka ya bampate ya kitoko. Lokola otosi Yehova te, Yehova akotika yo te ete ozala mokonzi ya Yisraele.’

Tozwi mateya mibale na lisolo oyo. Ya liboso, tosengeli kotosaka Yehova ntango nyonso. Ya mibale, ata moto malamumu, ndenge Saulo azalaki liboso, akoki kobeba mpe kokóma moto mabe. Kasi biso tokolinga te kokóma bato mabe ndenge wana.

1 Samwele mokapo 9 tii 11; 13:5-14; 14:47-52; 15:1-35; 2 Samwele 1:23.

BOYEBI likambo oyo eleki awa? Elenge mobali oyo auti kobikisa mwana-mpate oyo urse ekangaki. Urse moko ememaki mwana-mpate mpo na kolya yango. Elenge mobateli ya mpate alandi ye, azwi ye mpe abotoli mwana-mpate yango. Mpe ntango urse esiliki mpe etelemi, elenge mobali wana asimbi urse yango mpe abomi yango. Mokolo mosusu, abikisi mpate mosusu na maboko ya nkosi. Elenge mobali yango azali na mpiko mpenza! Oyebi elenge yango?

Ezali Davidi. Davidi azalaki kofanda na Beteleme. Nkoko na ye ya mobali nkombo na ye Obede, mwana oyo Ruta ná Boaze babotaki. Boyebi bato yango lisusu? Tata ya Davidi nkombo na ye Yese. Davidi azalaki kobatela bampate ya tata na ye. Abotamaki mbula zomi nsima ya ntango oyo Yehova aponaki Saulo mokonzi.

Mokolo moko, Yehova alobi na Samwele ete: ‘Kamatá mafuta mosantu mpe kende na Beteleme, na ndako ya Yese. Naponi mwana na ye moko ya mobali azala mokonzi.’ Ntango Samwele akómi na Beteleme, amoni Eliabe, mwana mobali ya liboso ya Yese, alobi na motema na ye ete: ‘Nakanisi moto Yehova aponi ye oyo.’ Kasi Yehova alobi na ye ete: ‘Kotala molai na ye ná kitoko na ye te. Naponi ye mokonzi te.’

Bongo Yese abengi mwana na ye mosusu, Abinadabe mpe alakisi ye Samwele. Kasi Samwele alobi ete: ‘Yehova aponi ata oyo te.’ Na nsima, Yese ayei na Shama mpe Samwele alobi ete: ‘Yehova aponi ata oyo mpe te.’ Yese alakisi Samwele bana mibali na ye nsambo, kasi Yehova aponi moko na bango te. Samwele atuni ete: ‘Bana nyonso ya mibali basili?’

Yese azongisi ete: ‘Etikali leki na bango. Kasi azali awa te, azali kobatela bampate.’ Ntango bayei na Davidi, Samwele amoni ete azali kitoko. Yehova alobi na Samwele ete: ‘Ye oyo! Telemá, tyá ye mafuta.’ Samwele asali mpe bongo. Yango wana, mokolo mosusu Davidi akokóma mokonzi ya Yisraele.

BAFILISTIA bayei lisusu kobundisa Yisraele. Bayaya misato ya Davidi bazali basoda ya Saulo. Yango wana, mokolo moko, Yese alobi na Davidi boye: ‘Memelá bandeko na yo mwa mbuma ná mampa. Mpe talá soki bazali malamú.’

Ntango Davidi akómi na kaa, akei nokinoki na esika ya etumba mpo na kotala bandeko na ye. Na ntango yango, elombe moko ya Bafilistia, nkombo na ye Goliath, amati mpe abandi kofinga Bayisraele. Asalaki bongo mikolo ntuku minei (40), ntango mpokwa. Azali kobelega ete: ‘Bópona moto moko aya kobunda na ngai. Soki alongi mpe abomi ngai, biso tokokóma baombo na bino. Kasi soki ngai nalongi mpe nabomi ye, bino bokokóma baombo na biso. Nazali kobetela bino ntembe, bópona moto moko aya tóbunda.’

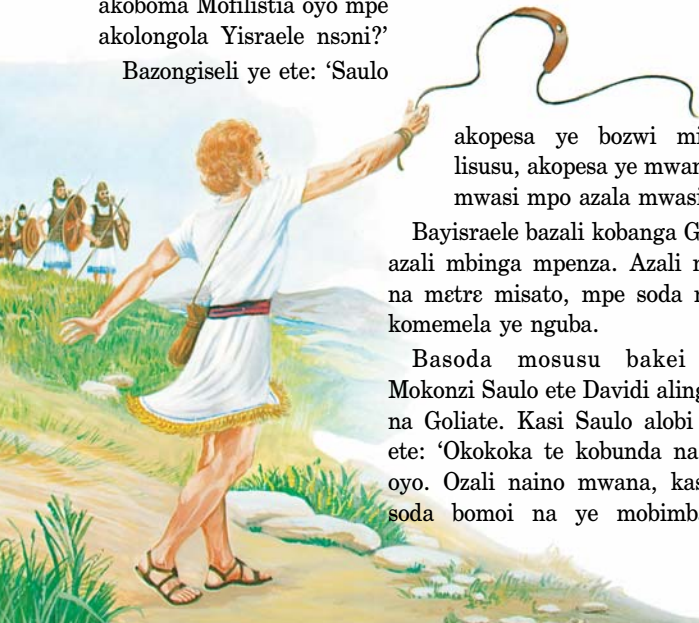
Davidi atuni basoda mosusu ete: ‘Bakosala nini na moto oyo akoboma Mofilistia oyo mpe akolongola Yisraele nsóni?’

Bazongiseli ye ete: ‘Saulo

akopesa ye bozwi mingi. Mpe lisusu, akopesa ye mwana na ye ya mwasi mpo azala mwasi na ye.’

Bayisraele bazali kobanga Goliath mpo azali mbinga mpenza. Azali molai pene na metre misato, mpe soda moko azali komemela ye nguba.

Basoda mosusu bakei koyebisa Mokonzi Saulo ete Davidi alingi kobunda na Goliath. Kasi Saulo alobi na Davidi ete: ‘Okokoka te kobunda na Mofilistia oyo. Ozali naino mwana, kasi ye azali soda bomoi na ye mobimba.’ Davidi

azongisi ete: ‘Ngai nabomá urse ná nkósi oyo ememaki bampate ya tata na ngai. Mpe Mofilistia oyo akozala lokola moko na yango. Yehova akosalisa ngai.’ Bongo Saulo alobi ete: ‘Kende, mpe tiká Yehova azala na yo.’

Davidi akiti na mokeli mpe aponi mabanga mitano ya seliseli; atye yango na libenga na ye. Na nsima, azwi bilingongo na ye, akei kokutana na elombe yango. Ntango Goliate amoni ye, akamwe mpenza. Akanisi ete ekozala mpasi te aboma Davidi.

Goliate alobi ete: ‘Yo yaká awa, mpe nakopesa bandéke ná banyama nzoto na yo.’ Kasi Davidi azongisi ete: ‘Oyeli ngai na mopanga, na likonga ya monene mpe ya moke, kasi ngai, nazali koyela yo na nkombo ya Yehova. Lelo oyo Yehova akopesa yo na loboko na ngai mpe nakoboma yo.’

Bongo Davidi alandi Goliate. Akamati libanga moko na libenga na ye, atye yango na bilingongo na ye mpe abwaki yango na makasi na ye nyonso. Libanga yango ekei kobeta Goliate na motó, akwei, akufi. Ntango Bafilistia bamoni ete elombe na bango akwei, babaluki, bakimi. Bayisraele balandi bango mpe balongi etumba.

NTANGO Davidi abomi Goliath, na nsima Abinere, mokonzi ya basoda ya Yisraele, akei na Davidi epai na Saulo. Saulo asepeti na Davidi mingi. Atye ye mokonzi ya basoda; azwi ye akóma kofanda na ndako na ye.

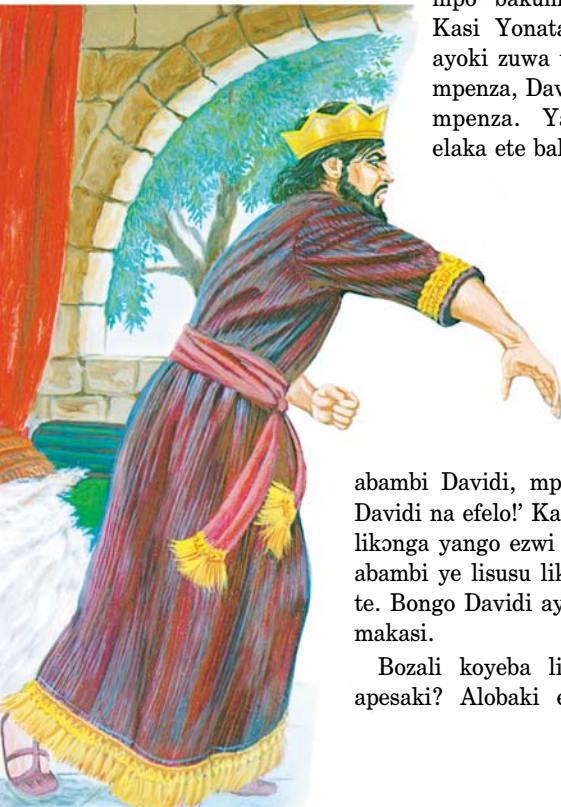
Mokolo moko, basoda bauti etumba, balongi Bafilistia; basi bazali koyemba ete: ‘Saulo abomi bankóto kasi Davidi abomi bankóto

zomi zomi.’ Saulo ayoki zuwa mpo bakumisi Davidi koleka ye. Kasi Yonatane, mwana ya Saulo, ayoki zuwa te. Alingi Davidi mingi mpenza, Davidi mpe alingi ye mingi mpenza. Yango wana, bapesani elaka ete bakozala baninga libela.

Davidi ayebe kobeta nzenze mpe Saulo azali kolinga miziki ya Davidi. Kasi, mokolo moko, zuwa ya Saulo etindi ye asala likambo moko ya nsomo. Ntango Davidi azali kobeta nzenze, Saulo akamati likonga na ye

abambi Davidi, mpe alobi ete: ‘Nakobaka Davidi na efelo!’ Kasi Davidi akimisi nzoto, likonga yango ezwi ye te. Na nsima, Saulo abambi ye lisusu likonga kasi ezwi ye mpe te. Bongo Davidi ayebe ete asengeli kokeba makasi.

Bozali koyeba lisusu elaka oyo Saulo apesaki? Alobaki ete akopesa moto oyo

akoboma Goliath mwana na ye ya mwasi. Na nsima, Saulo ayebisi Davidi ete akopesa ye mwana na ye Mikale azala mwasi na ye, kasi liboso aboma naino Bafistia nkama moko (100). Bozali koyeba motambo oyo? Saulo azali na elikya ete Bafistia bakoboma Davidi. Kasi babomi Davidi te. Bongo Saulo akamati mwana na ye Mikale, apesi ye Davidi mpo azala mwasi na ye.

Mokolo moko, Saulo ayebisi Yonatané ná basaleli na ye nyonso ete alingi aboma Davidi. Kasi Yonatané ayebisi tata na ye ete: ‘Kosala Davidi mabe te. Ye asaleli yo mabe te. Kutu makambo nyonso oyo asali esalisi yo mingi. Atyaki bomoi na ye na likama mokolo abomaki Goliath. Omonaki yango mpe osepelaki.’

Saulo ayokeli mwana na ye, mpe alaki ete akoboma Davidi te. Bongo Davidi ayei lisusu epai ya Saulo mpe azongeli mosala na ye. Kasi, mokolo moko boye, Davidi azali kobeta nzenze, Saulo abambi ye lisusu likonga. Davidi akimisi nzoto mpe likonga ekoti na efelo. Wana mbala ya misato.

Na yango, Davidi amoni ete asengeli kokima.

Na butu wana, Davidi akei na ndako na ye. Kasi Saulo atindi bato kuna mpo báboma ye. Mikale ayebi likambo tata na ye alingi kosala. Yango wana, ayebisi Davidi ete: ‘Soki okimi na butu oyo te, lobi okozala ebembe.’ Kaka na butu yango, Mikale akimisi Davidi na lininisa. Na boumeli ya mbula soki nsambo, Davidi akómi komibombabomba, mpo Saulo azwa ye te.

1 Samwele 18:1-30; 19:1-18.

BOYEBI mwasi kitoko oyo azali koya kokutana na Davidi? Nkombo na ye Abigaile. Azali mwasi ya bwanya mpe azali kopekisa Davidi ete asala likambo ya mabe te. Kasi tótala naino makambo oyo ekómelaki Davidi.

Davidi azali kokima Saulo, akei komibomba na mobenga. Bandeko na ye ya mibali mpe libota na ye balandi ye kuna. Bato soki nkama minei (400) bayei epai na ye, mpe akómi mokonzi na bango. Bongo Davidi akei

epai ya mokonzi ya Moabe mpe alobi na ye ete: ‘Nabondeli yo, tiká tata na ngai ná mama na ngai báfanda elongo na bino tii nakoyeba nini ekokómela ngai.’ Na nsima, Davidi ná bato na ye babandi komibomba na bangomba.

Nsima na yango nde Davidi akutanaki na Abigaile. Mobali na ye azali na mabele mingi mpe na bozwi. Azali na mpate nkóto misato (3 000) mpe ntaba nkóto moko (1 000). Nabale azali na motema mabe. Kasi mwasi na ye Abigaile azali mwasi kitoko mingi, mpe ayebi kosala oyo ezali malamamu. Mokolo mosusu abikisaki bato ya ndako na ye. Tótala ndenge asalaki yango.

Davidi ná bato na ye basalelaki Nabale boboto mingi. Basalisaki ye na kobatela bampate ná bantaba na ye. Bongo, mokolo moko boye, Davidi atindi bato na ye epai ya Nabale mpo asalela bango boboto. Bato ya Davidi bakómeli Nabale ntango ye ná basali na ye bazali kokata nsuki ya bampate. Mokolo yango ezali mokolo ya feti mpe Nabale abongisi biloko ya kolya ebele. Bongo, bato ya Davidi balobi na ye ete: ‘Tosalelaki yo boboto. Toyibaki mpate na yo ata moko te, kasi tosalisaki nde na kobatela yango. Yango wana, tobondeli yo, pesá biso mwa biloko ya kolya.’

Nabale azongisi ete: ‘Nakopesa bato lokola bino eloko moko te.’ Alobi mabe mpe atyoli Davidi. Ntango bato yango bazongi, bayebisi Davidi makambo nyonso oyo Nabale alobi, mpe Davidi ayoki nkanda makasi. Ayebisi bato na ye ete: ‘Bólata mipanga na bino.’ Mpe bango wana bazali kokende koboma Nabale ná bato na ye.

Nzokande, moko ya bato ya Nabale ayokaki maloba mabe nyonso oyo Nabale abimisaki, akei koyebisa Abigaile. Abigaile akamati biloko ya kolya nokinoki, amemisi mpunda mpe akei. Ntango akutani na Davidi, akiti na mpunda na ye, afukami mpe alobi ete: ‘Nabondeli yo, nkolo na ngai, kolanda maloba ya mobali na ngai Nabale te. Azali zoba mpe asalaka kaka makambo ya bozoba. Talá likabo nayeli yo. Nabondeli yo ondima yango, mpe limbisá biso mpo na likambo yango.’

Davidi azongisi ete: ‘Ozali mwasi ya bwanya. Opekisi ngai naboma Nabale, mpe nazongisela ye te mabe oyo asaleli ngai. Zongá na kimya.’ Na nsima, ntango Nabale akufi, Abigaile akómi moko ya basi ya Davidi.

DAVIDI AKÓMI MOKONZI

61

SAULO aluki lisusu koboma Davidi. Akamati basoda nkóto misato (3 000) mpe alandi ye. Ntango Davidi ayoki likambo yango, atindi bato bákende kotala esika Saulo ná basoda na ye balali na butu wana. Bongo Davidi atuni bato mibale kati na bato na ye ete: ‘Nani akokende na ngai na kaa ya Saulo?’

Abishai alobi ete: ‘Ngai.’ Abishai azali mwana ya Zeruya, ndeko mwasi ya Davidi. Ntango Saulo ná bato na ye balali, Davidi ná Abishai bakóti nokinoki na kaa na

mayele. Bazwi likóna ya Saulo ná elokó na ye ya mai, oyo ezalaki pene na motó na ye. Kasi moto amoni bango te, ayoki mpe bango te, mpo balalaki mpóngi makasi mpenza.

Bótala Davidi ná Abishai sikoyo. Babimi na kaa mpe bamati na nsonge ya ngomba. Na nsima, Davidi abandi kobelesa Abinere, mokonzi ya basoda ete: ‘Mpo na nini obateli nkolo na yo mokonzi te? Talá! Wapi likóna na ye ná elokó na ye ya mai?’

Saulo alamuki. Ayebi mongongo ya Davidi, mpe atuni ete: ‘Ezali yo, Davidi?’ Bozali komona Abinere ná Saulo awa na nse?

Davidi azongisi ete: ‘Ezali ngai, nkolo na ngai mokonzi.’ Bongo

Davidi atuni ete: ‘Mpo na nini ozali koluka kokanga ngai? Mabe nini nasali? Ee mokonzi, talá likonga na yo! Moko ya bato na yo aya kozwa yango!’

Saulo andimi ete: ‘Nasali lisumu. Nasali likambo ya bozoba.’ Na nsima Davidi asimbi nzela akei mpe Saulo azongi epai na ye. Kasi Davidi alobi na motema na ye ete: ‘Mokolo mosusu Saulo akoboma ngai. Nasengeli kokima na mokili ya Bafilistia.’ Asali mpe bongo. Davidi abubi Bafilistia mpo bakanisa ete akómi sikoyo na ngámbo na bango.

Nsima ya mwa mikolo, Bafilistia bakei kobundisa Yisraele. Saulo ná Yonatane bakufi na etumba yango. Likambo yango epesi Davidi mawa mingi, mpe asali nzembo moko kitoko mpenza, na maloba oyo: ‘Nayoki mpasi mingi mpo na yo, ndeko na ngai Yonatane! Ozalaki mpenza moninga na ngai ya motema!’

Nsima na yango, Davidi azongi na Yisraele, na engumba Hebrone. Kuna, etumba ebimi kati na bato oyo baponi Ishi-boshete, mwana ya Saulo, azala mokonzi, mpe baoyo balingi Davidi azala mokonzi. Bato ya Davidi balongi. Davidi akómi mokonzi ntango azali na mbula ntuku misato (30). Ayangeli mbula nsambo na sanza motoba na Hebrone. Bana na ye mosusu babotamaki na engumba yango: Aminone, Abisalome ná Adoniya.

Mokolo moko, Davidi ná bato na ye bamati na Yerusaleme mpo na kozwa mboka kitoko yango. Yoabe, mwana mosusu ya Zeruya, ndeko ya Davidi, akambi etumba yango. Davidi afuti ye, atye ye mokonzi ya basoda na ye. Bongo Davidi abandi koyangela na engumba Yerusaleme.

1 Samwele 26:1-25; 27:1-7; 31:1-6;

2 Samwele 1:26; 3:1-21; 5:1-10;

1 Ntango 11:1-9.

NTANGO Davidi abandi koyangela na Yerusaleme, Yehova asalisaki basoda na ye bálunga bitumba ebele mpenza. Yehova alakaki ete akopesa Bayisraele mokili ya Kanana. Mpe sikoyo, na lialisi ya Yehova, bazwi mokili nyonso oyo alakaki bango.

Davidi azali mokonzi malamu. Alingi Yehova. Nsima ya kozwa Yerusaleme, moko ya makambo ya liboso oyo asalaki yango oyo: ayei na sanduku ya kondimana ya Yehova na Yerusaleme. Alingi mpe kotonga tempelo mpo na kotya sanduku yango.

Kasi ntango Davidi akómi mokóló, asali libunga monene. Ayebi malamu ete ezali mabe kozwa eloko ya moto mosusu. Mokolo moko na mpokwa, Davidi azali kotambola na likoló ya ndako na ye, atali na nse amoni mwasi moko kitoko mingi. Nkombo na ye Bate-sheba, mwasi ya Uria, moko ya basoda na ye.

Davidi aluli mwasi yango mingi mpenza mpe atindi bato báya na ye na ndako na ye. Mobali na ye Uria azali na etumba. Davidi asangisi nzoto na Bate-sheba, mpe na nsima, azwi zemi. Likambo yango etungisi Davidi makasi, atindeli Yoabe, mokonzi ya basoda na ye, mokanda ete atya Uria na esika ya liboso na etumba mpo akufa. Lokola Uria akufi, Davidi abali Bate-sheba.

Yehova ayokeli Davidi nkanda makasi mpenza. Yango wana, atindeli ye mosakoli Natane ayebisa ye masumu na ye. Natane ye wana azali koyebisa Davidi. Davidi ayoki mawa mpenza mpo na mabe oyo asali, mpe abongoli motema; yango wana Yehova abomi ye te. Kasi Yehova alobi na ye ete: ‘Lokola osali mabe oyo, mobulu ekobimela yo na ndako na yo moko.’ Ya solo, likambo yango ebimiselaki Davidi mikakatano mingi mpenza.

Ya liboso, mwana oyo Bate-sheba aboti, akufi. Na nsima, Aminone, mwana mobali ya liboso ya Davidi, abebisi leki na ye ya mwasi Tamara. Abisalome, mwana mosusu ya Davidi, ayoki nkanda makasi na likambo yango, abomi Aminone. Na nsima, Abisalome ayokani na bato mingi mpe amikómisi mokonzi. Davidi alongi

Abisalome na etumba, Abisalome abomami. Na ntembe te, Davidi akutanaki na mikakatano ebele mpo na likambo wana!

Kaka na ntango yango, Bate-sheba aboti mwana mobali, bapesi ye nkombo Salomo. Ntango Davidi akómi mobange mpe azali kobela, mwana na ye Adoniya ameki komikómisa mokonzi. Bongo Davidi atindi nganga-nzambe moko, nkombo na ye Zadoke, ete atya Salomo mafuta mpo na komonisa ete akozala mokonzi. Mwa moke na nsima, Davidi akufi, wana azalaki na mbula ntuku nsambo (70). Ayangelaki mbula ntuku minei (40). Sikoyo, Salomo akómi mokonzi ya sika na Yisraele.

2 Samwele 11:1-27; 12:1-18; 1 Bakonzi 1:1-48.

SALOMO akómi mokonzi ntango azali naino elenge mpenza. Alingi Yehova mpe alandi toli oyo Davidi, tata na ye, apesaki ye. Yehova asepeti na Salomo; yango wana, na butu moko boye, atuni ye na ndoto ete: ‘Salomo, olingi napesa yo nini?’

Salomo azongisi ete: ‘Yehova Nzambe na ngai, nazali elenge mpenza mpe nayebi koyangela te. Pesá ngai bwanya mpo nayangela basaleli na yo malamú.’

Yehova asepeti mingi na likambo oyo Salomo asengi. Yango wana

alobi ete: ‘Lokola osengi nde bwanya kasi bomoi molai to bozwi te, nakopesa yo bwanya koleka moto nyonso, ezala liboso to nsima na yo. Nakopesa yo mpe oyo osengi te: bozwi ná nkembo.’

Mwa moke na nsima, basi mibale bayeli Salomo likambo moko ya monene. Moko na bango alobi ete: ‘Ngai ná mwasi oyo tofandaka ndako moko. Nabotaki mwana mobali, mpe nsima ya mikolo mibale ye mpe aboti mwana mobali. Na nsima, na butu, mwana na ye akufi. Kasi ntango nalali, alalisi ebembe ya mwana na ye pembeni na ngai, mpe akamati mwana na ngai. Ntango nalamuki, natali mwana yango malamumalamu, namoni ete ezali mwana na ngai te.’

Bongo mwasi oyo mosusu wana alobi ete: ‘Te! Mwana ya bomoi nde ya ngai, oyo akufi nde ya ye!’ Kasi mwasi ya liboso azongisi ete: ‘Te! Mwana na yo nde oyo akufi, mpe oyo azali na bomoi nde ya ngai!’ Mpe basi yango bakómi kowelana ndenge wana liboso ya mokonzi. Salomo akosala nini?

Asengi báyela ye mopanga mpe ntango bayei na yango, alobi ete: ‘Bókata mwana oyo azali na bomoi na biteni mibale, mpe bópesa mwasi mokomoko eteni moko.’

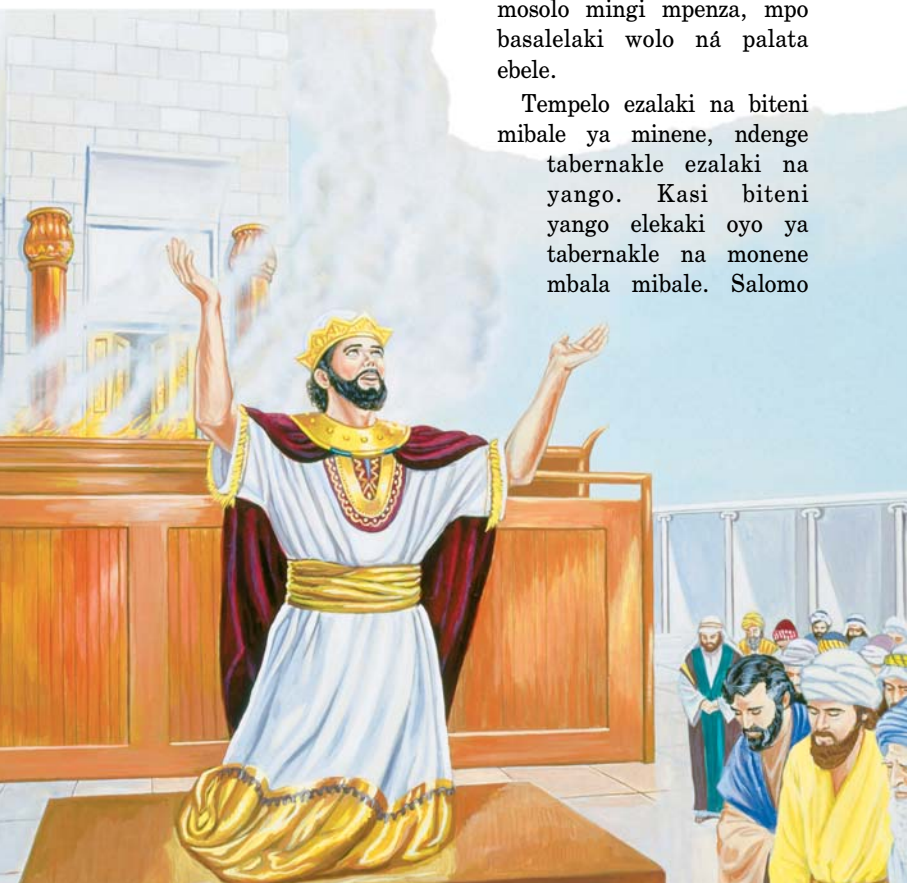
Mama ya solo aleli mpe alobi ete: ‘Te! Nabondeli bino, bóboma mwana te. Bópesa ye mwana yango!’ Kasi mwasi mosusu alobi ete: ‘Bópesa moko na biso mwana yango te; bókata ye kaka!’

Na nsuka, Salomo alobi ete: ‘Bóboma mwana yango te. Bópesa ye mwasi ya liboso. Ye nde mama na ye mpenza.’ Salomo amikosaki te: mama ya solo alingi mwana na ye mingi, yango wana amoni malamumu apesa ye ata mwasi mosusu wana mpo abomama te. Ntango bato bayoki ndenge Salomo akati likambo yango, basepeli kozala na mokonzi ya bwanya ndenge wana.

Ntango Salomo azali koyangela, Nzambe apamboli bato; bilanga ya blé ná ya orje, ya vinyo ná ya figi mpe biloko mosusu eboti mingi mpenza. Bato bazali kolata bilamba ya kitoko mpe bafandi na bandako ya malamumu. Moto nyonso azali na biloko ya kitoko beboo.

LIBOSO Davidi akufa, apesi Salomo baplan ya tempelo oyo Yehova apesaki ye. Salomo, na mbula ya minei ya boyangeli na ye, abandi kotonga tempelo; mosala yango esilaki nsima ya mbula nsambo na ndambo. Ebele ya basali basalaki mosala yango, mpe mosala yango esengaki mosolo mingi mpenza, mpo basalelaki wolo ná palata ebele.

Tempelo ezalaki na biteni mibale ya minene, ndenge tabernakle ezalaki na yango. Kasi biteni yango elekaki oyo ya tabernakle na monene mbala mibale. Salomo

atyaki sanduku ya kondimana na eteni ya kati, mpe atyaki biloko mosusu oyo ezalaki na kati ya tabernakle na eteni mosusu.

Ntango basilisi kotonga tempelo, basali feti monene. Salomo afukami liboso ya tempelo mpe abandi kobondela, ndenge bozali komona na elilingi oyo. Alobi na Yehova ete: ‘Ata likoló mobimba ezali kokoka yo te, bongo tempelo oyo, ekokoka yo nde? Ata bongo, Ee Nzambe na ngai, nabondeli yo, yoká bato na yo ntango bazali kobondela yo, batali na ngámbo ya esika oyo.’

Ntango Salomo asilisi kobondela, mato euti na likoló ekiti mpe ezikisi banyama oyo bapesaki mbeka. Mpe Yehova angengisi tempelo mobimba. Yango emonisi ete Yehova azali koyoka, asepeti na tempelo oyo Salomo atongi mpe na libondeli oyo asali. Banda na ntango yango, tempelo ekómi esika oyo bato bazali koya kosambela, kasi tabernakle lisusu te.

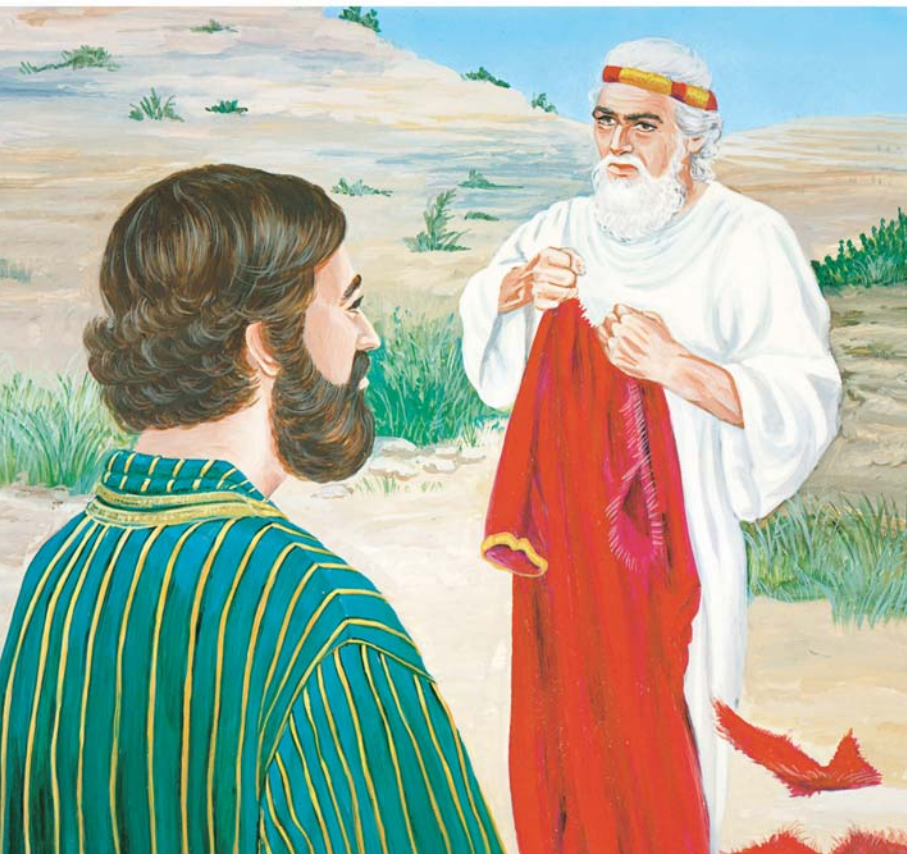
Salomo ayangelaki na bwanya bambula mingi mpenza, mpe bato bazalaki na esengo. Kasi Salomo abalaki ebele ya basi ya bikólo mosusu, oyo bazalaki kosambela Yehova te. Bozali komona moko na bango liboso ya ekeko na ye? Nsukansuka, basi ya Salomo babendi ye na losambo ya banzambe mosusu. Boyebi nini eleki ntango Salomo asali bongo? Azali kosalela bato makambo na boboto lisusu te. Akómi konyokola bango mpe bazali lisusu na esengo te.

Yehova ayokeli Salomo nkanda makasi, mpe alobi na ye ete: ‘Nakobótola yo bokonzi mpe nakopesa yango moto mosusu. Nzokande nakosala yango na mikolo na yo te, kasi na boyangeli ya mwana na yo. Ata bongo nakobótola ye bato nyonso te.’ Tótala ndenge likambo yango elekaki.

1 Ntango 28:9-21; 29:1-9; 1 Bakonzi 5:1-18;
2 Ntango 6:12-42; 7:1-5; 1 Bakonzi 11:9-13.

BOYEBI mpo na nini moto oyo azali kopasola elamba na ye? Yehova atindi ye apasola yango. Moto yango ezali mosakoli Ahiya. Mosakoli ezali nani? Mosakoli ezali moto oyo Nzambe ayebisaka ye liboso mpenza makambo oyo ekosalema.

Awa mosakoli Ahiya azali koloba na Yeroboame. Yeroboame ezali moto oyo Salomo atyaki mokengeli ya ndambo ya misala na ye ya kotonga. Ntango mosakoli Ahiya akutani na Yeroboame, asali likambo ya kokamwa. Alongoli elamba ya likoló oyo alati mpe apasoli yango na biteni zomi na mibale. Na nsima, alobi na Yeroboame ete: ‘Zwá biteni zomi.’ Mpo na nini Ahiya apesi Yeroboame biteni zomi?

Mosakoli Ahiya alimboli ete Yehova akobotola Salomo bokonzi. Akopesa Yeroboame mabota zomi. Yango elingi koloba ete Rehoboame, mwana ya Salomo, akoyangela kaka mabota mibale oyo etikali.

Ntango Salomo ayoki likambo yango, ayoki nkanda makasi. Aluki kutu koboma Yeroboame. Kasi Yeroboame akimi na Ezipito. Nsima ya mwa ntango, Salomo akufi. Ayangelaki mbula ntuku minei (40). Mwana na ye Rehoboame akómi mokonzi. Kuna na Ezipito, Yeroboame ayoki ete Salomo akufi, yango wana azongi na Yisraele.

Rehoboame azali mokonzi mabe. Kutu azali mabe koleka tata na ye Salomo. Yeroboame ná bankumu mosusu bayei kosenga Rehoboame ete asalela bato makambo na boboto. Kasi Rehoboame aboyi koyokela bango. Akómi kutu mabe koleka. Yango wana, bato batye Yeroboame mokonzi ya mabota zomi, kaka mabota mibale, ya Yuda ná ya Benyamina, nde batikaki Rehoboame azala mokonzi na bango.

Yeroboame aboyi bato na ye bákende kosambela na tempelo ya Yehova na Yerusaleme. Yango wana, asali bana mibale ya ngombe ya wolo mpe ayebisi bato ya mabota zomi ete básambelaka yango. Mosika te mokili etondi na mobulu ya ndenge nyonso.

Mobulu ebimi mpe na bokonzi ya mabota mibale. Mbula mitano ekoki naino te banda Rehoboame akómi mokonzi, mokonzi ya Ezipito ayei kobundisa Yerusaleme. Abotoli ebele ya biloko ya motuya oyo ezalaki na tempelo ya Yehova. Na yango, ntango basilisi kotonga tempelo, eumelaki lisusu bongo te bambula mingi.

NSIMA ya liwa ya Yeroboame, bakonzi nyonso oyo bayangelaki bokonzi ya mabota zomi na Yisraele bazalaki mabe. Kasi Ahaba aleki mabe. Oyebi mpo na nini aleki mabe? Mingimingi mpo Yezabele, mwasi na ye, azali mabe mpenza.

Yezabele azali Moyisraele te. Azali mwana ya mokonzi ya Sidone. Lokola ye asambelaka Baala, abendi mobali na ye Ahaba ná ebele ya Bayisraele na losambo ya Baala. Mwasi yango ayini Yehova mpe abomisi basakoli na ye mingi. Basakoli mosusu bakei komibomba na mibenga mpo bábomama te. Soki Yezabele aluli eloko moko boye, akoki ata koboma moto kaka mpo azwa yango.

Mokolo moko, Ahaba azalaki na mawa makasi. Bongo Yezabele atuni ye ete: ‘Mpo na nini ozali mawamawa boye?’

Azongiseli ye ete: ‘Mpo na makambo oyo Nabote alobi na ngai. Nalingaki kosomba elanga na ye ya vinyo, kasi alobi ete nakoki kozwa yango te.’

Yezabele alobi ete: ‘Komitungisa te, nakozwela yo yango.’

Bongo Yezabele atindeli bankumu ya mboka oyo Nabote afandaka mikanda. Ayebisi bango ete: ‘Bókamata bato ya mpambampamba mpe báfunda Nabote ete alakeli Nzambe mpe mokonzi mabe. Na nsima, bóbimisa ye na pembeni ya engumba mpe bóbamba ye mabanga kino akokufa.’

Ntango Yezabele ayoki ete Nabote akufi, ayebisi Ahaba ete: ‘Sikoyo, kende kozwa elanga ya vinyo ya Nabote.’ Omoni te ete Yezabele asengeli mpenza kozwa etumbu mpo na mabe oyo asali?

Na ntango yango, Yehova atindi Yehu apesa mwasi yango etumbu. Ntango Yezabele ayoki ete Yehu azali koya, apakoli biloko ya monzele na miso mpe amibongisi, mpo akóma kitoko. Kasi ntango Yehu akómi, amoni ye na lininisa, ayebisi mibali oyo bazali na ndako ya mokonzi ete: ‘Bóbwaka ye na nse!’ Babwaki ye na nse ndenge elilingi oyo ezali komonisa yango, mpe akufi. Ezali na ndenge wana nde Yezabele, mwasi mabe, akufaki.

YEHOSHAFATE ATYELI YEHOVA MOTEMA

67

BOYEBI bato oyo? Bazali kosala nini? Bazali kokende etumba; mibali oyo bazali liboso bazali koyemba. Kasi bokoki komituna ete: ‘Mpo na nini bayembi bazali na mipanga te, makonga mpe te?’ Tólanda ndenge elekaki.

Yehoshafate azali mokonzi ya mabota mibale. Azali koyangela na mikolo oyo Mokonzi Ahaba ná mwasi na ye Yezabele bazali koyangela mabota zomi. Kasi Yehoshafate azali mokonzi malamumu, lokola tata na ye Asa. Yango wana, na boumeli ya bambula ebele, bato oyo bazalaki na bokonzi ya mabota mibale na sudi, bazalaki na bomoi ya malamumu mpenza.

Kasi sikoyo, likambo moko esalemi mpe ebangisi bato. Bayei koyebisa Yehoshafate ete: ‘Ebele ya basoda bauti na Moabe, na Amone mpe na etúká ya ngombangomba ya Seire, bayei kobunda na yo.’ Bongo Bayisraele bayei kosangana na Yerusaleme, mpo na kosenga Yehova lisalisi. Bakei na tempelo mpe kuna Yehoshafate abondeli

boye: ‘Ee Yehova Nzambe na biso, tozali koyeba te oyo tokosala. Awa moto ya kosalisa biso liboso ya ebele ya basoda oyo bayeli biso azali te. Motema na biso ezali epai na yo.’

Yehova ayoki mpe atindi moko ya basaleli na ye ayebisa bato ete: ‘Etumba oyo ezali ya bino te, kasi ya Nzambe. Bino bokobunda te. Bino bótala kaka na miso, mpe bokomona ndenge Yehova akobikisa bino.’

Na mokolo oyo elandi, Yehoshafate ayebisi bato ete: ‘Bótyela Yehova motema!’ Bongo, atye bayembi liboso ya basoda, bazali kotambola mpe bazali kosanzola Yehova. Boyebi likambo oyo esalemaki ntango bakómi pene na esika ya etumba? Yehova atye banguna mobulu, mpe babomani bango na bango. Mpe ntango Bayisraele bakómi, bakuti kaka bibembe na mabele.

Yehoshafate azalaki na bwanya mpenza, yango wana atyelaki Yehova motema mobimba. Bisó mpe tokomonisa ete tozali na bwanya soki tozali kotyela Yehova motema.

1 Bakonzi 22:41-53; 2 Ntango 20:1-30.

KANISÁ ete okufi mpe ozongi lisusu na bomoi, mama na yo akoyoka ndenge nini? Akoyoka esengo makasi mpenza! Kasi moto oyo akufi akoki nde kozonga na bomoi? Likambo ya boye esilá kosalema?

Bótala mobali oyo, ná mwasi wana, ná mwana mobali oyo. Mobali wana bozali komona ezali mosakoli Eliya. Mwasi oyo ayambi mwana ezali mwasi moko ya engumba Zarefate, mobali na ye akufá; mwana wana ezali mwana na ye. Mokolo moko, mwana ya mwasi yango abeli. Maladi na ye ekómi makasi mpenza mpe nsukansuka akufi. Bongo Eliya alobi na mwasi yango ete: ‘Pesá ngai mwana yango.’

Eliya amati na mwana na shambre ya likoló epai azalaki kolala mpe alalisi ye na mbeto. Na nsima abondeli boye: ‘Ee Yehova, zongisá mwana oyo na bomoi!’ Mwana yango azongi na bomoi. Na nsima, Eliya akiti na mwana yango, apesi ye mama na ye mpe alobi na ye ete: ‘Talá, mwana na yo azongi na bomoi!’ Mama ya mwana yango asepeleli mingi mpenza.

Mosakoli monene mosusu ezali Elisha. Ye azalaki kosalisa Eliya. Yehova apesaki ye mpe nguya ya kosala makamwisi. Mokolo moko, Elisha akei na engumba Shuneme, epai mwasi moko amoniselaki ye boboto mingi. Na nsima, mwasi yango aboti mwana mobali.

Mokolo mosusu ntango mwana akómi mokóló, akei kotala tata na ye na elanga. Kasi na mbala moko abandi kolela motó mpasi. Bazongisi ye na ndako mpe na nsima mwana yango akufi. Mama na ye ayoki mawa mpenza. Na mbala moko, akei koluka mosakoli Elisha.

Ntango Elisha akómi, akoti na ebembe na shambre. Abondeli Yehova mpe alaleli ebembe. Mosika te, nzoto ya mwana yango ezwi motó, na nsima akósoli mbala nsambo mpe afungoli miso. Mama ya mwana yango ayoki esengo ntango akuti mwana na ye na bomoi!

Bato mingi bakufá. Bandeko na bango ná baninga na bango bayokaki mawa mpenza! Biso tozali na nguya ya kosekwisa bato te, kasi Yehova azali na nguya wana. Na nsima, tokomona ndenge akozongisa na bomoi bamilio ya bato oyo bakufá.

BOYEBI makambo elenge mwasi oyo azali koloba? Azali koyebisa mwasi oyo makambo ya mosakoli Elisha mpe makamwisi oyo Yehova apesi ye nguya ya kosala. Mwasi oyo azali Moyisraele te mpe ayebi Yehova te. Kasi ndenge nini mwana mwasi ya moke oyo akómi na ndako ya mwasi yango?

Mwasi yango azali moto ya Siri. Mobali na ye, Naamane, azali mokonzi ya basoda ya Siri. Mokolo moko, bato ya Siri bakangaki mwana mwasi yango ya moke na mokili ya Yisraele mpe bapesi ye mwasi ya Naamane.

Naamane azali na maba. Maba ezali maladi mabe, elyaka misuni ya nzoto. Yoká makambo mwana mwasi yango ya moke azali koloba na mwasi ya Naamane: ‘Namoni malamú nkolo na ngai akende na Yisraele epai ya mosakoli ya Yehova. Akobikisa ye na maba na ye.’ Na nsima, bayebisi Naamane makambo yango.

Naamane azali na mposa makasi ya kobika. Bongo asimbi nzela akei na Yisraele. Ntango akómi na ndako ya mosakoli Elisha, mosakoli atindi mosaleli na ye ayebisa ye ete akende kosukola mbala nsambo na Ebale Yordani. Naamane asiliki makasi, mpe alobi ete: ‘Bibale ya mboka na ngai eleki mai nyonso ya Yisraele te?’ Nsima ya koloba bongo, abaluki mpe azongi na nkanda.

Kasi basaleli na ye balobi na ye ete: ‘Nkolo, soki mosakoli asenga yo osala likambo ya mpasi, mbele osali yango. Bongo mpo na nini te kosukola, ndenge alobi?’ Naamane ayokeli basaleli na ye, akei komizindisa na Ebale Yordani mbala nsambo. Ntango asali bongo, nzoto na ye ekómi peto, abiki.

Naamane asepeteli mpenza. Lokola alingi kopesa matóndi, azongi epai ya mosakoli Elisha mpe alobi na ye ete: ‘Sikoyo nayebi ete Nzambe oyo azali na Yisraele azali Nzambe ya solo kaka moko na mabele mobimba. Yango wana, nabondeli yo ete ondima likabo oyo.’ Kasi Elisha aboyi. Ayebi ete kondima likabo wana ezali mabe, mpo Yehova nde moto abikisi Naamane. Kasi Gehazi mosaleli ya Elisha, aluli biloko oyo Naamane ayaki na yango.

Bongo talá likambo oyo Gehazi asali. Ntango Naamane akei, alandi ye na nzela. Alobi na ye ete: ‘Elisha atindi ngai nazwela ye mwa likabo epai na yo mpo azwi bapaya.’ Nzokande, akosi nde kokosa. Kasi Naamane ayebi yango te, yango wana apesi ye mwa biloko.

Ntango Gehazi azongi, Elisha ayebi likambo oyo asali. Yehova ayebisi ye likambo yango. Yango wana, Elisha alobi na ye ete: ‘Lokola osali likambo ya mabe wana, maba ya Naamane ekozwa yo.’ Mpe na mbala moko maba ezwi Gehazi.

Liteya nini tozwi na lisolo oyo? Ya liboso, tosengeli kozala lokola mwana mwasi wana ya moke, oyo abangaki te koloba makambo ya Yehova. Ekozala malamuni mingi ntango tozali kosala bongo. Ya mibale, tosengeli te kozala na lolendo ndenge Naamane azalaki liboso, kasi tosengeli nde koyokelaka basaleli ya Nzambe. Ya misato, tosengeli te kobukaka lokuta ndenge Gehazi asalaki. Ya solo, botángi ya Biblia ekoki koteya biso makambo ebele mpenza.

BOMONI moto wana, oyo azali kozinda na mai? Azali na likama mpenza. Mbisi ya monene wana ekomela ye. Boyebi nkombo ya moto yango? Nkombo na ye Yona. Ebandi boni likambo ya boye ekómela ye?

Yona azali mosakoli ya Yehova. Mwa moke ya nsima ya liwa ya mosakoli Elisha, Yehova ayebisi Yona boye: ‘Kende na Ninive engumba monene. Mabe na bango eleki mingi. Nalingi okende koyebisa bango likambo yango.’

Kasi Yona alingi kokende kuna te. Yango wana, na esika akende na Ninive, akoti nde na masuwa oyo ezali kokende epai mosusu. Yehova asepeti te ndenge Yona akimi. Yango wana, atindi mopepe ya makasi. Mopepe yango eleki makasi, mpe masuwa elingi kozinda. Bongo, bato oyo basalaka na masuwa babandi kobanga makasi mpe babandi kobondela banzambe na bango mpo básalisa bango.

Nsukansuka, Yona ayebisi bango ete: ‘Ngai nasambelaka Yehova, Nzambe oyo asalá likoló ná mabele. Nazali kokima mpo naboyi kosala mosala oyo Yehova atindi ngai.’ Bongo, bato yango batuni ye ete: ‘Tósala yo nini mpo mopepe esila?’

Yona alobi ete: ‘Bóbwaka ngai na mbu mpe mbu ekofanda lisusu nyee.’ Liboso bato yango baboyi naino. Kasi lokola mopepe engali lisusu koleka, nsukansuka babwaki Yona na mbu. Bongo mopepe esili na mbala moko mpe mbu efandi nyee.

Ntango Yona azali kozinda na kati ya mai, mbisi ya monene emeli ye. Kasi akufi te. Aumeli na libumu ya mbisi yango mikolo misato butu moi. Yona azali koyoka mawa lokola atosaki Yehova te, ntango atindaki ye akende na Ninive. Bongo boyebi likambo asali?

Yona abandi kobondela Yehova asalisa ye. Yehova atindi mbisi yango esanza ye na mokili. Na nsima, Yona akei na Ninive. Lisolo oyo eteyi biso ete kosalaka makambo nyonso oyo Nzambe alobi na biso, ezali na ntina mingi.

Mokanda ya Yona.

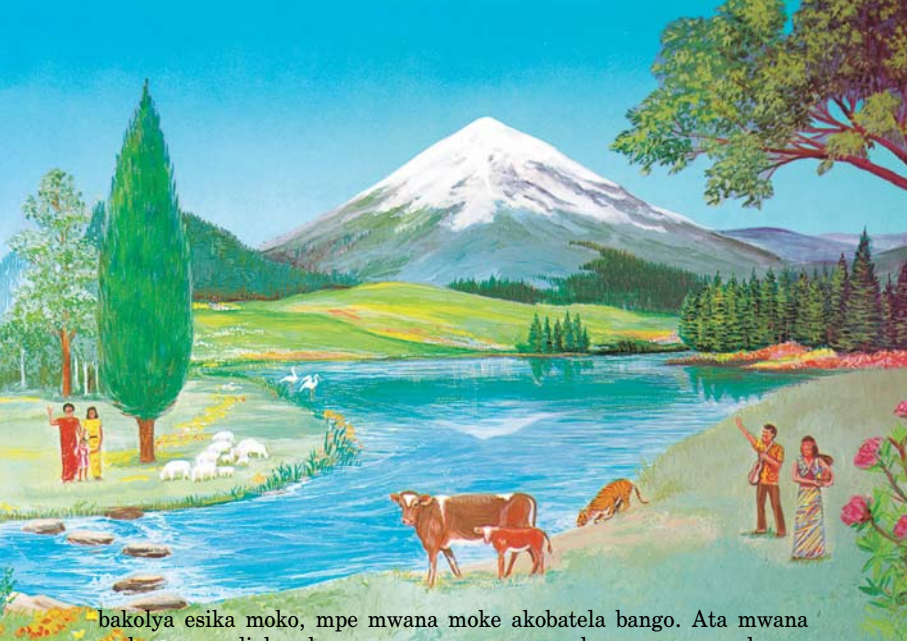

TALÁ elilingi ya paradiso oyo Nzambe alakisaki mosakoli Yisaya. Yisaya akómaki mosakoli mwa moke nsima ya Yona.

Liloba paradiso elimboli “elanga” to “parké.” Paradiso oyo bomoni awa ezali kotinda bino bókanisa nini? Ezali mpenza lokola elanga ya kitoko oyo Yehova asalelaki Adama ná Eva. Kasi, mokolo mosusu mabele mobimba ekokóma paradiso?

Yehova atindaki Yisaya akoma makambo ya paradiso oyo akosalela bato na ye. Alobaki boye: ‘Mbwa ya zamba ná mwana ya mpate, bakofanda esika moko na kimya. Mwana-ngómbe ná mwana-nkósi

bakolya esika moko, mpe mwana moke akobatela bango. Ata mwana moke oyo azali kosakana mpenza pene na nyoka ya ngenge, akozwa likama te.'

Bato mingi bakanisaka ete 'makambo ya ndenge wana ekoki kosalema ata moke te. Mobulu na mokili ebandá kala mpenza, mpe ekozala kaka bongo.' Kasi kanisá naino: Esika Nzambe atyaki Adama ná Eva báfanda ezalaki ndenge nini?

Nzambe atyaki bango na paradiso. Lokola batosaki Nzambe te, esika yango ya kitoko ebebaki, bango moko bakómaki mibange mpe bakufaki. Nzokande Nzambe alaki ete akopesa bato oyo balingi ye nyonso oyo Adama ná Eva babungisá.

Na paradiso ya sika, mabe ekosalema ata moke te. Kimya ya solosolo ekozala kuna. Bato nyonso bakozala na esengo mpe na nzoto kolóngono. Makambo nyonso ekozala ndenge Nzambe alingaki ete ezala na ebandeli. Na lisolo mosusu, tokomona ndenge Nzambe akosala yango.

BOYEBI mpo na nini moto oyo azali kobondela Yehova? Mpo na nini atandi mikanda liboso ya etumbelo ya Yehova? Moto yango ezali Hizikiya, mokonzi ya mabota mibale na sudi ya Yisraele. Mokonzi Hizikiya azali komitungisa mingi. Mpo na nini?

Basoda ya Asiri basilá kobebisa mabota zomi ya nördi. Yehova atikaki makambo yango ekómela bango mpo bato yango bakómaki mabe mingi. Mpe sikoyo, basoda yango bayei kobundisa bokonzi ya mabota mibale na sudi.

Mokonzi ya Asiri atindeli Hizikiya mikanda. Mikanda yango nde oyo Hizikiya akei kolalisa liboso ya Nzambe. Mokonzi ya Asiri alobi nini na mikanda

yango? Atyoli Yehova, mpe ayebisi Hizikiya ete atika, ameka kobunda na ye te. Yango wana, Hizikiya abondeli boye: ‘Ee Yehova, bikisá biso na loboko ya mokonzi ya Asiri. Bongo mabota nyonso bakoyeba ete kaka yo nde ozali Nzambe.’ Yehova akoyoka ye?

Hizikiya azali mokonzi malam. Azali te lokola bakanzi mabe ya mabota zomi ya Yisraele to lokola tata na ye, Mokonzi Ahaze. Hizikiya azali kosala nyonso atosa mibeko nyonso ya Yehova. Yango wana, ntango Hizikiya asilisi kobondela, mosakoli Yisaya atindeli ye nsango oyo euti epai ya Yehova: ‘Mokonzi ya Asiri akokota na Yerusaleme te. Ata soda na ye moko akokóma pene na engumba oyo te. Bakobwakela yango ata likula moko te.’

Bótala elilingi oyo. Bibembe oyo elali wana na nse ezali bibembe ya banani? Ya basoda ya Asiri. Likambo nini esalemi? Yehova atindi anzelu na ye mpe na butu moko mpamba, abomi basoda ya Asiri nkóto nkama moko na ntuku mwambe na mitano (185 000). Yango wana, mokonzi ya Asiri atiki etumba, azongi na mokili na ye.

Bokonzi ya mabota mibale ebiki; bato na yango bazwi kimya mwa bambula. Kasi nsima ya liwa ya Hizikiya, mwana na ye Manase akómi mokonzi. Manase ná mwana na ye Amone, oyo akómaki mokonzi nsima na ye, bazali bakanzi mabe. Yango wana, makambo ya mabe etondi lisusu na mokili. Ntango basaleli ya Amone babomi ye, mwana na ye Yosiya akómi mokonzi ya mabota mibale ya sudi.

2 Bokonzi 18:1-36; 19:1-37; 21:1-25.

YOSIYA azali na mbula mwambe mpamba ntango akómi mokonzi ya mabota mibale, na sudi. Azali naino mwana moke mpenza. Yango wana, na ebandeli, mikóló mosusu basalisaki ye mpo ayangela malamamu.

Na mbula ya mwambe ya boyangeli na ye, abandi kolu-ka Yehova. Alandi ndakisa ya bakanzi malamamu lokola Davidi, Yehoshafate ná Hizikiya. Na nsima, atako Yosiya azali naino elenge, asali likambo moko monene mpenza.

Na boumeli ya bambula ebele, Bayisraele mingi bazali kosala makambo ya mabe mpenza. Bazali kosambela

banzambe ya lokuta. Bazali kofukamela bikeko. Bongo Yosiya ná bato na ye babandi kolongola losambo ya lokuta na mokili na bango. Mosala yango ezali monene, mpo bato ebele bazali kosambela banzambe ya lokuta. Awa bozali komona Yosiya ná bato na ye bazali kobuka bikeko.

Na nsima, Yosiya aponi bato misato bá bongisa tempelo ya Yehova. Bapesi bango mbongo oyo bato bapesaki mpo na kobongisa tempelo. Nzokande, ntango bato bazali kosala mosala na tempelo, nganga-nzambe monene Hilikiya amoni eloko moko ya ntina mingi na kati. Ezali buku ya mibeko, oyo Yehova atindaki

Moize akoma na ntango ya kalakala. Mokanda yango ebungá kala mpenza.

Bayeli Yosiya buku yango, mpe asengi ete bátángela ye yango. Ntango ayoki maloba ya buku yango, amoni ete bato bazali kotosa mobeko ya Yehova te. Ayoki mawa mingi mpe apasoli bilamba na ye, ndenge bozali komona na elilingi oyo. Na nsima alobi boye: ‘Yehova ayokeli biso nkanda mpo batata na biso baboyaki kotosa mibeko oyo ekomami na buku oyo.’

Yango wana, Yosiya atindi nganga-nzambe monene Hilikiya akende kotuna Yehova makambo oyo akosalela bango. Hilikiya akei kotuna mosakoli mwasi Huluda. Bongo ye apesi nsango oyo euti epai ya Yehova: ‘Yerusaleme mpe bato oyo bafandi wana bakoza etumbu mpo basaleli banzambe ya lokuta mpe mokili etondi na mabe. Kasi lokola yo Yosiya osali oyo ezali sembo, etumbu yango ekoya nsima ya liwa na yo.’

2 Ntango 34:1-28.

BÓTALA ndenge bazali koseka elenge mobali oyo. Nkombo na ye nani? Nkombo na ye Yirimia. Azali mosakoli monene ya Yehova.

Mwa moke nsima ya ntango oyo Mokonzi Yosiya abandi kobukabuka bikeko, Yehova aponi Yirimia azala mosakoli na Ye. Kasi, Yirimia akanisi ete azali elenge mpenza mpe akokoka kozala mosakoli te. Yango wana, Yehova alaki ete akosunga ye.

Yirimia ayebisi Bayisraele bátika kosala mabe. Alobi boye: ‘Banzambe oyo bato ya bikólo basambelaka bazali banzambe ya lokuta.’ Kasi Bayisraele mingi bazali kolinga nde kosambela banzambe ya lokuta na esika ya kosambela Yehova Nzambe ya solo. Ntango Yirimia azali koyebisa bato ete Nzambe akopesa bango etumbu mpo na mabe oyo bazali kosala, bazali koseka ye.

Bambula mingi eleki. Yosiya akufi, sanza misato na nsima, mwana na ye Yehoyakime akómi mokonzi. Na ntango yango, Yirimia azali se koyebisa Bayisraele ete: ‘Soki botiki bizaleli mabe na bino te, Yerusaleme ekobomama.’ Banganga-nzambe basilikeli ye makasi mpe balobi na ye ete: ‘Osengeli kokufa mpo na makambo oyo ozali koloba!’ Na nsima, bayebisi bankumu ya Yisraele ete: ‘Yirimia asengeli kokufa, mpo alobeli engumba na biso mabe.’

Sikoyo Yirimia akosala nini? Mosakoli yango abangi te. Ayebisi bato nyonso ete: ‘Yehova atindi ngai naye bise bino makambo oyo. Soki botiki bizaleli mabe na bino te, Nzambe akoboma Yerusaleme. Kasi bóyeba ete soki bobomi ngai, bokoboma ngai kaka mpamba, mpo nasali eloko te.’

Bankumu babomi Yirimia te, kasi Bayisraele batiki mpe bizaleli mabe na bango te. Na nsima, Nebukadenezare, mokonzi ya Babilone, ayei kobundisa Yerusaleme. Nsukansuka, alongi Bayisraele mpe akómisi bango baombo na ye. Akei na bato mingi na Babilone. Kanisá naino mpasi okoyoka soki bato ya mboka mosusu bakangi yo na makasi mpe bakei na yo na mboka na bango.

MOKONZI Nebukadenezare akamati Bayisraele oyo baleki na mayele, akei na bango na Babilone. Na nsima, kati na bango, aponi bilenge oyo baleki kitoko mpe baleki na mayele. Bozali komona bilenge minei kati na bilenge yango na elilingi oyo. Danyele, ná bilenge mosusu misato oyo bato ya Babilone bapesaki bango nkombo Shadrake, Meshake ná Abedenego.

Nebukadenezare alingi kopesa bilenge yango formasyo mpo básalaka na ndako na ye. Nsima ya kopesa bango formasyo mbula misato, bakopona baoyo baleki mayele mpo básalisaka mokonzi na kokata makambo ya minene. Mokonzi alingi ete bilenge mibali yango bázala makasi mpe nzoto kolóngono ntango bazali kozwa formasyo. Yango wana, apesi basaleli na ye mitindo ete

bápesaka bango bilei ya kitoko ná vinyo oyo bapesaka ye ná libota na ye.

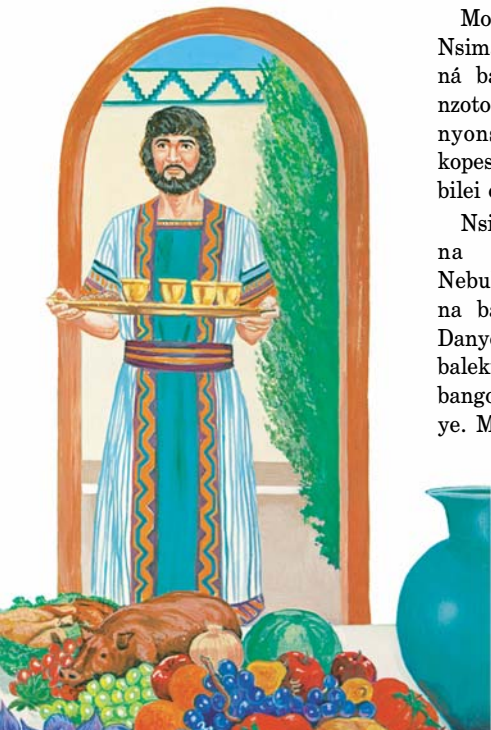
Talá elenge Danyeale. Oyebi likambo azali koloba na Ashepenaze, kapita ya basali ya Nebukadenezare? Azali koyebisa ye ete bakolya te bilei ya kitoko oyo euti na mesa ya mokonzi. Ashepenaze amitungisi mpe azongisi boye: ‘Mokonzi ye moko moto apesi mitindo mpo na bilei oyo bokolya mpe masanga oyo bokomela. Soki amoni bino nzoto makasi te lokola bilenge mosusu akoboma ngai.’

Bongo Danyeale akei koloba na mokengeli oyo Ashepenaze atyelaki ye ná baninga na ye misato ete: ‘Nabondeli yo, meká basaleli na yo mikolo zomi. Pesá biso kaka ndunda tólya mpe mai tómela. Na nsima talá biso ná bilenge oyo bazali kolya bilei ya mokonzi, mpe omona banani bakoza na nzoto malamú.’

Mokengeli andimi komeka bango. Nsima ya mikolo zomi, Danyeale ná baninga na ye misato bazalaki nzoto malamú koleka bilenge mosusu nyonso. Bongo mokengeli akobi kopesa bango ndunda na esika ya bilei oyo mokonzi alobaki.

Nsima ya mbula misato, bakei na bilenge nyonso epai ya Nebukadenezare. Mokonzi asololi na bango nyonso, mpe amoni ete Danyeale ná baninga na ye misato baleki mayele. Yango wana, azwi bango mpo básalaka na ndako na ye. Mpe ntango nyonso oyo mokonzi azali kotuna bango mituna to makambo ya makasi, azali komona ete baleki banganga-nzambe ná bato na ye ya bwanya na mayele mbala zomi.

Danyeale 1:1-21.

EKÓMI mbula koleka zomi banda Nebukadenezare azwá Bayisraele oyo baleki na mayele akei na bango na Babilone. Kasi talá likambo oyo ezali kosalema sikoyo. Yerusaleme ezali kozika na moto. Mpe bakangi Bayisraele oyo babomami te bakei na bango na Babilone.

Kobosana te ete basakoli ya Yehova balobaki ete soki Bayisraele batiki bizaleli ya mabe te, makambo wana ekokómela bango. Kasi bayokelaki basakoli yango te. Bakobaki kosambela banzambe ya lokuta na esika ya kosambela Yehova. Yango wana, basengeli mpenza kozwa etumbu. Toyebi makambo yango mpo mosakoli Ezekiele ayeibisi biso mabe oyo Bayisraele bazalaki kosala na ntango wana.

Ezekiele azali nani? Azali moko ya bilenge oyo Nebukadenezare akendekei na bango na Babilone mbula zomi koleka liboso ete bábebisa Yerusaleme. Ezali na ntango wana nde bakendekei mpe na Danyele ná baninga na ye misato, Shadrake, Meshake ná Abedenego, na Babilone.

Ntango mosakoli Ezekiele azali naino na Babilone, Yehova alakisi ye mabe nyonso oyo ezali kosalema na kati ya tempelo na Yerusaleme. Yehova alakisaki ye makambo yango na likamwisi. Ezekiele azali kaka na Babilone, kasi Yehova alakisi ye makambo nyonso oyo ezali kosalema na tempelo. Makambo yango esali ye mpasi mpenza.

Yehova ayeibisi Ezekiele ete: ‘Talá makambo ya bosoto oyo bato bazali kosala awa na kati ya tempelo! Talá bifelo etondi na bililingi ya banyoka ná ya banyama mosusu. Mpe talá ndenge Bayisraele bazali kosambela yango!’ Ezekiele amoni makambo nyonso wana mpe akomi yango.

Yehova atuni ye ete: ‘Ozali komona makambo oyo bakambi ya Yisraele bazali kosala na kobombana?’ Eε, amoni yango mpe. Ezali na mibali ntuku nsambo (70) oyo bango nyonso bazali kosambela banzambe ya lokuta, mpe bazali koloba ete: ‘Yehova azali komona biso te. Yehova atiki mokili.’

Na nsima Yehova alakisi Ezekiele basi bafandi na porte ya nördi ya tempelo. Bafandi kuna bazali kosambela Tamuze, nzambe ya lokuta. Talá mpe mibali mosusu bango wana na porte ya tempelo! Bazali soki ntuku mibale na mitano (25). Ezekiele amoni bango. Mibali yango bagumbami, bazali kotala na ngámbo ya esti mpe bazali kosambela moi!

Yehova alobi ete: ‘Bato oyo bazali komemya ngai te. Basuki te kaka na kosala mabe, kasi bayei kosala yango mpenza na tempelo na ngai.’ Yango wana Yehova alaki ete: ‘Bakoyeba ndenge nkanda na ngai ekokitela bango. Nakoyokela bango mawa ata moke te ntango bakobomama.’

Kaka mbula misato nsima ya emonaneli yango oyo Yehova amonisi Ezekiele nde Bayisraele batombokeli Nebukadenezare, mpe ye ayei kobundisa bango. Bongo nsima ya mbula moko na ndambo, bato ya Babilone bakweisi bifelo ya Yerusaleme mpe bazikisi engumba yango. Bato ebele babomami mpe bakangi bamosusu bakei na bango na boombo na Babilone.

Mpo na nini Yehova atiki nzela ete Bayisraele bábomama na ndenge ya mabe boye? Ezali mpo baboyaki koyoka ye mpe batosaki mibeko na ye te. Yango emonisi biso ete, ezali malamú tósálaka ntango nyonso makambo oyo Nzambe alobi.

Liboso, kaka bato moke nde batikalaki na mokili ya Yisraele. Mokonzi ya Babilone atye Moyuda moko, nkombo na ye Gedalia, mokonzi na bango. Kasi Bayisraele mosusu babomi moto yango. Na nsima, babangi ete bato ya Babilone bakoya koboma bango nyonso mpo na mabe oyo basali. Bongo, bazwi Yirimia na makasi, bakimi na ye na Ezipito.

Yango wana, bato basilaki na mokili ya Yisraele. Moto moko te afandaki kuna na boumeli ya mbula ntuku nsambo (70). Mboka yango etikalaki mpamba mpenza. Kasi Yehova alaki ete nsima ya mbula ntuku nsambo, akozongisa bato na ye na mokili na bango. Bongo makambo nini ekómelaki libota ya Nzambe ntango bazalaki na boombo na Babilone? Tokomona yango na lisolo oyo elandi.

Banda na boombo na Babilone tii batongi lisusu bifelo ya Yerusaleme

Ntango Bayisraele bazali na boombo na Babilone, kondima na bango emekamaki mbala mingi. Shadrake, Meshake ná Abedenego babwakamaki na moto ya makasi, kasi Nzambe abikisaki bango. Na nsima, ntango Babilone esilaki kokwea na maboko ya Bamede ná Baperse, Danyele abwakamaki na libulu ya bankosi, kasi Nzambe abatelaki ye, akangaki minoko na bankosi.

Na nsuka Siruse, mokonzi ya Perse, abimisaki Bayisraele na boombo. Bazongaki na mokili na bango, nsima ya kolekisa mbula ntuku nsambo (70) na boombo na Babilone. Ntango bakomaki na Yerusaleme, moko na misala na bango ya liboso ezalaki kotonga lisusu tempelo ya Yehova. Kasi mosika te, banguna na bango bapekisaki mosala yango. Yango wana, basilisaki kotonga tempelo yango mbula soki ntuku mibale na mibale (22) nsima ya kozonga na bango na Yerusaleme.

Na nsima, tokolobela mobembo oyo Ezera akendeki na Yerusaleme mpo na kobongisa tempelo. Ezalaki mbula ntuku minei na nsambo (47) nsima ya kosilisa kotonga tempelo yango. Bongo mbula zomi na misato nsima ya mobembo ya Ezera, Nehemia mpe akendeki na Yerusaleme mpo na kosalisa bato batonga lisusu bifelo na yango oyo ebukanaki. Eteni ya MITANO elobeli makambo oyo esalemaki na boumeli ya mbula nkama moko na ntuku mitano na mibale (152).

BOZALI koyeba lisusu bilenge mibali misato oyo? Ezali baninga ya Danyele oyo baboyaki kolya bilei oyo bamonaki ete ebongi na bango te. Bato ya Babilone bazalaki kobenga bango Shadrake, Meshake ná Abedenego. Kasi sikoyo, talá bango na elilingi oyo. Mpo na nini baboyi kofukamela ekeko molai ndenge bato mosusu bafukami? Tiká tólанда lisolo.

Bozali lisusu koyeba mibeko oyo Yehova ye moko akomaki, oyo babengaka Mibeko Zomi? Mobeko ya liboso elobi boye: ‘Osengeli kosambela banzambe mosusu te longola kaka ngai.’ Bilenge misato oyo bazali kotosa mobeko yango, atako ezali petee te.

Nebukadenezare, mokonzi ya Babilone, abengisaki ebele ya bato minene mpo bákumisa ekeko oyo asali. Ntango bango nyonso basangani, atindi moto aloba boye: ‘Ntango bokoyoka lokito ya liseke, ya nzenze mpe bibetelo mosusu ya miziki, bosengeli kofukama mpe kosambela ekeko ya wolo oyo. Moto nyonso oyo akofukama te mpe akosambela te, akobwakama mbala moko na litumbu ya moto makasi.’

Ntango Nebukadenezare ayoki ete Shadrake, Meshake ná Abedenego bafukami te, asiliki makasi. Bongo atindi bábenga bilenge yango. Apesi bango libaku mosusu ya kofukamela ekeko yango. Kasi bilenge yango batyeli Yehova motema, mpe bayebisi Nebukadenezare ete: ‘Nzambe na biso oyo tozali kosalela akoki kobikisa biso. Kasi ata soki abikisi biso te, tokofukamela ekeko na yo ya wolo te.’

Ntango Nebukadenezare ayoki boye, nkanda na ye engali makasi. Litumbu ya moto ezalaki pene wana, mpe mokonzi atindi ete bángalisa moto yango mbala nsambo koleka ndenge basalaka. Na nsima, atindi basoda na ye oyo baleki makasi bákwanga Shadrake, Meshake ná Abedenego mpe bábwaka bango na litumbu ya moto yango. Lokola moto yango eleki makasi, ebomi mibali makasi yango. Kasi nini ekómelaki bilenge misato wana?

Mokonzi atali na kati ya litumbu ya moto mpe abangi makasi.

Atuni ete: ‘Tokangaki mibali misato mpe tobwaki bango na litumbu ya moto oyo ezali kopela makasi, boye te?’

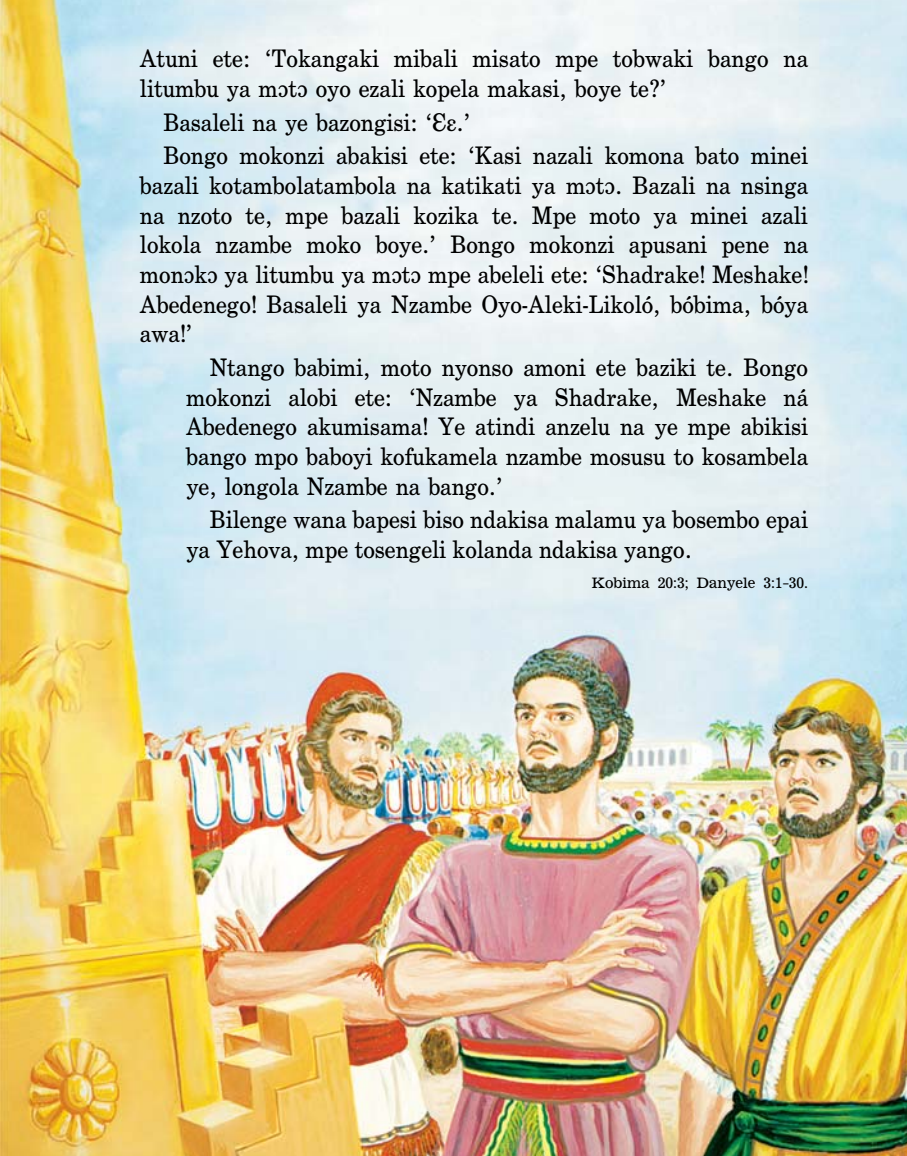
Basaleli na ye bazongisi: ‘Ee.’

Bongo mokonzi abakisi ete: ‘Kasi nazali komona bato minei bazali kotambolatambola na katikati ya moto. Bazali na nsinga na nzoto te, mpe bazali kozika te. Mpe moto ya minei azali lokola nzambe moko boye.’ Bongo mokonzi apusani pene na monoko ya litumbu ya moto mpe abeleli ete: ‘Shadrake! Meshake! Abedenego! Basaleli ya Nzambe Oyo-Aleki-Likoló, bóbima, bóya awa!’

Ntango babimi, moto nyonso amoni ete baziki te. Bongo mokonzi alobi ete: ‘Nzambe ya Shadrake, Meshake ná Abedenego akumisama! Ye atindi anzelu na ye mpe abikisi bango mpo baboyi kofukamela nzambe mosusu to kosambela ye, longola Nzambe na bango.’

Bilenge wana bapesi biso ndakisa malamumu ya bosembo epai ya Yehova, mpe tosengeli kolanda ndakisa yango.

Kobima 20:3; Danyele 3:1-30.

LIKAMBO nini ezali kosalema awa? Bato bazali na feti ya monene. Mokonzi ya Babilone nde moto abengisi bankóto ya bato minene ya bokonzi na ye na feti yango. Bazali kosalela bakopó ya wolo mpe ya palata, ná mabakuli oyo babótólaki na tempelo ya Yehova na Yerusaleme. Kasi na mbala moko, misapi ya loboko ya moto emonani mpe ebandi kokoma na efelo. Bato nyonso oyo bazali na feti babangi makasi.

Beleshazare, nkoko ya Nebukadenezare, nde moto azali mokonzi na ntango yango. Nsomo ezwi mokonzi, mpe agangi makasi ete báya na bato nyonso ya bwanya. Alobi na bango ete: ‘Moto nyonso oyo akotángá likomi oyo mpe akoyebisa ngai ndimbola na yango akozwa makabo mingi mpe akozala mokonzi ya misato na kati ya bokonzi.’ Kasi ata moto moko te na kati ya bato ya bwanya akoki kotángá likomi yango mpe koyebisa ndimbola na yango.

Mama ya mokonzi ayoki makelele mpe akóti na ndako ya feti. Alobi

na mokonzi ete: ‘Nabondeli yo, kobanga te. Ezali na mobali moko na bokonzi na yo oyo ayebi banzambe basantu. Ntango nkoko na yo Nebukadenezare azalaki mokonzi, atyaki ye kapita ya bato na ye nyonso ya bwanya. Nkombo na ye Danyele. Tindá bato bábenga ye mpe akopesa yo ndimbola ya makambo oyo nyonso.’

Bongo bakotisi Danyele noki mpenza liboso ya mokonzi. Nsima ya koboya makabo nyonso oyo Mokonzi Beleshazare alaki ye, Danyele abandi koyebisa ye ntina oyo Yehova alongolaki nkoko na ye Nebukadenezare na bokonzi. Danyele alobi na ye ete ‘azalaki na lolendo mingi, yango wana Yehova apesaki ye etumbu.’

Bongo Danyele ayebisi Beleshazare ete: ‘Kasi yo, atako oyebi makambo nyonso oyo ekómelaki ye, ozali kaka na lolendo lokola Nebukadenezare. Oyei na bakopó ná mabakuli oyo eutaki na tempelo ya Yehova mpe omeli na yango. Okumisi banzambe ya nzete mpe ya libanga, kasi okumisi Mozalisi na yo Monene te. Yango wana, Nzambe atindi loboko ekoma maloba oyo.’

Danyele alobi ete: ‘Talá makambo oyo ekomami: MENE, MENE, TEKELE mpe PARASINE.’

‘MENE elimboli ete Nzambe atángi mikolo ya bokonzi na yo mpe asukisi yango. TEKELE elimboli ete batye yo na kilo mpe bamonni ete okoki te. PARASINE elimboli ete bapesi Bamede ná Baperse bokonzi na yo.’

Nzokande, ata na ntango oyo Danyele azali koloba, Bamede ná Baperse basilaki kobanda kobundisa Babilone. Na nsima bazwi mboka, mpe babomi Beleshazare. Na yango, makambo oyo loboko ekomaki na efelo ekokisami kaka na butu wana. Kasi makambo nini ekokómela Bayisraele? Tokoyeba yango mosika te, kasi tótala naino likambo oyo ekómeli Danyele.

TALÁ Danyele na kati ya libulu ya nkosi! Kasi nkosi nyonso ezali kosala ye eloko te. Mpo na nini? Nani abwaki Danyele na libulu yango? Tótala ndenge likambo yango elekaki.

Dariuse moto azali sika mokonzi ya Babilone. Alingi Danyele mingi mpo azali na boboto mpe na bwanya. Yango wana, Dariuse aponi ye azala mokonzi monene na bokonzi na ye. Kasi bato mosusu bakómi koyokela ye zuwa, tótala sikoyo likambo oyo bakosala.

Bato yango bakei epai ya Dariuse mpe balobi na ye ete: ‘Ee mokonzi, biso nyonso toyokani ete osengeli kotya mobeko ete na boumeli ya mikolo ntuku misato (30), moto moko te asengeli kosambela nzambe mosusu to moto mosusu, kasi kaka yo. Soki moto atosi mobeko yango te, abwakama na libulu ya nkosi.’ Mokonzi Dariuse ayebi te ntina oyo bato wana balingi atya mobeko yango. Kasi akanisi ete likanisi yango ezali malamumu, yango wana mpe akomisi mobeko yango. Na yango, mobeko wana ekoki lisusu kobongwana te.

Ntango Danyele ayoki nsango ya mobeko yango, akei na ndako na ye mpe abandi kobondela, kaka ndenge asalaka liboso. Banguna na ye bayebaki ete akotika kobondela Yehova te. Yango wana, bazali kosepela mpo emonani ete mayele na bango ekosimba.

Ntango Mokonzi Dariuse ayebi ntina oyo bato yango balukaki ete atya mobeko wana, ayoki mawa mingi. Kasi lokola akoki kolongola mobeko yango te, atindi bábwaka Danyele na libulu ya nkosi. Bongo mokonzi alobi na Danyele ete: ‘Nazali na elikya

ete Nzambe na yo oyo ozali kosalela akobikisa yo.’

Na butu wana, Dariuse akoki kolala te, mpo azali komitungisa mingi. Na ntango, akei mbangu na libulu ya nkosi. Ye wana likoló ya libulu yango azali kotala na nse. Agangi ete: ‘Danyele, mosaleli ya Nzambe ya bomoi! Nzambe na yo oyo ozali kosalela abikisi yo na bankosi?’

Danyele azongisi ete: ‘Nzambe na ngai atindaki anzelu na ye mpe akangaki monoko ya bankosi, yango wana basali ngai mabe te.’

Bongo mokonzi asepeti mingi. Atindi bábmisa Danyele na libulu yango. Mpe atindi bábwaka bato nyonso oyo bafundaki ye na libulu ya nkosi. Kutu, liboso bato yango bakóma na nse, bankosi bayambi bango mpe babukibuki mikuwa na bango nyonso.

Na nsima, Dariuse akomeli bato nyonso ya bokonzi na ye mokanda oyo elobi ete: ‘Napesi mitindo ete moto nyonso atosa Nzambe ya Danyele. Asalaka makamwisi ya minene. Abikisi Danyele, bankosi elei ye te.’

MBULA pene na mibale eleki uta Babilone ekwei na maboko ya Bamede ná Baperse. Mpe talá likambo oyo ezali kosalema sikoyo. Bayisraele bazali kolongwa na Babilone. Bazwi bonsomi ndenge nini? Nani apesi nzela ete bákende?

Siruse, mokonzi ya Baperse, moto apesi bango nzela. Mbula mingi liboso Siruse abotama, Yehova atindaki mosakoli Yisaya akoma mpo na Siruse ete: ‘Okosala kaka oyo nakolinga ete osala. Baporte ekotikala polele mpo obotola engumba.’ Siruse atambwisaki basoda mpo na kobotola Babilone. Bamede ná Baperse bakotaki na Babilone na butu, na baporte oyo etikalaki polele.

Kasi mosakoli Yisaya alobaki mpe ete Siruse akopesa mitindo ete bato bátonga lisusu Yerusaleme mpe tempelo na yango. Siruse apesaki mpenza mitindo wana? Eε. Yoká makambo oyo ayebisi Bayisraele: ‘Sikoyo, bókende na Yerusaleme mpe bótonga tempelo ya Yehova, Nzambe na bino.’ Bayisraele oyo bozali komona na elilingi oyo bazongi na Yerusaleme mpo na mosala yango.

Kasi ezali Bayisraele nyonso te oyo bazali na Babilone nde bakosala mobembo molai wana tii na Yerusaleme. Ezali mobembo molai mpenza (kilometre soki 800), mpe Bayisraele mingi batikali mpo bakómi mibange to mpo bazali na maladi. Bamosusu mpe

batikali mpo na ntina mosusu. Kasi Mokonzi Siruse ayebisi baoyo batikali ete: ‘Bato oyo bakei kotonga Yerusaleme mpe tempelo na yango, bópesa bango palata, wolo, ná makabo mosusu.’

Na yango, bapesi Bayisraele oyo bazongi na Yerusaleme makabo mingi. Siruse azongiseli bango mabakuli ná bakɔpo oyo Mokonzi Nebukadenezare azwaki na tempelo ya Yehova, ntango abebisaki Yerusaleme. Bongo bato bazongi na biloko ebele mpenza.

Nsima ya mobembo ya sanza soki minei, Bayisraele bakómi na Yerusaleme, kaka na ntango oyo esakolamaki. Ya solo, eleki mpenza mbula ntuku nsambo (70) banda engumba yango ebebisamaki, mpe mokili etikalaki mpamba. Kasi, atako Bayisraele bazali sika na ekólo na bango, bakokutana na mikakatano mosusu ndenge tokomona yango nsima.

Yisaya 44:28; 45:1-4; Ezera 1:1-11.

BATO bankóto ebele basali mobembo molai longwa na Babilone tii na Yerusaleme. Kasi, ntango bakómi kuna, bakuti Yerusaleme mobimba ebebá makasi mpenza. Moto ata moko azali kuna te. Bayisraele basengeli kotonga lisusu eloko nyonso.

Moko ya biloko ya liboso oyo basengeli kotonga ezali etumbelo ya Yehova. Yango nde esika oyo bakoki kotumbela Yehova bambeka to makabo ya banyama. Nsima ya mwa basanza, babandi kotonga tempelo. Kasi banguna oyo bazali zingazinga basepeli te ete Bayisraele bátonga lisusu tempelo. Na yango, bameki kobangisa bango mpo bátika mosala wana. Nsukansuka, banguna yango bandimisi mokonzi ya sika ya Perse ete abimisa mobeko moko oyo ekopekisa Bayisraele kotonga.

Bambula mingi eleki, mbula koleka zomi na nsambo, banda Bayisraele balongwá na Babilone. Yehova atindi basakoli na ye, Hagai ná Zekaria, báyevisa bato bázongela mosala. Bayisraele batye motema ete Nzambe akosalisa bango, mpe bayokeli basakoli yango. Bazongeli mosala, atako mobeko moko epekisaki bango kotonga.

Bongo Tatenai, mosali monene na bokonzi ya Perse ayei kotuna Bayisraele nani apesi bango ndingisa ya kotonga tempelo. Bayisraele bayebisi ye ete, ntango bazalaki na Babilone, Mokonzi Siruse alobaki na bango ete: ‘Sikoyo, bókende na Yerusaleme mpe bótonga lisusu tempelo ya Yehova, Nzambe na bino.’

Bongo Tatenai atindi mokanda na Babilone mpo na koyeba soki Siruse, oyo asilaki kokufa, ayebisaká bango bátonga. Eyano eumelaki te. Mokonzi ya sika ya Perse alobi ete Siruse alobaki na bango bátonga. Bongo mokonzi yango ya sika akomeli ye mokanda ete: ‘Bótika Bayisraele bátonga tempelo ya Nzambe na bango. Mpe napesi yo mitindo osalisa bango.’ Mbula soki minei na nsima, Bayisraele basilisi kotonga tempelo mpe bazali na esengo mpenza.

Bambula mingi eleki lisusu. Mbula soki ntuku minei na mwambe (48) banda basilisá kotonga tempelo. Kasi bato oyo bafandi na Yerusaleme bazali babola, mpe engumba ná tempelo ezali lisusu kitoko

te. Ezera, kuna na Babilone, ayoki nsango ete tempelo esengeli kobongisama lisusu. Boyebi eloko asali?

Akei epai ya Artazerezese, mokonzi ya Perse. Mokonzi malamumu wana apesi ye makabo mingi mpo akende na yango na Yerusaleme. Ezera asengi Bayisraele oyo bazali na Babilone básalisa ye na komema makabo yango tii na Yerusaleme. Bato soki nkóto motoba (6 000) bandimi kokende elongo na ye. Bato yango basengeli komema ebele ya wolo, palata ná biloko mosusu ya motuya.

Ezera amitungisaki mpo bato mabe bazali na nzela. Bato yango bakoki koyiba wolo ná palata na bango, bakoki mpe ata koboma bango. Na yango, Ezera asangisi bato ndenge bozali komona na elilingi awa. Na nsima, babondeli Yehova abatela bango na mobembo molai oyo bazali kokende na Yerusaleme.

Yehova mpe abateli bango. Nsima ya sanza minei ya mobembo, bato yango bakómi na Yerusaleme malamumu. Yango emonisi ete Yehova akoki kobatela baoyo batyelaka ye motema ete akosalisa bango.

Ezera mokapo 2 tii 8.

TÓZONGA naino nsima, mwa bambula liboso ya mwbembo ya Ezera na Yerusaleme. Mordekai ná Estere bazali bato minene na bokonzi ya Perse. Estere azali mwasi ya mokonzi, mpe ndeko na ye Mordekai azali moto oyo aleki monene nsima ya mokonzi. Ebandi boni Bayisraele mibale oyo bákóma bato minene boye?

Baboti ya Estere bakufaki ntango azalaki naino mwana moke, bongo Mordekai abókólaki ye. Ahasueruse, mokonzi ya Perse, azali na ndako mone-ne na Shushane mpe Mordekai azali moko ya basaleli na ye. Nzokande, mokolo moko, Vasheti mwasi ya mokonzi aboyi kotosa mokonzi, bongo, Ahasueruse aponi mwasi mosusu ete azala mwasi na ye. Boyebi mwasi ye aponi? Aponi Estere, elenge mwasi moko ya kitoko mpenza.

Bomoni moto ya lolendo oyo bato bazali kogumbame-la? Nkombo na ye Hamane. Azali moto monene na bokonzi ya Perse. Hamane alingi ete Mordekai, oyo afandi wana, atelema mpe agumbame-la ye ndenge bato nyonso bazali kosala. Kasi Mordekai asali yango te. Ayebi ete ezali malamumu te kogumbame-la moto mabe wana. Hamane ayoki nkanda makasi. Bongo talá likambo asali.

Hamane akoseli Bayisraele makambo epai ya mokonzi. Alobi ete: ‘Bazali bato mabe, batosaka mibeko na yo te. Basengeli kobomama.’ Ahasueruse ayebi te ete mwasi na ye Estere mpe azali Moyisraele.

Yango wana, ayokeli Hamane mpe atindi bábmisa mobeko ete, na mokolo moko boye, basengeli koboma Bayisraele nyonso.

Ntango Mordekai ayoki nsango ya mobeko yango, ayoki mpasi mingi. Atindeli Estere maloba ete: ‘Osengeli koyebisa mokonzi, mpe sengá ye ete abikisa biso.’ Nzokande, na mobeko ya Baperse, moto akoki kokota epai ya mokonzi te soki abengi ye te. Kasi Estere akoti epai ya mokonzi atako babengaki ye te. Mpe ntango mokonzi amoni Estere, asembleli ye lingenda na ye ya wolo, yango elakisi ete akobomama te. Estere abengisi mokonzi ná Hamane na feti epai na ye. Na feti yango, mokonzi atuni Estere eloko nini ye alingi kosenga. Estere alobi ete akoyebisa ye likambo yango soki ye ná Hamane bayei lisusu na feti lobi.

Na feti ya mibale, Estere alobi na mokonzi ete: ‘Ngai ná libota na ngai tokobomama biso nyonso.’ Mokonzi ayoki nkanda, mpe atuni ete: ‘Nani akani kosala likambo ya boye?’

Estere azongisi ete: ‘Ezali mobali oyo, Hamane, moto mabe mpe monguna!’

Bongo mokonzi asiliki makasi, mpe atindi bato báboma Hamane. Na nsima, mokonzi atye Mordekai moto ya mibale na bokonzi, nsima na ye. Bongo Mordekai asali ete mobeko ya sika ebima, mpe epesa Bayisraele nzela ete bábunda mpo na kobatela bomoi na bango na mokolo oyo bakanaki koboma bango nyonso. Lokola sikoyo Mordekai akómi moto monene, bato mingi basalisi Bayisraele, mpe banguna babomi bango te.

Mokanda ya Estere.

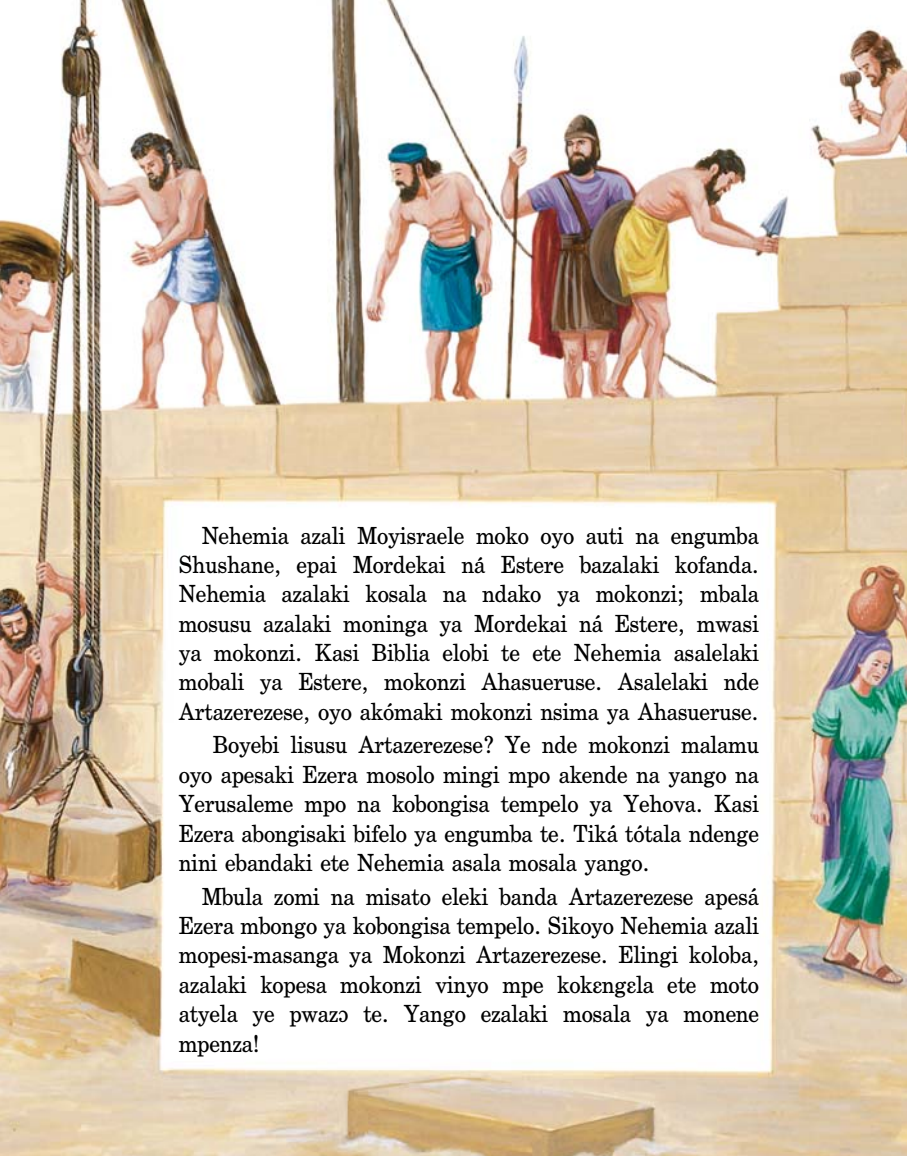

BÓTALA mosala oyo ezali kosalema awa. Bayisraele bazali lisusu kotonga bifelo ya Yerusaleme. Ntango Mokonzi Nebukadenezare abebisaki Yerusaleme esili koleka mbula nkama moko na ntuku mitano na mibale (152), akweisaki bifelo ya engumba yango mpe atumbaki baporte na yango. Kasi ntango Bayisraele bauti na Babilone, batongaki mbala moko bifelo na yango te.

Bato oyo bafandi na Yerusaleme bazalaki koyoka ndenge nini bambula nyonso oyo mboka yango ezalaki na bifelo te? Bazalaki kobanga.

Banguna bakokaki kokotela bango mpe kobundisa bango. Kasi sikoyo, mobali oyo, Nehemia, azali kosalisa bato bátonga lisusu bifelo ya engumba na bango. Nehemia yango azali nani?

Nehemia azali Moyisraele moko oyo auti na engumba Shushane, epai Mordekai ná Estere bazalaki kofanda. Nehemia azalaki kosala na ndako ya mokonzi; mbala mosusu azalaki moninga ya Mordekai ná Estere, mwasi ya mokonzi. Kasi Biblia elobi te ete Nehemia asalelaki mobali ya Estere, mokonzi Ahasueruse. Asalelaki nde Artazerezese, oyo akómaki mokonzi nsima ya Ahasueruse.

Boyebi lisusu Artazerezese? Ye nde mokonzi malamu oyo apesaki Ezera mosolo mingi mpo akende na yango na Yerusaleme mpo na kobongisa tempelo ya Yehova. Kasi Ezera abongisaki bifelo ya engumba te. Tiká tótala ndenge nini ebandaki ete Nehemia asala mosala yango.

Mbula zomi na misato eleki banda Artazerezese apesá Ezera mbongo ya kobongisa tempelo. Sikoyo Nehemia azali mopesi-masanga ya Mokonzi Artazerezese. Elingi koloba, azalaki kopesa mokonzi vinyo mpe kokengela ete moto atyela ye pwazo te. Yango ezalaki mosala ya monene mpenza!

Nzokande mokolo mosusu Hanani, ndeko na ye, ná mibali mosusu bauti na Yisraele, bayei kotala ye. Bayebisi ye mikakatano oyo Bayisraele bazali kokutana na yango, bayebisi ye mpe ete bifelo ya Yerusaleme elali kaka na nse. Yango epesi Nehemia mawa makasi, mpe abondeli Yehova mpo na yango.

Mokolo moko, mokonzi amoni ete Nehemia azali mawamawa mpe atuni ye ete: ‘Mpo na nini ozali mawamawa boye?’ Bongo Nehemia azongisi ete, mpo Yerusaleme ebebi mingi mpe bifelo na yango ebukaná. Bongo, mokonzi atuni ye ete: ‘Olingi nini?’

Nehemia alobi ete: ‘Tíká ngai nakende na Yerusaleme mpo natonga lisusu bifelo na yango.’ Mokonzi Artazerezese azali moto malamau mpenza. Apesi Nehemia nzela akende mpe asalisi ye azwa mabaya mpo na misala mosusu ya botongi. Ntango Nehemia akómi na Yerusaleme, mwa moke na nsima, ayebisi bato likanisi na ye. Basepeli na likanisi yango mpe balobi ete: ‘Tóbanda mosala!’

Ntango banguna ya Bayisraele bamoni ete mosala ya kotonga efelo ezali kokende liboso, balobi ete: ‘Tókende koboma bango mpe tósukisa mosala wana.’ Kasi lokola Nehemia ayoki ete basaleli bango likita, apesi bato oyo bazali kosala mosala mipanga ná makonga. Bongo alobi na bango ete: ‘Bóbanga banguna na biso te. Bóbundela bandeko na bino, bana na bino, basi na bino mpe bandako na bino.’

Bato yango bazali na mpiko. Bazali na bibundeli na bango esika moko, butu moi, mpe bazali kosala. Mpe nsima ya mikolo ntuku mitano na mibale (52), basilisi kotonga bifelo yango. Sikoyo, bato bakoki kofanda na kimya na kati ya engumba na bango. Nehemia ná Ezera bateyi bato mobeko ya Nzambe, mpe bato bazali na esengo.

Kasi makambo ezali lisusu te ndenge ezalaki liboso Bayisraele bakende boombo na Babilone. Sikoyo mokonzi ya Perse nde moto azali koyangela bango mpe basengeli kosalela ye. Kasi ata bongo, Yehova alaki ete akotinda mokonzi ya sika, mpe mokonzi yango akopesa bato kimya. Kasi mokonzi yango nde nani? Ndenge nini akotya kimya awa na mabele? Mbula soki nkama minei na ntuku mitano (450) elekaki liboso ete bato báyebe likambo yango. Na nsima, mwana moko oyo asengeli kokóma moto monene abotami. Kasi tokolobela lisolo yango nsima.

Banda Yesu Kristo abotami tii akufi

Nzambe atindaki anzelu Gabriele epai ya elenge mwasi moko, nkombo na ye Maria. Ayebisaki ye ete akobota mwana mobali, mpe mwana yango akozala mokonzi libela. Mwana wana, Yesu, abotamaki na elyelo ya bibwele, epai babateli ya mpate bakendeki kotala ye. Na nsima, monzoto moko ekambaki bato oyo bauti na Esti tii esika mwana moke yango azalaki. Tokoyeba nani abimisaki monzoto yango mpe ndenge oyo Yesu abikaki na liwa.

Na nsima, tokomona ete ntango Yesu akómaki na mbula zomi na mibale asololaki na bateyi na tempelo. Mbula zomi na mwambe na nsima, Yesu azwaki batisimo mpe abandaki mosala ya kosakola mpe koteya makambo ya Bokonzi ya Nzambe. Yesu aponaki bantoma zomi na mibale mpo básalisa ye na mosala yango.

Yesu asalaki mpe makamwisi mingi. Aleisaki ebele ya bato kaka na mbisi mpe mampa moke. Abikisaki bato ya maladi mpe asekwisaki bakufi. Mpo na kosukisa, tokoyekola makambo mingi oyo esalemaki na mokolo ya nsuka ya bomoi ya Yesu awa na mabele mpe ndenge oyo babomaki ye. Yesu asakolaki mbula soki misato na ndambo. Eteni ya MOTIBA elobeli makambo oyo esalemaki na boumeli ya mbula koleka ntuku misato na minei (34) mwa moke.

ELENGE mwasi kitoko oyo bozali komona awa nkombo na ye Maria. Azali Moyisraele mpe afandaka na mboka Nazarete. Nzambe ayebi ete azali elenge mwasi malamu mingi. Yango wana, Nzambe atindi anzelu Gabriele akende kosolola na ye. Boyebi makambo oyo anzelu Gabriele ayebi koyebisa ye? Tóyoka yango.

Anzelu Gabriele alobi na ye boye: ‘Mbote, moto oyo Nzambe amoniseli boboto mingi. Yehova azali na yo.’ Maria amoná naino moto yango liboso te. Yango wana, azali komitungisa mpo ayebi likambo moto yango ayeli te. Kasi anzelu akitisi ye motema.

Alobi na ye ete: ‘Maria, kobanga te. Yehova asepeti na yo mingi. Yango wana, akosalela yo likambo ya kokamwa. Mosika te okobota mwana. Mpe okopesa ye nkombo Yesu.’

Mpe anzelu Gabriele abakisi ete: ‘Mwana yango akozala moto monene, mpe bakobenga ye Mwana ya Nzambe Oyo-Aleki-Likoló. Yehova akokómisa ye mokonzi, lokola Davidi. Kasi Yesu akozala mokonzi libela, mpe bokonzi na ye ekosuka te.’

Bongo Maria atuni ete: ‘Yango ekosalema ndenge nini? Ngai nabali naino te, mpe nafandi naino na mobali te, bongo nakobota mwana ndenge nini?’

Anzelu azongiseli ye ete: ‘Nguya ya Nzambe ekoyela yo. Yango wana, mwana yango akobengama Mwana ya Nzambe.’ Na nsima alobi na Maria ete: ‘Kanisá naino ndeko na yo Elizabeti. Bato bazalaki koloba ete akoki kobota te mpo akómi mokóló mingi. Kasi mosika te akobota mwana mobali. Omoni, ezali na eloko moko te oyo Nzambe akoki kolemba kosala yango.’

Maria azongisi na mbala moko ete: ‘Nazali moombo ya Yehova! Tiká ekómela ngai kaka ndenge alobi.’ Bongo anzelu atiki ye akei.

Na nsima, Maria akei kotala Elizabeti. Ntango Elizabeti ayoki mongongo ya Maria, mwana na kati ya libumu na ye apumbwe na esengo. Elizabeti atondi na elimo santu mpe alobi na Maria ete: ‘Opambwami na kati ya basi.’ Maria afandi epai ya Elizabeti soki sanza misato, na nsima azongi epai na ye na Nazarete.

Etikali ntango moke Maria abala mobali moko nkombo na ye Yozefe. Kasi, ntango Yozefe ayoki ete Maria azali na zemi, akanisi ete asengeli kobala ye te. Kasi anzelu ya Nzambe alobi na ye ete: ‘Kobanga te kobala Maria. Nzambe nde moto apesi ye mwana mobali wana.’ Bongo Maria ná Yozefe babalani mpe bazeli kobotama ya Yesu.

Luka 1:26-56; Matai 1:18-25.

YESU ABOTAMI NA NDAKO YA BIBWELE

85

BOYEBI mwana moke oyo? Ee, ezali Yesu. Auti kobotama awa na ndako ya bibwele. Bozali komona Maria, alingi kolalisa ye na elyelo ya bibwele, esika batyelaka bampunda ná banyama mosusu bilei. Kasi mpo na nini Maria ná Yozefe bazali na kati ya ndako ya bibwele? Kutu, oyo ezali esika babotaka bana te!

Ezali bongo. Kasi talá ntina bazali awa: Kaisala Augusto, mokonzi ya Roma, apesi mobeko ete moto nyonso akende kokomisa nkombo na

mboka oyo abotamaki. Yozefe abotamaki awa na Beteleme. Kasi, ntango ye ná Maria bakómi, bazwi esika ya kolala na ndako ya bapaya te. Bongo bakei na ndako ya bibwele. Mpe kaka na mokolo yango, Maria aboti Yesu. Mpe ndenge bozali komona yango, mwana azali malamumu.

Bozali komona babateli ya mpate oyo bayei kotala Yesu? Na

butu wana, bazalaki kobatela bampate na bango na esobe, mpe na mbala moko, bamoni kongenga moko boye. Anzeli moko abimeli bango. Babateli ya mpate yango babangi makasi. Kasi anzeli yango alobi na bango ete: ‘Bóbanga te! Nayeli bino nsango malamumu. Lelo, na Beteleme, Kristo Nkolo abotami. Akobikisa bato. Bokokuta bazingi ye bilamba, balalisi ye na elyelo ya bibwele.’ Na mbala moko, ebele ya baanzeli bayei mpe babandi kokumisa Nzambe. Ntango baanzeli balongwe, babateli ya mpate yango bakei noki koluka Yesu, mpe bamoni ye.

Boyebi mpo na nini Yesu azali lokola bato nyonso te? Ye azali *mpenza* nani? Kobosana te, na lisolo ya liboso na mokanda oyo, tolobelaki Mwana ya liboso ya Nzambe. Mwana yango asalaki elongo na Yehova mpo na kozalisa likoló, ná mabele ná biloko mosusu. Mwana yango nde Yesu!

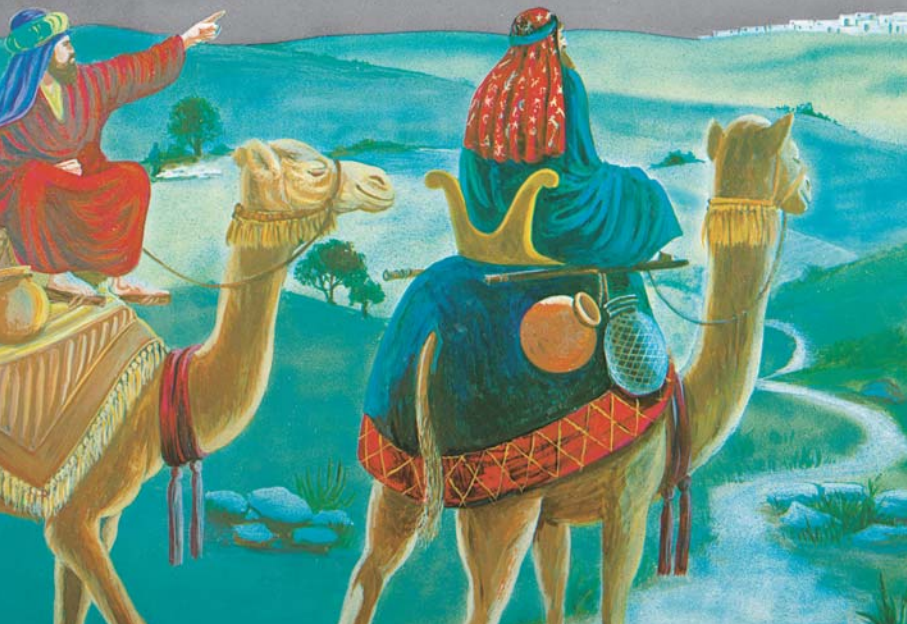
Yehova azwaki bomoi ya Mwana na ye kuna na likoló, mpe atye yango na libumu ya Maria. Na mbala moko mwana abandi kokola na libumu ya Maria, kaka ndenge bana mosusu nyonso bakolaka na mabumu ya bamama na bango. Kasi mwana ya Maria azali nde Mwana ya Nzambe. Nsukansuka, Yesu abotami na ndako ya bibwele na Beteleme. Sikoyo oyebi ntina oyo baanzeli bazalaki kosakola na esengo mingi kobotama ya Yesu?

Luka 2:1-20.

BOZALI komona monzoto oyo ezali kongenga, oyo moto moko alakisi yango mosapi? Monzoto yango emonanaki ntango balongwaki na Yerusaleme. Bato oyo bauti na Esti, bayekolaka minzoto. Bazali na elikya ete monzoto yango ekolakisa bango esika moto moko ya ntina mingi azali.

Ntango bakómi na Yerusaleme, batuni ete: 'Wapi mwana oyo akozala mokonzi ya Bayuda?' "Bayuda" ezali nkombo mosusu ya Bayisraele. Bato yango balobi ete: 'Tomonaki monzoto na ye ntango tozalaki na Esti mpe toyei kosambela ye.'

Ntango Erode, oyo azali mokonzi na Yerusaleme ayoki nsango yango, ayoki nkanda. Alingi te ete mokonzi mosusu azwa esika na ye. Yango wana, abengisaki banganga-nzambe minene mpe atuni bango ete: 'Epai wapi mokonzi oyo alakamaki asengeli kobotama?' Bango balobi ete: 'Biblia elobi ete na Beteleme.'

Bongo Erode abengi bato yango oyo bauti na Esti mpe ayebisi bango ete: ‘Bókende koluka mwana yango. Soki bomoni ye, bóya koyebisa ngai. Ngai mpe nalingi nakende kosambela ye.’ Nzokande, Erode alingaki nde koboma ye.

Bongo monzoto yango ekei na Beteleme liboso ya banganga-minzoto yango, mpe ekei kotelema esika mwana yango azali. Ntango bakoti na ndako, bamoni Maria ná Yesu. Babimisi makabo oyo bayei na yango, bapesi Yesu. Na nsima, Yehova akebisi bango na ndoto ete bázungela Erode te. Yango wana, bazongi na mokili na bango na nzela mosusu.

Ntango Erode ayoki ete bato yango oyo bautaki na Esti bazongi epai na bango, ayoki nkanda makasi. Yango wana, apesi mitindo ete báboma bana mibali nyonso na Beteleme, banda na mbula mibale tii na nse na yango. Kasi Yehova akebisaki Yozefe na ndoto liboso, mpe Yozefe akamati mwasi na ye ná mwana, bakimi na Ezipito. Na nsima, ntango Yozefe ayoki ete Erode akufi, azwi Maria ná Yesu mpe bazongi na Nazarete. Kuna nde esika Yesu akolaki.

Nani abimisaki monzoto yango ya sika oyo ezalaki kongenga? Tóbosana te ete, nsima ya komona monzoto yango, bato wana bakendeiki liboso nde na Yerusaleme. Satana Zabolo alingaki koboma Mwana ya Nzambe, mpe ayebaki ete Erode, moto oyo azali mokonzi na Yerusaleme, akoluka koboma ye. Yango emonisi polele ete Satana nde moto abimisaki monzoto wana.

ELILINGI oyo elakisi bino elenge mobali moko azali kosolola na mikóló. Mikóló yango nde bateyi na tempelo ya Nzambe na Yerusaleme. Mpe elenge mobali yango ezali Yesu. Akoli mwa moke. Sikoyo azali na mbula zomi na mibale.

Bateyi yango bakamwe makasi ete Yesu ayebe makambo ya Nzambe mingi, ayebe mpe Biblia. Kasi mpo na nini Maria ná Yozefe bazali elongo na ye te? Bango bazali wapi? Likambo nini esalami?

Mbula na mbula, Yozefe ayaka na libota na ye na Yerusaleme na fêti ya Elekeli. Nazarete ná Yerusaleme ezali mosika. Na ntango wana mituka to bingbunduka ezalaki te. Bato mingi bazalaki kotambola na makolo. Bazalaki kosala mikolo soki misato longwa na Nazarete tii Yerusaleme.

Yozefe akómaki na bana mingi, baleki ya Yesu, basi ná mibali, oyo esengelaki kobatela bango. Na mbula wana, Maria ná Yozefe bazalaki kozonga na Nazarete elongo na bana na bango. Bakanisi ete Yesu azali na bato mosusu oyo bazali kozonga na bango. Kasi, ntango batelemi na mpokwa, bamoni Yesu te. Baluki ye epai ya bandeko mpe baninga na bango, kasi bazwi ye te. Bongo bazongi koluka ye na Yerusaleme.

Nsukansuka, bakuti Yesu na tempelo, na katikati ya bateyi. Azali koyoka bango mpe kotuna bango mituna. Bato nyonso bazali kokamwa na bwanya na ye. Bongo Maria alobi na ye ete: ‘Mwana, osali biso boye mpo na nini? Ngai ná tata na yo tomoni mpasi na koluka yo.’

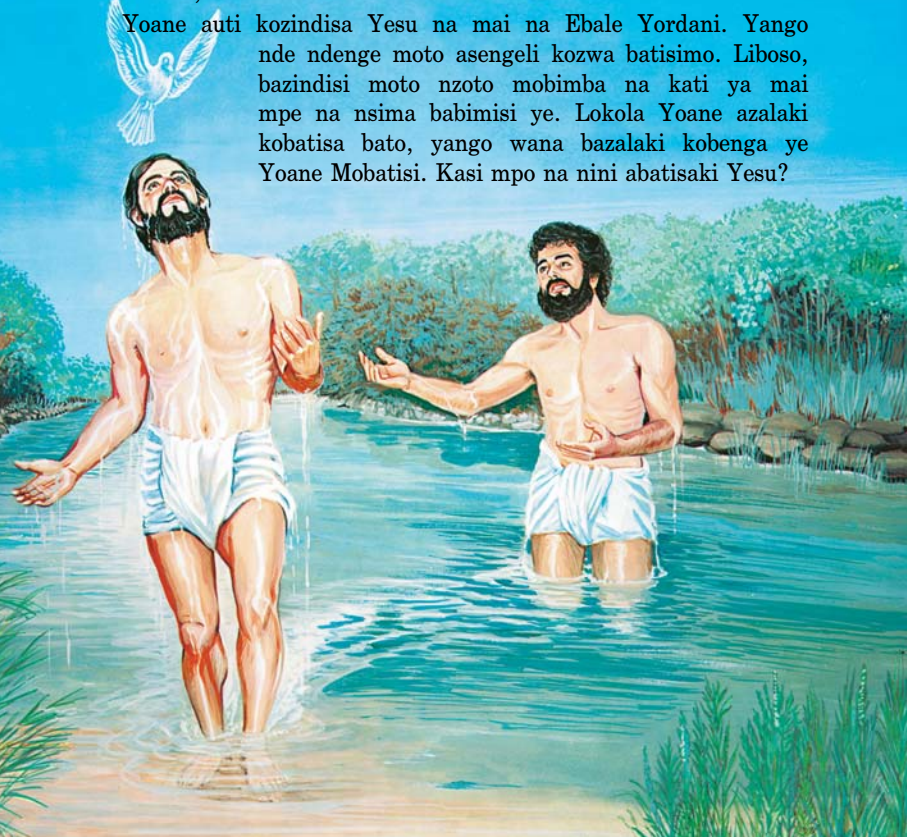
Yesu azongisi ete: ‘Mpo na nini bóluka ngai? Boyebaki te ete nasengeli kozala na ndako ya Tata na ngai?’

Yesu alingi mpenza kozala na esika oyo akoki koyekola makambo ya Nzambe. Bisu mpe tosengeli kosalaka bongo. Na Nazarete, Yesu azalaki kokende na makita pɔsɔ na pɔsɔ mpo na kosambela. Lokola azalaki ntango nyonso koyoka na likebi mingi, ayekolaki makambo ya Biblia mingi mpenza. Tiká tólanda ndakisa ya Yesu.

BOMONI ebenga oyo ekiteli moto wana na motó? Moto yango nde Yesu. Sikoyo azali na mbula pene na ntuku misato (30). Moto oyo azali elongo na ye nkombo na ye Yoane. Tolobelaki ye mwa moke liboso. Boyebi lisusu likambo oyo esalamaki ntango Maria akómaki epai ya ndeko na ye Elizabeti, bongo mwana oyo azalaki na libumu ya Elizabeti apumbwe na esengo? Mwana yango nde Yoane. Kasi awa, Yoane ná Yesu bazali kosala nini?

Yoane auti kozindisa Yesu na mai na Ebale Yordani. Yango nde ndenge moto asengeli kozwa batisimo. Liboso, bazindisi moto nzoto mobimba na kati ya mai mpe na nsima babimisi ye. Lokola Yoane azalaki kobatisa bato, yango wana bazalaki kobenga ye Yoane Mobatisi. Kasi mpo na nini abatisaki Yesu?

Yoane abatisaki Yesu mpo Yesu ayaki epai na ye mpe asengi ete abatisa ye. Yoane azali kobatisa bato oyo bayei epai na ye mpo na komonisa polele ete babongoli motema, batiki makambo na bango ya mabe. Bongo Yesu asalaki likambo oyo ekokaki kotinda ye abongola motema? Te, mpo Yesu azali Mwana ya Nzambe, mpe auti na likoló. Kasi ye asengaki Yoane abatisa ye mpo na ntina mosusu. Tiká tóluka koyeba ntina yango.

Liboso Yesu aya epai ya Yoane, azalaki mosali-mabaya. Mosali-mabaya ezali moto oyo asalaka bamesa ná bakiti. Yozefe azalaki mosali-mabaya, mpe ateyaki Yesu mosala yango. Kasi Yehova atindaki Mwana na ye awa na mabele mpo azala mosali-mabaya te. Atindaki ye nde mpo asala mosala moko ya ntina mingi mpe ntango ekokaki mpo abanda mosala yango. Yango wana, mpo Yesu amonisa polele ete alingi sikoyo kosala mokano ya Tata na ye, asengi Yoane abatisa ye. Nzambe aseveli na likambo yango?

Eé, mpo, ntango Yesu abimi na mai, mongongo moko euti na likoló elobi ete: 'Oyo Mwana na ngai, naseveli na ye mingi.' Lisusu, likoló esali lokola efungwani mpe ebenga ekiteli Yesu. Kasi ezali ebenga ya solo te, elimo santu ya Nzambe nde ekitelaki ye lokola ebenga.

Yesu asengeli kokanisa makambo ebele mpenza; yango wana akei na esika oyo akozala kaka ye moko, mikolo ntuku minei (40). Kuna Satana ayeli ye. Ameki ye mbala misato mobimba ete abuka mibeko ya Nzambe. Kasi Yesu asali bongo te.

Nsima na yango, Yesu azongi mpe akutani na bato moko boye oyo bakómi bayekoli na ye ya liboso. Nkombo na bango yango oyo: Andre, Petro (babengaka ye mpe Simo), Filipe ná Natanaele (babengaka ye mpe Bartelemi). Yesu ná bayekoli na ye ya liboso wana bakei na Galile. Batelemi na Kana, mboka ya Natanaele. Feti moko ya libala ezali kosalema wana, Yesu akei na feti yango, mpe kuna asali likamwisi na ye ya liboso. Oyebi likamwisi yango? Akómisi mai vinyo.

BÓTALA Yesu, asiliki. Boyebi mpo na nini asiliki? Ezali mpo bato oyo bazali na tempelo ya Nzambe na Yerusaleme bazali

bato ya lokoso mpenza. Bazali koluka mbongo na bango nde na mitó ya bato oyo bazali koya kosambela Nzambe.

Bozali komona bana-ngombé, bampate ná bibenga wana? Bazali kotéka bibwele nyonso wana na kati ya tempelo. Mpo na nini? Mpo Bayisraele basengelaki na bandéke mpe na banyama yango mpo na kotumbela Nzambe mbeka.

Mobeko ya Nzambe elobaki ete, soki Moyisraele asali lisumu, asengeli kopesa Nzambe mbeka. Kasi, mobeko esengaki mpe bambeka mpo na ntina mosusu. Epai wapi Bayisraele bakokaki kozwa bandéke ná banyama ya kotumbela Nzambe mbeka?

Bayisraele mosusu bazalaki na bandéke mpe na banyama na bango, bongo bazalaki kopesa yango. Kasi bato mingi bazalaki na yango te. Bamosusu mpe bazalaki kofanda mosika na Yerusaleme, mpe bakokaki koya na banyama yango na tempelo te. Yango wana bazalaki kosomba kaka na tempelo. Kasi bato yango bazalaki kotéka yango na ntalo makasi. Bazalaki mpe kobuba bato. Longola yango, basengeli kosala mombongo na bango na kati ya tempelo ya Nzambe te.

Yango nde ntina oyo Yesu asiliki. Yango wana abaloli bamesa ya bato oyo basenzaka mbongo mpe asopi mbongo na bango na nse. Asali mpe fimbo ya nsinga mpe abimisi banyama nyonso na tempelo. Na nsima, alobi na bato oyo bazali kotéka bibenga ete: ‘Bólongola biloko oyo awa! Bótika kokómisa ndako ya Tata na ngai esika ya koluka mbongo.’

Bayekoli mosusu ya Yesu bazali elongo na ye na tempelo na Yerusaleme. Bakamwe mpenza na likambo oyo Yesu asali. Na nsima, bakanisi makambo oyo ekomami na Biblia, oyo elobeli Mwana ya Nzambe: ‘Bolingó ya ndako ya Nzambe ekozikisa ye lokola mato.’

Ntango Yesu azali na Yerusaleme mpo na feti ya Elekeli, asali makamwisi mingi. Na nsima, Yesu alongwe na Yudea, azongi na Galile. Kasi, ntango azali kozonga, aleki na etúká ya Samaria. Tótala sikoyo likambo nini esalemi kuna.

YESU azali kopema pene na libulu ya mai na Samaria. Bayekoli na ye bakei kosomba bilei na mboka. Na ntango yango, mwasi oyo Yesu azali kosolola na ye ayei kotoka mai. Yesu alobi na ye ete: 'Pesá ngai mai ya komela.'

Mwasi yango akamwe mingi. Mpo na nini? Mpo Yesu azali Moyuda, ye Mosamaria. Bayuda mingi balingaka Basamaria te. Balingaka kutu kosolola na bango te. Kasi Yesu alingaka bato ya ndenge nyonso. Yango wana alobi na mwasi yango ete: 'Soki yo oyebaki nani oyo azali kosenga yo mai ya komela, olingaki kosenga ye mpe ye alingaki kopesa yo mai oyo epesaka bomoi.'

Mwasi yango alobi na ye ete: 'Libulu ezali mozindo, mpe yo ozali ata na katini te. Okozwa mai yango oyo epesaka bomoi wapi?'

Yesu alimboleli ye ete: 'Soki omeli mai ya liziba oyo, okoyoka mposa ya mai lisusu. Kasi mai oyo ngai nakopesa ekoki kopesa moto bomoi ya seko.'

Mwasi yango alobi na ye ete: 'Tata, pesá ngai mai yango. Bongo nakoyoka mposa ya mai lisusu te. Mpe nakobanda lisusu koya kotokatoka mai awa te.'

Mwasi yango akanisi ete Yesu azali kolobela mai mpenza. Nzokande azali kolobela nde mateya ya solo oyo etali Nzambe mpe Bokonzi na ye. Mateya yango ezali lokola mai oyo epesaka bomoi. Ekoki kopesa moto bomoi ya seko.

Sikoyo, Yesu alobi na mwasi yango ete: 'Kende kobenga mobali na yo mpe yaká awa.'

Mwasi yango azongisi ete: 'Nazali na mobali te.'

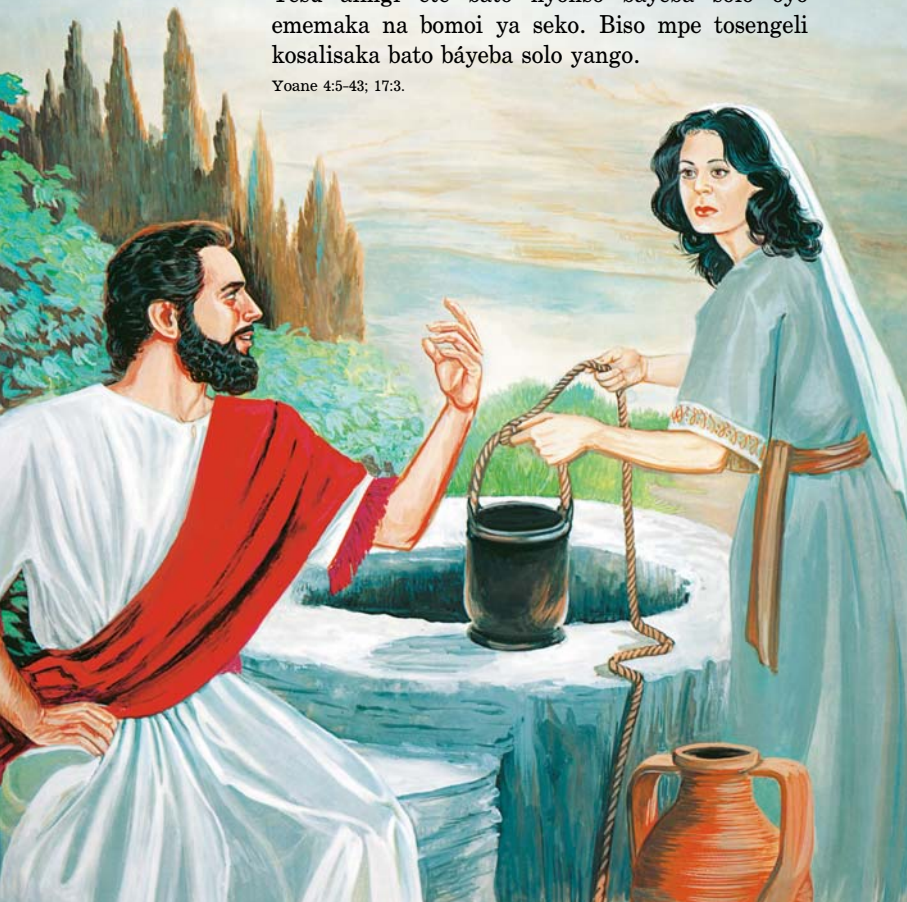
Yesu alobi na ye ete: 'Olobi solo. Mpo ozwá mibali mitano, mpe oyo ozali na ye sikoyo azali mobali na yo te.'

Makambo yango ekamwisi mwasi wana, mpo yango nyonso ezali mpenza solo. Ndenge nini Yesu ayebi yango? Yesu ayebi yango mpo azali moto oyo Nzambe alobaki ete akotinda; mpe lisusu, Nzambe

moto ayebisi ye yango. Ntango bazalaki naino kosolola, bayekoli na ye bayei; bakamwe ete Yesu azali kosolola na mwasi Mosamaria.

Lisolo oyo eteyi biso nini? Eteyi biso ete Yesu azali kosalela bato ya ndenge nyonso makambo ya malamumu. Bisu mpe tósalaka bongo. Tosengeli kokanisa te ete bato boye bazali mabe kaka mpo bazali bato ya ekólo mosusu to mpe ya mposu mosusu. Yesu alingi ete bato nyonso báyebe solo oyo ememaka na bomoi ya seko. Bisu mpe tosengeli kosalisaka bato báyebe solo yango.

Yoane 4:5-43; 17:3.

AWA bozali komona Yesu azali koteya bato na ngomba moko na Galile. Bayekoli na ye bafandi pene na ye. Aponi bato zomi na mibale na kati ya bato wana mpo bázala bantoma na ye. Bantoma ezali bayekoli ya ntina mingi. Boyebi nkombo na bango?

Simo Petro ná ndeko na ye Andre. Na nsima, Yakobo ná Yoane, bango mpe bazali bandeko. Ntoma mosusu mpe nkombo na ye Yakobo, mosusu mpe nkombo na ye Simo. Bantoma mibale mosusu nkombo na bango Yuda: Yuda Mokeriota mpe Yuda mosusu oyo bazalaki mpe kobenga ye Tade. Bantoma mosusu ezali Filipe ná Natanaele (nkombo na ye mosusu Bartelemi), ná Matai ná Toma.

Ntango bauti na Samaria, Yesu abandi kosakola mbala ya liboso ete: 'Bokonzi ya likoló ekómi pene.' Bokonzi yango ezali nini? Ezali guvernema ya solo ya Nzambe. Yesu nde azali mokonzi na yango.

Ntango Yesu akoyangela akozala na likoló, kasi akotya kimya awa na mabele. Bokonzi ya Nzambe ekokómisa mabele mobimba paradiso.

Awa Yesu azali koteya makambo ya Bokonzi ya Nzambe. Ayeibisi bayekoli na ye ete: 'Talá ndenge bosengeli kobondela. Tata na biso na likoló, nkombo na yo ekumisama. Bokonzi na yo eya. Mokano na yo esalema na mabele, ndenge ezali kosalema na likoló.' Bato mosusu babengaka losambo yango ete 'Losambo ya Nkolo.' Bamosusu mpe babengaka yango 'Tata wa biso.' Boyebi losambo yango mobimba?

Yesu azali mpe koteya bato ndenge oyo basengeli kosalela bato mosusu makambo. Alobi ete: 'Salelá baninga makambo oyo yo olingaka bango básalela yo.' Ntango baninga bazali kosalela biso makambo na boboto tosepelaka. Yango wana, Yesu alobi ete biso mpe tosengeli kosalela baninga makambo na boboto. Ntango bato nyonso bakobanda kosala bongo, bomoi ekozala malamau mpenza awa na mabele oyo ekokóma paradiso!

Matai mokapo 5 tii 7; 10:1-4.

MWANA mwasi oyo bozali komona awa azali na mbula zomi na mibale. Yesu asimbi ye na loboko, mpe baboti na ye batelami pene na Yesu. Boyebi mpo na nini bazali na esengo boye? Tiká tótala likambo oyo esalami.

Tata ya mwana mwasi yango azali moto monene, nkombo na ye Yairuse. Mokolo moko boye, mwana na ye abeli, balalisi ye na mbeto. Kasi mwana ayoki malamumu te; maladi ekómi makasi. Yairuse ná mwasi na ye bazali komitungisa, noki mwana na bango

akufa. Bazali kaka na mwana moko wana. Yairuse ayoki nsango ya makamwisi oyo Yesu azali kosala; yango wana akei koluka ye.

Ntango Yairuse amoni Yesu, ebele ya bato bazali zingazinga na ye. Kasi Yairuse aleki na katikati ya bato wana, akei kokwea na makolo ya Yesu. Alobi ete: 'Mwana na ngai azali kobela makasi mpenza. Nabondeli yo, yaká kobikisa ye.' Yesu andimi.

Wana bazali kokende, ebele ya bato balandi Yesu mpe bazingi ye epai na epai. Na mbala moko Yesu atelembi mpe atuni ete: 'Nani asimbi ngai?' Yesu atuni mpo ayoki nguya moko ebimi ye, yango wana ayebi ete moto moko asimbi ye. Kasi nani asimbi ye? Ezali mwasi moko oyo azalaki kobela, maladi na ye eumelaki mbula zomi na mibale. Ayei kosimba bilamba ya Yesu mpe abiki na mbala moko.

Ntango Yairuse amoni likamwisi yango ayoki esengo, mpo amoni ete ezali mpasi te ete Yesu abikisa moto. Kasi moto moko ayei koyebisa Yairuse ete: 'Kotungisa Yesu lisusu te. Mwana na yo akufi.' Ntango Yesu ayoki maloba yango alobi na Yairuse ete: 'Komitungisa te, akobika.'

Ntango bakómi na ndako ya Yairuse, bakuti bato bazali kolela na mawa makasi. Kasi Yesu alobi na bango ete: 'Bólela te. Mwana akufi te. Alali nde mpongi.' Kasi bato yango babandi koseka mpe kotyola ye mpo bayebi ete mwana yango akufi.

Na nsima, Yesu akótisi baboti ya mwana yango ná bantoma na ye misato na ndako esika balalisi mwana yango. Asimbi mwana yango na loboko mpe alobi na ye ete: 'Telema!' Kaka na ntango yango, mwana azongi na bomoi ndenge bozali komona awa. Atelembi mpe abandi kotambola. Yango wana baboti na ye bazali na esengo mpenza.

Wana ezali moto ya liboso te oyo Yesu asekwisi. Biblia emonisi ete moto ya liboso oyo Yesu asekwisaki ezali mwana mobali ya mwasi moko ya engumba Naine oyo mobali na ye akufá. Na nsima, Yesu asekwisaki mpe Lazare, ndeko ya Marta ná Maria. Ntango Yesu akozala mokonzi, akosekwisa ebele ya bato oyo bakufá. Nsango yango ezali kosepelisa mpenza!

LIKAMBO ya nsomo euti kosalema. Babomi Yoane Mobatisi. Erodidi, mwasi ya mokonzi, azalaki kolinga ye te. Yango wana, asengaki mokonzi ete atinda bato bakata Yoane motó.

Ntango Yesu ayoki nsango yango, ayokaki mawa mingi. Alongwe, akei na esika oyo bato bazali te. Kasi ebele ya bato balandi ye. Ntango Yesu amoni ebele yango ya bato, ayokeli bango mawa. Yango wana, abandi koteya bango makambo ya Bokonzi ya Nzambe mpe kobikisa baoyo bazali kobela.

Ntango mpokwa ekómi, bayekoli na ye bayebisi ye ete: 'Ngonga epusani, mpe esika oyo bato bazali te. Tiká ebele ya bato oyo bazonga, bakende na bamboka ya pembenipembeni kosomba biloko ya kolya.'

Kasi Yesu alobi na bango ete: 'Bakokende te. Bino nde bopesa bango eloko ya kolya.' Na nsima, atali Filipe mpe atuni ye ete: 'Tokosomba mampa wapi mpo toleisa bato oyo nyonso?'

Filipe azongiseli ye ete: 'Ekosenga mbongo mingi mpo moto na moto azwa mwa ndambo.' Bongo Andre alobi na ye ete: 'Mwana mobali oyo, oyo amemelaka biso biloko, azali na mampa mitano ná mbisi mibale. Kasi ekokoka bato nyonso oyo te.'

Yesu alobi na bango ete: 'Bóyebisa bato báfanda na matiti.' Na nsima, apesi Nzambe matóndi mpo na bilei mpe abandi kobuka yango. Bongo bayekoli na ye bakaboleli bato mbisi ná mampa yango. Mibali nkóto mitano (5 000) bazalaki wana, longola ebele ya basi ná bana. Bango nyonso balei mpe batondi. Mpe bayekoli balókoti biteni oyo etikalaki mpe batondisi kitunga zomi na mibale meke.

Nsima na yango, Yesu atindi bayekoli na ye bakota na masuwa bakatisa Mbu ya Galile. Nzokande, na butu yango mopepe ezalaki makasi, mpe mbonge ezali komema masuwa epai na epai. Bayekoli bazali kobanga makasi. Na mbala moko, na katikati ya butu, bamoni moto azali koya epai na bango, azali kotambola likoló ya mai. Bagangi na nsomo mpo bayebi te eloko oyo bazali komona.

Kasi Yesu alobi na bango ete: ‘Ezali ngai. Bóbanga te.’ Kasi bandimi mpenza te. Bongo Petro alobi na ye ete: ‘Nkolo, soki ezali mpenza yo, lobá na ngai natambola likoló ya mai naya esika ozali.’ Yesu alobi: ‘Yaka!’ Petro akiti na mai mpe abandi kotambola likoló na yango. Na nsima abangi mpe abandi kozinda, kasi Yesu abikisi ye.

Mokolo mosusu, Yesu aleisi mpe ebele ya bato. Mbala oyo aleisi bango na mampa nsambo ná mwa mbisi moke. Na mbala wana mpe, bato nyonso balei batondi. Ezali mpenza esengo ndenge Yesu azali kokokisa bamposa ya bato! Ntango akoyangela, tokozanga eloko te.

Matai 14:1-32; 15:29-38; Yoane 6:1-21.

BÓTALA Yesu asimbi mwana mobali ya moke. Yesu alingi mpenza bana mike. Bato oyo bazali kotala ye ezali bantoma na ye. Azali koloba na bango nini? Tótala naino likambo nini elekaki.

Yesu ná bantoma na ye bauti mobembo molai. Na nzela, bantoma bawelanaki. Bongo nsima ya mobembo, Yesu atuni bango ete: ‘Likambo nini bozalaki kowelana nzelanzela?’ Na ntembe te, Yesu ayebi malamumu ntina oyo bazalaki kowelana. Kasi alingi ayeba soki bango moko bakoyebisa ye yango.

Bantoma bafandi nyee, mpo nzelanzela bazalaki kowelana mpo na koyeba nani aleki na kati na bango. Bantoma mosusu bazalaki na mposa ya koleka baninga. Kasi ndenge nini Yesu akoyebisa bango ete ezali malamumu te koluka koleka baninga?

Abengi mwana mobali ya moke mpe atelemisi ye liboso na bango. Na nsima, alobi na bayekoli na ye ete: ‘Nalingi bóyeba likambo oyo: Soki bobongwani te mpe bokómi lokola bana mike te, bokokota na bokonzi ya Nzambe ata moke te. Moto monene na kati ya bokonzi ya Nzambe ezali nde moto oyo akómi lokola mwana oyo.’ Mpo na nini Yesu alobi bongo?

Alobi bongo mpo bana mike bamitungisaka te mpo na koleka baninga to kozala bato minene. Na yango, bantoma mpe basengeli koyekola kozala lokola bana mike, mpe kotika koswana mpo na koyeba nani aleki na kati na bango.

Yesu amonisaki mpe mbala mingi ete alingaka bana mike. Mwa basanza eleki, bato moko boye bayeli ye bana na bango. Bantoma balingi kopekisa bango. Kasi Yesu alobi na bango ete: ‘Bótika bana mike báya epai na ngai, mpe bópekisa bango te, mpo bokonzi ya Nzambe ezali ya bato oyo bazali lokola bango.’ Yesu akamati bana na maboko na ye mpe apamboli bango. Ezali mpenza esengo koyeba ete Yesu alingi bana mike.

MOKOLO moko Yesu ayebisi moto moko ete asengeli kolinga moninga to mozalani na ye. Bongo moto yango atuni Yesu ete: ‘Nani azali mozalani na ngai?’ Yesu ayebi makanisi ya moto yango. Moto yango akanisi ete kaka bato ya ekólo na ye mpe ya lingomba na ye nde bazali bazalani na ye. Kasi tólanda naino makambo oyo Yesu alobi na ye.

Mbala mingi Yesu azali koteya kaka na masolo. Mbala oyo mpe asali bongo. Alobeli lisolo ya Moyuda moko ná Mosamaria. Tosilaki komona ete Bayuda mingi balingaka Basamaria te. Tóyoka sikoyo lisolo yango:

Mokolo moko, Moyuda moko azalaki kokita na Yeriko, na nzela ya ngomba. Miyibi bakweli ye. Babotoli ye mbongo, babeti ye mpe batiki ye pene na liwa.

Na nsima, nganga-nzambe moko Moyuda aleki na nzela yango. Amoni moto yango. Akosala nini? Aleki na ngámbo mosusu akei, atiki moto yango alali kaka bongo. Moto mosusu mpe oyo alingi makambo ya Nzambe aleki na nzela yango. Azali Molevi. Akotelema? Te, aleki kaka, aboyi kosalisa moto yango. Na elilingi oyo, bozali komona nganga-nzambe ná Molevi bango wana bazali kokende.

Kasi nani azali kosalisa moto yango oyo miyibi babetaki? Ezali Mosamaria. Azali kosalisa Moyuda. Atye ye nkisi na mpota mpe azali kokanga yango. Na nsima, akei na Moyuda yango na esika oyo akoki kopema mpe kobika.

Na nsuka ya lisolo, Yesu atuni moto oyo atunaki ye

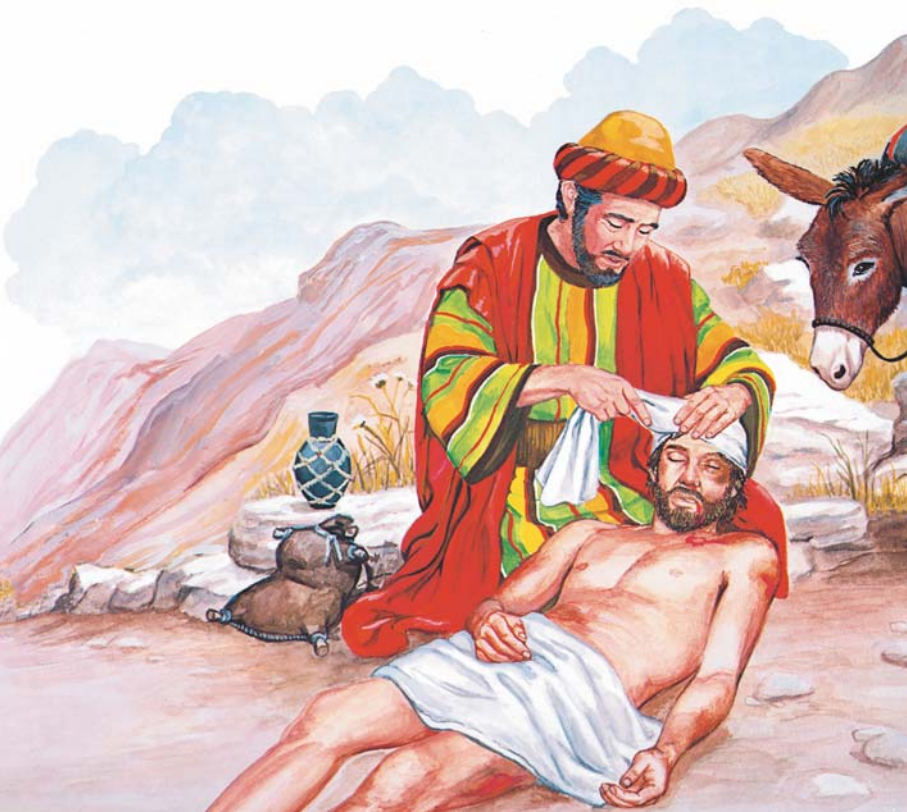
motuna boye: ‘Kati na bango misato okanisi ete nani azali mozalani ya moto oyo miyibi babetaki? Nganga-nzambe, Molevi to Mosamaria?’

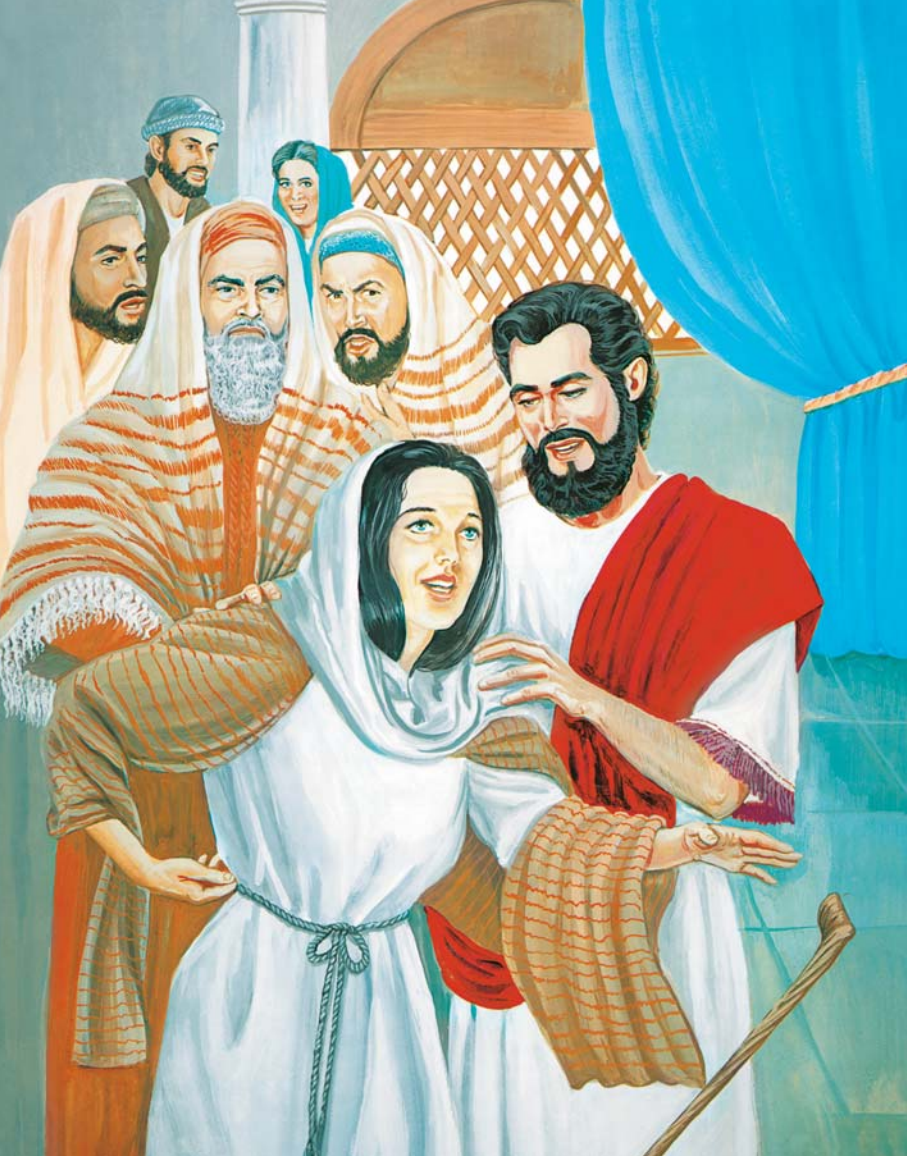
Moto yango azongisi ete: ‘Mosamaria. Ye nde amoniselaki moto yango boboto.’

Yesu alobi na ye ete: ‘Olobi malamumu. Kende, bongo yo mpe salelâ bato mosusu kaka bongo.’

Yesu ayebi mpenza koteya! Soki tozali koyoka makambo oyo alobi na kati ya Biblia, tokoyekola makambo mingi.

Luka 10:25-37.

YESU azali kotambola na mokili mpe kobikisa bato ya maladi. Nsango ya makamwisi na ye epalangani na bamboka ya minene mpe ya mike. Bongo bayeli ye batengumi, bato oyo bakufá miso, bato oyo bayokaka te, mpe ebele ya bato mosusu ya maladi. Mpe Yesu abikisi bango nyonso.

Sikoyo eleki mbula misato banda Yoane abatisaki Yesu. Bongo Yesu ayebisi bantoma na ye ete mosika te akomata na Yerusaleme, mpe kuna bakoboma ye, mpe na nsima akosekwa. Kasi liboso ya ntango yango, Yesu azali kaka kobikisa bato ya maladi.

Mokolo moko boye, mokolo ya Sabata, Yesu azali koteya. Sabata ezali mokolo oyo Bayuda bapemaka. Mwasi oyo bozali komona awa azalaki na maladi makasi. Ekómi mbula zomi na mwambe banda mokóngo na ye egumbamá, akokaka kotelema semba te. Bongo Yesu asimbi ye, mpe kaka na ntango yango abandi kotelema semba, mpe abiki.

Bakonzi ya mangomba bayoki nkanda. Moko na bango agangi makasi na kati ya bato ete: ‘Ezali na mikolo motoba oyo tosengeli kosala mosala. Yango nde mikolo bosengeli koya kobikisama, kasi na Sabata te!’

Yesu azongisi ete: ‘Bino bato mabe! Mokolo ya Sabata, mokomoko na bino afungolaka mpunda na ye mpe akendeke komelisa yango mai. Bongo ebongi te ete mwasi oyo abeli mbula zomi na mwambe mobimba abikisama na mokolo ya Sabata?’ Maloba ya Yesu eyokisi bato mabe yango nsóni.

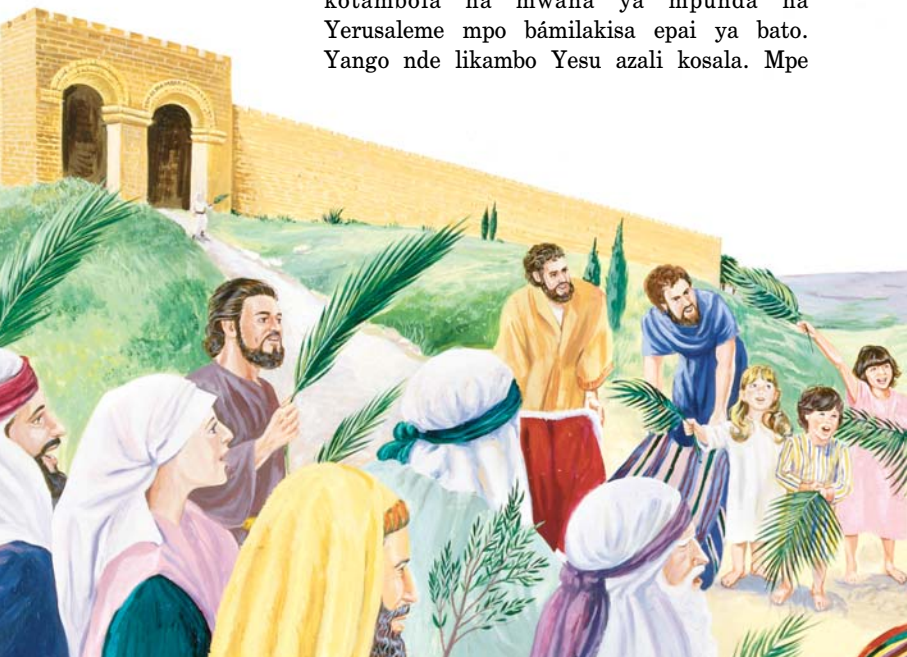
Na nsima, Yesu ná bantoma na ye bakei na Yerusaleme. Nzokande, ntango bazali kobima na Yeriko, bato mibale oyo bakufá miso, oyo basengasengaka biloko, bayoki ete Yesu azali koleka wana. Bagangi ete: ‘Yesu, salisá biso!’

Yesu abengi bato yango mpe atuni bango ete: ‘Bolingi nasalela bino nini?’ Bazongisi ete: ‘Nkolo, miso na biso efungwama.’ Yesu asimbi miso na bango mpe na mbala moko bakómi komona. Boyebi ntina Yesu asalaki makamwisi wana nyonso? Asalaki yango mpo alingi bato mpe alingi ete bándimela ye. Na yango, tokoki mpenza kondima ete ntango akoyangela mabele, moto moko te akozala lisusu na maladi.

NTANGO Yesu asilisi kobikisa bato mibale oyo bakufá miso, na nsima akómi na mboka moko ya moke, pene na Yerusaleme. Ayebisi bayekoli na ye mibale ete: 'Bókende na mboka wana mpe bokomona mwana ya mpunda. Bófungola yango mpe bóyela ngai yango.'

Ntango bayeli Yesu mpunda yango, afandi likoló na yango. Na nsima akei na yango na Yerusaleme. Ntango akómi penepene na engumba, ebele ya bato bayei koyamba ye. Bato mingi balongoli bilamba na bango batandi yango na nzela. Bamosusu bakati mandalala mpe batandi yango na nzela. Mpe bazali koganga ete: 'Yehova, pambolá mokonzi oyo ayei na nkombo na yo!'

Kala na Yisraele, bakonzi ya sika bazalaki kotambola na mwana ya mpunda na Yerusaleme mpo bámilakisa epai ya bato. Yango nde likambo Yesu azali kosala. Mpe

bato oyo batelemi na nzela bamonisi ete balingi Yesu azala mokonzi na bango. Kasi bato nyonso balingi ye te. Tokomona yango na likambo oyo esalamaki ntango akómi na tempelo.

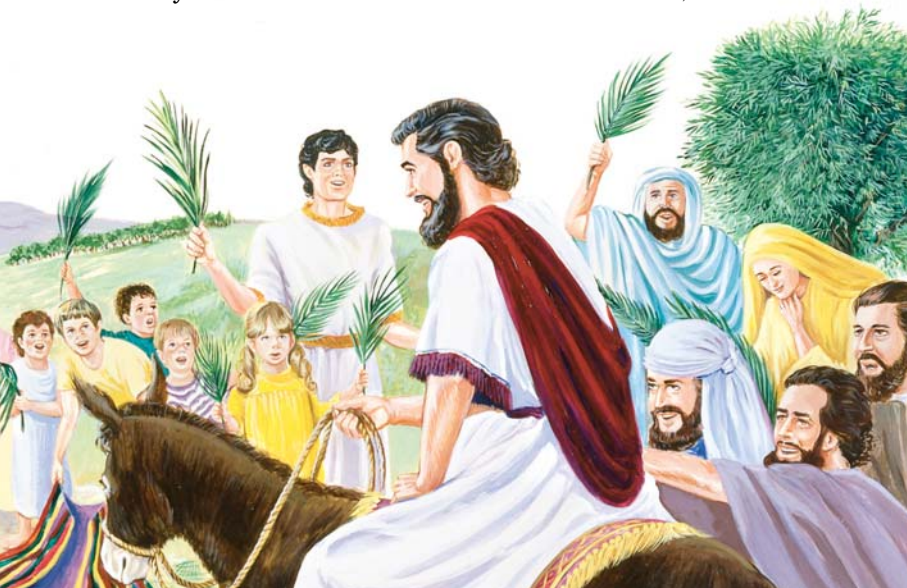
Kuna na tempelo, Yesu abikisi bato oyo bakufá miso mpe batengumi. Ntango bana mike bamoni bongo, bakumisi ye na mingongo makasi. Kasi banganga-nzambe bayoki nkanda, mpe balobi na Yesu ete: ‘Ozali koyoka makambo bana oyo bazali koloba?’

Yesu azongisi ete: ‘Ee. Botángá naino te likambo oyo na Biblia ete: “Na minako ya bana mike Nzambe akoyeisa masanzoli?”’ Bongo bana bakobi kosanzola mokonzi oyo Nzambe atye.

Biso mpe tosengeli kozala lokola bana wana. Bato mosusu bakoki komeka kopekisa biso kosakola Bokonzi ya Nzambe. Kasi biso tokokoba koyebisa bato bolamu oyo Yesu akosalela bato.

Ntango Yesu azalaki awa na mabele, ngonga ekokaki naino te mpo abanda koyangela. Kasi ngonga yango ekokoka mokolo nini? Bayekoli balingi mpe koyeba likambo yango. Tokomona yango na lisolo oyo elandi.

Matai 21:1-17; Yoane 12:12-16.

BÓTALA Yesu na Ngomba ya Olive. Bantoma minei bazali belongo na ye. Andre ná Petro bazali bandeko, Yakobo ná Yoane mpe bazali bandeko. Ndako bozali komona mosika kuna ezali tempelo ya Nzambe, na Yerusaleme.

Mikolo mibale eleki uta Yesu akotaki na Yerusaleme likoló ya mwana ya mpunda. Ezali mokolo ya mibale. Yesu akei na tempelo ntóngontóngó. Banganga-nzambe balukaki kokanga ye mpo báboma ye. Kasi bazali kobanga, mpo bato balingi ye.

Yesu alobi na bakonzi ya mangomba ete: ‘Bino banyoka, bana ya banyoka!’ Na nsima, ayebisi bango ete Nzambe akopesa bango etumbu mpo na mabe oyo bazali kosala. Nsima na yango, Yesu akei na Ngomba ya Olive, mpe bantoma wana minei babandi kotuna ye mituna. Boyebi makambo oyo batuni ye?

Bantoma bazali kotuna ye makambo oyo ekoya. Bayebi ete Yesu akosilisa mabe oyo ezali kosalema awa na mabele. Kasi balingi báyeba *ntango nini* likambo yango ekosalema. Ntango nini Yesu akozonga mpo na koyangela?

Yesu ayebi ete bayekoli na ye bakomona ye lisusu te ntango akozonga. Lokola ye akozala na likoló, bakozala na likoki ya komona ye te. Na yango, Yesu ayebisi bantoma na ye ndambo ya makambo oyo ekosalema na mabele ntango akokóma Mokonzi na likoló. Wapi ndambo ya makambo yango?

Yesu alobi ete bitumba minene, bamaladi, mpe nzala ekozala; mabe ekobakisama mingi mpe mabele ekonjingana na bisika mingi. Yesu alobi mpe ete nsango malamu ya Bokonzi ya Nzambe ekosakolama na mabele mobimba. Makambo oyo ezali mpenza kosalema na ntango na biso? Ee! Yango wana tokoki kondima ete Yesu azali koyangela sikoyo na likoló. Mosika te akolongola mabe nyonso awa na mabele.

TOKÓMI mokolo ya minei na mpokwa. Yesu ná bantoma na ye zomi na mibale bayangani na shambre moko monene na ndako ya etaje mpo na kolya Elekeli. Moto oyo azali kobima ezali Yudasi Mokeriota. Akei koyebisa banganga-nzambe ndenge bakoki kokanga Yesu.

Lobi, Yudasi akendekei epai na bango mpe atunaki bango ete: 'Bokopesa ngai nini soki nasalisi bino bókanga Yesu?' Balobi na ye ete: 'Shekele ya palata ntuku misato (30).' Sikoyo Yudasi akei epai ya banganga-nzambe mpo aya na bango esika Yesu azali. Oyo likambo ya nsomo mpenza!

Elekeli esili. Kasi sikoyo Yesu abandi elambo mosusu ya ntina mingi. Apesi bantoma na ye limpa mpe alobi na bango ete: 'Bólya yango, mpo oyo elakisi nzoto na ngai oyo ekokabama mpo na bino.' Na nsima apesi bango kopo ya vinyo mpe alobi ete: 'Bómela yango, mpo oyo elakisi makila na ngai

oyo ekosopama mpo na bino.’ Biblia ebengi molulu yango ‘Bilei ya mpokwa ya Nkolo’ to ‘Elambo ya Nkolo.’

Bayisraele bazalaki kolya Elekeli mpo na kokanisa butu oyo anzelu ya Nzambe ‘alekaki likoló’ ya bandako na bango na Ezipito, kasi abomaki bana ya liboso na bandako ya Baezipito. Nzokande sikoyo Yesu alingi ete bayekoli na ye bakanisaka ye, bakanisaka mpe ndenge akabaki bomoi na ye mpo na bango. Yango wana ayebisi bango basalaka molulu wana ya ntina mingi mbula na mbula.

Nsima ya Elambo ya Nkolo, Yesu ayebisi bayekoli na ye ete bazala na mpiko mpe na kondima makasi. Na nsuka, bayembi nzembo ya kokumisa Nzambe mpe bakei. Ngonga ekei mpenza, ntango mosusu midi ya butu eleki. Sikoyo na butu boye bakei wapi?

Matai 26:14-30; Luka 22:1-39; Yoane mokapo 13 tii 17; 1 Bakorinti 11:20.

NTANGO Yesu ná bantoma na ye balongwe na shambre ya ndako wana ya etaje, bakei na elanga ya Getesemane. Bazalaki kokende kuna mbala na mbala. Sikoyo ntango bakómi kuna, Yesu alobi na bango básenzela mpe básambela. Bongo akei mwa mosika ye moko, akwei elongi na nse mpe abondeli.

Na nsima azongi esika bantoma bazali. Akuti bango balali! Yesu ayeibisi bango mbala misato mobimba ete básenzela, kasi mbala nyonso oyo azali kozongela bango azali kokuta bango kaka na mpongi. Ntango ayei mbala ya misato, alobi na bango ete: ‘Mpo na nini bozali kolala mpongi na ntango ya boye? Ngonga ekómi mpo natekama na maboko ya banguna na ngai.’

Kaka na ntango yango, bayoki makolo ya bato. Bato bazali koya na mipanga ná mangenda. Basimbi mpe miinda mpo bámona. Ntango bato yango bakómi pene, moto moko aleki liboso na bango, ayei mbala moko epai ya Yesu. Mpe apesi ye lipwepwe ndenge bozali komona awa na elilingi. Moto yango nde Yudasi Mokeriota. Mpo na nini apesi Yesu lipwepwe?

Yesu atuni ye ete: ‘Yudasi, ozali koteka ngai na lipwepwe?’ Ee, lipwepwe yango ezali elembo oyo esalisi bato oyo Yudasi ayei na bango báyebe Yesu, moto oyo bango balingi kokanga. Bongo banguna ya Yesu bapusani mpo na kokanga ye. Kasi Petro atiki bango bakende na Yesu kaka boye te. Abimisi mopanga oyo azalaki na yango, akati moto oyo azali pene na ye. Mopanga ezangi moto yango na motó kasi elongoli ye nde litoi ya mobali. Yesu asimbi litoi ya moto yango mpe azongisi yango.

Bongo Yesu alobi na Petro ete: ‘Zongisá mopanga na yo na esika na yango. Okanisi te ete nakoki kosenga Tata na ngai bankóto ya baanzelu báya kobikisa ngai?’ Kasi Yesu asali bongo te mpo ayei ete ngonga ekoki mpo ete banguna na ye bakanga ye. Yango wana asali matata te, bakei na ye. Tótala likambo oyo ekokómela Yesu sikoyo.

BÓTALA likambo ya nsómó oyo basali Yesu! Babomi ye. Babaki ye na nzete. Batóboli ye bansete na mabókó mpe na makolo. Kasi mpo na nini basali Yesu bongo?

Mpo bato mosusu bayini ye. Oyebi bato yango? Moko na bango ezali Satana Zabolo, anzelu ya mabe. Ye moto atindaki Adama ná Eva bátika kotosa Nzambe. Kaka ye mpe moto atindi banguna ya Yesu básala ye likambo ya nsómó ndenge wana.

Liboso kutu banguna ya Yesu bábaka ye na nzete, basalaki ye makambo mosusu ya mabe mpenza. Bókanisa lisusu ndenge bayaki kokanga ye na elanga ya Getesemane mpe bakei na ye. Bato yango banani? Bakonzi ya mangomba. Bongo nini esalami na nsima?

Ntango bakonzi ya mangomba bakangi Yesu, bantoma na ye babangi, mpe bakimi. Batiki Yesu kaka ye moko na mabókó ya banguna. Kasi Petro ná Yoane bakei mosika te. Bazali kolanda nsimansima mpo báyebe ndenge likambo yango ekosuka.

Banganga-nzambe bakei na Yesu epai ya Anasi, mobange moko oyo azalaki nganga-nzambe monene kala. Kasi baumeli kuna te. Na nsima, bakei na Yesu epai ya Kaifa, oyo azali nganga-nzambe monene na ntango yango. Ebele ya bakonzi ya mangomba bayei na ndako na ye.

Babandi kosambisa Yesu na ndako ya Kaifa. Bayei na bato mpo bákosela ye makambo. Bakonzi nyonso ya mangomba balobi ete: ‘Yesu asengeli kobomama.’ Babandi kobwakela ye nsoi na elongi mpe kobeta ye makofi.

Na ntango yango, Petro azali na libándá, na kati ya lopango. Lokola butu yango ezali na malili, bato bapelisi moto. Ntango bazali koyota moto, mwana mwasi moko ya mosala atali Petro mpe alobi ete: ‘Moto oyo mpe azalaki elongo na Yesu.’

Bongo Petro azongisi ete: ‘Nayebi ye te!’

Bato balobi na Petro mbala misato mobimba ete azalaki elongo na

Yesu. Kasi na mbala nyonso wana Petro awangani kaka. Na mbala ya misato, Yesu abaluki, atali ye. Petro ayoki mawa makasi na ndenge awangani ye, mpe abimi, akei kolela.

Mokolo ya mitano na ntango, ntango moi ebandi kobima, banganga-nzambe bakei na Yesu na esika oyo bakutanaka, na Sanedrina. Kuna bazali kolobela likambo nini básala ye. Na nsima, bakei na ye epai ya Ponse Pilate, moyangeli ya etúká ya Yudea.

Banganga-nzambe balobi na Pilate ete: ‘Moto oyo azali moto mabe. Asengeli kobomama.’ Nsima ya kotuna Yesu mwa mituna, Pilate alobi ete: ‘Namoni ete asali mabe moko te.’ Bongo Pilate atindi Yesu epai ya Erode Antipasi, moyangeli ya Galile, kasi sikoyo azali na Yerusaleme. Ye mpe amoni ete Yesu asali mabe moko te; yango wana, azongisi ye epai ya Pilate.

Pilate alingi kotika ye. Kasi banguna ya Yesu basengi ete abimisela bango mokangami mosusu kasi Yesu te. Mokangami yango nde Barabasi, nzokande azali moyibi. Sikoyo ekómi pene na midi, Pilate abimisi Yesu libándá. Ayebisi bato ete: ‘Talá! Mokonzi na bino ye wana!’ Kasi banganga-nzambe bakonzi bagangi makasi ete: ‘Longolá ye! Bomá ye! Bomá ye!’ Bongo Pilate atiki Barabasi, mpe apesi bango Yesu bákende koboma ye.

Kaka na mokolo ya mitano wana, nsima ya midi, babaki Yesu na nzete. Nzokande babaki mpe bato mosusu mibale, basali-mabe, na nzete, esika moko na Yesu. Mwa moke liboso Yesu akufa, moko na bango alobi na ye ete: ‘Kanisá ngai ntango okokota na bokonzi na yo.’ Mpe Yesu azongiseli ye ete: ‘Nalaki yo ete okozala na ngai na Paradiso.’

Ezali elaka moko malamu mpenza! Kasi boyebi paradiso oyo Yesu alobeli? Paradiso oyo Nzambe asalaki na ebandeli ezalaki wapi? Awa na mabele. Ntango Yesu akokóma mokonzi kuna na likoló mpe abandi koyangela, akosekwise moto yango mpo afanda na Paradiso ya sika awa na mabele. Elaka yango ezali kosepelisa biso mpenza!

Banda Yesu asekwĩ tii bakangi Paulo

Yesu asekwaki na mokolo ya misato nsima ya liwa na ye. Na mokolo yango abimelaki bayekoli na ye mbala mitano. Yesu akobaki kobimela bango na boumeli na mikolo ntuku minei (40). Na nsima, abutaki na likoló, na ntango yango bayekoli na ye mosusu bazalaki kotala ye. Nsima ya mikolo zomi, Nzambe asopelaki bayekoli ya Yesu oyo bazalaki kozela na Yerusaleme elimo santu.

Na nsima, banguna ya Nzambe babwakaki bantoma na boloko, kasi anzelu moko abimisaki bango. Batemeli babomaki moyekoli Stefano na mabanga. Kasi tokomona ndenge Yesu aponaki moko ya batemeli yango mpo akóma mosaleli na ye monene, mpe bakómaki kobenga ye ntoma Paulo. Mbula misato na ndambo nsima ya liwa ya Yesu, Nzambe atindaki ntoma Petro asakwela Korneyi ná libota na ye, atako moto yango azalaki Moyuda te.

Mbula soki zomi na misato na nsima, ntoma Paulo abandaki mobembo ya liboso ya mosala ya kosakola. Na mobembo ya mibale, Timote akendeki na ye. Tokomona ete ntoma Paulo ná baninga na ye ya mobembo bakutanaki na makambo ya esengo na mosala ya Nzambe. Na nsuka, ntoma Paulo akotaki boloko na Roma. Mbula mibale na nsima, babimisaki ye. Bongo bakangaki ye lisusu mpe na nsima babomi ye. ETENI 7 elobeli makambo oyo esalemaki na boumeli mbula soki ntuku misato na mibale (32).

BOYEBI mwasi oyo bozali komona ná mibali mibale wana? Mwasi yango ezali Maria Magadalema. Mpe bato mibale oyo balati bilamba ya mpembe ezali baanzelu. Maria azali kotala esika bakundaki

Yesu. Babengaka esika yango lilita. Kasi sikoyo nzoto ya Yesu ezali komonana te! Nani alongoli yango? Tótala ndenge elekaki.

Ntango Yesu akufi, banganga-nzambe balobi na Pilate ete: ‘Ntango Yesu azalaki na bomoi, alobaki ete akosekwa nsima ya mikolo misato. Bongo tindá bato bábatela lilita na ye, noki bayekoli na ye báya koyiba nzoto na ye, mpe na nsima báloba ete asekwi.’ Bongo Pilate ayebisi banganga-nzambe bátinda basoda bábatela lilita yango.

Kasi na mokolo ya misato, na ntóngontóngó, nsima ya liwa ya Yesu, anzelu ya Yehova ayei. Alongoli libanga oyo ezipaki lilita. Basoda yango bayoki nsomo mpenza mpe bakoki ata koningana te. Bongo ntango batali na kati ya lilita, nzoto ezali lisusu te. Na ntango yango, basoda mosusu bakei na mboka koyebisa banganga-nzambe likambo yango. Boyebi eloko oyo banganga-nzambe yango ya motema mabe basali? Bapesi basoda mbongo mpo bákosa. Balobi na bango boye: ‘Bóloba ete bayekoli na ye bayaki koyiba ye na butu na ntango tolalaki mpóngi.’

Na ntango yango, basi mosusu oyo bazalaki kosalela Yesu bakei na lilita. Bakamwe mingi mpo bamoni nzoto na kati te! Na mbala moko baanzelu mibale oyo balati bilamba oyo ezali kongenga babimeli bango. Bongo balobi na bango ete: ‘Mpo na nini bozali koluka Yesu awa? Asili kosekwa! Bókende noki koyebisa bayekoli na ye.’ Basi yango babandi kokende mbangu. Bongo na nzela, moto moko atelemisi bango. Boyebi moto yango? Ezali Yesu. Alobi na bango ete: ‘Bókende koyebisa bayekoli na ngai.’

Ntango basi yango bayebisi bayekoli ete Yesu azali na bomoi, mpe ete bamoni ye, bayekoli bandimi te. Petro ná Yoane bakei mbangu tii na lilita, kasi lilita etikali mpamba! Ntango Petro ná Yoane bazongi, Maria Magdalena atikali. Na ntango yango nde atali na kati mpe amoni baanzelu mibale.

Nzoto ya Yesu ekei wapi? Nzambe alimwisaki yango. Nzambe asekwisaki Yesu na nzoto oyo azalaki na yango te ntango akufaki. Apesaki ye nzoto ya elimo, lokola oyo ya baanzelu. Kasi ndenge tokomona yango, Yesu azalaki kolata nzoto lokola oyo ya bato mpo na komonisa bayekoli na ye ete azali na bomoi.

NTANGO Petro ná Yoane balongwe na lilita, Maria atikali ye moko. Abandi kolela. Na nsima, agumbami mpo atala na kati ya lilita, ndenge tomonaki yango na elilingi ya lisolo oyo eleki. Kuna nde amoni baanzelu mibale. Batuni ye ete: ‘Ozali kolela mpo na nini?’

Azongisi ete: ‘Balongoli Nkolo na ngai, mpe nayebi te soki balalisi ye wapi.’ Na nsima Maria abaluki, mpe amoni mobali moko. Mobali yango atuni ye ete: ‘Ozali koluka nani?’

Maria akanisi ete mobali yango azali mobateli ya elanga, mpe ete mbala mosusu ye nde moto alongoli nzoto ya Yesu. Yango wana alobi na ye ete: ‘Soki olongolaki ye, yebisa ngai soki olalisi ye wapi.’ Nzokande mobali yango nde Yesu. Alati nzoto oyo Maria ayebi ye na yango te. Bongo ntango Yesu abengi ye na nkombo, Maria ayebi ete ezali nde Yesu. Akei mbangu koyebisa bayekoli ete: ‘Namoni Nkolo!’

Kaka na mokolo yango, bayekoli mibale bazali kokende na Emause. Moto moko apusani pene na bango, bakei na ye nzela moko. Bayekoli yango bazali koyoka mawa mingi ndenge Yesu abomami. Ntango bazali kotambola, mobali yango azali kolimbwela bango ebele ya makambo ya Biblia, bayoki nzoto makasi. Na nsuka, ntango batelemi mpo bálya, bayekoli yango bayei koyeba ete mobali yango ezali nde Yesu. Kasi na mbala moko alimwe na miso na bango, bongo bayekoli yango mibale bazongi mbangu na Yerusaleme koyebisa bantoma likambo yango.

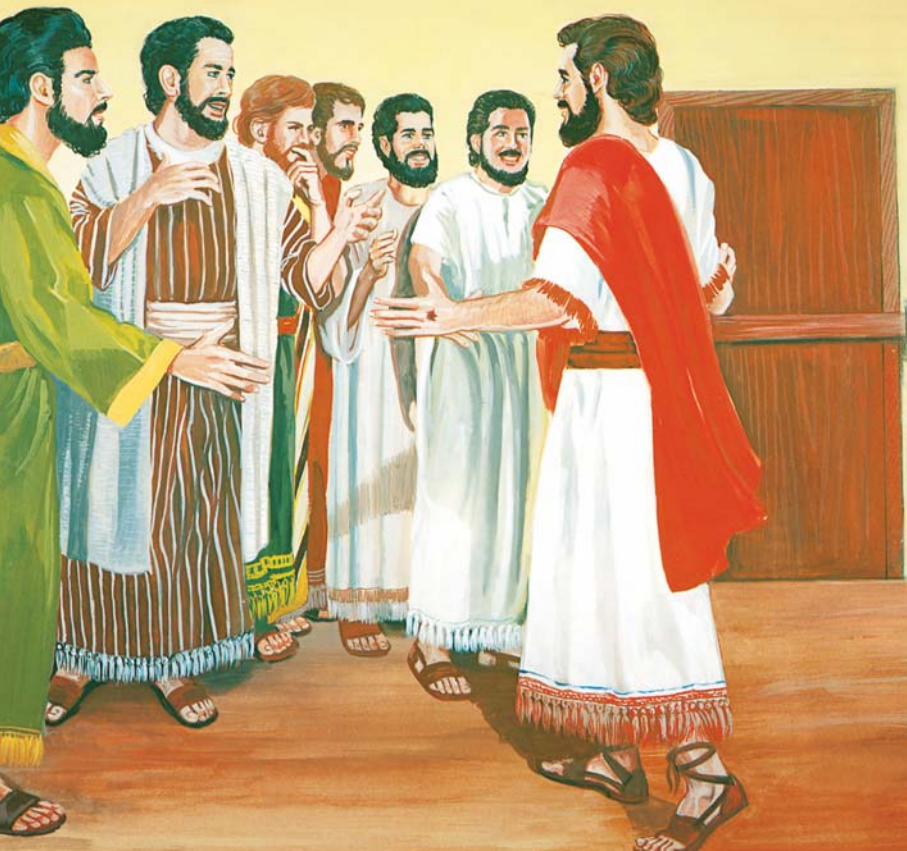
Kaka na mokolo yango, Yesu abimeli mpe Petro. Ntango bayekoli mosusu bayoki bongo, basepeli makasi mpenza. Na nsima, bayekoli mibale oyo bakutanaki na Yesu na nzela bakómi na Yerusaleme. Bayebisi bantoma ete Yesu abimelaki bango na nzela. Mpe kaka ntango bazali kolobela likambo yango, likambo moko ya kokamwa esalami.

Bótala elilingi oyo. Yesu abimeli bantoma na kati ya ndako, atako porte na yango ekangami. Bayekoli basepeli mpenza. Na ntembe te

ezali mokolo ya esengo! Tii sikoyo, boyebi mbala boni Yesu abimeli bayekoli na ye? Ezali mpenza mbala mitano?

Ntango Yesu abimeli bayekoli Toma azalaki te. Banninga bayebisi ye ete: 'Tomoni Nkolo!' Kasi Toma alobi ete akondima kaka soki ye moko amoni ye na miso. Mikolo mwambe na nsima, bayekoli basangani lisusu esika moko, ndako ekangami, mpe na mbala oyo Toma azali. Na mbala moko, Yesu abimeli bango, bongo Toma andimi.

Yoane 20:11-29; Luka 24:13-43.

YESU amonani na bayekoli na ye mbala mingi lisusu. Mokolo moko, amonani na bayekoli soki nkama mitano (500) na mbala moko. Ntango abimeli bango, boyebi makambo ayebisi bango? Ayebisi bango makambo ya Bokonzi ya Nzambe. Yehova atindaki Yesu awa na mabele mpo ateya bato makambo ya Bokonzi ya Nzambe. Mpe Yesu akobaki kosala yango ata na nsima ya lisekwa na ye.

Bongo bokonzi ya Nzambe ezali nini? Ezali guvernema ya solo ya Nzambe oyo ezali na likoló, mpe Yesu nde moto Nzambe aponi azala Mokonzi na Bokonzi yango. Ndenge toyekolaki yango, Yesu amonisaki ete akozala mokonzi malamu mingi na ndenge aleisaki bato ya nzala, abikisaki bato ya maladi mpe asekwisaki bakufi.

Bongo ntango Yesu akozala Mokonzi na likoló na boumeli

ya mbula nkóto, mabele ekozala ndenge nini? Mabele mobimba ekokóma paradiso moko kitoko. Bitumba, makambo ya mabe, maladi ata mpe liwa ekozala lisusu te. Toyebi ete yango ekozala bongo mpo Nzambe asalaki mabele ezala paradiso. Yango wana, na ebandeli, asalaki liboso elanga ya Edene. Na ndenge yango, Yesu akokokisa mokano ya Nzambe mpo na mabele.

Sikoyo ntango ekoki ete Yesu azonga na likoló. Amimonisi epai ya bayekoli na ye mikolo ntuku minei (40). Bandimi mpenza ete azali na bomoi lisusu. Kasi, liboso atika bayekoli na ye, alobi na bango ete: ‘Bótikala na Yerusaleme tii bokozwa elimo santu.’ Elimo santu ezali nguya ya Nzambe oyo esalaka mosala; ezali lokola mopepe, mpe elimo yango ekosalisa bayekoli básala mokano ya Nzambe. Na nsuka, Yesu ayebisi bango ete: ‘Bokosakola makambo oyo etali ngai tii na esika oyo eleki mpenza mosika na mabele.’

Ntango Yesu asilisi koloba boye, likambo moko ya kokamwa esalemi. Abandi komata na likoló, ndenge bozali komona yango na elilingi oyo. Na nsima, lipata ezipi ye mpe bayekoli bakoki komona ye lisusu te. Yesu akei na likoló mpe kuna abandi koyangela bayekoli na ye awa na mabele.

1 Bakorinti 15:3-8; Emoniseli 21:3, 4; Misala 1:1-11.

BATO oyo bozali komona awa ezali bayekoli ya Yesu. Batikali na Yerusaleme, ndenge Yesu ayebisaki bango. Wana bafandi bango nyonso elongo bazali kozela, na mbala moko, lokito moko lokola oyo ya mopepe makasi eningisi ndako oyo bazali. Na nsima, ndemo ya mato emonani na mitó ya moyekoli mokomoko. Ozali komona ndemo yango ya mato na mitó na bango? Yango elingi koloba nini?

Ezali likamwisi! Yesu azongi na likoló epai ya Tata na ye, mpe asopeli bayekoli na ye elimo santu ya Nzambe. Elimo yango ekotinda bayekoli yango básala nini? Bango nyonso babandi koloba na minoko ndenge na ndenge.

Bato mingi na Yerusaleme bazali koyoka makelele wana mpe bayei mbangu kotala nini ezali kosalema. Bato mosusu bauti na mikili ndenge na ndenge, mpe bayei na Yerusaleme mpo na kosala feti ya Pantekote. Bato yango bakamwe mingi. Bayoki bayekoli bazali koloba, na monoko ya mboka ya moto mokomoko na kati na bango, makambo ya malamuni oyo Nzambe asalaki.

Bapaya yango balobi ete: ‘Bato oyo nyonso bazali bato ya Galile. Bongo ndenge nini bazali koloba minoko ya bamboka oyo touti?’

Bongo Petro atelembi mpo na kolimbwela bango. Alimbweli bato ndenge Yesu abomamaki mpe na nsima Yehova asekwisaki ye. Na nsima Petro alobi ete: ‘Sikoyo Yesu azali na likoló, na loboko ya mobali ya Nzambe. Mpe asopi elimo santu oyo alakaki. Yango wana bomoni mpe boyoki makamwisi oyo.’

Ntango Petro alobi makambo wana, mingi bayoki mawa mpo na makambo oyo basalelaki Yesu. Bongo batuni Petro ete: ‘Tosengeli kosala nini?’ Ntoma Petro ayebisi bango ete: ‘Bóbongola mitema mpe bóbatisama.’ Na mokolo yango, bato soki nkóto misato (3 000) bazwi batisimo mpe bakómi bayekoli ya Yesu.

OYO bozali komona asimbi porte ya boloko ezali anzelu. Bato oyo ye abikisi ezali bantoma ya Yesu. Tótala mpo na nini bakangaki bango.

Eleki naino ntango mingi te banda bayekoli ya Yesu bazwi elimo santu. Bongo talá likambo oyo esalamaki mokolo moko boye, nsima na midi, ntango Petro ná Yoane bazali kokende na tempelo. Pene na porte, ezalaki na moto moko oyo makolo na ye ebebá banda kobotama. Mokolo na mokolo bazalaki koya na ye wana mpo asengaka bato oyo bazali koya na tempelo mbongo. Ntango moto yango amoni bantoma, Petro ná Yoane, asengi bango mbongo. Bakosala nini?

Batelemi, batali ye. Petro alobi na ye ete: ‘Nazali na mbongo te, kasi nakopesa yo oyo nazali na yango. Na nkombo ya Yesu, telema mpe tambolá!’ Na nsima, Petro asimbi ye na loboko ya mobali, na mbala

moko, moto yango ateleme mpe abandi kotambola. Ntango bato bamoni likamwisi yango, bakamwe mpe basepeli mingi.

Na nsima Petro alobi ete: ‘Tosali likamwisi oyo nde na nguya ya Nzambe, oyo asekwisaki Yesu.’ Nzokande, ntango ye ná Yoane bazali koloba, bakonzi ya mangomba babimeli bango. Basiliki makasi mpo Petro ná Yoane bazali koyebisa bato ete Yesu asekwi. Yango wana bakangi bango mpe batye bango na boloko.

Na mokolo oyo elandi, bakonzi ya mangomba basali likita ya monene. Bayei na Petro ná Yoane, mpe moto oyo babikisaki. Bongo batuni ete: ‘Na nguya nini bosali likamwisi oyo?’

Petro azongiseli bango ete, tosali yango na nguya ya Nzambe, oyo asekwisaki Yesu. Banganga-nzambe basili mayele, mpo bakoki koboya kondima likambo yango te; likamwisi ya monene wana esalamaki mpenza. Bongo bakebisi bantoma ete báloba lisusu na nkombo ya Yesu te mpe batiki bango bákende.

Mikolo ezali koleka, mpe bantoma bazali kokoba kosakola na nkombo ya Yesu mpe kobikisa bato. Nsango ya makamwisi yango epalangani. Yango wana, ebele ya bato bauti na bamboka oyo ezali pembenipembeni ya Yerusaleme, bayei na bato ya maladi mpo bantoma bábikisa bango. Bakonzi ya mangomba bayoki zuwa; na yango bakangi bantoma mpe babwaki bango na boloko. Kasi baumeli na boloko yango te.

Na butu, anzelu ya Nzambe ayei kofungola porte ya boloko, ndenge bozali komona na elilingi oyo. Alobi na bantoma ete: ‘Bókende, bótelema na tempelo, mpe bókoba koloba na bato.’ Na ntango, bakonzi ya mangomba batindi bato bákende kozwa bantoma na boloko, kasi bakuti moto te. Na nsima, bakuti bango bazali koteya bato na tempelo, bongo bakangi bango, bakei na bango na ndako ya Sanedrina.

Bakonzi ya mangomba balobi na bango ete: ‘Topesaki bino mitindo polelepolele ete bótaya lisusu na nkombo ya Yesu te. Kasi botondisi Yerusaleme na mateya na bino.’ Bongo bantoma bazongiseli bango ete: ‘Tosengeli kotosa Nzambe mpo azali mokonzi na esika ya kotosa bato.’ Bongo bakobi kosakola “nsango malamú.” Wana ezali mpenza ndakisa malamú oyo tosengeli kolanda.

MOTO oyo afukami nkombo na ye Stefano. Azali moyekoli ya sembo ya Yesu. Kasi talá likambo bazali kosala ye sikoyo. Bazali kobamba ye mabanga ya minene. Kasi mpo na nini bayini ye makasi mpe bazali kosala ye likambo ya nsómo boye? Tólanda naino lisolo.

Nzambe apesi Stefano nguya asala makamwisi ya minene. Bato oyo balingi makambo wana te, babandi kowelana na ye mpo azali koteya bato mateya ya solo. Kasi Nzambe apesi Stefano bwanya mingi, mpe amonisi ete bato yango bazali koteya bato mateya ya lokuta. Yango esilikisi bango lisusu makasi. Yango wana, bakangi ye mpe babengi bato báya kokosela ye makambo.

Bongo nganga-nzambe monene atuni Stefano ete: ‘Makambo oyo ezali solo?’ Stefano ayanoli ye na diskur moko molai. Mpo na kosukisa, alobi ete na ntango ya kala, bato mabe bayinaki basakoli ya Yehova. Mpe abakisi ete: ‘Bino bozali lokola bango. Bobomi Yesu, mosaleli ya Nzambe mpe botosi mibeko ya Nzambe te.’

Ntango bakonzi ya mangomba bayoki maloba wana, basiliki makasi. Babandi kolyalya mino na nkanda. Kasi, Stefano atomboli miso na likoló, mpe alobi ete: ‘Talá! Namoni Yesu atelembi na loboko ya mobali ya Nzambe, kuna na likoló.’ Bongo, ntango alobi boye, mibali yango batye maboko na bango na matoi mpe bakweli ye. Bakangi ye mpe babendi ye na libándá ya engumba.

Kuna, balongoli bilamba na bango ya likoló, bapesi yango elenge moko, oyo nkombo na ye Saulo, mpo abatela yango. Bozali komona elenge mobali yango? Na nsima, babandi kobamba Stefano mabanga. Stefano afukami ndenge bozali komona awa, mpe abondeli ete: ‘Yehova, kopesa bango etumbu mpo na mabe oyo te.’ Ayebi ete bato mosusu na kati na bango bakosami nde na bakonzi ya mangomba. Nsima ya koloba bongo, Stefano akufi.

Soki moto asali yo mabe, olukaka kozongisela ye mabe? Osengaka Nzambe apesa ye etumbu? Ezala Stefano to Yesu basalaki bongo te. Ata bato oyo basalaki bango mabe, bamoniselaki bango boboto. Tiká tólanda ndakisa na bango.

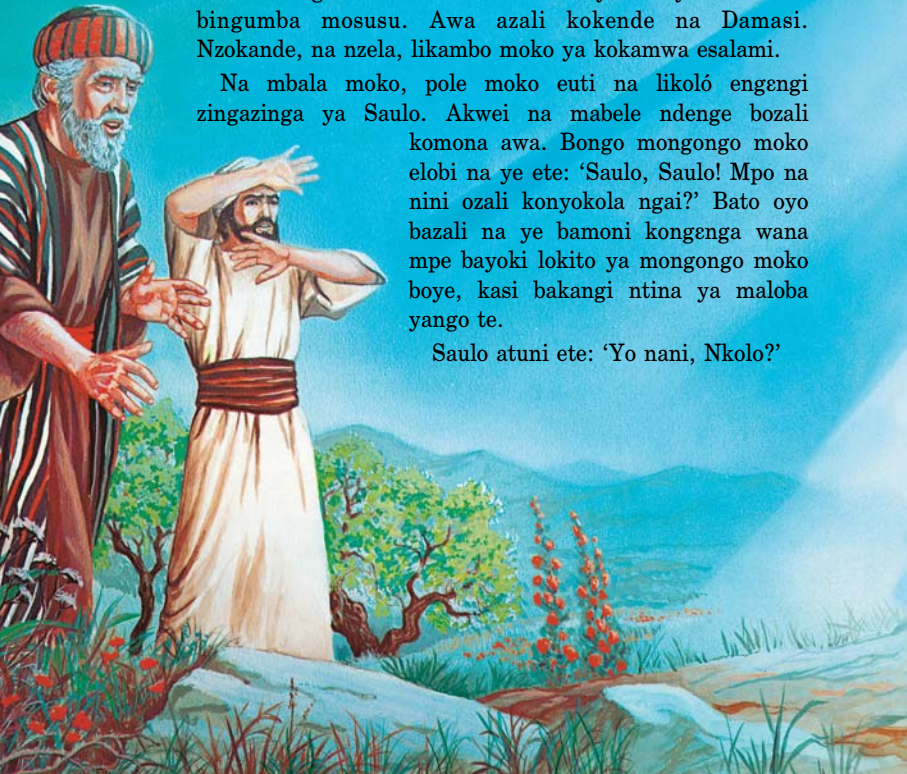

BOYEBI moto oyo akwei na mabele? Ezali Saulo. Kobosana te, ye nde moto oyo abatelaki bilamba ya likoló ya bato oyo babomaki Stefano. Kasi talá pole oyo ezali kongenga! Likambo nini ezali kosalema?

Nsima ya liwa ya Stefano, Saulo abandi konyokola bayekoli ya Yesu. Azali kokota na ndako mokomoko, azali kobimisa bayekoli libándá, azali kobwaka bango na boloko. Bayekoli mingi bakimi na bingumba mosusu mpe babandi kosakola “nsango malamú” kuna. Bongo Saulo akei koluka bayekoli ya Yesu na bingumba mosusu. Awa azali kokende na Damasi. Nzokande, na nzela, likambo moko ya kokamwa esalami.

Na mbala moko, pole moko euti na likoló engengi zingazinga ya Saulo. Akwei na mabele ndenge bozali komona awa. Bongo mongongo moko elobi na ye ete: ‘Saulo, Saulo! Mpo na nini ozali konyokola ngai?’ Bato oyo bazali na ye bamoni kongenga wana mpe bayeki lokito ya mongongo moko boye, kasi bakangi ntina ya maloba yango te.

Saulo atuni ete: ‘Yo nani, Nkolo?’

Mongongo yango elobi ete: ‘Ngai Yesu oyo yo ozali konyokola.’ Yesu alobi bongo mpo, ntango Saulo azali konyokola bayekoli na ye, azali koyoka lokola nde azali konyokola ye Yesu.

Saulo atuni ete: ‘Nkolo, nasengeli kosala nini?’

Yesu alobi na ye ete: ‘Telemá, kende na Damasi. Kuna bakoyebisa yo oyo osengeli kosala.’ Ntango Saulo ateleme, afungoli miso kasi akoki komona eloko te. Miso na ye ekufi. Bongo basimbi ye na loboko mpe bakei na ye na Damasi.

Sikoyo, Yesu alobi na moyekoli na ye moko na Damasi, nkombo na ye Ananiasi ete: ‘Ananiasi, telemá. Kende na balabala oyo ebengami Alima. Na ndako ya Yudasi, luká moto moko nkombo na ye Saulo. Naponi ye mpo azala mosaleli na ngai monene.’

Ananiasi akei. Ntango akutani na Saulo, atyeli ye maboko mpe alobi ete: ‘Nkolo atindi ngai epai na yo mpo yo omona lisusu mpe otonda na elimo santu.’ Na mbala moko, biloko moko lokola mposo ya mbisi euti na miso ya Saulo ekwei, mpe akómi komona lisusu.

Yesu apesaki Saulo nguya ya kosakola “nsango malamú” epai ya bato ya bikólo mingi. Ayebani sikoyo na nkombo ntoma Paulo, tokolobela ye mwa nsima. Kasi tótala naino likambo oyo Nzambe atindi ntoma Petro asala.

Misala 8:1-4; 9:1-20; 22:6-16; 26:8-20.

AWA bozali komona ntoma Petro elongo na baninga na ye mibale. Kasi mpo na nini moto mosusu afukameli ye? Ezali malamu afukamela ye? Moto yango nde nani?

Moto yango nkombo na ye Korneyi. Azali mokonzi ya basoda, azali moto ya Roma. Korneyi ayebi Petro te, kasi bayebisi ye ete abenga ntoma Petro na ndako na ye. Mpo na nini?

Bayekoli ya liboso ya Yesu bazali Bayuda, kasi Korneyi azali Moyuda te. Atako bongo alingaka Nzambe, abondelaka ye, mpe asalelaka bato ebele ya makambo ya malamu. Mokolo moko nsima ya midi, anzelu moko abimeli ye mpe alobi na ye ete: 'Nzambe asepeteli na yo mpe ayoki mabondeli na yo.

Tindá bato bábenga mobali moko nkombo na ye Petro. Azali na Yope na ndako ya Simo, pene na mbu.’

Korneyi atindi bato nokinoki na Yope, epai ya Petro. Na mokolo oyo elandi, ntango bato yango bakómi pene na Yope, Petro amati na ndako ya Simo. Bongo Nzambe amonisi ye eloko moko lokola elamba monene euti na likoló ezali kokita. Elamba yango etondi na banyama ya ndenge nyonso. Na kolanda mobeko ya Nzambe, banyama yango nyonso ezalaki banyama ya mbindo, Bayuda bakoki kolya yango te; kasi mongongo elobi na ye ete: ‘Telemá, Petro. Bomá mpe lyá.’

Kasi Petro alobi ete: ‘Te! Nalyá naino eloko ata moko te ya mbindo.’ Kasi mongongo yango elobi na Petro ete: ‘Tiká kobenga mbindo biloko oyo Nzambe alobi sikoyo ete ezali peto.’ Likambo yango esalemi mbala misato mobimba. Ntango Petro azali naino komituna ndimbola ya makambo yango, bato oyo Korneyi atindi bakómi mpe batuni esika Petro azali.

Bongo Petro akiti mpe alobi na bango ete: ‘Ngai nde moto boyei koluka. Bozali koluka ngai mpo na nini?’ Ntango bato yango bayebisi Petro ete anzelu moko alobi na Korneyi ete abengisa ye na ndako na ye, Petro andimi kokende na bango. Na mokolo oyo elandi, Petro ná baninga na ye bakei epai ya Korneyi, na Kaisaria.

Korneyi ayanganisaki bandeko na ye ná baninga na ye ya motema. Ntango Petro akómi, Korneyi ayei kokutana na ye. Akwei na makolo na ye mpe afukameli ye, ndenge bozali komona awa na elilingi. Kasi Petro alobi na ye ete: ‘Telemá; ngai mpe nazali kaka moto.’ Biblia emonisi ete ezali malamú te kofukamela moto to kosambela ye. Tosengeli kosambela kaka Yehova.

Sikoyo Petro azali koteya bato nyonso oyo basangani na ndako ya Korneyi. Bongo alobi ete: ‘Namoni ete Nzambe andimaka bato nyonso oyo balingi kosalela ye.’ Mpe kaka na ntango oyo azali koloba, Nzambe atindi elimo santu na ye, mpe bato nyonso babandi koloba na minoko ndenge na ndenge. Yango ekamwisi mingi mpenza bayekoli oyo bazali Bayuda, oyo bayaki elongo na ntoma Petro, mpo bango bazalaki kokanisa ete Nzambe alingaka kaka Bayuda. Yango eteyi bango ete Nzambe amonaka te ete bato ya mposo moko boye nde baleki bato ya mposo mosusu. Yango ezali likambo ya ntina mpenza oyo biso nyonso tosengeli kobosana te.

ELENGE mobali oyo bozali komona awa elongo na ntoma Paulo, Nkombo na ye Timote. Ye ná baboti na ye bafandaka na Listra. Nkombo ya mama na ye Enise mpe oyo ya nkoko na ye Loisi.

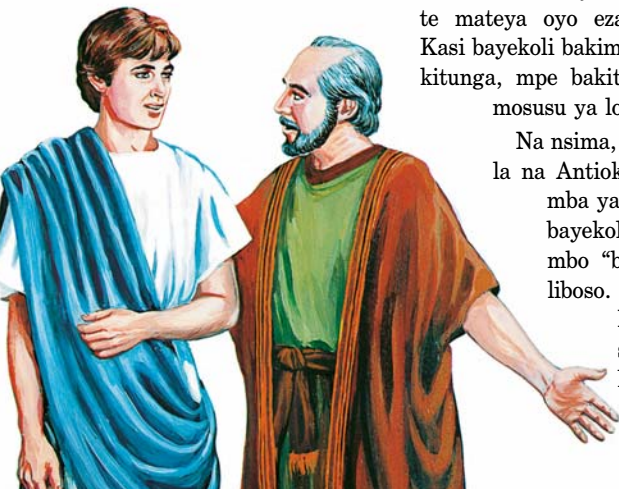
Oyo ezali mbala ya misato Paulo akóma na Listra. Elingi koleka mbula moko banda Paulo ná Barnabasi bayaki mbala ya liboso na mobembo ya mosala ya kosakola awa. Mpe na mbala oyo, Paulo ayei nde na moninga na ye Silasi.

Boyebi likambo ntoma Paulo azali kosolola na Timote? Azali kotuna ye ete: 'Okolinga koya elongo na ngai ná Silasi? Okoki kosalisa biso na kosakola na bamboka ya mosika.'

Timote andimi. Mwa moke na nsima, Timote atiki baboti na ye mpe akei elongo na ntoma Paulo ná Silasi. Kasi liboso ya kolobela mobembo na bango, tótala naino makambo oyo ekómelaki ntoma Paulo. Esili koleka mbula soki zomi na nsambo banda Yesu abimelaki ye na nzela ya Damasi.

Tóbosana te ete Paulo akendeki na Damasi mpo na konyokola bayekoli, kasi sikoyo ye moko akómi moyekoli! Na nsima, Bayuda baluki koboma ye mpo bazali kolinga te mateya oyo ezali kolobela Yesu. Kasi bayekoli bakimisi ye. Batye ye na kitunga, mpe bakitisi ye na ngámbo mosusu ya lopango.

Na nsima, Paulo akei kosakola na Antiokia. Ezali na engumba yango nde babengaki bayekoli ya Yesu na nkombo "bakristo" mbala ya liboso. Na nsima, batindi Paulo ná Barnabasi bákende kosakola longwa na

Antiochia tii na mikili ya mosika. Moko na bingumba bakendeki ezali Li-stra, epai Timote azalaki kofanda.

Nzokande soki mbula moko na nsima, Paulo azongi lisusu na Listra na mobembo ya mibale. Kasi ntango Timote alongwe kuna nzela moko na Paulo ná Silasi, bakei wapi? Tótala na karte.

Liboso, bakei naino na engumba Ikoniumu, oyo ezali pene wana, na nsima bakei na engumba mosusu oyo babengi Antiochia. Ntango balongwe kuna bakei na Troase, na Filipi, na Tesaloniki mpe na Beroya. Bozali komona Atene na karte oyo? Paulo asakoli mpe wana. Nsima na yango, basakoli mbula moko na ndambo na Korinti. Na nsuka, batelemi mwa moke na Efese. Mpe na nsima bazwi masuwa bazongi na Kaisaria, mpe baleki na Antiochia, mpe ntoma Paulo atikali wana.

Timote atamboli ebele ya bakilometre mpo na kosalisa Paulo na mosala ya kosakola “nsango malamú,” mpe kofungola masangá ya sika. Ntango bokokóma mikóló, bokosalela Nzambe na bosembo lokola Timote?

Misala 9:19-30; 11:19-26; mokapo 13 tii 17; 18:1-22.

LIKAMBO nini ezali koleka awa? Elenge mobali oyo alali awa na mabele azwi likama? Talá ntoma Paulo azali na kati ya bato oyo bazali kouta na ndako; Timote mpe azali wana. Elenge yango akwei nde na lininisa ya ndako?

Eé, akwei wana. Ntoma Paulo azalaki kosalela bayekoli diskur na Troase. Ayebi ete akomona bango lisusu noki te, mpo lobi asengeli kosala mobembo na masuwa. Yango wana lisolo na ye ekei tii na katikati ya butu.

Nzokande, elenge moko azalaki wana, nkombo na ye Etishe, afandaki na lininisa, alali. Bongo akwei longwa na etaje ya misato tii na mabele. Yango wana bato nyonso oyo bazali koyoka mawa. Ntango bameki kotelemisa elenge yango, bamoni ete akufi.

Ntango ntoma Paulo amoni ete elenge yango akufi, alaleli ye, mpe asimbi ye. Na nsima alobi ete: ‘Bómitungisa te! Azali malamú.’ Alobi bongo mpo auti kozongisa ye na bomoi. Bato nyonso basepeli makasi mpenza.

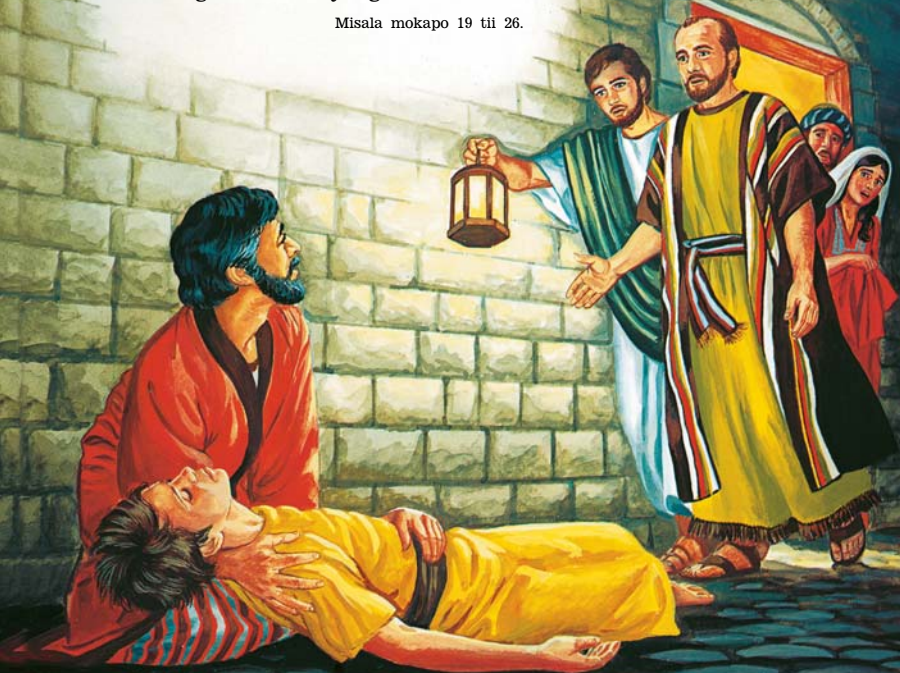
Bongo bango nyonso bazongi na likoló mpe balei. Paulo akobi lisusu lisolo tii na ntongo. Na mbala oyo, Etishe alali lisusu te. Na nsima Paulo, Timote ná baninga na bango ya mobembo bakoti na masuwa. Bakei wapi?

Ntoma Paulo auti kosilisa mobembo na ye ya misato ya mosala ya kosakola, mpe azali kozonga. Na mobembo yango, afandaki mbula misato na Efese. Mobembo ya misato eumeli koleka oyo ya mibale.

Nsima ya kolongwa na Troase, masuwa eteleli mwa moke na Milete. Lokola engumba Efese ezali mosika te, ntoma Paulo abengi bankulutu ya lisangá ya Efese báya na Milete mpo asolola na bango mbala ya nsuka. Bongo ntango masuwa ezali kolongwa, bayoki mawa mpo Paulo akei.

Na nsuka, masuwa ekómi lisusu na Kaisaria. Paulo atikali wana, akei na ndako ya moyekoli Filipe, mpe mosakoli Agabusi ayei ko-kebisa ntoma Paulo ete bakokanga ye ntango akokóma na Yerusaleme. Esalemaki mpe bongo. Nsima ya kókota boloko mbula mibale na Kaisaria, bakei na Paulo na Roma mpo na kosamba liboso ya Kaisala. Tótala ndenge mobembo yango elekaki.

Misala mokapo 19 tii 26.

MASUWA oyo bozali komona awa etutani na zelo mpe ezali kopanzana mpo mbonge ezali kobeta yango. Bato nyonso bamibwaki na mai. Bato mosusu bakómi na libongo. Bomoni ntoma Paulo? Tótala sikoyo likambo oyo ekómeli ye.

Kobosana te ete Paulo aumelaki na boloko na Kaisaria mbula mibale. Na nsima, bakotisaki ye ná bakangami mosusu na masuwa mpo bákende na bango na Roma. Ntango bazali koleka pene na esanga Krete, mopepe ya nsomo ekiteli bango. Mopepe yango ezali kopepa makasi mpe bamatelo bakoki lisusu kotambwisa masuwa te. Na moi, moi ezali komonana te,

mpe na butu minzoto ezali komonana te. Nsukansuka, bato nyonso oyo bazali na masuwa yango balongoli elikya ya kobika.

Bongo ntoma Paulo ateleme mpe alobi na bango ete: ‘Moko na bino akobungisa bomoi na ye te; kaka masuwa yango moko nde ekobeba. Mpo na butu ya lelo, anzelu moko ya Nzambe ayaki epai na ngai mpe alobi ete: “Kobanga te Paulo! Osengeli kotelema liboso ya Kaisala moyangeli ya Roma. Mpe Nzambe akobikisa bato nyonso oyo bazali kosala mobembo elongo na yo na masuwa.”’

Na mokolo ya zomi na minei banda mopepe ebandaki kobeta, pene na katikati ya butu, bamatelo bamoni ete bazali kopusana pene na mokili. Lokola molili ezali, babangi noki masuwa epanzana na mabanga, babwaki balongo. Ntango ntango etani, bamoni libongo. Basali makasi ete bakóma kuna.

Kasi ntango bakómi pene na libongo yango, masuwa etutani na zelo mpe ekangami wana. Na nsima, mbonge ebandi kobeta masuwa yango, mpe masuwa ebandi kopanzana. Bongo mokonzi ya basoda oyo azalaki wana alobi ete: ‘Bato nyonso oyo bayebi kobeta mai bámbwaka na mai liboso mpe bákende na libongo. Baoyo botikali bólanda bango, bósimba mabaya mpe biloko mosusu.’ Mpe basalaki ndenge wana. Na ndenge yango nde bato nyonso nkama mibale na ntuku nsambo na motoba (276) oyo bazalaki na masuwa babikaki, ndenge anzelu alobaki.

Bango nyonso babimaki na mai mpe bakómaki na esanga oyo babengi Malta. Bato ya esanga yango bazali na boboto mingi. Ntango likoló ekómi kimya, bakotisi Paulo na masuwa mosusu mpe bakei na ye na Roma.

Misala 27:1-44; 28:1-14.

MOTO oyo azali na monyololo na maboko ezali ntoma Paulo. Soda moko ya Roma azali kokengela ye. Paulo azali na boloko na Roma. Azali kozela Kaisala akata likambo na ye. Kasi ntango azali na boloko, batikeli ye nzela ayambaka bato.

Ntango ntoma Paulo akómi na Roma, nsima ya mikolo misato, atindeli mikoló ya Bayuda maloba báya kotala ye. Yango wana, Bayuda mingi ya Roma bayaki kotala ye. Ntoma Paulo asakweli bango makambo ya Yesu mpe Bokonzi ya Nzambe. Bato mosusu bandimi, kasi bato mosusu mpe baboyi.

Paulo asakwelaki mpe basoda oyo bazalaki kokengela ye. Na mbula mibale oyo alekisaki na boloko na Roma, asakwelaki bato nyonso oyo bayaki kotala ye. Na ndenge yango, basali na ndako ya Kaisala bayoki nsango malamumu ya Bokonzi mpe bato mosusu na kati na bango bandimi.

Kasi nani oyo azali kokoma? Ezali Timote, moninga na ye ya sembo na mosala. Timote mpe akotaki boloko mpo azalaki kosakola Bokonzi ya Nzambe, kasi sikoyo azali na boloko te. Ayei nde kosalisa ntoma Paulo. Bongo Timote azali kokoma nini? Tótala yango.

Bozali koyeba lisusu Filipi ná Efese, bingumba oyo tolobelaki na Lisolo 110? Ntoma Paulo abandisaki masangá na bingumba wana. Kasi sikoyo, azali na boloko mpe azali kokomela bakristo ya bingumba wana mikanda. Mikanda yango ezali na kati ya Biblia, mosusu babengaka yango Mokanda epai ya Baefese mpe mosusu babengaka yango Mokanda epai ya Bafilipi. Awa ntoma Paulo azali koyebisa Timote akomela baninga na bango bakristo ya Filipi.

Bakristo ya Filipi bamoniselaki ntoma Paulo boboto mingi mpenza. Batindelaki ye likabo kuna na boloko mpe azali kopesa bango matondi. Epafrodite moto ayaki na likabo yango. Kasi abelaki makasi mpe alingaki kokufa. Nzokande sikoyo abiki mpe akómi pene na kozonga. Ntango akozonga, ye nde moto akomemela bandeko ya Filipi mokanda oyo Paulo ná Timote bakomeli bango.

Ntango ntoma Paulo azali na boloko na Roma, akomi mikanda mosusu mibale oyo ezali na kati ya Biblia. Mosusu atindeli yango bakristo ya engumba Kolose: babengaka yango Mokanda epai ya Bakolose; mosusu mpe atindeli yango moninga na ye Filemo; ye mpe afandaka na Kolose. Na mokanda yango, azali kolobela Onezime, mosaleli ya Filemo.

Onezime akimaki nkolo na ye Filemo, akei na Roma. Ntango akómi kuna, ayoki ete ntoma Paulo azali na boloko wana. Akei kotala ntoma Paulo, mpe ntoma Paulo ateyi ye. Mosika te, Onezime akómi mpe mokristo. Kasi Onezime ayoki mawa mingi ndenge akimaki nkolo na ye. Bongo boyebi likambo ntoma Paulo akómeli Filemo na mokanda oyo atindeli ye?

Asengi ye alimbisa Onezime. Akomi ete: 'Nazali kozongisa ye epai na yo. Nzokande sikoyo azali kaka mosaleli na yo te. Kasi azali mpe ndeko mokristo ya malamú.' Ntango Onezime azongi na Kolose, amemi mikanda mibale: mosusu ya bakristo ya Kolose mpe mosusu ya Filemo. Filemo asepeti mpenza ntango ayoki ete mosaleli na ye akómi mokristo.

Ntango Paulo akomeli Bafilipi ná Filemo, ayebisi bango nsango moko ya malamú. Akomeli Bafilipi ete: 'Nazali kotindela bino Timote. Nsima ya mwa ntango ngai moko mpe nakoya.' Mpe akomeli Filemo ete: 'Bongiselá ngai esika ya kolala.'

Ntango ntoma Paulo abimi na boloko, akei kotalatala bandeko na bisika mingi. Kasi bakangi ye lisusu, akoti boloko na Roma. Na mbala oyo, ayebi ete bakoboma ye. Yango wana atindeli Timote mokanda, asengi ye aya kotala ye nokinoki. Akomi ete: 'Natikali sembo epai ya Nzambe mpe Nzambe akopesa ngai mbano.' Mwa bambula nsima ya liwa ya ntoma Paulo, Yerusaleme ebebisami lisusu; mbala oyo Baroma nde bato babebisi yango.

Kasi Biblia elobeli mpe makambo mosusu. Yehova Nzambe asalelaki ntoma Yoane akoma mikanda ya nsuka ya Biblia, na kati na yango mokanda ya Emoniseli. Mokanda yango ezali kolobela makambo oyo ekoya. Tótala makambo nini ekosalema nsima.

Nyonso oyo Biblia esakolaka ekokisamaka

Biblia eyebisi makambo oyo esalemaki kala, eyebisi mpe makambo oyo ekosalema na mikolo oyo ezali koya. Moto moko te akoki koyeba makambo oyo ekosalema lobi. Yango endimisi biso ete Biblia euti na Nzambe. Kasi makambo nini Biblia esakoli ete ekosalema na mikolo oyo ezali koya?

Esakoli etumba monene ya Nzambe. Na etumba yango, Nzambe akosilisa mabe mpe akolongola baoyo nyonso basalaka mabe na mokili, kasi akobatela basaleli na ye. Yesu Kristo, mokonzi oyo Nzambe atye, akosala ete basaleli ya Nzambe bázala na kimya mpe na esengo, bakobela ata moke te, bakokufa mpe te.

Tozali na esengo mingi ya koyeba ete Nzambe akotya paradiso ya sika awa na mabele. Kasi soki tolingi kofanda na paradiso yango, tosengeli kokanga maboko te. Na lisolo ya nsuka ya buku oyo, tokoyeba makambo oyo tosengeli kosala mpo tózwa mapamboli oyo Nzambe abombeli basaleli na ye. Na yango, tángá ETENI 8 mpo oyeba makambo oyo Biblia esakoli ete ekosalema na mikolo oyo ezali koya.

BOZALI komona nini awa? Limpinga ya basoda bamati na bampunda ya mpembe. Kasi talá esika bazali kouta. Bampunda oyo nyonso ezali kouta na likoló, ezali kotambola na mapata. Bampunda ya solo ezalaka na likoló?

Te. Bampunda yango ezali bampunda ya solo te. Toyebi yango mpo mpunda ekoki kotambola na mapata te. Nzokande, Biblia elobi ete bampunda ezali na likoló. Mpo na nini?

Ezali mpo na ntango ya kala, bato bazalaki kosalela bampunda na bitumba. Yango wana, Biblia eyebisi biso ete bato bazali kotambola na bampunda oyo ezali kouta na likoló, mpo na komonisa ete Nzambe azali kobunda etumba na bato awa na mabele. Oyebi nkombo ya esika oyo etumba yango ekosalema? Armagedone. Etumba yango ekosukisa mabe nyonso na mokili.

Yesu nde Moto akokamba basoda oyo bakobunda na etumba ya Armagedone. Tóbosana te ete Yesu nde moto Yehova aponi mpo azala Mokonzi na guvernema na Ye. Yango wana, alati ekoti ya bokonzi. Mpe mopanga oyo asimbi emonisi ete akoboma banguna nyonso ya Nzambe. Tosengeli nde kokamwa ete Nzambe akoboma bato mabe?

Bótala lisusu Lisolo 10. Bozali komona nini? Mpela moko monene oyo ebomaki bato mabe. Nani atindaki yango? Yehova Nzambe. Bongo bótala mpe Lisolo 15. Bozali komona nini? Yehova azali koboma Sodoma ná Gomora na moto.

Bókende na Lisolo 33. Bótala likambo oyo ekómeli bampunda ná makalo ya Baezipito. Nani atindelaki yango mai mpo ezindisa yango boye? Yehova. Asalaki yango mpo na kobatela bato na ye. Bótala mpe Masolo 36 ná 76, bokomona ete Yehova atikaki ata bato na ye, Bayisraele, bábomama mpo na mabe na bango.

Na yango, tosengeli kokamwa te ete Yehova akotinda mampinga na ye ya likoló mpo na kosukisa mabe. Tótala likambo nini ekosalema nsima na yango.

BÓTALA banzete ya minene, bafololo ya kitoko mpe bangomba ya milai. Esika yango ezali kitoko mpenza. Mboloko ezali kolya na loboko ya mwana mobali wana. Bankasi efandi na kimya mpenza, mpe bampunda ezali kolya matiti na nsima na yango. Nani akoboya kofanda na esika kitoko boye?

Nzambe alingi ete bózála na bomoi ya seko na mabele, na kati ya paradiso. Alingi mpe kobikisa bino na mpasi nyonso oyo ezali konyokola bato lelo. Talá elaka oyo Biblia epesi bato nyonso oyo bakoza na bomoi na paradiso ya sika: ‘Nzambe akozala na bango. Liwa, ná koganga, ná mpasi, ekozala lisusu te. Makambo ya kala eleki.’

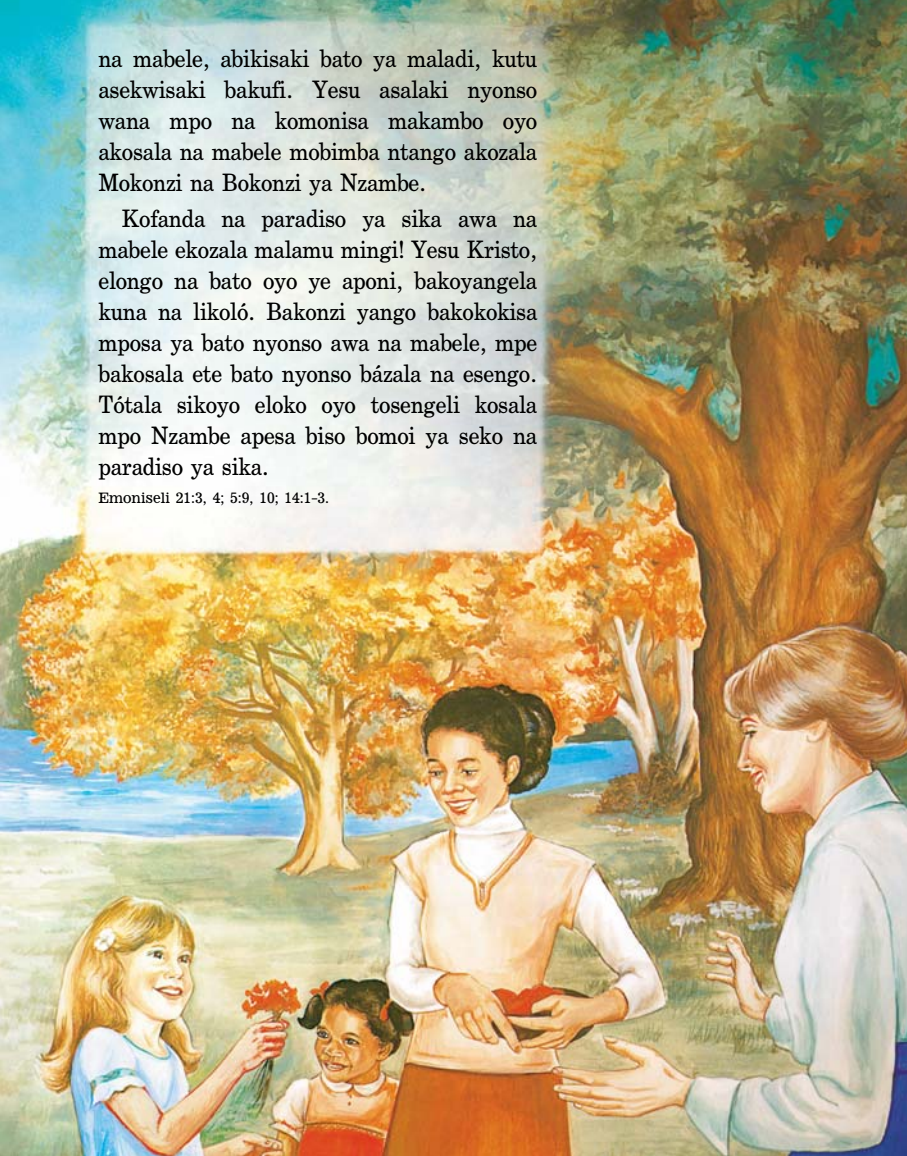
Yesu Kristo nde moto akosala makambo ya malamuni wana. Oyebi ntango akosala yango? Akosala yango nsima ya kolongola mabe ná bato mabe nyonso awa na mabele. Kobosana te ete ntango Yesu azalaki awa

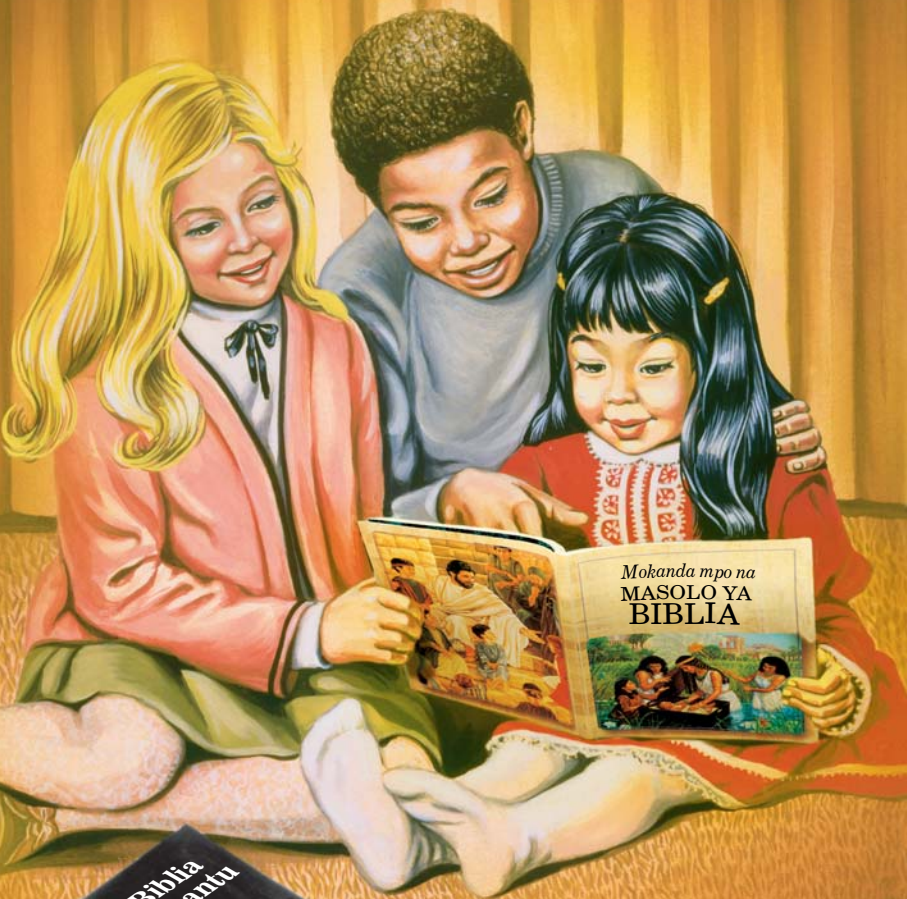

na mabele, abikisaki bato ya maladi, kutu asekwisaki bakufi. Yesu asalaki nyonso wana mpo na komonisa makambo oyo akosala na mabele mobimba ntango akozala Mokonzi na Bokonzi ya Nzambe.

Kofanda na paradiso ya sika awa na mabele ekozala malamuni mingi! Yesu Kristo, elongo na bato oyo ye aponi, bakoyangela kuna na likoló. Bakonzi yango bakokokisa mposa ya bato nyonso awa na mabele, mpe bakosala ete bato nyonso bázala na esengo. Tótala sikoyo eloko oyo tosengeli kosala mpo Nzambe apesa biso bomoi ya seko na paradiso ya sika.

Emoniseli 21:3, 4; 5:9, 10; 14:1-3.

Mokanda mpo na
MASOLO YA
BIBLIA

BUKU nini mwa mwana mwasi oyo ná baninga na ye bazali kotánga? Bazali kotánga buku oyo yo mpe ozali kotánga: *Mokanda mpo na Masolo ya Biblia*. Tokómi na lisolo ya nsuka, oyo ezali na motó ya likambo “Tóluka bomoi ya seko.”

Makambo nini bazali koyekola awa? Ya liboso, tosengeli koyeba Yehova ná Mwana na ye Yesu. Biblia elobi ete: ‘Tálá ndenge okoki kozwa bomoi ya seko. Yekolá makambo oyo etali Nzambe ya solo kaka moko mpe makambo oyo etali Mwana na ye oyo ye atindaki awa na mabele, Yesu Kristo.’

Kasi ndenge nini tokoki koyekola makambo oyo etali Yehova Nzambe mpe oyo etali Mwana na ye Yesu? Moko na makambo oyo tosengeli kosala ezali kotánga *Mokanda mpo na Masolo ya Biblia* banda na ebandeli tii na nsuka. Mokanda yango ezali koyebisa biso ebele ya makambo oyo etali Yehova ná Yesu. Ezali mpe koyebisa ebele ya makambo oyo basalá mpe oyo bakosala mosika te. Kasi tokosuka te kaka na kotánga mokanda oyo.

Mokanda nini bozali komona awa na nse? Ezali Biblia. Batángelaki bino baverse ya Biblia esika masolo oyo ezali na buku oyo euti? Biblia ezali koteya biso makambo nyonso oyo tosengeli kosala mpo tósalela Yehova malamumu mpe tózwa bomoi ya seko. Na yango, tosengeli kozwa momeseno ya kotángaka Biblia mokolo na mokolo.

Kasi kosuka kaka na koyekola makambo oyo etali Yehova Nzambe mpe oyo etali Yesu Kristo ekoki te. Ata soki toyebi makambo ebele oyo etali Yehova ná Yesu Kristo mpe mateya na bango, tokoki mpe kozanga bomoi ya seko. Bongo eloko nini esengeli mpe kosala?

Tosengeli mpe kosalela makambo oyo tozali koyekola. Boyebi lisusu Yudasí Mokeriota? Azalaki moko ya bantoma zomi na mibale ya Yesu. Yudasí ayebaki makambo ebele oyo etali Yehova ná Yesu. Kasi likambo nini ekómelaki ye? Nsima ya mwa ntango, akómaki koluka matomba na ye moko, bongo atékaki Yesu epai na banguna na ye na shekele ya palata ntuku misato (30). Yango wana Yudasí akozwa bomoi ya seko te.

Boyebi lisusu Gehazi oyo tolobelaki na Lisolo 69? Moto yango alulaki biloko ya bato mpe abangaki kobuka lokuta te mpo na kozwa yango. Kasi Yehova apesaki ye etumbu. Yehova akopesa biso mpe etumbu soki toboyi kotosa mibeko na ye.

Kasi ezali na bato mingi oyo basalelaki Yehova ntango nyonso na bosembo. Tosengeli kolanda ndakisa na bango. Elenge Samwele apesi biso ndakisa malamumu na likambo yango. Kanisá lisusu ndenge tomonaki yango na Lisolo 55, azalaki na mbula minei to mitano mpamba ntango abandaki kosalela Yehova na tabernakle. Na yango, ata soki bozali bilenge mpenza, bokoki mpe kosalela Yehova.

Na ntembe te, biso nyonso tosengeli nde kolanda ndakisa ya Yesu. Ata ntango Yesu azalaki naino elenge, ndenge Lisolo 87 emonisi yango, azalaki kobanga te koyebisa bato makambo oyo etali Tata na ye ya likoló. Tosengeli kolanda ndakisa na ye. Tiká ete biso mpe tóyebisa bato mingi makambo oyo etali Yehova, Nzambe ya malamumu, mpe Mwana na ye Yesu Kristo. Soki tosali bongo, tokozwa bomoi ya seko na paradiso ya sika oyo Nzambe akosala awa na mabele.

Yoane 17:3; Nzembo 145:1-21.

Mituna mpo na koyekola Mokanda mpo na Masolo ya Biblia

Lisolo 1

Nzambe abandi kozalisa

1. Biloko ya kitoko nyonso eutá wapi, mpe okoki kope-sa ndakisa?
2. Eloko nini oyo Nzambe azalisaki liboso?
3. Mpo na nini anzelu ya liboso azali na ntina mingi?
4. Lobelá ndenge mabele ezalaki na ebandeli. (Talá elilingi.)
5. Ndenge nini Nzambe abandaki kobongisela banyama ná bato mabele?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yirimia 10:12.*
Wapi bizaleli ya Nzambe oyo emonanaka na nzela ya biloko oyo asalá? (Yis. 40:26; Rom. 11:33)
2. *Tángá Bakolose 1:15-17.*
Na likambo etali bozalisi, Yesu azalaki na mokumba nini, mpe likambo yango esengeli kotinda biso tótalela ye ndenge nini? (Kol. 1:15-17)
3. *Tángá Ebandeli 1:1-10.*
(a) Mabele ebandaki ndenge nini? (Eba. 1:1)
(b) Nini esalemaki na mokolo ya liboso ya bozalisi? (Eba. 1:3-5)
(c) Makambo nini elekaki na mokolo ya mibale ya bozalisi? (Eba. 1:7, 8)

Lisolo 2

Elanga kitoko

1. Ndenge nini Nzambe abongisaki mabele mpo eza-la esika na biso ya kofanda?
2. Lobelá banyama ya mitindo ndenge na ndenge oyo Nzambe asalá. (Talá elilingi.)
3. Mpo na nini elanga ya Edene ezalaki ndenge mosusu mpenza?
4. Nzambe alingaki ete mabele mobimba ekóma ndenge nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 1:11-25.*
(a) Na mokolo ya misato ya bozalisi, Nzambe asalaki nini? (Eba. 1:12)
(b) Na mokolo ya minei ya bozalisi, nini esalemaki? (Eba. 1:16)
(c) Na mokolo ya mitano mpe ya motoba ya bozalisi, Nzambe asalaki banyama ya mitindo nini? (Eba. 1:20, 21, 25)

2. *Tángá Ebandeli 2:8, 9.*

Wapi banzete mibale oyo ekesanaki na banzete mosusu oyo Nzambe atyaki na Edene, mpe banzete yango ezalaki komonisa nini?

Lisolo 3

Adama ná Eva

1. Elilingi ya Lisolo 3 ná elilingi ya Lisolo 2 ekesani na nini?
2. Nani asalaki mobali ya liboso, mpe nkombo na ye nani?
3. Nzambe apesaki Adama mosala nini?
4. Mpo na nini Nzambe alalisaki Adama mpóngi makasi?
5. Adama ná Eva basengelaki kozala na bomoi ntango boni, mpe mosala nini Yehova alingaki básala?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Nzembo 83:18.*
Nkombo ya Nzambe nani, mpe esika nini oyo kaka ye nde azali na yango na mabele mobimba? (Yir. 16:21; Dan. 4:17)
2. *Tángá Ebandeli 1:26-31.*
(a) Na mokolo ya motoba, wapi eloko ya nsuka oyo Nzambe asalaki, mpe ekelamu yango ekesani na banyama na nini? (Eba. 1:26)
(b) Eloko nini Yehova asalelaki moto ná banyama? (Eba. 1:30)
3. *Tángá Ebandeli 2:7-25.*
(a) Mokumba oyo Adama azalaki na yango ya kopesa banyama nkombo esengaki nini? (Eba. 2:19)
(b) Ndenge nini Ebandeli 2:24 ezali kosalisa biso tó-yeba ndenge Yehova atalelaka libala, kokabwana, mpe koboma libala? (Mat. 19:4-6, 9)

Lisolo 4

Babengani bango na Edene

1. Na elilingi oyo, likambo nini ekómeli Adama ná Eva?
2. Mpo na nini Yehova apesaki bango etumbu?
3. Nyoka ayebisaki Eva nini?
4. Nani asalaki ete nyoka asolola na Eva?
5. Mpo na nini Nzambe abenganaki Adama ná Eva na Paradiso?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 2:16, 17 mpe 3:1-13, 24.*

(a) Na ndenge nini mituna oyo nyoka atunaki Eva emonisaki lokola nde ete Yehova azali moto mabe? (Eba. 3:1-5; 1 Yoa. 5:3)

(b) Na ndenge nini lisolo ya Eva ezali kokebisa biso? (Flp. 4:8; Yak. 1:14, 15; 1 Yoa. 2:16)

(c) Na ndenge nini Adama ná Eva baboyaki kondima mabe oyo basalaki? (Eba. 3:12, 13)

(d) Ndenge nini Bakeruba oyo batelemaki na ngámbo ya esti ya elanga ya Edene basimbaki Bokonzi ya Yehova? (Eba. 3:24)

2. *Tángá Emoniseli 12:9.*

Ndenge nini Satana alongi kopengwisa bato ete bálanda boyangeli ya Nzambe te? (1 Yoa. 5:19)

Lisolo 5

Bomoi ya mpasi ebandi

1. Bomoi ya Adama ná Eva ezalaki ndenge nini ntango bazalaki lisusu na elanga ya Edene te?

2. Nini ebandaki kokómela Adama ná Eva, mpe mpo na nini?

3. Mpo na nini bana ya Adama ná Eva basengelaki kokóma bampaka mpe kokufa?

4. Soki Adama ná Eva bátosaka Yehova, bomoi na bango mpe ya bana na bango elingaki kozala ndenge nini?

5. Na ndenge nini kozanga botosi ya Eva ememelaki ye mpasi?

6. Tángá nkombo ya bana mibali mibale ya liboso ya Adama ná Eva.

7. Bana mosusu oyo ozali komona na elilingi ezali banani?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 3:16-23 mpe 4:1, 2.*

(a) Lokola mabele elakelamaki mabe, nini ekómelaki bomoi ya Adama? (Eba. 3:17-19; Rom. 8:20, 22)

(b) Mpo na nini nkombo Eva oyo elimboli “Moto ya bomoi,” ebongaki mpenza? (Eba. 3:20)

(c) Ndenge nini Yehova amonisaki ete azalaki kokipe Adama ná Eva ata nsima ya lisumu na bango? (Eba. 3:7, 21)

2. *Tángá Emoniseli 21:3, 4.*

Wapi “makambo ya kala” oyo ozali kozela na motema moko omona ndenge ekolongwa?

Lisolo 6

Mwana malamú ná mwana mabe

1. Kaina ná Abele bazalaki kosala misala nini?

2. Mabonza nini Kaina ná Abele bamemelaki Yehova?

3. Mpo na nini Yehova asepelaki na libonza ya Abele? mpe mpo na nini asepelaki na oyo ya Kaina te?

4. Kaina azali moto ya ndenge nini, mpe ndenge nini Yehova amekaki kosembola ye?

5. Ntango Kaina azali kaka ye ná ndeko na ye na elanga azali nini?

6. Likambo nini ekómelaki Kaina nsima ya koboma ndeko na ye?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 4:2-26.*

(a) Ndenge nini Yehova alobelaki likama oyo ezalaki liboso ya Kaina? (Eba. 4:7)

(b) Ndenge nini Kaina amonisaki ndenge motema na ye ezali? (Eba. 4:9)

(c) Ndenge nini Yehova atalelaka likambo ya kosopa makila ya moto oyo azali na likambo te? (Eba. 4:10; Yis. 26:21)

2. *Tángá 1 Yoane 3:11, 12.*

(a) Mpo na nini Kaina ayokaki nkanda makasi, mpe na ndenge nini likambo yango ezali likebisi mpo na biso lelo oyo? (Eba. 4:4, 5; Mas. 14:30; 28:22)

(b) Ndenge nini Biblia emonisaki ete ata soki bato nyo-nso ya libota na biso batemeli Yehova, biso tokoki kaka kotikala sembo? (Nz. 27:10; Mat. 10:21, 22)

3. *Tángá Yoane 11:25.*

Eliki nini Yehova apesi bato nyo-nso oyo bazali kokufa mpo na boyengebene? (Yoa. 5:24)

Lisolo 7

Mobali ya mpiko

1. Enoka akesanaki na bato mosusu na nini?

2. Mpo na nini na mikolo ya Enoka bato bazalaki kosala makambo ya mabe ebele?

3. Wapi makambo ya mabe oyo bato yango bazalaki kosala? (Tala elilingi.)

4. Mpo na nini esengelaki Enoka azala na mpiko?

5. Na mikolo wana bato bazalaki koumela ntango boni na bomoi, kasi Enoka aumelaki ntango boni?

6. Nini esalemaki nsima ya liwa ya Enoka?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 5:21-24, 27.*

(a) Enoka azalaki na boyokani nini na Yehova? (Eba. 5:24)

(b) Na Biblia, nani aumelaki mingi koleka bato nyo-nso, mpe akufaki na mbula boni? (Eba. 5:27)

2. *Tángá Ebandeli 6:5.*

Na ndenge nini makambo ebebaki mpenza kobeba nsima ya liwa ya Enoka, mpe na ndenge nini makambo yango ekokani na oyo ya mikolo na biso? (2 Tim. 3:13)

3. *Tángá Baebre 11:5.*

Wapi ezaleli ya Enoka oyo “esepelisi Nzambe mingi,” mpe ememelaki ye litomba nini? (Eba. 5:22)

4. *Tángá Yuda 14, 15.*

Ndenge nini bakristo lelo oyo bakoki komekola ezaleli ya mpiko ya Enoka ntango bazali kokebisa bato mpo na etumba ya Armagedone oyo ezali koya? (2 Tim. 4:2; Ebr. 13:6)

Lisolo 8

Bilombe na mokili

1. Likambo nini esalemaki ntango baanzelu mosusu ya Nzambe bayokelaki Satana?

2. Mpo na nini baanzelu mosusu batikaki mosala na bango na likolô mpe bayei awa na mabele?
3. Mpo na nini ndenge baanzelu bakitaki awa na mabele mpe balati nzoto ya bato ezalaki mabe?
4. Bana ya baanzelu bazalaki ndenge nini?
5. Ndenge ozali komona yango na elilingi, bana ya baanzelu bandakaki kosala nini ntango bakômaki bilombe?
6. Nsima ya Enoka, wapi moto mosusu ya malamû oyo azalaki na mokili, mpe mpo na nini Nzambe alingaki ye?

Mituna mosusu:

1. *Tângá Ebandeli 6:1-8.*

Ebandeli 6:6 elobi nini mpo na komonisa ndenge Yehova ayokaka mpo na etamboli na biso? (Nz. 78:40, 41; Mas. 27:11)

2. *Tângá Yuda 6.*

Ndenge nini baanzelu oyo “babatelaki te esika na bango ya ebandeli” na mikolo ya Noa bazali lokola like-bisi mpo na biso lelo? (1 Ko. 3:5-9; 2 Pe. 2:4, 9, 10)

Lisolo 9

Noa atongi masuwa

1. Libota ya Noa ezalaki na bato boni? mpe tângá nko-mbo ya bana mibali misato ya Noa.
2. Nzambe asengaki Noa asala mosala nini oyo ekese-ni na misala mosusu nyonso, mpe mpo na nini?
3. Bato ya ntango ya Noa basalaki nini ntango Noa ayebisaki bango likambo ya masuwa?
4. Nzambe ayebisaki Noa asala banyama nini?
5. Ntango Nzambe akanga porte ya masuwa, Noa ná libota na ye basengelaki kosala nini?

Mituna mosusu:

1. *Tângá Ebandeli 6:9-22.*

(a) Nini esalaki ete Noa asambela Nzambe ya solo malamu mpenza? (Eba. 6:9, 22)

(b) Ndenge nini Yehova atalelaka mobulu, mpe ndenge nini tokoki komonisa ete tozali kotalela likanisi na ye wana tolingi kopona lolenge moko ya kominanola? (Eba. 6:11, 12; Nz. 11:5)

(c) Ndenge nini tokoki komekola Noa ntango tozwi malako oyo euti na ebongiseli ya Yehova? (Eba. 6:22; 1 Yoa. 5:3)

2. *Tângá Ebandeli 7:1-9.*

Lokola Yehova atalelaki Noa moto ya kozanga kokoka ete azali moyengebene ezali kolendisisa biso na ndenge nini lelo oyo? (Eba. 7:1; Mas. 10:16; Yis. 26:7)

Lisolo 10

Mpela na mokili mobimba

1. Mpo na nini moto ata moko te akokaki lisusu kokota na masuwa ntango mbula ebandaki kobeta?
2. Yehova anokisaki mbula mikolo boni, mpe mai yango ekómaki mozindo?
3. Ntango mai ebandaki kotonda na mabele masuwa esalaki nini?

4. Bilombe babikaki ntango Mpela eyaki, bongo bata-ta ya bilombe yango bakendaki wapi?
5. Masuwa esalaki nini nsima ya sanza mitano?
6. Mpo na nini Noa atindaki ndeke babengi yanganga?
7. Ndenge nini Noa ayebacki ete mai oyo ezalaki na mabele ekauki?
8. Nsima ya kouwela na masuwa mbula moko na mwa ndambo, Yehova alobaki na Noa ná libota na ye nini?

Mituna mosusu:

1. *Tângá Ebandeli 7:10-24.*

(a) Biloko nini ya bomoi ebomamaki awa na mabele? (Eba. 7:23)

(b) Mpela eumelaki mikolo boni liboso mai ekauka? (Eba. 7:24)

2. *Tângá Ebandeli 8:1-17.*

Ndenge nini Ebandeli 8:17 emonisi ete mokano oyo Yehova azalaki na yango na ebandeli mpo na mabele ebongwani te? (Eba. 1:22)

3. *Tângá 1 Petro 3:19, 20.*

(a) Ntango baanzelu batomboki bazongaki na likolô, etumbu nini bazwaki? (Yuda 6)

(b) Ndenge nini lisolo ya Noa ná libota na ye ezali kosalisisa biso tótuya lisusu elikya makasi na makoki oyo Yehova azali na yango ya kosikola basaleli na ye? (2 Pe. 2:9)

Lisolo 11

Ebandeli ya monama

1. Ndenge balakisi na elilingi, likambo nini Noa asalaki liboso ntango abimi na masuwa?
2. Etinda nini Nzambe apesaki Noa ná libota na ye nsima ya Mpela?
3. Elaka nini Nzambe apesaki?
4. Ntango tomonaka monama, yango esengeli koku-ndwela biso nini?

Mituna mosusu:

1. *Tângá Ebandeli 8:18-22.*

(a) Lelo oyo ndenge nini tokoki kobimisela Yehova “nsolo oyo ekitisaka motema”? (Eba. 8:21; Ebr. 13:15, 16)

(b) Likambo nini Yehova amonaki oyo etali motema ya moto, mpe yango wana tosengeli kokeba na likambo nini? (Eba. 8:21; Mat. 15:18, 19)

2. *Tângá Ebandeli 9:9-17.*

(a) Wapi kondimana Yehova asalaki na bikelamu na ye nyonso ya mabele? (Eba. 9:10, 11)

(b) Kondimana oyo esalemaki na nzela ya monama esengelaki kouwela ntango boni? (Eba. 9:16)

Lisolo 12

Batongi ndako ya molai

1. Nimerode azalaki nani, mpe ndenge nini Nzambe azalaki kotalela ye?
2. Na elilingi oyo, mpo na nini bato bazalaki kosala babriki?

Nzambe ameki Abrahamama

3. Mpo na nini Yehova asepelaki na mosala yango te?
4. Ndenge nini Nzambe asukisaki mosala ya kotonga ndako ya molai yango?
5. Bazalaki kobenga mboka yango na nkombo nini, mpe nkombo yango elimboli nini?
6. Likambo nini ekómelaki bato ntango Nzambe abulunganisaki monoko na bango?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 10:1, 8-10.*
Nimerode azalaki na bizaleli nini, mpe yango epesi biso likebisi nini? (Mas. 3:31)
2. *Tángá Ebandeli 11:1-9.*
Nini etindaki bato wana bátonga ndako ya molai, mpe mpo na nini mosala yango elongaki te? (Eba. 11:4; Mas. 16:18; Yoa. 5:44)

Lisolo 13

Abrahamama, moninga ya Nzambe

1. Bato oyo bazalaki kofanda na Ure bazalaki ndenge nini?
2. Moto oyo ozali komona na elilingi oyo ezali nani, abotamaki ntango nini, mpe azalaki kofanda wapi?
3. Yehova ayebisaki Abrahamama nini?
4. Mpo na nini Abrahamama abengamaki moninga ya Nzambe?
5. Banani balongwaki na Ure elongo na Abrahamama?
6. Ntango Abrahamama akómaki na mokili ya Kanana, Yehova ayebisaki ye nini?
7. Ntango Abrahamama akómaki na mbula 99, Yehova apesaki ye elaka nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 11:27-32.*
(a) Abrahamama ná Lota bazalaki ndenge nini? (Eba. 11:27)
(b) Atako nkombo ya Tera nde etángami lokola moto oyo amemaki libota na ye na Kanana, ndenge nini toyebi ete likanisi ya kosala mobembo yango eutaki nde na Abrahamama, mpe mpo na nini asalaki bongo? (Eba. 11:31; Mis. 7:2-4)
2. *Tángá Ebandeli 12:1-7.*
Wapi kondimana mosusu oyo Yehova asalaki na Abrahamama ntango akómaki na mokili ya Kanana? (Eba. 12:7)
3. *Tángá Ebandeli 17:1-8, 15-17.*
(a) Ntango Abrama akómaki na mbula 99 bakómaki kobenga ye nani, mpe mpo na nini? (Eba. 17:5)
(b) Yehova alakaki Sara mapamboli nini? (Eba. 17:15, 16)
4. *Tángá Ebandeli 18:9-19.*
(a) Na Ebandeli 18:19, mikumba bato bapesi batata? (Mib. 6:6, 7; Ef. 6:4)
(b) Likambo nini Sara akutanaki na yango oyo emonisi ete tokoki kobombela Yehova ata likambo moko te? (Eba. 18:12, 15; Nz. 44:21)

1. Nzambe apesaki Abrahamama elaka nini, mpe ndenge nini Nzambe akokisaki elaka yango?
2. Ndenge emonisi na elilingi, ndenge nini Nzambe amekaki kondima ya Abrahamama?
3. Abrahamama asalaki nini atako ayebacki te ntina oyo Nzambe apesaki ye etinda wana?
4. Likambo nini esalemaki ntango Abrahamama akamati mbeli mpo aboma mwana na ye?
5. Kondima ya Abrahamama epai ya Nzambe ezalaki ndenge nini?
6. Nzambe apesaki Abrahamama nini mpo atumba mbeba, mpe ndenge nini apesaki ye yango?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 21:1-7.*
Mpo na nini Abrahamama akataki mwana na ye ngenga na mokolo ya mwambe? (Eba. 17:10-12; 21:4)
2. *Tángá Ebandeli 22:1-18.*
Ndenge nini Yisaka atosaki tata na ye, Abrahamama, mpe yango ezalaki elilingi ya likambo nini ya mone-ne oyo esengelaki kosalema na nsima? (Eba. 22:7-9; 1 Ko. 5:7; Flp. 2:8, 9)

Lisolo 15

Mwasi ya Lota atali nsima

1. Mpo na nini Abrahamama ná Lota bakabwanaki?
2. Mpo na nini Lota aponaki kofanda na Sodoma?
3. Bato ya Sodoma bazalaki ndenge nini?
4. Baanzulu mibale bapesaki Lota likebisi nini?
5. Mpo na nini mwasi ya Lota akómaki likonzi ya mungwa?
6. Liteya nini tokoki kozwa na likambo ya mwasi ya Lota?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 13:5-13.*
Liteya nini tokoki kozwa na Abrahamama mpo na ndenge ya kosilisa matata? (Eba. 13:8, 9; Rom. 12:10; Flp. 2:3, 4)
2. *Tángá Ebandeli 18:20-33.*
Soki totaleli ndenge Yehova azalaki kosalela Abrahamama makambo, yango ezali kotinda biso tótýela Ye ná Yesu motema ete bakosambisa na ndenge nini? (Eba. 18:25, 26; Mat. 25:31-33)
3. *Tángá Ebandeli 19:1-29.*
(a) Lisolo oyo emonisi ete Nzambe atalelaka likambo ya kosangisa nzoto mibali na mibali ndenge nini? (Eba. 19:5, 13; Lev. 20:13)
(b) Bokeseni nini ezali na ndenge oyo Lota ná Abrahamama bandimaki etinda oyo Nzambe apesaki bango, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Eba. 19:15, 16, 19, 20; 22:3)
4. *Tángá Luka 17:28-32.*
Motema ya mwasi ya Lota ezalaki ndenge nini na likambo etali biloko ya mokili, mpe likambo yango ezali

kokebisa biso na nini? (Luka 12:15; 17:31, 32; Mat. 6: 19-21, 25)

5. *Tángá 2 Petro 2:6-8.*

Na ndakisa ya Lota, tosendeli kozala na ezaleli ya ndenge nini liboso ya mokili oyo ebangaka Nzambe te oyo tozali kofanda? (Ezk. 9:4; 1 Yoa. 2:15-17)

Lisolo 16

Yisaka azwi mwasi malamau

1. Mobali ná mwasi oyo ozali komona na elilingi eza-li banani?
2. Abraham a asalaki nini mpo azwela mwana na ye mwasi, mpe mpo na nini asalaki bongu?
3. Ndenge nini Nzambe ayanolaki na libondeli ya mosaleli ya Abraham?
4. Rebeka apesaki eyano nini ntango batunaki ye soki alingi kobala Yisaka?
5. Eloko nini esalaki ete Yisaka akóma lisusu na esengo?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 24:1-67.*
- (a) Wapi bizaleli ya malamau oyo Rebeka amonisaki ntango akutani na mosaleli ya Abraham na libulu ya mai? (Eba. 24:17-20; Mas. 31:17, 31)
- (b) Ebongeseni oyo Abraham azwaki mpo na Yisaka epesi bakristo ndakisa nini lelo oyo? (Eba. 24:37, 38; 1 Ko. 7:39; 2 Ko. 6:14)
- (c) Mpo na nini tosendeli koluka ntango mpo na komanyola, ndenge Yisaka asalaki? (Eba. 24:63; Nz. 77:12; Flp. 4:8)

Lisolo 17

Mapasa oyo bakeseni

1. Esau ná Yakobo bazalaki banani, mpe bakesanaki na nini?
2. Esau ná Yakobo bazalaki na mbula boni ntango nkoko na bango Abraham akufaki?
3. Likambo nini Esau asalaki oyo etungisaki baboti na ye mingi?
4. Mpo na nini Esau asilikelaki ndeko na ye Yakobo makasi?
5. Yisaka apesaki mwana na ye Yakobo toli nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 25:5-11, 20-34.*
- (a) Yehova asakolaki nini mpo na bana mibali mibale ya Rebeka? (Eba. 25:23)
- (b) Bokeseni nini ezali na ndenge oyo Yakobo ná Esau bazalaki kotalela lotomo ya kozala mwana ya liboso? (Eba. 25:31-34)
2. *Tángá Ebandeli 26:34, 35; 27:1-46; mpe 28:1-5.*
- (a) Ndenge nini Esau amonisaki polele ete azalaki kosepela na makambo ya elimo te? (Eba. 26:34, 35; 27:46)
- (b) Mpo na kozwa mapamboli ya Nzambe, Yisaka alo-baki na Yakobo asala nini? (Eba. 28:1-4)

3. *Tángá Baebre 12:16, 17.*

Ndenge nini lisolo ya Esau emonisi makambo oyo ekó-melaka baoyo batyolaka makambo ya bosantu?

Lisolo 18

Yakobo akei na Harane

1. Elenge mwasi oyo ozali komona na elilingi oyo nkomo na ye nani, mpe Yakobo asalaki nini mpo na ye?
2. Yakobo andimaki kosala nini mpo abala Rashele?
3. Labana asalaki nini na mokolo ya libala ya Yakobo ná Rashele?
4. Yakobo andimaki kosala lisusu nini mpo abala kaka Rashele?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 29:1-30.*
- (a) Ata ntango Labana akosi Yakobo, ndenge nini Yakobo amonisaki ete azali moto oyo ayebi kobatela lokumu na ye, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Eba. 25:27; 29:26-28; Mat. 5:37)
- (b) Ndenge nini ndakisa ya Yakobo emonisi bokeseni oyo ezali kati na bolingo mpe bilingalinga? (Eba. 29:18, 19, 30; Loy. 8:6)
- (c) Tangá nkomo ya basi minei oyo bafandaki na Yakobo mpe abotaki na bango bana. (Eba. 29:23, 24, 28, 29)

Lisolo 19

Bana ya Yakobo

1. Tangá nkomo ya bana motoba ya mibali oyo Yakobo abotaki na mwasi na ye ya liboso Lea.
2. Tangá nkomo ya bana mibale ya mibali oyo Zilipa, mosaleli ya Lea abotelaki Yakobo.
3. Tangá nkomo ya bana mibale ya mibali oyo Bila, mosaleli ya Rashele abotelaki Yakobo.
4. Tangá nkomo ya bana mibale ya mibali oyo Rashele abotaki, kasi likambo nini esalemaki ntango mwana ya mibale abotami?
5. Na elilingi oyo, Yakobo azalaki na bana ya mibali boni, mpe nini eutaki na bana yango?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 29:32-35; 30:1-26; mpe 35:16-19.*
- Ndenge emonisami na bana mibali 12 ya Yakobo, na ntango ya kala, mbala mingi Baebre bazalaki kopesa bana mibali nkomo ndenge nini?
2. *Tángá Ebandeli 37:35.*
- Atako Biblia epesi kaka nkomo ya Dina, ndenge nini toyebi ete Yakobo azalaki na bana basi mingi? (Eba. 37:34, 35)

Lisolo 20

Likama ekómeli Dina

1. Mpo na nini Abraham ná Yisaka balingaki te ete bana na bango bábala basi ya mokili ya Kanana?

2. Yakobo andimaki ete mwana na ye ya mwasi azala moninga ya bana basi ya Kanana?
3. Mobali oyo azali kotala Dina na elilingi oyo nkombo na ye nani, mpe likambo nini ya mabe asalaki?
4. Ntango, Simeone ná Levi, bandeko ya Dina, bayoki likambo oyo esalemaki, basalaki nini?
5. Yakobo asepelaki na likambo oyo Simeone ná Levi basalaki?
6. Ndenge nini mabe monene eyelaki libota mobimba?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 34:1-31.*
- (a) Boninga ya Dina ná bana basi ya Kanana ezalaki likambo kaka ya mokolo moko? Limbolá. (Eba. 34:1)
- (b) Mpo na nini tokoki koloba ete Dina azalaki mpe na foti na ndenge babebisaki ye? (Gal. 6:7)
- (c) Lelo oyo, ndenge nini bilenge bakoki komonisa ete bazwi liteya na likambo oyo ekómelaki Dina? (Mas. 13:20; 1 Ko. 15:33; 1 Yoa. 5:19)

Lisolo 21

Bandeko ya Yozefe bateki ye

1. Mpo na nini bandeko ya Yozefe bayokelaki ye zuwa, mpe basalaki nini?
2. Bandeko ya Yozefe balingaki kosala ye nini, kasi Rubene alobi nini?
3. Likambo nini esalemi ntango Bayishimale oyo basalaka mombongo baleki wana?
4. Bandeko ya Yozefe basali nini mpo bándimisa tata na bango ete Yozefe akufi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 37:1-35.*
- (a) Sokí ndeko na lisangá asali mabe, ndenge nini bakristo bakoki kolanda ndakisa ya Yozefe? (Eba. 37:2; Lev. 5:1; 1 Ko. 1:11)
- (b) Nini etindaki bandeko ya Yozefe básalela ye likata? (Eba. 37:11, 18; Mas. 27:4; Yak. 3:14-16)
- (c) Likambo nini Yakobo asalaki oyo emonisi ete ezali mabe te kosala yango ntango toyoki mpasi na motema? (Eba. 37:35)

Lisolo 22

Yozefe na kati ya boloko

1. Yozefe azali na mbula boni ntango bakei na ye na Ezipito, mpe likambo nini esalemi ntango akómi kuna?
2. Mpo na nini bakotisi Yozefe na boloko?
3. Bapesi Yozefe mokumba nini na boloko?
4. Na boloko, Yozefe asaleli kapita ya bapesi-masanga mpe kapita ya basali-mampa ya Farao nini?
5. Nini elelaki nsima ya kobima ya kapita ya bapesi-masanga na boloko?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 39:1-23.*
- Lokola na mikolo ya Yozefe ezalaki ata na mobeko moko te oyo ekomamá oyo ezalaki komonisa ete Nza-

mbe apekisi ekobo, nini etindaki ye akima mwasi ya Potifare? (Eba. 2:24; 20:3; 39:9)

2. *Tángá Ebandeli 40:1-23.*

- (a) Lobelá na mokuse ndoto oyo kapita ya bapesi-masanga alataki mpe ndimbola ya ndoto yango oyo Yehova apesaki Yozefe. (Eba. 40:9-13)
- (b) Kapita ya basali-mampa alataki nini, mpe ndoto yango elimboli nini? (Eba. 40:16-19)
- (c) Lelo oyo ndenge nini moombo ya sembo mpe ya mayele azali kolanda elimo oyo Yozefe azalaki na yango? (Eba. 40:8; Nz. 36:9; Yoa. 17:17; Mis. 17:2, 3)
- (d) Ndenge nini Ebandeli 40:20 emonisi polele ndenge oyo mokristo asengeli kotalela likambo ya kosala aniversere ya mbotama? (Mos. 7:1; Mrk. 6:21-28)

Lisolo 23

Ndoto ya Farao

1. Likambo nini ekómelaki Farao na butu moko?
2. Nsukansuka, nini etindaki kapita ya bapesi-masanga akanisa Yozefe?
3. Ndenge balakisi yango na elilingi, wapi ndoto mibale oyo Farao alataki?
4. Ndimbola nini Yozefe apesaki na bandoto yango?
5. Ndenge nini Yozefe akómaki moto monene, na Ezipito, nsima ya Farao?
6. Mpo na nini bandeko ya Yozefe bayaki na Ezipito, mpe mpo na nini bayebaki ye lisusu te?
7. Ndoto nini Yozefe akanisaki, mpe yango esalisaki ye akanga ntina ya likambo nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 41:1-57.*
- (a) Ndenge nini Yozefe azalaki kosala ete bato báku-misa nde Yehova, mpe ndenge nini lelo oyo biso bakristo tokoki kolanda ndakisa na ye? (Eba. 41:16, 25, 28; Mat. 5:16; 1 Pe. 2:12)
- (b) Ndenge nini bambula ya bileli mingi na Ezipito mpe bambula ya nzala oyo elandaki nsima na yango ezali mpenza komonisa bokeseni ya elimo oyo ezali kati na basaleli ya Yehova ná bakristo ya nkombo mpamba? (Eba. 41:29, 30; Amo. 8:11, 12)
2. *Tángá Ebandeli 42:1-8 mpe 50:20.*
- Ezali mabe ete basambeli ya Yehova bágumba motó liboso ya moto mpo na kopesa ye lokumu mpe lime-mya soki yango ezali momeseno ya mboka epai bafandi? (Eba. 42:6)

Lisolo 24

Yozefe ameki bandeko na ye

1. Mpo na nini Yozefe alobaki na bandeko na ye ete bayei konanga mokili?
2. Mpo na nini Yakobo apesaki nzela ete mwana na ye ya nsuka, Benyamina, akende na Ezipito?
3. Ndenge nini kopa ya Yozefe ya palata ektaki na saki ya Benyamina?

4. Yuda andimaki kosala nini mpo bátiaka Benyamina?
5. Nini emonisi ete bandeko ya Yozefe babongwanaki?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 42:9-38.*

Ndenge nini maloba ya Yozefe na Ebandeli 42:18 eza-li maloba ya malamau oyo bandeko oyo bazali na mi-kumba na ebongiseli ya Yehova lelo basangeli koka-nisaka yango? (Neh. 5:15; 2 Ko. 7:1, 2)

2. *Tángá Ebandeli 43:1-34.*

(a) Atako Rubene nde azalaki mwana ya liboso, ebandaki boni Yuda akóma molobeli ya bandeko na ye? (Eba. 43:3, 8, 9; 44:14, 18; 1 Nt. 5:2)

(b) Ndenge nini Yozefe amekaki mpenza bandeko na ye, mpe mpo na nini? (Eba. 43:33, 34)

3. *Tángá Ebandeli 44:1-34.*

(a) Lisusu, Yozefe amimonisaki lokola nani kaka mpo bandeko na ye báyebe ye te? (Eba. 44:5, 15; Lev. 19:26)

(b) Ndenge nini bandeko ya Yozefe bamonisaki ete zuwa oyo bazalaki koyokela ndeko na bango esilaki? (Eba. 44:13, 33, 34)

Lisolo 25

Yakobo akómi na Ezipito

1. Likambo nini esalemi ntango Yozefe amiyebisi na bandeko na ye?
2. Yozefe alimboleli bandeko na ye na boboto mpenza likambo nini?
3. Farao alobi nini ntango bayebisi ye ete bandeko ya Yozefe bayei?
4. Libota ya Yakobo ezalaki na bato boni ntango bayaki na Ezipito?
5. Bakómaki kobanga libota ya Yakobo na nkombo nini, mpe mpo na nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ebandeli 45:1-28.*

Ndenge nini lisolo oyo elobeli Yozefe emonisi ete Yehova akoki kosala ete mabe oyo bakani kosalela basaleli na ye ekóma likambo ya malamau? (Eba. 45:5-8; Yis. 8:10; Flp. 1:12-14)

2. *Tángá Ebandeli 46:1-27.*

Elikya nini Yehova apesaki Yakobo ntango azalaki kokende na Ezipito? (Eba. 46:1-4)

Lisolo 26

Yobo atikali sembo

1. Yobo azalaki nani?
2. Satana alukaki kosala nini, kasi alongaki?
3. Yehova apesaki Satana nzela asala nini, mpe mpo na nini?
4. Mpo na nini mwasi ya Yobo alobaki na ye “lakelá Nzambe mabe mpe kufá”? (Talá elilingi.)
5. Na elilingi ya mibale, na ndenge nini Yehova apesaki Yobo mapamboli, mpe mpo na nini?
6. Soké biso mpe tolandi kotosa Yehova lokola Yobo, tokozwa mapamboli nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yobo 1:1-22.*

Ndenge nini bakristo lelo oyo bakoki komekola Yobo? (Yobo 1:1; Flp. 2:15; 2 Pe. 3:14)

2. *Tángá Yobo 2:1-13.*

Na ndenge nini Yobo ná mwasi na ye batalelaki mi-nyoko oyo Satana abimiselaki bango ndenge moko te? (Yobo 2:9, 10; Mas. 19:3; Mika 7:7; Mal. 3:14)

3. *Tángá Yobo 42:10-17.*

(a) Mbano oyo Yobo azwaki ná oyo Yesu azwaki mpo na bosome na ye ekokani na makambo nini? (Yobo 42:12; Flp. 2:9-11)

(b) Mapamboli oyo Yobo azwaki mpo atikalaki sembo epai ya Nzambe elendisi biso na nini? (Yobo 42:10, 12; Ebr. 6:10; Yak. 1:2-4, 12; 5:11)

Lisolo 27

Bayisraele bakómi baombo

1. Na elilingi oyo, mobali oyo asimbi fimbo ezali nani, mpe azali kobeta nani?
2. Nsima ya liwa ya Yozefe, nini ekómelaki Bayisraele?
3. Mpo na nini Baezipito bakómaki kobanga Bayisraele?
4. Farao alobaki nini na basi oyo bazalaki kobotisa basi ya Yisraele?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 1:6-22.*

(a) Na ndenge nini Yehova abandaki kokokisa elaka oyo apesaki Abraham? (Kob. 1:7; Eba. 12:2; Mis. 7:17)

(b) Ndenge nini basi mibale Baebre oyo bazalaki kobotisa basi bamonisaki ete bomoi ezali eloko ya bosantu na miso na bango? (Kob. 1:17; Eba. 9:6)

(c) Ndenge nini babotisi yango bazwaki mapamboli mpo na bosome na bango epai ya Yehova? (Kob. 1:20, 21; Mas. 19:17)

(d) Ndenge nini Satana alukaki kobebisa mokano ya Yehova na likambo oyo etali momboto ya Abraham? (Kob. 1:22; Mat. 2:16)

Lisolo 28

Babikisi Moize

1. Mwana oyo ozali komona na elilingi ezali nani, mpe asimbi mosapi ya nani?
2. Mama ya Moize asalaki nini mpo báboma Moize te?
3. Elenge mwasi oyo ozali komona na elilingi ezali nani, mpe azali kosala nini?
4. Ntango mwana mwasi ya Farao azwi mwana yango, Miriame apesaki ye likanisi nini?
5. Mwana mwasi wana ya mokonzi ayebisaki mama ya Moize nini?

Motuna mosusu:

1. *Tángá Kobima 2:1-10.*

Ndenge nini mama ya Moize azwaki libaku malamau ya kopesa mwana na ye formasyo mpe koteya ye na

bowmana na ye, mpe lelo oyo baboti bakoki kozwa toli nini na likambo yango? (Kob. 2:9, 10; Mib. 6:6-9; Mas. 22:6; Ef. 6:4; 2 Tim. 3:15)

Lisolo 29

Moize akimi

1. Moize akolaki wapi, kasi ayebaki ete baboti na ye bazali banani?
2. Moize asalaki nini ntango akómi na mbula 40?
3. Moize alobaki nini na Moysisraele oyo azalaki kobunda, mpe moto yango apesaki eyano nini?
4. Mpo na nini Moize akimaki Ezipito?
5. Moize akendaki wapi ntango akimaki, mpe kuna akutanaki na nani?
6. Mosala nini Moize asalaki na boumeli ya mbula 40 oyo akimaki Ezipito?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 2:11-25.*
Atako Moize ateyamaki bambula mingi na bwanya ya Baezipito, kasi ndenge nini amonisaki ete akangamaki mpenza na Yehova mpe na libota na ye? (Kob. 2:11, 12; Ebr. 11:24)
2. *Tángá Misala 7:22-29.*
Liteya nini tokoki kozwa na ndenge Moize alukaki kosikola Bayisraele na boombo na Ezipito na ndenge na ye moko? (Mis. 7:23-25; 1 Pe. 5:6, 10)

Lisolo 30

Moize na Ngomba Horebe

1. Ngomba oyo ozali komona na elilingi, nkombo na yango nini?
2. Lobelá likambo moko ya monene oyo Moize amonaki ntango akendeki na bampate na ye na ngomba.
3. Mongongo oyo ebimaki na nzete moke oyo ezalaki kopela na moto elobaki nini, mpe yango ezalaki mongongo ya nani?
4. Moize apesaki eyano nini ntango Nzambe alobaki na ye ete akobimisa bato na ye na Ezipito?
5. Nzambe ayebisaki Moize aloba nini soki batuni nani atindi ye?
6. Ndenge nini Moize akokaki kondimisa Bayisraele ete Nzambe moto atindi ye?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 3:1-22.*
Ndenge nini likambo oyo ekómelaki Moize ezali kosalisa biso tótýela Yehova motema ete ata soki tozali komona ete tokokoka te kokokisa mokumba moko ya Teokrasi oyo bapesi biso, Ye akosunga biso? (Kob. 3:11, 13; 2 Ko. 3:5, 6)
2. *Tángá Kobima 4:1-20.*
(a) Na boumeli ya mbula 40 oyo Moize alekisaki na Midiane, ndenge nini akómaki kotalela makambo, mpe liteya nini baoyo bazali koluka mikumba na lisangá bakoki kozwa na likambo yango? (Kob. 2:11, 12; 4:10, 13; Mika 6:8; 1 Tim. 3:1, 6, 10)

(b) Ata soki Yehova apesi biso disiplini na nzela ya abongiseli na ye, ndenge nini ndakisa ya Moize ekoki kolendisala biso? (Kob. 4:12-14; Nz. 103:14; Ebr. 12:4-11)

Lisolo 31

Bakei epai ya Farao

1. Makamwisi oyo Moize ná Arona basalaki, etindi Bayisraele bándima likambo nini?
2. Moize ná Arona bayebisi Farao nini, mpe Farao apesi bango eyano nini?
3. Ndenge elilingi oyo emonisi yango, ntango Arona abwaki lingenda na ye na nse, likambo nini esalemi?
4. Ndenge nini Yehova apesaki Farao etumbu, mpe likambo nini Farao azalaki kosala ntango bitumbu yango ezali koyela ye?
5. Likambo nini esalemaki nsima ya bolózi ya zomi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 4:27-31 mpe 5:1-23.*
Farao alingaki mpenza koloba nini ntango alobaki ete: “Nayebi Yehova ata moke te”? (Kob. 5:2; 1 Sa. 2:12; Rom. 1:21)
2. *Tángá Kobima 6:1-13, 26-30.*
(a) Na ndenge nini Yehova amimonisaki te epai ya Abraham, Yisaka, ná Yakobo? (Kob. 3:13, 14; 6:3; Eba. 12:8)
(b) Tozali koyoka ndenge nini ntango toyebi ete Yehova azalaki kaka kosalela Moize, atako Moize ye moko azalaki komimona ete akokoka te mosala oyo bapesi ye? (Kob. 6:12, 30; Luka 21:13-15)
3. *Tángá Kobima 7:1-13.*
(a) Ndakisa nini Moize ná Arona batikelá basaleli ya Nzambe na mikolo na biso na ndenge basakolaki na mpiko nyonso bikateli ya Yehova liboso ya Farao? (Kob. 7:2, 3, 6; Mis. 4:29-31)
(b) Ndenge nini Yehova amonisaki ete aleki banzambe ya Ezipito? (Kob. 7:12; 1 Nt. 29:12)

Lisolo 32

Malózi zomi

1. Salelá bililingi oyo elakisami awa mpo na kolobela malózi misato ya liboso oyo Yehova atindelaki mokili ya Ezipito.
2. Bokeseni nini ezali kati na malózi misato ya liboso mpe malózi mosusu oyo eyaki nsima?
3. Bolózi ya minei, ya mitano, mpe ya motoba ezalaki nini?
4. Lobeli bolózi ya nsambo, ya mwambe, mpe ya libwa.
5. Liboso Yehova atinda bolózi ya zomi, alobaki na Bayisraele nini?
6. Bolózi ya zomi ezalaki nini, mpe likambo nini esalemaki nsima na yango?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 7:19-8:23.*
(a) Atako banganga-nzambe ya Ezipito oyo basalelaka maji bamekolaki malózi mibale ya liboso oyo Yehova ati-

ndaki, kasi bayaki kondima likambo nini ntango boloji ya misato eyei? (Kob. 8:18, 19; Mat. 12:24-28)

(b) Na ndenge nini boloji ya minei emonisaki ete Yehova azali na nguya ya kobatela libota na ye, mpe lo-kola basaleli ya Nzambe bayebi likambo yango, ezali kosalisa bango bamiyoka ndenge nini awa bakómi pene na “boloji monene” oyo esakolamaki? (Kob. 8:22, 23; Em. 7:13, 14; 2 Nt. 16:9)

2. *Tángá Kobima 8:24; 9:3, 6, 10, 11, 14, 16, 23-25; mpe 10:13-15, 21-23.*

(a) Wapi bituluku mibale oyo Farao ná banganga-nzambe ya maji bamonisi, mpe lelo oyo eloko nini bituluku yango bakoki kosala te? (Kob. 8:10, 18, 19; 9:14)

(b) Ndenge nini Kobima 9:16 ezali kosalisa biso tóyeba ntina oyo Yehova atiki Satana azala tii lelo oyo? (Rom. 9:21, 22)

3. *Tángá Kobima 12:21-32.*

Na ndenge nini Elekeli epesaki bato mingi nzela ya kobika, mpe yango ezalaki elilingi ya likambo nini? (Kob. 12:21-23; Yoa. 1:29; Rom. 5:18, 19, 21; 1 Ko. 5:7)

Lisolo 33

Bakatisi Mbu Motane

1. Soki tolongoli basi ná bana, mibali boni ya Yisraele balongwaki na Ezipito, mpe banani mosusu balongwaki na bango elongo?

2. Farao ayokaki ndenge nini nsima ya kotika Bayisraele bakénde, mpe asalaki nini?

3. Yehova asalaki nini mpo bato ya Ezipito bábundi-sa bato na ye te?

4. Likambo nini esalemaki ntango Moize asembolaki lingenda na ye likoló ya Mbu Motane, mpe Bayisraele basalaki nini?

5. Likambo nini esalemaki ntango Baezipito bakotaki na mbu mpo na kolanda Bayisraele?

6. Ndenge nini Bayisraele bamonisaki esengo na bango mpe botándi na bango epai ya Yehova mpo abikisi bango?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 12:33-36.*

Ndenge nini Yehova asalaki mpo bato na ye bázwa lifuti mpo na bambula nyonso oyo bazalaki baombo na Ezipito? (Kob. 3:21, 22; 12:35, 36)

2. *Tángá Kobima 14:1-31.*

Lelo oyo, ndenge nini maloba ya Moize oyo ezali na Kobima 14:13, 14 etaleli mpe basaleli ya Yehova awa bazali kobeleva na etumba ya Armagedone? (2 Nt. 20:17; Nz. 91:8)

3. *Tángá Kobima 15:1-8, 20, 21.*

(a) Mpo na nini basaleli ya Yehova basengeli kokumisa ye na nzembo? (Kob. 15:1, 2; Nz. 105:2, 3; Em. 15:3, 4)

(b) Ndakisa nini Miriame na basi mosusu oyo bazalaki na Mbu Motane batikelaki basi bakristo lelo oyo mpo na kokumisa Yehova? (Kob. 15:20, 21; Nz. 68:11)

Lisolo 34

Bilei ya sika

1. Na elilingi oyo, eloko nini bato bazali kolókota, mpe nkombo na yango nini?

2. Malako nini Moize apesaki bato na likambo ya kolókota mana?

3. Yehova alobi na bato básala nini na mokolo ya motoba, mpe mpo na nini?

4. Yehova azalaki kosala likamwisi nini soki Bayisraele babombi mana mpo na mokolo ya nsambo?

5. Yehova aleisaki bango mana na boumeli ya ntango boni?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 16:1-36 mpe Mitángó 11:7-9.*

(a) Na Teokrasi, ndenge nini Kobima 16:8 emonisi ntina oyo tosengeli kotosa bato oyo baponami na lisangá ya bokristo? (Ebr. 13:17)

(b) Na esobe, ndenge nini Yehova azalaki mokolo na mokolo kokundwela Bayisraele ete ye moto asimbi bomoi na bango? (Kob. 16:14-16, 35; Mib. 8:2, 3)

(c) Ndimbola nini ya elilingi Yesu apesaki mpo na mana, mpe ndenge nini biso tozali kozwa litomba na “limpa oyo euti na likoló”? (Yoa. 6:31-35, 40)

2. *Tángá Yosua 5:10-12.*

Bayisraele balyaki mana na boumeli ya mbula boni, ndenge nini likambo yango ezalaki komekama mpo na bango, mpe liteya nini tokoki kozwa na lisolo oyo? (Kob. 16:35; Mit. 11:4-6; 1 Ko. 10:10, 11)

Lisolo 35

Yehova apesi mibeko na ye

1. Sanza mibale nsima ya kobima ya Bayisraele na Ezipito, basalaki kaa na bango wapi?

2. Yehova alobi ete alingi Bayisraele básala nini, mpe bango bapesi eyano nini?

3. Mpo na nini Yehova apesi Moize bitanda mibale ya mabanga?

4. Longola Mibeko Zomi, wapi mibeko mosusu oyo Yehova apesaki Bayisraele?

5. Wapi mibeko mibale oyo Yesu Kristo alobaki ete eleki mibeko nyonso?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 19:1-25; 20:1-21; 24:12-18; mpe 31:18.* Na ndenge nini maloba oyo ezali na Kobima 19:8 ezali kosalisa biso tóyeba likambo oyo komipesa epai ya Nzambe esengaka? (Mat. 16:24; 1 Pe. 4:1-3)

2. *Tángá Kolimbola Mibeko 6:4-6; Balevi 19:18; mpe Matai 22:36-40.*

Ndenge nini bakristo bamonisaka ete balingaka Nzambe mpe bazalani na bango? (Mrk. 6:34; Mis. 4:20; Rom. 15:2)

Mwana-ngombe ya wolo

1. Na elilingi oyo, bato oyo bazali kosala nini, mpe mpo na nini?
2. Mpo na nini Yehova ayoki nkanda makasi, mpe Moize asali nini ntango amoni likambo oyo bato bazali kosala?
3. Moize ayebebi bato mosusu básala nini?
4. Lisolo oyo eteyi biso nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 32:1-35.*
(a) Na ndenge nini lisolo oyo emonisi likanisi ya Yehova mpo na oyo etali kosangisa lingomba ya lokuta ná losambo ya solo? (Kob. 32:4-6, 10; 1 Ko. 10:7, 11)
(b) Bakristo basengeli kokeba na likambo nini ntango bazali kopona lolenge ya kominanola, na ndakisa koyemba mpe kobina? (Kob. 32:18, 19; Ef. 5:15, 16; 1 Yoa. 2:15-17)
(c) Ndenge nini libota ya Levi epesaki ndakisa malamuna na oyo etali kotikala sembo? (Kob. 32:25-28; Nz. 18:25)

Hema ya losambo

1. Ndako oyo ozali komona na elilingi oyo nkombo na yango nini, mpe bazalaki kosalela yango mpo na nini?
2. Mpo na nini Yehova alobaki na Moize asala hema oyo bakoki kolongola yango mpe kokumba yango na mindanda te?
3. Sanduku oyo ezali na kati ya eteni ya moke na nsuka ya hema ezali nini, mpe biloko nini ezali na kati ya sanduku yango?
4. Yehova aponi nani mpo azala nganga-nzambe monene, mpe ye asalaka mosala nini?
5. Tángá biloko misato oyo ebandaki kozala na eteni ya monene ya hema.
6. Wapi biloko mibale oyo ezalaki na libándá ya hema (tabernakle), mpe bazalaki kosala na yango nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Kobima 25:8-40; 26:1-37; 27:1-8; mpe 28:1.*
Bakeruba oyo bazalaki likoló ya “sanduku ya kondimana” bazalaki elilingi ya nini? (Kob. 25:20, 22; Mit. 7:89; 2 Bak. 19:15)
2. *Tángá Kobima 30:1-10, 17-21; 34:1, 2; mpe Baebre 9:1-5.*
(a) Mpo na nini Yehova alobi ete nzoto ya banganga-nzambe oyo bazali kosala na hema esengeli kozala peto ntango nyonso, mpe likambo yango etaleli biso na nini lelo oyo? (Kob. 30:18-21; 40:30, 31; Ebr. 10:22)
(b) Ndenge nini ntoma Paulo amonisi ete hema mpe kondimana ya Mobeko ezalaki lisusu na ntina te na ntango akomelaki bakristo Baebre mokanda? (Ebr. 9:1, 9; 10:1)

Banongi 12

1. Etape ya mbuma ya vinyo oyo ozali komona na elilingi oyo ezali ndenge nini, mpe euti wapi?
2. Mpo na nini Moize atindi bato 12 bakende kotala mokili ya Kanana?
3. Bato zomi oyo bakende kotala mboka balobaki na Moize nini?
4. Ndenge nini bato mibale bamonisi ete bazali koundimela Yehova, mpe nkombo na bango banani?
5. Mpo na nini Yehova asiliki, mpe ayebebi Moize nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Mitángó 13:1-33.*
(a) Banani baponamaki mpo bakende kotala mokili, mpe libaku malamuna nini bazalaki na yango? (Mit. 13:2, 3, 18-20)
(b) Mpo na nini lolenge oyo Yosua ná Kalebe bazalaki kotalela makambo ekesanaki na oyo ya bato mosusu oyo bakende kotala mokili, mpe yango eteyi biso nini? (Mit. 13:28-30; Mat. 17:20; 2 Ko. 5:7)
2. *Tángá Mitángó 14:1-38.*
(a) Likebisi nini oyo etali koimaima mpo na bamonisi ya Yehova awa na mabele tosengeli koyokaka? (Mit. 14:2, 3, 27; Mat. 25:40, 45; 1 Ko. 10:10)
(b) Ndenge nini Mitángó 14:24 emonisi ete Yehova akipaka mpenza mosaleli na ye mokomoko? (1 Bak. 19:18; Mas. 15:3)

Lingenda ya Arona

1. Banani baboyaki kotosa bokonzi ya Moize mpe ya Arona, mpe balobaki na Moize nini?
2. Moize ayebisaki Kora ná bato 250 oyo balandaki ye básala nini?
3. Moize ayebisaki bato nini, mpe likambo nini esalemaki ntango kaka asilisi koloba?
4. Likambo nini ekómelaki Kora ná bato 250 oyo balandaki ye?
5. Eleazere mwana ya Arona asalaki nini na biloko ya kotya mto ya bato oyo bakufaki, mpe mpo na nini?
6. Mpo na nini Yehova asalaki ete lingenda ya Arona ebimisa fololo? (Talá elilingi.)

Mituna mosusu:

1. *Tángá Mitángó 16:1-49.*
(a) Kora ná bato oyo balandaki ye basalaki nini, mpe mpo na nini likambo oyo basalaki ezalaki mpenza kotombokela Yehova? (Mit. 16:9, 10, 18; Lev. 10:1, 2; Mas. 11:2)
(b) Wapi likanisi ya mabe oyo Kora ná “bankumu ya liyangani” 250 balonaki? (Mit. 16:1-3; Mas. 15:33; Yis. 49:7)
2. *Tángá Mitángó 17:1-11 mpe 26:10.*
(a) Lokola lingenda ya Arona ebimisaki fololo mpe mbuma, yango elakisi nini, mpe mpo na nini Yehova

atindaki ete bázonigisa lingenda yango na kati ya sanduku? (Mit. 17:5, 8, 10)

(b) Liteya nini ya ntina mpenza tokoki kozwa na likamwisi oyo esalemaki na lingenda ya Arona? (Mit. 17:10; Mis. 20:28; Flp. 2:14; Ebr. 13:7)

Lisolo 40

Moize abeti libanga

1. Ndenge nini Yehova abatelaki Bayisraele ntango bazalaki na esobe?

2. Ntango Bayisraele bafandaki na Kadeshe, bamilelaki mpo na nini?

3. Ndenge nini Yehova abimiselaki bato ná bibwele na bango mai?

4. Na elilingi oyo, moto oyo azali komilakisa mosapi ezali nani, mpe mpo na nini asali bongo?

5. Mpo na nini Yehova asilikeli Moize ná Arona, mpe na ndenge nini apesi bango etumbu?

6. Likambo nini esalemaki na Ngomba Hore, mpe nani akómaki nganga-nzambe monene ya Yisraele?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Mitángó 20:1-13, 22-29 mpe Kolimbola Mibeko 29:5.*

(a) Liteya nini tozwi na ndenge oyo Yehova abatelaki Bayisraele ntango bazalaki na esobe? (Mib. 29:5; Mat. 6:31; Ebr. 13:5; Yak. 1:17)

(b) Ndenge nini Yehova atalelaki libunga oyo Moize ná Arona basalaki ntango bakumisaki ye te liboso ya Yisraele? (Mit. 20:12; 1 Ko. 10:12; Em. 4:11)

(c) Liteya nini tokoki kozwa na elimo oyo Moize amonisaki na disiplin oyo Yehova apesaki ye? (Mit. 12:3; 20:12, 27, 28; Mib. 32:4; Ebr. 12:7-11)

Lisolo 41

Nyoka ya motako

1. Na elilingi oyo, eloko nini elingami na nzete, mpe mpo na nini Yehova alobaki na Moize atya yango wana?

2. Ndenge nini Bayisraele bamonisi ete bazangi mpenza botndi na makambo nyonso oyo Nzambe asaleli bango?

3. Bato basengi Moize asala nini ntango Yehova atindaki banyoka eswaswa bango?

4. Mpo na nini Yehova alobaki na Moize asala nyoka ya motako?

5. Liteya nini tokoki kozwa na lisolo oyo?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Mitángó 21:4-9.*

(a) Likibishi nini tozwi na elimo oyo Bayisraele bazalaki na yango ya komilelalela mpo na biloko oyo Yehova azalaki kopesa bango? (Mit. 21:5, 6; Rom. 2:4)

(b) Na basiekle oyo elandaki, Bayisraele bakómaki kosala nini na nyoka yango ya motako, mpe Mokonzzi Hizikiya asalaki nini? (Mit. 21:9; 2 Bak. 18:1-4)

2. *Tángá Yoane 3:14, 15.*

Ndenge nini kotyama ya nyoka ya motako likoló ya likonzi ya elembo ezalaki elilingi ya liwa ya Yesu Kristo likoló ya nzete? (Gal. 3:13; 1 Pe. 2:24)

Lisolo 42

Mpunda elobi

1. Balake azali nani, mpe mpo na nini atindi bato bá-benga Balaama?

2. Mpo na nini mpunda ya Balaama elali na nse?

3. Balaama ayoki mpunda elobi nini?

4. Anzulu moko alobaki na Balaama nini?

5. Likambo nini esalemaki ntango Balaama amekaki kolakela Yisraele mabe?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Mitángó 21:21-35.*

Mpo na nini Yisraele elongaki Sihone, mokonzi ya Baamore mpe Oge, mokonzi ya Bashane? (Mit. 21:21, 23, 33, 34)

2. *Tángá Mitángó 22:1-40.*

Nini etindaki Balaama aluka kolakela Yisraele mabe, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Mit. 22:16, 17; Mas. 6:16, 18; 2 Pe. 2:15; Yuda 11)

3. *Tángá Mitángó 23:1-30.*

Atako Balaama alobaki lokola nde azali mosambeli ya Yehova, ndenge nini makambo oyo asalaki emonisi ete azalaki mosambeli ya Yehova te? (Mit. 23:3, 11-14; 1 Sa. 15:22)

4. *Tángá Mitángó 24:1-25.*

Ndenge nini lisolo oyo elendisiki kondima na kokokisama ya mokano ya Yehova? (Mit. 24:10; Yis. 54:17)

Lisolo 43

Yosua akómi mokambi

1. Na elilingi oyo, bato mibale oyo batelemi na Moize nkomo na bango banani?

2. Yehova alobi na Yosua nini?

3. Mpo na nini Moize amati na Ngomba Nebo, mpe Yehova alobi na ye nini?

4. Ntango Moize akufaki azalaki na mbula boni?

5. Mpo na nini bato bazali na mawa, kasi mpo na nini basengeli nde kosepela?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Mitángó 27:12-23.*

Wapi mokumba monene oyo Yehova apesaki Yosua, mpe lelo oyo ndenge nini Yehova azali komonisa ete azali komibanzabanza mpo na basaleli na ye? (Mit. 27:15-19; Mis. 20:28; Ebr. 13:7)

2. *Tángá Kolimbola Mibeko 3:23-29.*

Mpo na nini Yehova atikaki te ete Moize ná Arona bákota na mokili ya ndaka, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Mib. 3:25-27; Mit. 20:12, 13)

3. *Tángá Kolimbola Mibeko 31:1-8, 14-23.*

Ndenge nini maloba ya nsuka oyo Moize alobaki na

Yisraele emonisi ete andimaki na komikitisa mpenza disiplini oyo Yehova apesaki ye? (Mib. 31:6-8, 23)

4. *Tángá Kolimbola Mibeko 32:45-52.*

Na ndenge nini Liloba ya Nzambe esengeli kosimba bomoi na biso? (Mib. 32:47; Lev. 18:5; Ebr. 4:12)

5. *Tángá Kolimbola Mibeko 34:1-12.*

Atako Moize amonaki Yehova na miso te, Kolimbola Mibeko 34:10 emonisi nini mpo na boyokani na ye na Yehova? (Kob. 33:11, 20; Mit. 12:8)

Lisolo 44

Rahaba abombi banongi

1. Rahaba afandaka wapi?

2. Bato mibale oyo bozali komona na elilingi oyo ezali banani, mpe mpo na nini bazali na Yeriko?

3. Mokonzi ya Yeriko alobaki na Rahaba asala nini, mpe Rahaba apesaki ye eyano nini?

4. Ndenge nini Rahaba asalisaki mibali wana mibale, mpe asengaki bango básalela ye boboto na likambo nini?

5. Bato wana mibale bapesaki Rahaba elaka nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yosua 2:1-24.*

Ndenge nini elaka ya Yehova oyo ezali na Kobima 23:27 ekokisamaki ntango Bayisraele bayaki kobundisa Yeriko? (Yos. 2:9-11)

2. *Tángá Baebre 11:31.*

Ndenge nini ndakisa ya Rahaba ezali komonisa polele ntina ya kozala na kondima? (Rom. 1:17; Ebr. 10:39; Yak. 2:25)

Lisolo 45

Bakatisi Ebale Yordani

1. Likamwisi nini Yehova asalaki mpo Bayisraele bakatisa Ebale Yordani?

2. Mpo na kokatisa Ebale Yordani, Bayisraele basengelaki kosala nini mpo na komonisa ete bazali na kondima makasi?

3. Mpo na nini Yehova alobi na Yosua ete bátya mabanga 12 ya minene na ebale?

4. Likambo nini esalelaki ntango kaka banganga-nzambe batikaki mai ya Yordani?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yosua 3:1-17.*

(a) Ndenge lisolo oyo emonisi yango, tosengeli kosala nini mpo Yehova asunga biso mpe apambola biso? (Yos. 3:13, 15; Mas. 3:5; Yak. 2:22, 26)

(b) Ebale Yordani ezalaki ndenge nini ntango Bayisraele bakatisaki yango mpo na kokota na Mokili ya Ndaka, mpe na ndenge nini likambo yango epesi nkomo ya Yehova nkembo? (Yos. 3:15; 4:18; Nz. 66:5-7)

2. *Tángá Yosua 4:1-18.*

Mabanga 12 oyo bazwaki na Yordani mpe batelemisi yango na Gilegale ezalaki na ntina nini? (Yos. 4:4-7)

Lisolo 46

Lopango ya Yeriko ekwei

1. Yehova alobaki na mibali ya etumba mpe banganga-nzambe básala nini na boumeli ya mikolo motoba?

2. Mibali yango basengelaki kosala nini na mokolo ya nsambo?

3. Ndenge bozali komona na elilingi, likambo nini ekómeli lopango ya Yeriko?

4. Mpo na nini nsinga moko ya motane ezali na llininisa?

5. Yosua alobaki na mibali ya etumba básala bato mpe mboka yango nini, kasi basengelaki kosala nini na palata, wolo, motako, mpe ebende?

6. Bayebisaki bato mibale oyo bakendeki kotala mboka yango básala nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yosua 6:1-25.*

(a) Ndenge nini kotambola ya Bayisraele na Yeriko na mokolo ya nsambo ekokani na mosala ya kosakola oyo Batatoli ya Yehova bazali kosala na mikolo oyo ya nsuka? (Yos. 6:15, 16; Yis. 60:22; Mat. 24:14; 1 Ko. 9:16)

(b) Ndenge nini esakweli oyo ezali na Yosua 6:26 ekokisamaki mbula soki 500 na nsima, mpe yango eteyi biso nini mpo na Liloba ya Yehova? (1 Bak. 16:34; Yis. 55:11)

Lisolo 47

Moyibi moko na Yisraele

1. Na elilingi oyo, mobali oyo azali kobomba biloko ya ntalo oyo azwi na Yeriko nkomo na ye nani, banani bazali kosalisa ye?

2. Mpo na nini likambo oyo Akana ná libota na ye basali ezali mabe mpenza?

3. Yehova alobaki nini ntango Yosua asengaki ayebe mpo na nini Bayisraele bakwei na etumba oyo babundaki na Ai?

4. Likambo nini ekómelaki Akana ná libota na ye ntango bakendeki na bango epai ya Yosua?

5. Liteya nini ya ntina tozwi na ndenge oyo likambo ya Akana ekatamaki?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yosua 7:1-26.*

(a) Mabondeli ya Yosua emonisaki ete boyokani na ye ná Mozalisi na ye ezalaki ndenge nini? (Yos. 7:7-9; Nz. 119:145; 1 Yoa. 5:14)

(b) Lisolo ya Akana emonisi nini, mpe likambo yango ezali kokebisa biso na nini? (Yos. 7:11, 14, 15; Mas. 15:3; 1 Tim. 5:24; Ebr. 4:13)

2. *Tángá Yosua 8:1-29.*

Lelo oyo, mokumba nini mokomoko na biso azali na yango na lisangá ya bokristo? (Yos. 7:13; Lev. 5:1; Mas. 28:13)

Bwanya ya bato ya Gibeone

1. Ndenge nini bato ya Gibeone bakesanaki na Bakanana mosusu oyo bazalaki kofanda penepene na bango?
2. Ndenge elilingi oyo emonisi, bato ya Gibeone basalaki nini, mpe mpo na nini?
3. Elaka nini Yosua ná bankumu ya Yisraele bapesaki bato ya Gibeone, kasi bayebaki likambo nini nsima ya mikolo misato?
4. Likambo nini esalemaki ntango bakonzi ya bamboka mosusu bayokaki ete bato ya Gibeone basali boyokani ya kimya na Yisraele?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yosua 9:1-27.*

(a) Atako Yehova ayebisaki libota ya Yisraele ete 'básilisa nyee bato nnyonso oyo bafandaki na mokili' yango, bizaleli nini amonisaki ndenge abatelaki bato ya Gibeone? (Yos. 9:22, 24; Mat. 9:13; Mis. 10:34, 35; 2 Pe. 3:9)

(b) Wapi ndakisa malamumu oyo Yosua atikelá bakristo ya mikolo na biso na ndenge abongolaki te kondimana oyo asalaki na bato na Gibeone? (Yos. 9:18, 19; Mat. 5:37; Ef. 4:25)

2. *Tángá Yosua 10:1-5.*

Ndenge nini lelo oyo ebele ya bato bazali komekola bato ya Gibeone, mpe yango ezali kobimisela bango nini? (Yos. 10:4; Zek. 8:23; Mat. 25:35-40; Em. 12:17)

Lisolo 49

Moi etelembi

1. Na elilingi oyo, Yosua azali koloba nini, mpe mpo na nini?
2. Ndenge nini Yehova asalisaki Yosua ná mibali na ye ya etumba?
3. Yosua alongaki bakonzi boni, mpe bitumba yango eumelaki mbula boni?
4. Mpo na nini Yosua akabolaki mokili ya Kanana?
5. Ntango Yosua akufi, azalaki na mbula boni, mpe bato bakómaki kosala nini na nsima?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yosua 10:6-15.*

Koyeba ete Yehova atelembisaki moi ná sanza mpo na Yisraele, etindi biso tózala na elikya nini lelo oyo? (Yos. 10:8, 10, 12, 13; Nz. 18:3; Mas. 18:10)

2. *Tángá Yosua 12:7-24.*

Nani mpenzampenza nde alongaki bakonzi 31 ya Kanana, mpe mpo na nini likambo yango ezali na ntina mpo na biso lelo oyo? (Yos. 12:7; 24:11-13; Mib. 31:8; Luka 21:9, 25-28)

3. *Tángá Yosua 14:1-5.*

Ndenge nini mabele ekabolamaki kati na mabota ya Yisraele, mpe likambo yango emonisi nini mpo na libula na paradiso? (Yos. 14:2; Yis. 65:21; Ezk. 47:21-23; 1 Ko. 14:33)

4. *Tángá Basambisi 2:8-13.*

Ndenge Yosua azalaki kosala na Yisraele, nani lelo oyo azali kobatela biso mpo tópengwa te? (Bas. 2:8, 10, 11; Mat. 24:45-47; 2 Tes. 2:3-6; Tito 1:7-9; Em. 1:1; 2:1, 2)

Lisolo 50

Basi mibale ya mpiko

1. Basambisi bazali banani, nkombo ya bamosusu kati na bango banani?
2. Wapi libaku ya malamumu mpenza oyo Debora azalaki na yango, mpe yango ezalaki kosenga nini?
3. Ntango Mokonzi Yabine ná Sisera, mokonzi ya basoda na ye, bazalaki kotungisa Yisraele, nsango nini Yehova atindaki Debora apesa Mosambisi Barake, mpe alobaki na ye ete lokumu ya elonga ekozala ya nani?
4. Ndenge nini Yaele amonisaki ete azali mwasi ya mpiko?
5. Makambo ekómaki ndenge nini nsima ya liwa ya Mokonzi Yabine?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Basambisi 2:14-22.*

Ndenge nini Bayisraele bamibendelaki nkanda ya Yehova, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Bas. 2:20; Mas. 3:1, 2; Ezk. 18:21-23)

2. *Tángá Basambisi 4:1-24.*

Mateya nini oyo etali kondima mpe koyika mpiko basi bakristo bakoki kozwa lelo oyo na ndakisa ya Debora mpe ya Yaele? (Bas. 4:4, 8, 9, 14, 21, 22; Mas. 31:30; 1 Ko. 16:13)

3. *Tángá Basambisi 5:1-31.*

Ndenge nini loyombo ya elonga oyo Barake ná Debora bayembaki ekoki kosalelama lokola libondeli mpo na etumba ya Armagedone oyo ezali koya? (Bas. 5:3, 31; 1 Nt. 16:8-10; Em. 7:9, 10; 16:16; 19:19-21)

Lisolo 51

Ruta ná Naomi

1. Ndenge nini Naomi akómaki na mokili ya Moabe?
2. Ruta ná Orpa bazali banani?
3. Ruta ná Orpa basalaki nini ntango Naomi alobi na bango ete bázunga epai ya bato na bango?
4. Boaze azali nani, mpe ndenge nini asalisaki Ruta ná Naomi?
5. Mwana oyo Boaze ná Ruta babotaki, nkombo na ye nani, mpe mpo na nini tosendeli kokanisaka ye?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Ruta 1:1-17.*

(a) Ruta apesaki ndakisa nini mpo na kolakisa bolingo ya sembo na ndenge ya malamumu? (Ruta 1:16, 17)

(b) Ndenge nini elimo oyo Ruta amonisaki ekokani mpenza na oyo "bampate mosusu" bamoniselaka bakristo oyo batyami mafuta na elimo oyo bazali lelo awa na mabele? (Yoa. 10:16; Zek. 8:23)

2. *Tángá Ruta 2:1-23.*

Na ndenge nini Ruta atiki ndakisa malamú mpenza mpo na bilenge basi lelo oyo? (Ruta 2:17, 18; Mas. 23:22; 31:15)

3. *Tángá Ruta 3:5-13.*

(a) Ndenge nini Boaze atalelaki motema malamú oyo Ruta amonisaki ya kondima kobalana na ye na esika abala mobali oyo azali elenge?

(b) Ezaleli oyo Ruta amonisaki eteyi biso nini mpo na bolingo ya sembo? (Ruta 3:10; 1 Ko. 13:4, 5)

4. *Tángá Ruta 4:7-17.*

Lelo oyo, ndenge nini mibali bakristo bakoki kozala lokola Boaze? (Ruta 4:9, 10; 1 Tim. 3:1, 12, 13; 5:8)

Lisolo 52

Gideone ná bato na ye 300

1. Ndenge nini Bayisraele bazali na kati ya mpasi monene mpe mpo na nini?

2. Mpo na nini Yehova ayebisaki Gideone ete limpinga na ye ezali na bato mingi?

3. Bato boni batikalaki ntango Gideone ayebisi mibali oyo bazalaki kobanga ete bázonga epai na bango?

4. Salelá elilingi oyo mpo na kolimbola ndenge oyo Yehova akitisaki motángó ya limpinga ya Gideone tii na 300.

5. Ndenge nini Gideone abongisaki bato na ye 300, mpe ndenge nini Yisraele elongaki etumba yango?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Basambisi 6:36-40.*

(a) Na ndenge nini Gideone alukaki mpenza koyeba mokano ya Yehova na likambo yango?

(b) Lelo oyo, ndenge nini biso mpe tolukaka koyeba mokano ya Yehova? (Mas. 2:3-6; Mat. 7:7-11; 2 Tim. 3:16, 17)

2. *Tángá Basambisi 7:1-25.*

(a) Na bokeseni na bato oyo bazangaki bokengi, liteya nini tokoki kozwa na bato 300 oyo bazalaki na bokengi? (Bas. 7:3, 6; Rom. 13:11, 12; Ef. 5:15-17)

(b) Ndenge nini biso tozali koyekola kotalela Gideone Monene, Yesu Kristo, ndenge kaka bato 300 bayekolaki kotalela Gideone? (Bas. 7:17; Mat. 11:29, 30; 28:19, 20; 1 Pe. 2:21)

(c) Ndenge nini Basambisi 7:21 ezali kosalisa biso tósepela kosala ata epai nini oyo batye biso na kati ya ebongiseli ya Yehova? (1 Ko. 4:2; 12:14-18; Yak. 4:10)

3. *Tángá Basambisi 8:1-3.*

Soki ekómi ete tósilisa matata oyo tozali na yango na ndeko moko, liteya nini tokoki kozwa na ndenge oyo Gideone asilisaki matata oyo ezalaki kati na ye na bato ya Efraime? (Mas. 15:1; Mat. 5:23, 24; Luka 9:48)

Lisolo 53

Elaka ya Yefeta

1. Yefeta azali nani, mpe azalaki na bomoi na ntango nini?

2. Yefeta alakaki Yehova nini?

3. Mpo na nini Yefeta ayokaki mawa ntango azongaki epai na ye nsima ya kolonga bana ya Amone?

4. Mwana ya Yefeta alobaki nini ntango ayokaki elaka oyo tata na ye apesaki?

5. Mpo na nini bato balingaka mwana ya Yefeta?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Basambisi 10:6-18.*

Likebisi nini tosendeli kozwa na lisolo oyo elobeli kozanga bosome ya Yisraele epai ya Yehova? (Bas. 10:6, 15, 16; Rom. 15:4; Em. 2:10)

2. *Tángá Basambisi 11:1-11, 29-40.*

(a) Ndenge nini toyebi ete lolenge oyo Yefeta apesaki mwana na ye lokola “likabo ya kotumba” elimboli te ete atumbaki mwana yango na mto ndenge batumbaka likabo? (Bas. 11:31; Lev. 16:24; Mib. 18:10, 12)

(b) Na lolenge nini Yefeta apesaki mwana na ye lokola likabo?

(c) Liteya nini tokoki kozwa na elimo oyo Yefeta amonisaki mpo na elaka oyo apesaki Yehova? (Bas. 11:35, 39; Mos. 5:4, 5; Mat. 16:24)

(d) Ndenge nini mwana ya Yefeta azali ndakisa moko malamú mpo na bilenge bakristo na likambo ya kosala mosala ya ntango nyonso na bomoi na bango mobimba? (Bas. 11:36; Mat. 6:33; Flp. 3:8)

Lisolo 54

Aleki bato nyonso na makasi

1. Boyebi nkombo ya moto oyo alekaki bato nyonso na makasi kino lelo, mpe nani apesaki ye makasi yango?

2. Na ndenge oyo bozali komona na elilingi oyo, moko moko Samsoone asalaki nkási moko ya monene nini?

3. Na elilingi oyo, sekele nini Samsoone azali koyebisa Delila, mpe na ndenge nini likambo yango esalaki ete Bafilistia bákanga ye?

4. Ndenge nini Samsoone abomaki banguna na ye Bafilistia 3 000 na moko oyo akufaki?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Basambisi 13:1-14.*

Ndenge nini Manoa ná mwasi na ye bapesi baboti ndakisa moko malamú na likambo ya kobókola bana? (Bas. 13:8; Nz. 127:3; Ef. 6:4)

2. *Tángá Basambisi 14:5-9 mpe 15:9-16.*

(a) Masolo oyo elobeli ndenge Samsoone abomaki nkási, ndenge akatakataki bansinga nyonso oyo bakangaki ye na yango, mpe ndenge asalelaki mbanga ya mpunda mobali mpo na koboma bato 1 000 emonisi nini mpo na mosala ya elimo santu ya Yehova?

(b) Ndenge nini elimo santu esalisaka biso lelo oyo? (Bas. 14:6; 15:14; Zek. 4:6; Mis. 4:31)

3. *Tángá Basambisi 16:18-31.*

Ndenge nini baninga mabe babebisaki Samsoone, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Bas. 16:18, 19; 1 Ko. 15:33)

Mwana moke asaleli Nzambe

1. Nkombo ya elenge mobali oyo bozali komona na elilingi oyo nani, mpe bato mosusu wana ezali banani?
2. Libondeli nini Hana asalaki mokolo moko oyo ayaki na tabernakle ya Yehova, mpe ndenge nini Yehova ayanolaki ye?
3. Samwele azalaki na mbula boni ntango bakendaki na ye na tabernakle mpo akoka kosalela Yehova, mpe mbula na mbula, mama na ye azalaki kosalela ye nini?
4. Nkombo ya bana ya Eli ya mibali ezali banani, mpe bazali bato ya ndenge nini?
5. Ndenge nini Yehova abengaki Samwele, mpe apeesaki ye nsango nini?
6. Ntango Samwele akoli, akómaki nani, mpe likambo nini elelaki ntango akómaki mobange?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Samwele 1:1-28.*
(a) Elekana apesi batata ya mabota ndakisa nini na likambo ya kokamba libota na losambo ya solo? (1 Sa. 1:3, 21; Mat. 6:33; Flp. 1:10)
(b) Liteya nini tokoki kozwa na ndakisa ya Hana na ndenge ayikelaki likambo moko ya mpasi mingi mpiko? (1 Sa. 1:10, 11; Nz. 55:22; Rom. 12:12)
2. *Tángá 1 Samwele 2:11-36.*
Ndenge nini Eli akumisaki bana na ye koleka Yehova, mpe na ndenge nini likambo yango ekoki kozala likebisi mpo na biso? (1 Sa. 2:22-24, 27, 29; Mib. 21:18-21; Mat. 10:36, 37)
3. *Tángá 1 Samwele 4:16-18.*
Wapi nsango minei ya mabe oyo euti epai bitumba ezali konginda, mpe bansango yango esali Eli nini?
4. *Tángá 1 Samwele 8:4-9.*
Ndenge nini Yisraele etumolaki mpenza Yehova, mpe lelo oyo, ndenge nini tokoki kosimba Bokonzi na ye na bosembo nyonso? (1 Sa. 8:5, 7; Yoa. 17:16; Yak. 4:4)

Mokonzi ya liboso na Yisraele

1. Na elilingi oyo, Samwele azali kosala nini, mpe mpo na nini?
2. Mpo na nini Yehova alingaki Saulo, mpe Saulo azalaki moto ya ndenge nini?
3. Mwana ya Saulo ya mobali nkombo na ye nani, mpe mwana yango asalaki nini?
4. Nini etindaki Saulo apesa mbeka na esika azela ete Samwele aya kosala yango?
5. Mateya nini tokoki kozwa na lisolo ya Saulo?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Samwele 9:15-21 mpe 10:17-27.*
Ndenge nini ezaleli ya komikitisa ya Saulo esalisaki ye aboya kosala makambo ya mabe ntango bato mosusu batyolaki ye? (1 Sa. 9:21; 10:21, 22, 27; Mas. 17:27)

2. *Tángá 1 Samwele 13:5-14.*

Lisumu nini Saulo asalaki na Gilgale? (1 Sa. 10:8; 13:8, 9, 13)

3. *Tángá 1 Samwele 15:1-35.*

- (a) Wapi lisumu ya monene Saulo asalaki mpo na Agage, mokonzi ya Amaleke? (1 Sa. 15:2, 3, 8, 9, 22)
- (b) Ndenge nini Saulo alukaki kolongisa mabe oyo asalaki mpe koboya mpamela? (1 Sa. 15:24)
- (c) Lelo oyo, likebisi nini tosengeli koyoka ntango bapesi biso toli? (1 Sa. 15:19-21; Nz. 141:5; Mas. 9:8, 9; 11:2)

Nzambe aponi Davidi

1. Nkombo ya elenge mobali oyo ozali komona na elilingi oyo nani, mpe ndenge nini toyebe ete azali na mpiko?
2. Davidi afandaka wapi, mpe nkombo ya tata na ye nani, mpe ya nkoko na ye ya mobali nani?
3. Mpo na nini Yehova ayebisi Samwele akende na ndako ya Yese na Beteleme?
4. Likambo nini eleki ntango Yese alakisi Samwele bana na ye ya mibali nsambo?
5. Ntango bayei na Davidi, Yehova alobi na Samwele nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Samwele 17:34, 35.*
Ndenge nini makambo oyo ezali komonisa mpenza ete Davidi azalaki na mpiko mpe azalaki kotyela Yehova motema mobimba? (1 Sa. 17:37)
2. *Tángá 1 Samwele 16:1-14.*
(a) Ndenge nini maloba ya Yehova oyo ezali na 1 Samwele 16:7 ezali kosalisa biso tóponaka bilongi te mpe tókosama te na oyo ezali komonana na miso? (Mis. 10:34, 35; 1 Tim. 2:4)
- (b) Ndenge nini lisolo ya Saulo emonisi ete soki Yehova alongoli moto elimo na ye, elimo ya mabe to mposa makasi ya kosala mabe ekoki kotonda na esika oyo etikali mpamba? (1 Sa. 16:14; Mat. 12:43-45; Gal. 5:16)

Davidi ná Goliath

1. Ntembe nini Goliath abeteli mampinga ya Yisraele?
2. Goliath azali monene ndenge nini, mpe Mokonzi Saulo alobi ete akopesa moto oyo akoboma Goliath eloko nini?
3. Ntango Saulo ayebisi Davidi ete akokoka kobunda na Goliath te mpo azali naino mwana, Davidi alobi na ye nini?
4. Na eyano oyo Davidi apesi Goliath, ndenge nini Davidi amonisi ete azali kotyela Yehova motema na ye mobimba?
5. Ndenge ozali komona yango na elilingi, Davidi

asaleli nini mpo na koboma Goliath, mpe nini ekó-mutuni Bafilistia nsima ya likambo wana?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Samwele 17:1-54.*

(a) Mpo na nini Davidi azalaki kobanga te, mpe ndenge nini tokoki komekola mpiko na ye? (1 Sa. 17:37, 45; Ef. 6:10, 11)

(b) Ntango bakristo bazali kosala masano to komi-nanola, ndenge nini bakoki koboya elimo ya kowela-na oyo Goliath azalaki na yango? (1 Sa. 17:8; Gal. 5:26; 1 Tim. 4:8)

(c) Na ndenge nini maloba ya Davidi emonisi ete azalaki kondima ete Nzambe akosunga ye? (1 Sa. 17:45-47; 2 Nt. 20:15)

(d) Na esika ya komonisa kaka bonguna oyo eza-laki kati na mampinga mibale, ndenge nini lisolo oyo emonisi ete etumba ezalaki nde kati na banza-mbe ya lokuta mpe Nzambe ya solo, Yehova? (1 Sa. 17:43, 46, 47)

(e) Ndenge nini bakristo batikali oyo batyami mafuta na elimo bazali kolanda ndakisa ya Davidi ya ko-tya elikya mobimba epai ya Yehova? (1 Sa. 17:37; Yir. 1:17-19; Em. 12:17)

Lisolo 59

Davidi akimi Saulo

1. Mpo na nini Saulo azali koyokela Davidi zuwa makasi, kasi mpo na nini Yonatane, mwana mobali ya Saulo, azalaki na zuwa te?

2. Likambo nini esalemaki mokolo moko ntango Davidi azalaki kobetela Saulo nzenze?

3. Saulo asengaki Davidi asala nini liboso apesa ye mwana na ye ya mwasi Mikale mpo azala mwasi na ye, mpe mpo na nini Saulo alobaki na ye bongu?

4. Ndenge ozali komona yango na elilingi, likambo nini esalemaki mpo na mbala ya misato, wana Davidi azalaki kobetela Saulo nzenze?

5. Mikale asalaki ndenge nini mpo abikisa Davidi, mpe na nsima Davidi asengelaki kosala nini na bou-meli ya mbula nsambo?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Samwele 18:1-30.*

(a) Ndenge nini bolingo makasi oyo Yonatane alingaki na yango Davidi ezalaki elilingi ya bolingo ya makasi oyo ezali kati na “bampate mosusu” mpe “etonga moko”? (1 Sa. 18:1; Yoa. 10:16; Luka 12:32; Zek. 8:23)

(b) Soki totali ete Yonatane nde asengelaki kozala mokitani ya Saulo, ndenge nini 1 Samwele 18:4 emonisi polele ete Yonatane azalaki na limemya mpenza epai ya moto oyo aponamaki mpo na kozala mokonzi? (c) Ndenge nini lisolo ya Saulo emonisi ete zuwa eko-ki komema moto na lisumu ya monene, mpe likambo yango ekebis biso na nini? (1 Sa. 18:7-9, 25; Yak. 3:14-16)

2. *Tángá 1 Samwele 19:1-17.*

Ndenge nini Yonatane atyaki bomoi na ye na likama ntango asololaki na Saulo? (1 Sa. 19:1, 4-6; Mas. 16:14)

Lisolo 60

Abigaile ná Davidi

1. Na elilingi oyo, mwasi oyo azali koya kokutana na Davidi nkombo na ye nani, mpe azali mwasi ya ndenge nini?

2. Nabale azali nani?

3. Mpo na nini Davidi atindi bato na ye mosusu bá-kende kosenga Nabale bilei?

4. Nabale ayebeisi bato ya Davidi nini, mpe Davidi asali nini?

5. Ndenge nini Abigaile amonisi ete azali mwasi moko ya bwanya?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Samwele 22:1-4.*

Na ndenge nini libota ya Davidi epesi ndakisa ya malamau na lolenge oyo tosendi kosalisana kokola tozali bandeko bakristo? (Mas. 17:17; 1 Tes. 5:14)

2. *Tángá 1 Samwele 25:1-43.*

(a) Mpo na nini balobi ete Nabale azwaka baninga na valere te? (1 Sa. 25:2-5, 10, 14, 21, 25)

(b) Lelo oyo, liteya nini basi bakristo bakoki kozwa na lisolo ya Abigaile? (1 Sa. 25:32, 33; Mas. 31:26; Ef. 5:24)

(c) Wapi makambo mibale ya mabe oyo Abigaile apekisaki Davidi ete asala yango te? (1 Sa. 25:31, 33; Rom. 12:19; Ef. 4:26)

(d) Na ndenge nini lolenge oyo Davidi atalelaki maloba ya Abigaile ezali kosalisa mibali lelo báta-lelaki basi ndenge Yehova atalelaki bango? (Mis. 21:8, 9; Rom. 2:11; 1 Pe. 3:7)

Lisolo 61

Davidi akómi mokonzi

1. Likambo nini Davidi ná Abishai basali ntango Saulo alali na kaa na ye?

2. Mituna nini Davidi atuni Saulo?

3. Nsima ya kotika Saulo, Davidi akei wapi?

4. Likambo nini epesi Davidi mawa makasi oyo etindi ye ayemba nzembo moko ya kitoko mingi?

5. Davidi azalaki na mbula boni ntango akómi mokonzi na Hebrone, mpe bankombo ya bana na ye mosusu ya mibali banani?

6. Na nsima, Davidi abandani koyangela wapi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Samwele 26:1-25.*

(a) Maloba ya Davidi oyo ezali na 1 Samwele 26:11 ezali komonisa ezaleli nini oyo moto asengeli kozala na yango na ebongiseli ya Teokrasi? (Nz. 37:7; Rom. 13:2)

(b) Ntango tozali kosala makasi mpo na kozala na boboto kasi bato bazali kozongisela biso mabe, ndenge nini maloba ya Davidi oyo ezali na 1 Samwele 26:23 eko-ki kosalisa biso tótikala kaka na makanisi ya malamau? (1 Bak. 8:32; Nz. 18:20)

2. *Tángá 2 Samuele 1:26.*

Ndenge nini bakristo lelo oyo bakoki “kolinganaka makasi” ndenge Davidi ná Yonatane balinganaki? (1 Pe. 4:8; Kol. 3:14; 1 Yoa. 4:12)

3. *Tángá 2 Samuele 5:1-10.*

(a) Davidi ayangelaki mbula boni, mpe ndenge nini yango ekabulamaki? (2 Sa. 5:4, 5)

(b) Nani asalaki ete Davidi akóma makasi koleka, mpe yango ezali kokundwela biso nini? (2 Sa. 5:10; 1 Sa. 16:13; 1 Ko. 1:31; Flp. 4:13)

Lisolo 62

Mikakatano na libota ya Davidi

1. Na lisalisi ya Yehova, likambo nini esalemi na mokili ya Kanana?

2. Likambo nini esalemi mokolo moko na mpokwa ntango Davidi azali kotambola na likoló ya ndako na ye?

3. Mpo na nini Yehova ayokeli Davidi nkanda makasi?

4. Na elilingi oyo, Yehova atindaki nani mpo ayebisa Davidi masumu oyo asalaki, mpe moto yango ayebisi Davidi ete nini ekokomela ye?

5. Davidi azwaki mikakatano nini?

6. Nani akómi mokonzi ya Yisraele nsima ya Davidi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 2 Samuele 11:1-27.*

(a) Ndenge nini komipesa mingi na mosala ya Yehova ebatelaka biso?

(b) Ndenge nini Davidi akweaki na lisumu, mpe yango ezali kokebisa basaleli ya Yehova lelo na likambo nini? (2 Sa. 11:2; Mat. 5:27-29; 1 Ko. 10:12; Yak. 1:14, 15)

2. *Tángá 2 Samuele 12:1-18.*

(a) Liteya nini bankulutu ná baboti bakoki kozwa na lolenge oyo Natane ayaki epai ya Davidi mpo na kopesa ye toli? (2 Sa. 12:1-4; Mas. 12:18; Mat. 13:34)

(b) Mpo na nini Yehova amoniselaki Davidi motema mawa mingi? (2 Sa. 12:13; Nz. 32:5; 2 Ko. 7:9, 10)

Lisolo 63

Salomo, mokonzi ya bwanya

1. Yehova asengi Salomo nini, mpe eyano nini ye apesi?

2. Lokola Yehova asepele na eloko Salomo asengi, ala-ki ete akopesa ye nini?

3. Wapi likambo ya monene basi mibale bayei na yango epai ya Salomo?

4. Ndenge ozali komona yango na elilingi, ndenge nini Salomo akati likambo yango?

5. Boyangeli ya Salomo ezali ndenge nini, mpe mpo na nini ezali bongo?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Bakonzi 3:3-28.*

(a) Liteya nini mibali oyo bazali na mikumba na ebongiseli ya Nzambe bakoki kozwa lelo oyo na maloba oyo Salomo alobaki na motema moko ndenge emonisi na 1 Bakonzi 3:7? (Nz. 119:105; Mas. 3:5, 6)

(b) Na ndenge nini biloko oyo Salomo asengi ezali kosalisa biso tóyeba nini tosengeli kosengaka ntango tozali kobondela? (1 Bak. 3:9, 11; Mas. 30:8, 9; 1 Yoa. 5:14)

(c) Elikya nini lolenge oyo Salomo asilisaki kowelana oyo ebimaki kati na basi mibale wana ezali kopesa biso mpo na boyangeli ya Salomo Monene, Yesu Kristo? (1 Bak. 3:28; Yis. 9:6, 7; 11:2-4)

2. *Tángá 1 Bakonzi 4:29-34.*

(a) Lolenge nini Yehova ayanolaki na libondeli ya Salomo ntango asengaki motema ya botosi? (1 Bak. 4:29)

(b) Soki totali milende oyo bato bazalaki kosala mpo na koyoka bwanya ya Salomo, ezaleli nini tosengeli kozala na yango na likambo ya koyekola Liloba ya Nzambe? (1 Bak. 4:29, 34; Yoa. 17:3; 2 Tim. 3:16)

Lisolo 64

Salomo atongi tempelo

1. Salomo asilisi kotonga tempelo ya Yehova nsima ya mbula boni, mpe mpo na nini esengaki mbongo mingi?

2. Tempelo ezalaki na biteni ya minene boni, mpe batyaki eloko nini na kati ya moko ya biteni yango?

3. Na libondeli oyo Salomo asali ntango tempelo esili, alobaki nini?

4. Ndenge nini Yehova amonisi ete asepele na libondeli ya Salomo?

5. Basi ya Salomo bamemi ye na kosala nini, mpe nini ekómeli Salomo?

6. Mpo na nini Yehova ayokeli Salomo nkanda, mpe Yehova alobi na ye nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Ntango 28:9, 10.*

Na kotalela maloba ya Davidi oyo ezali na 1 Ntango 28:9, 10, likambo nini tosengeli kosala makasi ete tókokisaka yango na bomoi na biso mokolo na moko-
lo? (Nz. 19:14; Flp. 4:8, 9)

2. *Tángá 2 Ntango 6:12-21, 32-42.*

(a) Ndenge nini Salomo amonisi ete Nzambe Oyo-Aleki-Likoló akoki kofanda na ndako moko te oyo esalemi na maboko ya bato? (2 Nt. 6:18; Mis. 17:24, 25)

(b) Maloba ya Salomo oyo ezali na 2 Ntango 6:32, 33 ezali kokakisaka ete Yehova azali na bizaleli nini? (Mis. 10:34, 35; Gal. 2:6)

3. *Tángá 2 Ntango 7:1-5.*

Lokola bana ya Yisraele bamonisaki botóndi na bango na ndenge bakumisaki Yehova ntango bamona-ki nkemo na ye, ndenge nini biso mpe tosengeli kosala lelo oyo soki totali lolenge Yehova azali kopambola basaleli na ye? (2 Nt. 7:3; Nz. 22:22; 34:1; 96:2)

4. *Tángá 1 Bakonzi 11:9-13.*

Na ndenge nini etamboli ya Salomo emonisi ntina ya kotikala sembo tii na nsuka? (1 Bak. 11:4, 9; Mat. 10:22; Em. 2:10)

Lisoló 65

Bokonzi ekabwani

1. *Tángá* nkombo ya bato oyo ozali komona na elilingi oyo; mpe bazali banani?
2. Ahiya asali nini na elamba ya likoló oyo alataki, mpe likambo yango elimboli nini?
3. Salomo aluki kosala Yeroboame nini?
4. Mpo na nini bato batye Yeroboame mokonzi ya mabota zomi?
5. Mpo na nini Yeroboame asali bana mibale ya ngómbe ya wolo, mpe nini ekómeli mboka na nsima?
6. Nini ekómeli bokonzi ya mabota mibale mpe tempele ya Yehova na Yerusaleme?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Bakonzi 11:26-43.*

Yeroboame azalaki moto ya ndenge nini, mpe Yehova alaki ye nini soki atosi mibeko na ye? (1 Bak. 11:28, 38)

2. *Tángá 1 Bakonzi 12:1-33.*

(a) Na kotalela ndakisa mabe ya Rehoboame, liteya nini baboti ná bankulutu bakoki kozwa na likambo ya kosalela bokonzi na lolenge ya mabe? (1 Bak. 12:13; Mos. 7:7; 1 Pe. 5:2, 3)

(b) Ntango bilenge bazali kozwa bikateli ya minene na bomoi, basengeli mpenza koluka litambwisi ya nani? (1 Bak. 12:6, 7; Mas. 1:8, 9; 2 Tim. 3:16, 17; Ebr. 13:7)

(c) Eloko nini etindaki Yeroboame asala bana mibale ya ngómbe mpo na losambo, mpe na ndenge nini likambo yango emonisaki mpenza kozanga kondima epai ya Yehova? (1 Bak. 11:37; 12:26-28)

(d) Nani atindaki bokonzi ya mabota zomi eboya losambo ya solo? (1 Bak. 12:32, 33)

Lisoló 66

Yezabele, mwasi mabe

1. Yezabele nde nani?
2. Mpo na nini mokolo moko Mokonzi Ahaba azalaki mawamawa?
3. Mayele nini Yezabele asaleli mpo elanga ya vinyo ya Nabote ekóma ya mobali na ye Ahaba?
4. Yehova atindi nani mpo na kopesa Yezabele etumbu?
5. Ndenge okoki komona yango na elilingi, likambo nini esalemi ntango Yehu akómi epai ya Yezabele?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Bakonzi 16:29-33 mpe 18:3, 4.*

Na ndenge nini makambo ezalaki mabe na Yisraele na ntango ya Mokonzi Ahaba? (1 Bak. 16:33)

2. *Tángá 1 Bakonzi 21:1-16.*

(a) Ndenge nini Nabote amonisi ezaleli ya mpiko mpe ya bosomep epai ya Yehova? (1 Bak. 21:1-3; Lev. 25:23-28)

(b) Ndakisa ya Ahaba ezali koteya biso nini ntango tozangi eloko oyo tolingi? (1 Bak. 21:4; Rom. 5:3-5)

3. *Tángá 2 Bakonzi 9:30-37.*

Liteya nini tokoki kozwa na mpiko oyo Yehu asalaki na yango mokano ya Yehova? (2 Bak. 9:4-10; 2 Ko. 9:1, 2; 2 Tim. 4:2)

Lisoló 67

Yehoshafate atyeli Yehova motema

1. Yehoshafate azali nani, mpe azalaki na bomoi na ntango nini?

2. Mpo na nini Bayisraele bazali kobanga, mpe mingi kati na bango basali nini?

3. Eyano nini Yehova apesi na libondeli ya Yehoshafate?

4. Yehova asali likambo nini liboso ete etumba ebanda?

5. Liteya nini tokoki kozwa na Yehoshafate?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 2 Ntango 20:1-30.*

(a) Na ndenge nini Yehoshafate amonisi likambo oyo basaleli ya sembo ya Nzambe basengeli kosala ntango bakutani na mikakatano? (2 Nt. 20:12; Nz. 25:15; 62:1)

(b) Lokola Yehova azalaka ntango nyonso na nzela moko oyo asalelaka mpo na koyebisa basaleli na ye makambo, nzela nini azali kosalela lelo oyo? (2 Nt. 20:14, 15; Mat. 24:45-47; Yoa. 15:15)

(c) Ntango Nzambe akobimisa “etumba ya mokolo monene ya Nzambe Mozwi-ya-Nguya-Nyonso,” na ndenge nini biso mpe tokozala lokola Yehoshafate? (2 Nt. 20:15, 17; 32:8; Em. 16:14, 16)

(d) Lelo oyo, likabo ya ndenge nini babongisi-nzela mpe bamisonere bapesaka mpo na kotombola mosala ya kosakola na mokili mobimba ndenge Balevi basalaki? (2 Nt. 20:19, 21; Rom. 10:13-15; 2 Tim. 4:2)

Lisoló 68

Bana mibale basekwi

1. Bato misato oyo ozali komona na elilingi oyo ezali banani, mpe likambo nini ekómeli mwana mobali oyo?
2. Libondeli nini Eliya asali mpo na mwana yango, mpe likambo nini esalemi na nsima?
3. Nkombo ya moto oyo azali kosalisa Eliya nani?
4. Mpo na nini babangaki Elisha na ndako ya mwasi moko na Shuneme?
5. Elisha asali nini, mpe likambo nini esalemi mpo na mwana oyo akufaki?
6. Ndenge Eliya ná Elisha bamonisi yango, Yehova azali na nguya nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Bakonzi 17:8-24.*

(a) Ndenge nini botosi mpe kondima ya Eliya emekamaki? (1 Bak. 17:9; 19:1-4, 10)

(b) Mpo na nini tolobi ete mwasi ya mboka Zarefate, oyo mbali akufá, azalaki na kondima makasi? (1 Bak. 17:12-16; Luka 4:25, 26)

(c) Ndenge nini lisolo ya mwasi ya mboka Zarefate, oyo mbali akufá, ezali komonisa bosolo ya maloba ya Yesu oyo ezali na Matai 10:41, 42? (1 Bak. 17:10-12, 17, 23, 24)

2. *Tángá 2 Bakonzi 4:8-37.*

(a) Liteya nini mwasi ya mboka Shuneme apesi biso na likambo ya koyamba papaya? (2 Bak. 4:8; Luka 6:38; Rom. 12:13; 1 Yoa. 3:17)

(b) Lelo oyo, na ndenge nini tokoki komonisela basaleli ya Nzambe boboto? (Mis. 20:35; 28:1, 2; Gal. 6:9, 10; Ebr. 6:10)

Lisolo 69

Kobika ya Naamane

1. Na elilingi oyo, elenge mwasi oyo azali koyebisa mwasi wana likambo nini?

2. Mwasi oyo ozali komona na elilingi ezali nani, mpe ndenge nini elenge mwasi oyo akómi epai na ye?

3. Elisha alobi na mosaleli na ye ayebisa Naamane nini, mpe mpo na nini Naamane asilikí?

4. Likambo nini esalemi ntango Naamane ayoki toli ya basaleli na ye?

5. Mpo na nini Elisha aboyi likabo ya Naamane, kasi Gehazi asali nini?

6. Likambo nini ekómeli Gehazi, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 2 Bakonzi 5:1-27.*

(a) Ndenge nini ndakisa ya elenge mwasi ya Yisraele ekoki kolendisa bilenge lelo oyo? (2 Bak. 5:3; Nz. 8:2; 148:12, 13)

(b) Mpo na nini ezali malamu tókánisaka ndakisa ya Naamane ntango bapesi biso toli oyo euti na Biblia? (2 Bak. 5:15; Ebr. 12:5, 6; Yak. 4:6)

(c) Liteya nini tokoki kozwa soki totaleli bokeseni oyo ezali kati na Elisha ná Gehazi? (2 Bak. 5:9, 10, 14-16, 20; Mat. 10:8; Mis. 5:1-5; 2 Ko. 2:17)

Lisolo 70

Yona ná mbisi ya monene

1. Yona azali nani, mpe Yehova alobi na ye asala nini?

2. Lokola alingi kokende te epai Yehova atindi ye, Yona asali nini?

3. Yona alobi na basali ya masuwa básala nini mpo mopepe ekita?

4. Ndenge ozali komona na elilingi, likambo nini esalemi ntango Yona azindi na mai?

5. Yona aumeli mikolo boni na libumu ya mbisi yango ya monene, mpe azali kosala nini kuna?

6. Yona akei wapi nsima ya kobima na libumu ya mbisi ya monene, mpe likambo yango eteyi biso nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yona 1:1-17.*

Ndenge nini Yona atalelaki mokumba oyo bapesaki ye ya kosakwela bato ya Ninive? (Yona 1:2, 3; Mas. 3:7; Mos. 8:12)

2. *Tángá Yona 2:1, 2, 10.*

Ndenge nini lisolo ya Yona ezali kopesa biso elikya ete Yehova akoyanola mabondeli na biso? (Nz. 22:24; Nz. 34:6; 1 Yoa. 5:14)

3. *Tángá Yona 3:1-10.*

(a) Elendiseli nini tozali kozwa na lolenge oyo Yehova akobaki kosalela Yona atako na ebaneli Yona akimaki mokumba oyo bapesaki ye? (Nz. 103:14; 1 Pe. 5:10)

(b) Ndenge Yona azalaki kotalela bato ya Ninive ezali koteya biso nini na likambo ya kokanisela bato ya teritware na biso mabe? (Yona 3:6-9; Mos. 11:6; Mis. 13:48)

Lisolo 71

Nzambe alaki paradiso

1. Yisaya azalaki nani, azalaki na bomoi ntango nini, mpe Yehova amonisaki ye nini?

2. Liloba “paradiso” elimboli nini, mpe ezali kotinda yo okanisa eloko nini?

3. Makambo nini oyo etali Paradiso ya sika Yehova atindaki Yisaya akoma?

4. Mpo na nini Adama ná Eva babungisaki esika na bango ya kitoko ya kofanda?

5. Yehova alaki baoyo bazali kolinga ye nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yisaya 11:6-9.*

(a) Ndenge nini Liloba ya Nzambe emonisi ete, na mokili ya sika, kimya ekozala kati na banyama ná bato? (Nz. 148:10, 13; Yis. 65:25; Ezk. 34:25)

(b) Wapi maloba ya Yisaya oyo ezali kokokisama na elimo lelo oyo na kati ya basaleli ya Yehova? (Rom. 12:2; Ef. 4:23, 24)

(c) Nani mpenza akoki kozwa lokumu na ndenge bato bazali kobongola bomoto na bango lelo oyo mpe ndenge bakosala yango na mokili ya sika? (Yis. 48:17, 18; Gal. 5:22, 23; Flp. 4:7)

2. *Tángá Emoniseli 21:3, 4.*

(a) Ndenge nini Biblia emonisi ete kofanda oyo Nzambe akofanda esika moko na bato ezali nde na ndenge ya elilingi, kasi ezali te ete akofanda mpenza boye awa na mabele? (Lev. 26:11, 12; 2 Nt. 6:18; Yis. 66:1; Em. 21:2, 3, 22-24)

(b) Lolenge nini ya mpisoli mpe ya mpasi ekolongo lama? (Luka 8:49-52; Rom. 8:21, 22; Em. 21:4)

Nzambe asalisi Hizikiya

1. Moto oyo ozali komona na elilingi ezali nani, mpe mpo na nini azali komitungisa mingi?
2. Mikanda nini Hizikiya alalisi liboso ya Nzambe, mpe abondeli mpo na nini?
3. Hizikiya azali mokonzi ya ndenge nini, mpe nsango nini Yehova atindeli ye na nzela ya mosakoli Yisaya?
4. Ndenge elilingi emonisi yango, anzelu moko ya Nzambe asali basoda ya Asiri nini?
5. Atako bokonzi ya mabota mibale ezalaki na kimya mpo na mwa bambula, nini esalemaki nsima ya liwa ya Hizikiya?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 2 Bakonzi 18:1-36.*
(a) Ndenge nini molobeli ya Asiri Rabashake alukaki kolembisa kondima ya Bayisraele? (2 Bak. 18:19, 21; Kob. 5:2; Nz. 64:3)
(b) Ntango bato batemelaka Batatoli ya Yehova, na ndenge nini balandaka ndakisa ya Hizikiya? (2 Bak. 18:36; Nz. 39:1; Mas. 26:4; 2 Tim. 2:24)
2. *Tángá 2 Bakonzi 19:1-37.*
(a) Lelo oyo, ndenge nini basaleli ya Yehova bamekolaka Hizikiya na ntango ya mpasi? (2 Bak. 19:1, 2; Mas. 3:5, 6; Ebr. 10:24, 25; Yak. 5:14, 15)
(b) Wapi makambo misato oyo Mokonzi Senakeribe alongaki te, mpe ye azali elilingi ya nani? (2 Bak. 19:32, 35, 37; Em. 20:2, 3)
3. *Tángá 2 Bakonzi 21:1-6, 16.*
Mpo na nini tokoki koloba ete Manase azalaki mokonzi oyo alekaki mabe na kati ya bakonzi nyonso oyo bayangelaki na Yerusaleme? (2 Nt. 33:4-6, 9)

Mokonzi malamau ya nsuka

1. Yosiya azali na mbula boni ntango akómi mokonzi, mpe mosala nini abandi kosala na mbula ya mwambe ya boyangeli na ye?
2. Na elilingi ya liboso, ozali komona Yosiya azali kosala nini?
3. Nganga-nzambe monene amoni eloko nini ntango bato bazali kobongisa tempelo?
4. Mpo na nini Yosiya apasoli bilamba na ye?
5. Wapi nsango ya Yehova oyo mosakoli mwasi Huluda apesi Yosiya?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 2 Ntango 34:1-28.*
(a) Ndakisa nini Yosiya atikeli bana nyonso oyo bazali kokutana na mikakatano? (2 Nt. 33:21-25; 34:1, 2; Nz. 27:10)
(b) Na mbula ya 8, ya 12, mpe ya 18 ya boyangeli ya Yosiya, makambo nini ya ntina mingi oyo asalaki mpo na kotombola losambo ya solo? (2 Nt. 34:3, 8)

(c) Mokonzi Yosiya mpe nganga-nzambe monene Hilikiya bapesi biso mateya nini mpo na likambo ya kobatela bisika na biso ya losambo? (2 Nt. 34:9-13; Mas. 11:14; 1 Ko. 10:31)

Moto oyo azali kobanga te

1. Elenge oyo ozali komona na elilingi ezali nani?
2. Ntango Nzambe aponaki Yirimia mpo azala mosakoli azongisaki nini, kasi Yehova alobaki na ye nini?
3. Nsango nini Yirimia azali koyebisa bato?
4. Na ndenge nini banganga-nzambe balukaki kopekisa Yirimia, kasi ndenge nini amonisi ete abangaka te?
5. Likambo nini elekaki ntango Bayisraele baboyi kotika bazeleli na bango ya mabe?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yirimia 1:1-8.*
(a) Ndenge ndakisa ya Yirimia emonisi yango, nini esalaka ete moto akoka malamalamu mpo na mosala ya Yehova? (2 Ko. 3:5, 6)
(b) Na ndenge nini ndakisa ya Yirimia ezali kolendisa bilenge bakristo lelo oyo? (Mos. 12:1; 1 Tim. 4:12)
2. *Tángá Yirimia 10:1-5.*
Lisese nini Yirimia asaleli mpo na komonisa ete kolya bikeko motema ezali bozoba? (Yir. 10:5; Yis. 46:7; Hab. 2:19)
3. *Tángá Yirimia 26:1-16.*
(a) Lelo oyo, ntango bakristo batikali oyo batyami mafuta na elimo bazali kopesa nsango ya likebisi, ndenge nini bazali kobatela na motema etinda oyo Yehova apesaki Yirimia ete ‘alongola ata liloba moko te’? (Yir. 26:2; Mib. 4:2; Mis. 20:27)
(b) Wapi ndakisa malamau Yirimia atikeli Batatoli ya Yehova lelo oyo mpo na kosakwela mabota makebisi ya Yehova? (Yir. 26:8, 12, 14, 15; 2 Tim. 4:1-5)
4. *Tángá 2 Bakonzi 24:1-17.*
Mpasi nini Yuda ezwaki lokola bazalaki sembo te epai ya Yehova? (2 Bak. 24:2-4, 14)

Bilenge mibali minei na Babilone

1. Bilenge mibali minei oyo ozali komona na elilingi ezali banani, mpe mpo na nini bazali na Babilone?
2. Nebukadenezare azali kokana nini mpo na bilenge mibali minei yango, mpe etinda nini apesi basaleli na ye?
3. Mpo na kolya mpe komela, Danyele asengi nini mpo na ye ná baninga na ye misato?
4. Nsima ya kolya ndunda mikolo zomi, Danyele ná baninga na ye misato bazalaki ndenge nini ntango bakokanisaki bango na bilenge mosusu?
5. Ndenge nini Danyele ná baninga na ye misato bakómaki na mosala na ndako ya mokonzi, mpe na nde-

nge nini mayele na bango elekaki oyo ya banganga-nzambe mpe ya bato ya bwanya ya mokonzi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Danyele 1:1-21.*

(a) Soki tolingi kolonga komekama mpe bolembu moko oyo tozali na yango, milende ya ndenge nini to-sengeli kosala? (Dan. 1:8; Eba. 39:7, 10; Gal. 6:9)

(b) Lelo oyo, ndenge nini bilenge bakoki komekama to kotindama na komibebisa na makambo oyo bato mosusu bazali kotalela yango lokola "bilei kitoko"? (Dan. 1:8; Mas. 20:1; 2 Ko. 6:17-7:1)

(c) Ndenge nini lisolo ya bilenge Baebre minei ezali kosalisa biso tóyeba lolenge oyo tokoki kotalela boye-bi ya mokili? (Dan. 1:20; Yis. 54:13; 1 Ko. 3:18-20)

Lisolo 76

Babebisi Yerusaleme

1. Ndenge ozali komona yango na elilingi, likambo nini ekómeli Yerusaleme mpe Bayisraele?

2. Ezekiele azali nani, mpe makambo nini ya mabe mpenza oyo Yehova amonisaki ye?

3. Lokola Bayisraele batosaki Yehova te, ye alakaki nini?

4. Mokonzi Nebukadenezare asali nini ntango Bayisraele batombokeli ye?

5. Mpo na nini Yehova atiki nzela ete Bayisraele bá-bomama na ndenge ya nsomo boye?

6. Na ndenge nini mokili ya Yisraele etikalaki na bato te, likambo yango eumelaki mbula boni?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 2 Bakonzi 25:1-26.*

(a) Zidikiya azalaki nani, nini ekómelaki ye, mpe na ndenge nini likambo oyo ekómelaki ye ekokisaki esa-kweli ya Biblia? (2 Bak. 25:5-7; Ezk. 12:13-15)

(b) Yehova asengaki nani azongisa monoko mpo na mabe nyonso oyo Yisraele esalaki? (2 Bak. 25:9, 11, 12, 18, 19; 2 Nt. 36:14, 17)

2. *Tángá Ezekiele 8:1-18.*

Ndenge nini bokristo ya nkombo mpamba emekoli Bayisraele oyo bapengwaki oyo bakómaki kosambela moi? (Ezk. 8:16; Yis. 5:20, 21; Yoa. 3:19-21; 2 Tim. 4:3)

Lisolo 77

Baboyi kofukamela ekeko

1. Mobeko nini Nebukadenezare, mokonzi ya Babilone, apesaki bato?

2. Mpo na nini baninga misato ya Danyele bafukameli ekeko ya wolo te?

3. Ntango Nebukadenezare apesaki Baebre misato wana libaku mosusu mpo báfukama, ndenge nini bamonisaki ete bazali kotyela Yehova motema?

4. Nebukadenezare asengi bato na ye bá sala Shadrake, Meshake, ná Abedenego nini?

5. Nebukadenezare amoni nini ntango atali na litumbu ya moto?

6. Mpo na nini mokonzi akumisi Nzambe ya Shadrake, Meshake, ná Abedenego, mpe ndakisa nini bati-keli biso?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Danyele 3:1-30.*

(a) Ezaleli nini oyo bilenge misato Baebre bamonisa-ki oyo basaleli nyonso ya Nzambe basengeli komekola ntango bosome na bango emekami? (Dan. 3:17, 18; Mat. 10:28; Rom. 14:7, 8)

(b) Wapi liteya ya ntina mingi oyo Yehova Nzambe apesaki Nebukadenezare? (Dan. 3:28, 29; 4:34, 35)

Lisolo 78

Loboko ekomi na efelo

1. Likambo nini esalemi ntango mokonzi ya Babilone asali feti monene mpe asaleli bakoko ná mabakuli oyo babotolaki na tempelo ya Yehova na Yerusaleme?

2. Beleshazare alobi nini na bato na ye ya bwanya, kasi likambo nini bango nyonso bakoki kosala te?

3. Mama ya mokonzi alobi na ye asala nini?

4. Na kotalela makambo oyo Danyele ayebebi mokonzi, mpo na nini Nzambe atindaki loboko ekoma na efelo?

5. Ndenge nini Danyele alimboli maloba oyo ezali na efelo?

6. Likambo nini esalemi ntango Danyele azali naino koloba?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Danyele 5:1-31.*

(a) Pesá bokeseni oyo ezali kati na kobanga Nzambe mpe kobanga oyo Beleshazare abangaki ntango amoni makomi na efelo. (Dan. 5:6, 7; Nz. 19:9; Rom. 8:35-39)

(b) Ndenge nini Danyele amonisaki mpiko mpenza ntango azalaki koloba na Beleshazare mpe na bato na ye ya lokumu? (Dan. 5:17, 18, 22, 26-28; Mis. 4:29)

(c) Ndenge nini Danyele mokapo 5 ezali komonisa boyangeli ya Yehova na mokili mobimba? (Dan. 4:17, 25; 5:21)

Lisolo 79

Danyele na libulu ya nkosi

1. Dariuse azali nani, mpe azali kotalela Danyele ndenge nini?

2. Bato mosusu ya zuwa basengi Dariuse asala nini?

3. Danyele asali nini ntango ayoki ete mobeko ya sika ebimi?

4. Mpo na nini Dariuse amitungisi mingi mpe akoki kolala te, mpe asali nini na ntango?

5. Danyele azongiseli Dariuse nini?

6. Likambo nini ekómeli bato mabe oyo balukaki

koboma Danyele, mpe Dariuse akomeli bato nyonso ya bokonzi na ye likambo nini?

Mituna mosusu:

1. *Tangá Danyele 6:1-28.*

(a) Na ndenge nini mayele mabe basalelaki Danyele ezali kokundwela biso likambo oyo batemeli basalaka mpo na kobebisa mosala ya Batatoli ya Yehova na ntango na biso? (Dan. 6:7; Nz. 94:20; Yis. 10:1; Rom. 8:31)

(b) Ndenge nini basaleli ya Nzambe bakoki komekola Danyele na koyokeláká ntango nyonso “bakonzi oyo bazali liboso”? (Dan. 6:5, 10; Rom. 13:1; Mis. 5:29)

(c) Ndenge nini tokoki kolanda ndakisa ya Danyele ya kosalela Yehova “ntango nyonso”? (Dan. 6:16, 20; Flp. 3:16; Em. 7:15)

Lisolo 80

Balongwe na Babilone

1. Ndenge emonisami na elilingi, Bayisraele bazali kosala nini?

2. Ndenge nini Siruse akokisaki esakweli ya Yehova oyo apesaki na nzela ya Yisaya?

3. Siruse alobi nini na Bayisraele oyo bakokaki kozonga na Yerusaleme te?

4. Siruse apesi Bayisraele nini mpo bázunga na yango na Yerusaleme?

5. Bayisraele batamboli sanza boni mpo na kokóma na Yerusaleme?

6. Elekaki mbula boni banda mboka ebebisamaki mpe etikakali mpamba?

Mituna mosusu:

1. *Tangá Yisaya 44:28 mpe 45:1-4.*

(a) Ndenge nini Yehova amonisaki polele ete esakweli oyo etali Siruse ekokokisama solo? (Yis. 55:10, 11; Rom. 4:17)

(b) Esakweli ya Yisaya oyo etali Siruse emonisi nini na likoki ya Yehova ya koloba liboso makambo oyo ekosalema? (Yis. 42:9; 45:21; 46:10, 11; 2 Pe. 1:20)

2. *Tangá Ezera 1:1-11.*

Na ndakisa ya bato oyo bazalaki na likoki te ya kozonga na Yerusaleme, ndenge nini biso mpe lelo oyo tokoki ‘kolendisá maboko’ ya baoyo bazali kosala mosala ya ntango nyonso? (Ezr. 1:4, 6; Rom. 12:13; Kol. 4:12)

Lisolo 81

Batyeli Nzambe motema

1. Bato boni basalaki mobembo molai longwa na Babilone tii na Yerusaleme, kasi bakuti nini ntango bakómi kuna?

2. Ntango Bayisraele bakómi, babandi kotonga nini, kasi banguna na bango basali nini?

3. Hagai ná Zekaria bazali banani, mpe bayebisi bato nini?

4. Mpo na nini Tatenai atindi mokanda na Babilone, mpe azwi eyano nini?

5. Ezera asali nini ntango ayoki ete esengeli kobongisa tempelo ya Nzambe?

6. Ndenge ozali komona na elilingi, Ezera azali kobondela mpo na nini, ndenge nini Yehova ayanoli na libondeli na ye, mpe likambo yango eteyi biso nini?

Mituna mosusu:

1. *Tangá Ezera 3:1-13.*

Soki tokómi esika oyo lisangá ya basaleli ya Nzambe ezali te, tosendeli kokoba kosala nini? (Ezr. 3:3, 6; Mis. 17:16, 17; Ebr. 13:15)

2. *Tangá Ezera 4:1-7.*

Ndakisa nini Zerubabele atikeli basaleli ya Yehova na likambo ete kosangana na mangomba mosusu? (Kob. 34:12; 1 Ko. 15:33; 2 Ko. 6:14-17)

3. *Tangá Ezera 5:1-5, 17 mpe 6:1-22.*

(a) Mpo na nini batemeli bakokaki te kopekisa mosala ya kotonga tempelo? (Ezr. 5:5; Yis. 54:17)

(b) Ndenge nini likambo oyo bankumu ya Yuda basalaki ezali kolendisá bankulutu bálukaka litambwisi ya Yehova ntango bakutani na batemeli? (Ezr. 6:14; Nz. 32:8; Rom. 8:31; Yak. 1:5)

4. *Tangá Ezera 8:21-23, 28-36.*

Liboso tóbanda likambo moko boye, ekozala malamú tólанда ndakisa ya Ezera na likambo nini? (Ezr. 8:23; Nz. 127:1; Mas. 10:22; Yak. 4:13-15)

Lisolo 82

Mordekai ná Estere

1. Mordekai ná Estere bazali banani?

2. Mpo na nini Mokonzi Ahasueruse alingi kobala mwasi mosusu, mpe aponi nani?

3. Hamane azali nani, mpe likambo nini epesi ye nkanda makasi?

4. Mobeko nini ebimi, mpe Estere asali nini ntango azwi nsango oyo euti epai ya Mordekai?

5. Nini ekómeli Hamane, mpe nini ekómeli Mordekai?

6. Ndenge nini Bayisraele babikisamaki na maboko ya banguna na bango?

Mituna mosusu:

1. *Tangá Estere 2:12-18.*

Ndenge nini Estere amonisaki ntina ya kozala na “elimo ya kimya mpe ya boboto”? (Est. 2:15; 1 Pe. 3:1-5)

2. *Tangá Estere 4:1-17.*

Ndenge Estere azwaki libaku ya kosala mpo na bolamu ya losambo ya solo, lelo oyo, biso mpe tozali na libaku nini mpo na komonisa bokangami mpe bosomebo na biso epai ya Yehova? (Est. 4:13, 14; Mat. 5:14-16; 24:14)

3. *Tangá Estere 7:1-6.*

Lelo oyo, na ndenge nini ebele ya basaleli ya Nzambe bakutani mpe na minyoko kaka ndenge Estere akutanaki na yango? (Est. 7:4; Mat. 10:16-22; 1 Pe. 2:12)

Bifelo ya Yerusaleme

1. Bayisraele bamiyokaki ndenge nini ntango bamonaki ete engumba ya Yerusaleme ezali na bifelo te?
2. Nehemia azali nani?
3. Nehemia asalaka mosala nini, mpe mpo na nini mosala yango ezali na ntina mingi?
4. Nsango nini epepi Nehemia mawa, mpe asali nini?
5. Na ndenge nini Mokonzi Artazerezese amoniseli Nehemia boboto?
6. Ndenge nini Nehemia abongisi mosala ya kotonga mpo banguna ya Bayisraele bápekisa yango te?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Nehemia 1:4-6 mpe 2:1-20.*
Ndenge nini Nehemia alukaki litambwisi ya Yehova? (Neh. 2:4, 5; Rom. 12:12; 1 Pe. 4:7)
2. *Tángá Nehemia 3:3-5.*
Liteya nini bankulutu ná basaleli ya misala bakoki kozwa na bokeseni oyo ezalaki kati na Batekoa mpe 'bato na bango ya lokumu'? (Neh. 3:5, 27; 2 Tes. 3:7-10; 1 Pe. 5:5)
3. *Tángá Nehemia 4:1-23.*
(a) Nini etindaki Bayisraele bákoa kotonga atako botemeli ezalaki makasi? (Neh. 4:6, 8, 9; Nz. 50:15; Yis. 65:13, 14)
(b) Lelo oyo, ndenge nini ndakisa ya Bayisraele ezali kolendisa biso?
4. *Tángá Nehemia 6:15.*
Ndenge basilisaki kotonga bifelo ya Yerusaleme nsi-ma ya sanza mibale mpamba, emonisi nini mpo na nguya oyo kondima ezali na yango? (Nz. 56:3, 4; Mat. 17:20; 19:26)

Anzeli akei epai ya Maria

1. Mwasi oyo ozali komona na elilingi nkombo na ye nani?
2. Anzeli Gabriele ayebebi Maria nini?
3. Ndenge nini Gabriele alimboleli Maria ete akobota mwana atako afandini naino na mbali te?
4. Likambo nini eleki ntango Maria akei kotala ndeko na ye Elizabeti?
5. Yozefe akanisi kosala nini ntango ayoki ete Maria azali na zemi, kasi mpo na nini alongoli likanisi yango?

Mituna mosusu:

1. *Luka 1:26-56.*
(a) Luka 1:35 emonisi nini na ezaleli ya kozanga kokoka oyo Adama apesá biso oyo ezalaki mpe na matrisi ya Maria ntango Nzambe alongolaki bomoi ya mwana na ye na likoló? (Hag. 2:11-13; Yoa. 6:69; Ebr. 7:26; 10:5)
(b) Ndenge nini Yesu azwaki lokumu ata liboso abotama? (Luka 1:41-43)

(c) Ndakisa nini ya malamumu mpenza Maria apesi bakristo oyo bazali lelo oyo kozwa mikumba minene na ebongiseli ya Nzambe? (Luka 1:38, 46-49; 17:10; Mas. 11:2)

2. *Tángá Matai 1:18-25.*

Atako bazalaki kobenga Yesu na nkombo Emanuele te, ndenge nini mokumba na ye oyo asalaki ntango azalaki moto awa ekokisi ndimbola ya nkombo yango? (Mat. 1:22, 23; Yoa. 14:8-10; Ebr. 1:1-3)

Yesu abotami na ndako ya bibwele

1. Mwana moke oyo ozali komona na elilingi ezali nani, mpe Maria alalisi ye wapi?
2. Mpo na nini Yesu abotamaki na kati ya ndako ya bibwele?
3. Na elilingi oyo, mibali oyo bazali kokota na ndako ya bibwele ezali banani, mpe anzeli ayebebi bango nini?
4. Mpo na nini Yesu azali na ntina mingi?
5. Mpo na nini Yesu akoki kobengama Mwana ya Nzambe?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Luka 2:1-20.*
(a) Likambo nini Kaisala Augusto asalaki oyo epesaki nzela na kokokisama ya esakweli oyo elobelaki kobotama ya Yesu? (Luka 2:1-4; Mika 5:2)
(b) Ndenge nini moto akoki kozala na kati ya bato oyo balobeli bango ete bazali "bato oyo ye andimi"? (Luka 2:14; Mat. 16:24; Yoa. 17:3; Mis. 3:19; Ebr. 11:6)
(c) Soki Bayuda wana ya komikitisa oyo bazalaki babateli ya bampate basengelaki kosepela mpo Mobikisi abotami, lelo oyo wapi ntina oyo eleki monene oyo basaleli ya Nzambe basengeli kosepela? (Luka 2:10, 11; Ef. 3:8, 9; Em. 11:15; 14:6)

Bato balandi monzoto

1. Bato oyo ozali komona na elilingi bazali banani, mpe mpo na nini moko na bango azali kolakisa mosapi na monzoto oyo ezali kongenga?
2. Mpo na nini Mokonzi Erode amitungisi, mpe asali nini?
3. Monzoto wana oyo ezalaki kongenga ememi bato wana wapi, kasi mpo na nini bazongi na mboka na bango na nzela mosusu?
4. Erode apesi mitindo nini, mpe mpo na nini apesi yango?
5. Yehova ayebebi Yozefe asala nini?
6. Nani abimisaki monzoto wana ya sika, mpe mpo na nini abimisaki yango?

Motuna mosusu:

1. *Tángá Matai 2:1-23.*
Ntango banganga-minzoto bayaki kotala Yesu, azalaki na mbula boni mpe azalaki kofanda wapi? (Mat. 2:1, 11, 16)

Elenge Yesu na kati ya tempelo

1. Na elilingi oyo Yesu azali na mbula boni, mpe azali wapi?
2. Mbula na mbula, Yozefe ná mwasi na ye ná bana na ye basalaka nini?
3. Nsima ya kotambola mokolo mobimba na nzela ya kozonga, mpo na nini Yozefe ná Maria bazongi lisusu na Yerusaleme?
4. Yozefe ná Maria bakuti Yesu wapi, mpe mpo na nini bato bakamwe?
5. Yesu alobi na mama na ye, Maria, nini?
6. Ndenge nini tokoki kozala lokola Yesu na likambo ya koyekola makambo ya Nzambe?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Luka 2:41-52.*
(a) Atako mobeko esengaki kaka ete mibali nde báyanganaka na bafeti ya mbula na mbula, ndakisa nini Yozefe ná Maria bapesi baboti lelo oyo? (Luka 2:41; Mib. 16:16; 31:12; Mas. 22:6)
(b) Wapi ndakisa ya malamu oyo Yesu atikelaká bilenge ya mikolo na biso na likambo ya kotosa baboti? (Luka 2:51; Mib. 5:16; Mas. 23:22; Kol. 3:20)
2. *Tángá Matai 13:53-56.*
Tángá nkombo ya bandeko oyo babotamaki na Yesu mama moko oyo Biblia etángi; mpe ndenge nini mibale kati na bango basalelamaki nsima na kati ya lisanga ya bokristo? (Mat. 13:55; Mis. 12:17; 15:6; 13; 21:18; Gal. 1:19; Yak. 1:1; Yuda 1)

Yoane abatisi Yesu

1. Bato mibale oyo bazali na elilingi awa ezali banani?
2. Bapesaka moto batisimo ndenge nini?
3. Yoane azali kobatisa mpenza banani?
4. Ntina nini mpenza Yesu asengi Yoane abatisa ye?
5. Ndenge nini Nzambe amonisi ete asepei mpenza ntango Yesu azwi batisimo?
6. Likambo nini eleki ntango Yesu akei na esika oyo akozala kaka ye moko mikolo 40?
7. Tángá nkombo ya bayekoli ya liboso ya Yesu; mpe likamwisi nini asalaki liboso?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 3:13-17.*
Ndakisa nini Yesu atikaki mpo na batisimo ya bayekoli na ye? (Nz. 40:7, 8; Mat. 28:19, 20; Luka 3:21, 22)
2. *Tángá Matai 4:1-11.*
Lokola Yesu ayebaki kosalela Makomami malamu mpenza, yango ezali kolendis biso na koyekola Biblia ndenge nini mokolo na mokolo? (Mat. 4:5-7; 2 Pe. 3:17, 18; 1 Yoa. 4:1)
3. *Tángá Yoane 1:29-51.*
Yoane Mobatisi azalaki kobenda likebi ya bayekoli

na ye epai ya nani, mpe ndenge nini tokoki komekola ye lelo oyo? (Yoa. 1:29, 35, 36; 3:30; Mat. 23:10)
4. *Tángá Yoane 2:1-12.*
Na ndenge nini likamwisi ya liboso oyo Yesu asalaki emonisi ete Yehova aboyaka te kopesa basaleli na ye eloko ya malamu? (Yoa. 2:9, 10; Nz. 84:11; Yak. 1:17)

Yesu apetoli tempelo

1. Mpo na nini bazali koteka banyama na tempelo?
2. Mpo na nini Yesu asilikwi?
3. Ndenge okoki komona yango na elilingi, Yesu azali kosala nini, mpe atindi bato oyo bazali koteka bibenga básala nini?
4. Ntango bayekoli ya Yesu bamoni likambo oyo azali kosala, yango ekundweli bango nini?
5. Ntango Yesu azali kozonga na Galile aleki na etúká nini?

Motuna mosusu:

1. *Tángá Yoane 2:13-25.*
Na kotalela ndenge Yesu asilikaki mpo bato bazalaki kosanze mbongo na tempelo, ndenge nini tosenngeli kotalela makambo oyo etali mombongo na Ndako ya Bokonzi? (Yoa. 2:15, 16; 1 Ko. 10:24, 31-33)

Yesu ná mwasi Mosamaria

1. Mpo na nini Yesu apemaki na libulu ya mai na Samaria, mpe azali koloba nini na mwasi moko na esika yango?
2. Mpo na nini mwasi yango akamwe, Yesu alobi na ye nini, mpe mpo na nini alobi bongo?
3. Mwasi yango akanisi ete Yesu azali kolobela mai ya ndenge nini, kasi Yesu azali kolobela mpenza mai ya ndenge nini?
4. Mpo na nini mwasi yango akamwe ndenge Yesu ayebi makambo na ye, mpe Yesu ayebaki makambo yango ndenge nini?
5. Liteya nini tokoki kozwa na lisolo ya mwasi Mosamaria oyo?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yoane 4:5-43.*
(a) Soki tolandi ndakisa ya Yesu, ezaleli nini tosenngeli kozala na yango epai ya bato ya mposu to epai ya babola to bazwi? (Yoa. 4:9; 1 Ko. 9:22; 1 Tim. 2:3, 4; Tito 2:11)
(b) Moto oyo akómi moyekoli ya Yesu azwaka matomba nini na elimo? (Yoa. 4:14; Yis. 58:11; 2 Ko. 4:16)
(c) Ndenge nini tokoki komonisa botándi na biso lokola mwasi Mosamaria, oyo akómaki na mposa makasi ya koyebisa bato makambo oyo ayokaki? (Yoa. 4:7, 28; Mat. 6:33; Luka 10:40-42)

Yesu ateyi na ngomba

1. Na elilingi oyo, Yesu azali koteya wapi, mpe banani bafandi penepene na ye?
2. Tángá nkombo ya bantoma 12.
3. Bokonzi oyo Yesu azali koteya ezali Bokonzi nini?
4. Yesu ateyi bato bábondelaka mpo na likambo nini?
5. Yesu alobi ete bato basengeli kosalelanaka makambo ndenge nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 5:1-12.*
Na ndenge nini tokoki komonisa ete tozali koyeba bamposa na biso ya elimo? (Mat. 5:3; Rom. 10:13-15; 1 Tim. 4:13, 15, 16)
2. *Tángá Matai 5:21-26.*
Na ndenge nini Matai 5:23, 24 emonisi polele ete ndenge oyo tosalelaka bandeko na biso makambo ekoki kosala ete Yehova andima biso to aboya biso? (Mat. 6:14, 15; Nz. 133:1; Kol. 3:13; 1 Yoa. 4:20)
3. *Tángá Matai 6:1-8.*
Wapi ndenge ya koluka komimona sembo oyo bakristo basengeli koboya? (Luka 18:11, 12; 1 Ko. 4:6, 7; 2 Ko. 9:7)
4. *Tángá Matai 6:25-34.*
Yesu ateyaki nini na likambo etali kityela Yehova motema mpo na biloko ya mokili? (Kob. 16:4; Nz. 37:25; Flp. 4:6)
5. *Tángá Matai 7:1-11.*
Ndakisa oyo ezali na Matai 7:5 ezali koteya biso nini? (Mas. 26:12; Rom. 2:1; 14:10; Yak. 4:11, 12)

Yesu asekwisi bakufi

1. Nani tata ya mwana ya mwasi oyo ozali komona na elilingi oyo, mpe mpo na nini ye ná mwasi na ye bazali komitungisa?
2. Yairuse asali nini ntango amoni Yesu?
3. Likambo nini esalemi ntango Yesu azali kokende na ndako ya Yairuse, mpe nsango nini Yairuse azwi na nzela?
4. Mpo na nini bato oyo bazali na ndako ya Yairuse baseki Yesu?
5. Nsima ya kokotisa bantoma na ye misato mpe baboti ya mwana mwasi yango na ndako, Yesu asali nini?
6. Yesu asekwisaki lisusu banani, mpe likambo yango emonisi nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Luka 8:40-56.*
Ndenge nini Yesu amoniselaki mwasi oyo azalaki kotanga makila motema mawa mpe amonisaki ete azali na makambo makasi te, mpe liteya nini banikulutu bakoki kozwa na likambo yango? (Luka 8:

43, 44, 47, 48; Lev. 15:25-27; Mat. 9:12, 13; Kol. 3:12-14)

2. Tángá Luka 7:11-17.

Na ndenge nini bato oyo bandeko na bango bakufi bakoki kobondisama mpenza na maloba oyo Yesu alobaki na mwasi ya mboka Naine oyo mobali akufá? (Luka 7:13; 2 Ko. 1:3, 4; Ebr. 4:15)

3. Tángá Yoane 11:17-44.

Ndenge nini Yesu amonisaki ete ezali mabe te kolela ntango ndeko to moninga akufi? (Yoa. 11:33-36, 38; 2 Sa. 18:33; 19:1-4)

Yesu aleisi ebele ya bato

1. Likambo nini ya nsomo ekómelaki Yoane Mobatisi, mpe Yesu amiyokaki ndenge nini?
2. Ndenge nini Yesu aleisi ebele ya bato oyo bala-ndaki ye, mpe biloko oyo etikali ezali kitunga boni?
3. Mpo na nini bayekoli babangi na butu, mpe eloko nini ekómeli Petro?
4. Ndenge nini Yesu aleisi lisusu ebele ya bato mpo na mbala ya mibale?
5. Mpo na nini makambo ekotambola malamau ntango Yesu, Mokonzi oyo Nzambe atye, akoyangela mabele?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 14:1-32.*
(a) Lisolo oyo ezali na Matai 14:23-32 emonisi polele ete Petro azalaki moto ya ndenge nini?
(b) Ndenge nini Biblia emonisi ete Petro akolaki na elimo mpe azalaki lisusu motema motomoto te? (Mat. 14:27-30; Yoa. 18:10; 21:7; Mis. 2:14, 37-40; 1 Pe. 5:6, 10)
2. *Tángá Matai 15:29-38.*
Ndenge nini Yesu amonisaki ete azali kozwa na motuya mpenza biloko oyo tata na ye apesaki? (Mat. 15:37; Yoa. 6:12; Kol. 3:15)
3. *Tángá Yoane 6:1-21.*
Lelo oyo, ndenge nini bakristo bakoki kolanda ndakisa ya Yesu na ndenge ya kotalela bakonzi ya Leta? (Yoa. 6:15; Mat. 22:21; Rom. 12:2; 13:1-4)

Alingi bana mike

1. Nzelandela ntango bantoma bazali kouta mobembo molai, bazali kowelana mpo na likambo nini?
2. Mpo na nini Yesu abengi mwana moko ya moke mpe atelemisi ye na katikati ya bantoma?
3. Na ndenge nini bantoma basengeli kozala lokola bana?
4. Mwa basanza na nsima, ndenge nini Yesu amonisi ete alingaka bana?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 18:1-4.*

Mpo na nini Yesu azalaki koteya na bandakisa? (Mat. 13:34, 36; Mrk. 4:33, 34)

2. *Tángá Matai 19:13-15.*

Wapi bízaleli ya bana mike oyo tosendeli komekola soki tolingi ete tózwa mapamboli ya Bokonzi ya Nzambe? (Nz. 25:9; 138:6; 1 Ko. 14:20)

3. *Tángá Marko 9:33-37.*

Yesu ateyaki bayekoli na ye nini na likambo ya koluka esika ya lokumu? (Mrk. 9:35; Mat. 20:25, 26; Gal. 6:3; Flp. 2:5-8)

4. *Tángá Marko 10:13-16.*

Nini emonisi ete Yesu azalaki moto oyo bato mosusu bazalaki kokakatana te mpo na kosolola na ye, mpe liteya nini bankulutu bakoki kozwa na ndakisa na ye? (Mrk. 6:30-34; Flp. 2:1-4; 1 Tim. 4:12)

Lisolo 95

Ndenge Yesu azali koteya

1. Moto moko atuni Yesu motuna nini, mpe mpo na nini atuni motuna yango?

2. Mbala mosusu Yesu azali kosalela nini mpo na koteya, mpe tosilaki kolobela nini mpo na Bayuda ná Basamaria?

3. Na lisolo oyo Yesu abeti, nini ekómeli Moyuda moko oyo azali kokende na Yeriko?

4. Likambo nini esalemi ntango Moyuda moko oyo azali ngangang-nzambe mpe Molevi moko baleki na nzela yango?

5. Na elilingi oyo, nani azali kosalisa Moyuda oyo abetami?

6. Motuna nini Yesu atuni ntango asilisi lisolo, mpe moto yango apesi eyano nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Luka 10:25-37.*

(a) Na esika Yesu apesa eyano mbala moko, ndenge nini asalisaki moto moko oyo ayebi Mibeko akani-sa likambo yango? (Luka 10:26; Mat. 16:13-16)

(b) Ndenge nini Yesu asalelaki bandakisa mpo na kosalisa bayoki na ye bázala na makanisi mabe te? (Luka 10:36, 37; 18:9-14; Tito 1:9)

Lisolo 96

Yesu abikisi bato ya maladi

1. Yesu asali nini ntango azali kotambola na mokili? 2. Mbula misatu nsima ya batisimo ya Yesu, likambo nini ayeibisi bantoma na ye?

3. Bato oyo ozali komona na elilingi ezali banani, mpe Yesu asali mwasi wana nini?

4. Mpo na nini eyano oyo Yesu apesi na maloba mabe oyo bakonzi ya mangomba babimisi eyokisi bangongo nsani?

5. Ntango Yesu ná bantoma na ye bakómi pene na

Yeriko, asali nini na bato mibale oyo bakufá miso, oyo basengasengaka?

6. Mpo na nini Yesu azali kosala makamwisi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 15:30, 31.*

Ndenge nini Yehova amonisaki nguya na ye na nzela ya Yesu, mpe yango ezali kotinda biso tótalela ndenge nini makambo oyo Yehova alaki mpo na mokili ya sika? (Nz. 37:29; Yis. 33:24)

2. *Tángá Luka 13:10-17.*

Ndenge Yesu asalaki makamwisi na ye mosusu na mokolo ya Sabata, yango emonisi nini mpo na lisalisi oyo akopesa bato na Boyangeli na ye ya Mbula Nkóto? (Luka 13:10-13; Nz. 46:9; Mat. 12:8; Kol. 2:16, 17; Em. 21:1-4)

3. *Tángá Matai 20:29-34.*

Ndenge nini lisolo oyo emonisi ete Yesu abandaki kozanga ntango ya kosalisa bato te, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Mib. 15:7; Yak. 2:15, 16; 1 Yoa. 3:17)

Lisolo 97

Yesu ayei lokola Mokonzi

1. Ntango Yesu akómi na mboka moko ya moke pene na Yerusaleme ayeibisi bayekoli na ye nini?

2. Na elilingi oyo, likambo nini esalemi ntango Yesu akómi pene na Yerusaleme?

3. Bana mike basali nini ntango bamoni Yesu azali kobikisa bato oyo bakufá miso mpe batengumi?

4. Yesu alobi nini na banganga-nzambe oyo bayoki nkanda?

5. Ndenge nini tokoki kozala lokola bana oyo bakumisi Yesu?

6. Bayekoli balingi koyeba likambo nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 21:1-17.*

(a) Ndenge oyo Yesu akótaki na Yerusaleme lokola mokonzi, mpe ndenge oyo bakonzi ya basoda ya Roma oyo bauti umbua oyo balongi bazalaki kokota, ekeseni na nini? (Mat. 21:4, 5; Zek. 9:9; Flp. 2:5-8; Kol. 2:15)

(b) Liteya nini bilenge bakoki kozwa na bilenge Bayisraele oyo basalelaki maloba ya Nzembo 118 ntango Yesu akótaki na tempelo? (Mat. 21:9, 15; Nz. 118:25, 26; 2 Tim. 3:15; 2 Pe. 3:18)

2. *Tángá Yoane 12:12-16.*

Mandalala oyo bato basimbaki mpo na kokumisa Yesu ezali elilingi ya nini? (Yoa. 12:13; Flp. 2:10; Em. 7:9, 10)

Lisolo 98

Na ngomba ya Olive

1. Na elilingi oyo, wapi Yesu, mpe banani bazali na ye elongo?

2. Na tempelo, banganga-nzambe balingaki kosala Yesu nini, mpe ye alobaki na bango nini?

3. Bantoma batuni Yesu nini?

4. Mpo na nini Yesu ayebisi bantoma na ye mwa makambo oyo ekobanda kosalema na mabele na ntango oyo ye akobanda koyangela kuna na likolô?

5. Likambo nini Yesu alobi ete ekosalema liboso ete alongola mabe nyonso na mabele?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 23:1-39.*

(a) Atako Biblia emonisi ete kosalela batitre mpo na bakonzi ya mokili ekoki kozala mabe te, maloba ya Yesu oyo ezali na Matai 23:8-11 emonisi nini na likambo ya kosalela batitre na kati ya lisangá ya bokristo? (Mis. 26:25; Rom. 13:7; 1 Pe. 2:13, 14)

(b) Bafarisai basalelaki nini mpo na koluka kopekisa bato bakóma bakristo, mpe ndenge nini bakonzi ya mangomba bazali mpe kosalela mayele yango na ntango na biso? (Mat. 23:13; Luka 11:52; Yoa. 9:22; 12:42; 1 Tes. 2:16)

2. *Tángá Matai 24:1-14.*

(a) Na ndenge nini Matai 24:13 emonisi ntina ya koyika mpiko?

(b) Liloba “nsuka” oyo ezali na Matai 24:13 elimbolu nini? (Mat. 16:27; Rom. 14:10-12; 2 Ko. 5:10)

3. *Tángá Marko 13:3-10.*

Liloba nini na Marko 13:10 emonisi ete esengeli kosakola nsango malamun nokinoki, mpe ndenge nini tosengeli kotalela maloba yango ya Yesu? (Rom. 13:11, 12; 1 Ko. 7:29-31; 2 Tim. 4:2)

Lisolo 99

Elambo ya Nkolo

1. Ndenge elilingi oyo ezali komonisa yango, mpo na nini Yesu ná bantoma na ye 12 bayangani na shambre monene na ndako ya etaje?

2. Nani azali kobima, mpe akei kosala nini?

3. Wapi elambo ya ntina mingi oyo Yesu abandisi ntango basilisi Eleleki?

4. Eleleki ezalaki kotinda Bayisraele bakanisaka likambo nini, mpe elambo oyo ya ntina mingi etindaka bayekoli ya Yesu bakanisa nini?

5. Nsima ya Elambo ya Nkolo, Yesu ayebisi bayekoli na ye nini, mpe basali nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 26:14-30.*

(a) Ndenge nini Matai 26:15 emonisi ete Yudas alaki makambo na nko ntango atekaki Yesu?

(b) Wapi ntina mibale oyo makila ya Yesu esopamaki? (Mat. 26:27, 28; Yir. 31:31-33; Ef. 1:7; Ebr. 9:19, 20)

2. *Tángá Luka 22:1-39.*

Na ndimbola nini Satana akotelaki Yudas? (Luka 22:3; Yoa. 13:2; Mis. 1:24, 25)

3. *Tángá Yoane 13:1-20.*

(a) Na kotalela lisolo oyo ezali na Yoane 13:2, tokoki mpenza kopesa Yudas foti mpo na likambo oyo asalaki, mpe liteya nini basaleli ya Nzambe bakoki kozwa na likambo yango? (Eba. 4:7; 2 Ko. 2:11; Gal. 6:1; Yak. 1:13, 14)

(b) Liteya nini ya kolendisira mpenza oyo Yesu apeesaki? (Yoa. 13:15; Mat. 23:11; 1 Pe. 2:21)

4. *Tángá Yoane 17:1-26.*

Na ndimbola nini Yesu abondelaki ete bayekoli na ye “bázala moko”? (Yoa. 17:11, 21-23; Rom. 13:8; 14:19; Kol. 3:14)

Lisolo 100

Na elanga ya Getesemane

1. Ntango Yesu ná bantoma na ye balongwe na shambre na ndako ya etaje, bakei wapi, mpe ayebisi bango bázala nini?

2. Ntango Yesu azongi esika bantoma bazali akuti bazali kosala nini, mpe basalaki bongo mbala boni?

3. Ndenge elilingi ezali komonisa, banani bakoti na elanga, mpe Yudas Mokeriota asali nini?

4. Mpo na nini Yudas apesi Yesu lipwepwe, mpe Petro asali nini?

5. Yesu alobi na Petro nini, kasi mpo na nini Yesu asengi te ete Nzambe atinda baanzelu?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 26:36-56.*

(a) Ndenge nini lolenge oyo Yesu azalaki kopesa bayekoli na ye toli ezali ndakisa malamun mpo na bankulutu lelo oyo? (Mat. 20:25-28; 26:40, 41; Gal. 5:17; Ef. 4:29, 31, 32)

(b) Ndenge nini Yesu atalelaki likambo ya kosalela bibundeli mpo na kobunda na moto mosusu? (Mat. 26:52; Luka 6:27, 28; Yoa. 18:36)

2. *Tángá Luka 22:39-53.*

Lokola anzulu moko abimelaki Yesu na elanga ya Getesemane mpo na kopesa ye makasi, yango emonisi ete kondima na ye ezalaki kotengatenga? Limbolá. (Luka 22:41-43; Yis. 49:8; Mat. 4:10, 11; Ebr. 5:7)

3. *Tángá Yoane 18:1-12.*

Ndenge nini Yesu abatelaki bayekoli na ye ete bakwea na maboko ya batemeli na ye te, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Yoa. 10:11, 12; 18:1, 6-9; Ebr. 13:6; Yak. 2:25)

Lisolo 101

Babomi Yesu

1. Moto ya libosoliboso oyo azali na ngambo mpo na liwa ya Yesu ezali nani?

2. Bantoma basali nini ntango bakonzi ya mangomba bakangi Yesu?

3. Likambo nini eleki na ndako ya Kaifa, nganga-nzambe monene?

4. Mpo na nini Petro abimi mpe aleli?

5. Ntango Yesu azongi lisusu epai ya Pilate, banganga-nzambe bakonzi balobi nini na makasi mpenza?

6. Likambo nini ekómeli Yesu mokolo ya mitano wana nsima ya midi, mpe elaka nini apesi mosali-mabe moko oyo babaki ye na nzete pembeni na ye?

7. Paradiso oyo Yesu alobelaki ekozala wapi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 26:57-75.*

Na ndenge nini basangani ya esambiselo monene ya Bayuda bamonisaki ete mitema na bango ezali mabe? (Mat. 26:59, 67, 68)

2. *Tángá Matai 27:1-50.*

Mpo na nini tokoki koloba ete mawa oyo Yudas ayokaki na nsima ezalaki mawa ya lokuta? (Mat. 27:3, 4; Mrk. 3:29; 14:21; 2 Ko. 7:10, 11)

3. *Tángá Luka 22:54-71.*

Liteya nini tokoki kozwa na ndenge oyo Petro awanganaki Yesu na butu oyo batekaki ye mpe bakangkaki ye? (Luka 22:60-62; Mat. 26:31-35; 1 Ko. 10:12)

4. *Tángá Luka 23:1-49.*

Yesu asalaki nini ntango bato bazalaki kosala ye mabe, mpe liteya nini tokoki kozwa na likambo yango? (Luka 23:33, 34; Rom. 12:17-19; 1 Pe. 2:23)

5. *Tángá Yoane 18:12-40.*

Atako Petro akweke mwa moke na motambo ya kobanga bato mpe na nsima akómi ntoma moko monene, yango emonisi nini? (Yoa. 18:25-27; 1 Ko. 4:2; 1 Pe. 3:14, 15; 5:8, 9)

6. *Tángá Yoane 19:1-30.*

(a) Na ndenge nini Yesu azalaki kotalela biloko ya mokili na ndenge oyo ebongi? (Yoa. 2:1, 2, 9, 10; 19:23, 24; Mat. 6:31, 32; 8:20)

(b) Ndenge nini maloba ya kolonga oyo Yesu alobaki liboso akufa emonisi ete asimaki mpenza boyangeli ya Yehova? (Yoa. 16:33; 19:30; 2 Pe. 3:14; 1 Yoa. 5:4)

Lisolo 102

Yesu azali na bomoi

1. Mwasi oyo ozali komona na elilingi ezali nani, bongo mibali mibale ozali komona ezali banani, mpe bazali wapi?

2. Mpo na nini Pilate ayebebi banganga-nzambe bá-tinda basoda bákgengela lilita ya Yesu?

3. Nsima ya liwa ya Yesu, anzelu moko asali nini mokolo ya misato na ntóngontongo, kasi banganga-nzambe basali nini?

4. Mpo na nini basi mosusu bakamwe ntango bayei kotala lilita ya Yesu?

5. Mpo na nini Petro ná Yoane bayei mbangu na lilita ya Yesu, mpe bakuti nini?

6. Nini ekómeli nzoto ya Yesu, kasi asali nini mpo na komonisa bayekoli na ye ete azali na bomoi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Matai 27:62-66 mpe 28:1-15.*

Na ntango Yesu asekaki, ndenge nini banganga-nzambe bakonzi, Bafarisai, ná mikóló basalelaki elimo santu lisumu? (Mat. 12:24, 31, 32; 28:11-15)

2. *Tángá Luka 24:1-12.*

Ndenge nini likambo ya lisekwa ya Yesu emonisi ete Yehova amonaka ete basi bazali batatoli oyo atyelaka motema? (Luka 24:4, 9, 10; Mat. 28:1-7)

3. *Tángá Yoane 20:1-12.*

Ndenge nini Yoane 20:8, 9 ezali kosalisa biso tókanga ntina ya kozala na motema molai ata soki toyebi malamumalamu te ndenge esakweli moko ya Biblia ekokokisama? (Mas. 4:18; Mat. 17:22, 23; Luka 24:5-8; Yoa. 16:12)

Lisolo 103

Yesu amonani mbala mingi

1. Maria alobi nini na mobali oyo ye akanisaki ete azali mobateli ya elanga, kasi nini esalisi ye ayebe ete mobali yango ezali nde Yesu?

2. Nini ekómeli bayekoli mibale oyo bazali kokende na Émause?

3. Likambo nini ya kokamwa esalemi ntango bayekoli wana mibale bayebisi bantoma ete bamoni Yesu?

4. Yesu amonanaki na bayekoli na ye mbala boni?

5. Toma alobi nini ntango bayekoli mosusu bayebisi ye ete bamoni Nkolo, kasi likambo nini esalemi mikolo mwambe na nsima?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yoane 20:11-29.*

Maloba ya Yesu na Yoane 20:23 emonisi ete bato bazali na ndingisa ya kolimbisa masumu? Limbolá. (Nz. 49:2, 7; Yis. 55:7; 1 Tim. 2:5, 6; 1 Yoa. 2:1, 2)

2. *Tángá Luka 24:13-43.*

Ndenge nini tokoki kobongisa mitema na biso mpo endimaka mateya ya solo? (Luka 24:32, 33; Ebr. 7:10; Mat. 5:3; Mis. 16:14; Ebr. 5:11-14)

Lisolo 104

Yesu azongi na likoló

1. Bayekoli boni bamoni Yesu na mbala moko, mpe alobi na bango nini?

2. Bokonzi ya Nzambe ezali nini, mpe bomoi na mabele ekozala ndenge nini ntango Yesu akozala Mokonzi na yango na boumeli ya mbula nkóto?

3. Yesu amonanaki na bayekoli na ye mikolo boni, kasi sikoyo ntango ekoki mpo asala nini?

4. Liboso Yesu atika bayekoli na ye, alobi na bango básala nini?

5. Ndenge ozali komona yango na elilingi, likambo nini ezali kosalema, mpe eloko nini esali ete Yesu amonana lisusu te?

Mituna mosusu:

1. *Tángá 1 Bakorinti 15:3-8.*

Mpo na nini ntoma Paulo azalaki kolobela lisekwa ya Yesu na kondima mpenza, mpe makambo nini bakristo bakoli koloba lelo oyo na kondima mpenza? (1 Ko. 15:4, 7, 8; Yis. 2:2, 3; Mat. 24:14; 2 Tim. 3:1-5)

2. *Tángá Misala 1:1-11.*

Ndenge Misala 1:8 esakolaki yango, mosala ya kosakola ekolaki tii wapi? (Mis. 6:7; 9:31; 11:19-21; Kol. 1:23)

Lisolo 105

Bazeli na Yerusaleme

1. Ndenge ozali komona na elilingi, likambo nini ekómeli bayekoli ya Yesu oyo bazalaki kozela na Yerusaleme?

2. Likambo nini ekamwisi bapaya oyo bayaki na Yerusaleme?

3. Petro alimbweli bato nini?

4. Bato bamiyokoli ndenge nini ntango bayokoli makambo oyo Petro alobi, mpe Petro alobi na bango basala nini?

5. Bato boni bazwaki batisimo na mokolo ya Pante-kote ya mobu 33 T.B.?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 2:1-47.*

(a) Ndenge nini maloba ya Petro oyo ezali na Misala 2:23, 36 emonisi ete libota mobimba ya Bayuda ememaki ngambo na liwa ya Yesu? (1 Tes. 2:14, 15)

(b) Na ndenge nini Petro apesi ndakisa moko malamu oyo etali kosalela Makomami mpo na kosolola na bato? (Mis. 2:16, 17, 29, 31, 36, 39; Kol. 4:6)

(c) Ndenge nini Petro asalelaki mbala ya liboso “bafungola ya bokonzi ya likoló,” oyo Yesu alakaki ete akopesa ye? (Mis. 2:14, 22-24, 37, 38; Mat. 16:19)

Lisolo 106

Anzeli abikisi bango

1. Likambo nini ekómeli Petro ná Yoane mokolo moko nsima ya midi ntango bazali kokende na tempele?

2. Petro alobi na motengumi nini, mpe wapi eloko ya motuya mpenza oyo eleki mbongo oyo Petro apesi ye?

3. Mpo na nini bakonzi ya mangomba basiliki, mpe basali Petro ná Yoane nini?

4. Petro alobi na bakonzi ya mangomba nini, mpe bapekisi bantoma likambo nini?

5. Mpo na nini bakonzi ya mangomba bayokoli zuwa, kasi likambo nini esalemi ntango bakotisi bantoma na boloko mbala ya mibale?

6. Bantoma bapesaki eyano nini ntango bakei na bango na Sanedrina?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 3:1-10.*

Atako lelo oyo tozali na nguya ya kosala makamwisi te, ndenge nini maloba ya Petro oyo ezali na Misala 3:6 ezali kosalisa biso tómona ete nsango ya Bokonzi ezali na motuya? (Yoa. 17:3; 2 Ko. 5:18-20; Flp. 3:8)

2. *Tángá Misala 4:1-31.*

Ntango tozali kokutana na botemeli na mosala ya kosakola, ndenge nini tokoki komekola bandeko na biso bakristo ya siekle ya liboso? (Mis. 4:29, 31; Ef. 6:18-20; 1 Tes. 2:2)

3. *Tángá Misala 5:17-42.*

Ndenge nini bato mosusu oyo bazali Batatoli ya Yehova te, ezali na ntango ya kala to na mikolo na biso, bamonisaki ete bazali na makambo makasi te mpo na mosala ya kosakola? (Mis. 5:34-39)

Lisolo 107

Babomi Stefano na mabanga

1. Stefano azali nani, mpe Nzambe asalisaki ye asala likambo nini?

2. Likambo nini Stefano alobi oyo epesi bakonzi ya mangomba nkanda makasi?

3. Ntango mibali wana babimisi Stefano na libándá ya mboka, basali ye nini?

4. Na elilingi oyo, elenge mobali oyo ateleme pene na bilamba ezali nani?

5. Liboso Stefano akufa, abondeli Yehova mpo na nini?

6. Soki tomekoli Stefano, tokosala nini soki moto moko asali biso mabe?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 6:8-15.*

Wapi mayele mabe oyo bakonzi ya mangomba basalelaki mpo na kopekisa mosala ya Batatoli ya Yehova? (Mis. 6:9, 11, 13)

2. *Tángá Misala 7:1-60.*

(a) Nini esalisaki Stefano apesa litatoli malamumalamu mpo na nsango malamu liboso ya Sanedrina, mpe litaya nini tokoki kozwa na lisolo na ye? (Mis. 7:51-53; Rom. 15:4; 2 Tim. 3:14-17; 1 Pe. 3:15)

(b) Ndenge nini tosengeli kotalelaka bato oyo batemelaka mosala na biso? (Mis. 7:58-60; Mat. 5:44; Luka 23:33, 34)

Lisolo 108

Na nzela ya Damasi

1. Saulo asali nini nsima ya liwa ya Stefano?

2. Ntango Saulo azali kokende na Damasi, likambo nini ya kokamwa esalami?

3. Yesu ayebisi Saulo asala nini?

4. Yesu alobi na Ananias nini, mpe ndenge nini Saulo abandil lisusu komona?

5. Saulo akómi na nkombo nini, mpe Yesu apesi ye mokumba nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 8:1-4.*

Ndenge nini minyoko makasi oyo lisangá ya bokristo ekutanaki na yango ntango ebandaki esalisaki bakristo bápálanganisa nsango malamú, mpe makambo nini oyo ekokani na yango esalemi mpe na ntango na biso? (Mis. 8:4; Yis. 54:17)

2. *Tángá Misala 9:1-20.*

Wapi mikumba misato oyo Yesu alingi kopesa Saulo? (Mis. 9:15; 13:5; 26:1; 27:24; Rom. 11:13)

3. *Tángá Misala 22:6-16.*

Na ndenge nini tokoki kozala lokola Ananias, mpe yango ezali na ntina nini? (Mis. 22:12; 1 Tim. 3:7; 1 Pe. 1:14-16; 2:12)

4. *Tángá Misala 26:2-20.*

Ndenge nini mbongwana oyo Saulo asalaki mpo na kokóma mokristo ekoki kolendisa baoyo basi to mibali na bango bazali bandimi te? (Mis. 26:11; 1 Tim. 1:14-16; 2 Tim. 4:2; 1 Pe. 3:1-3)

Lisolo 109

Petro epai ya Korneyi

1. Na elilingi oyo, moto oyo afukami ezali nani?

2. Anzelo moko ayebisi Korneyi nini?

3. Nzambe amonisi Petro eloko nini ntango azali na likoló ya ndako ya Simo na Yope?

4. Mpo na nini Petro ayebisi Korneyi ete asengeli te kofukamela ye mpe kosambela ye?

5. Mpo na nini bayekoli Bayuda oyo bayei elongo na Petro bakamwe?

6. Liteya nini tosengeli kozwa na ndenge Petro akei epai ya Korneyi?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 10:1-48.*

Maloba ya Petro oyo ezali na Misala 10:42 emonisi nini mpo na mosala ya kosakola nsango malamú ya Bokonzi? (Mat. 28:19; Mrk. 13:10; Mis. 1:8)

2. *Tángá Misala 11:1-18.*

Ezaleli nini Petro amonisaki ntango malako ya Yehova oyo etali bapakanó ekómaki polele, mpe ndenge nini tokoki kolanda ndakisa na ye? (Mis. 11:17, 18; 2 Ko. 10:5; Ef. 5:17)

Lisolo 110

Paulo abengi Timote

1. Elenge mobali oyo ozali komona na elilingi ezali nani, afandaka wapi, mpe nkombo ya mama na ye nani mpe oyo ya nkoko na ye ya mwasi nani?

2. Timote alobi nini ntango Paulo atuni ye soki akolinga kokende elongo na ye ná Silasi mpo na kosakwela bato na bamboka ya mosika?

3. Epai nini babengaki bayekoli ya Yesu mbala ya liboso na nkombo bakristo?

4. Paulo, Silasi ná Timote bakendeke na bingumba nini ntango balongwe na Listra?

5. Ndenge nini Timote asalisi Paulo, mpe bilenge ya mikolo na biso basengeli komituna motuna nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 9:19-30.*

Ndenge nini ntoma Paulo amonisaki bokengi ntango akutanaki na botemeli mpo na nsango malamú? (Mis. 9:22-25, 29, 30; Mat. 10:16)

2. *Tángá Misala 11:19-26.*

Ndenge nini lisolo oyo ezali na Misala 11:19-21, 26 emonisi ete elimo ya Yehova ezali kotambwisa mosala ya kosakola?

3. *Tángá Misala 13:13-16, 42-52.*

Ndenge nini Misala 13:51, 52 emonisi ete bayekoli batikaki te ete botemeli elembisa bango? (Mat. 10:14; Mis. 18:6; 1 Pe. 4:14)

4. *Tángá Misala 14:1-6, 19-28.*

Ndenge nini liloba “bapesaki bango na maboko ya Yehova” ezali kosalisa biso tómitungisa te ntango tozali kosalisa bato ya sika? (Mis. 14:21-23; 20:32; Yoa. 6:44)

5. *Tángá Misala 16:1-5.*

Na ndenge nini kondima oyo Timote andimaki na motema na ye moko bákata ye ngenga emonisi mpenza ntina ya kosala “makambo nyonso mpo na nsango malamú”? (Mis. 16:3; 1 Ko. 9:23; 1 Tes. 2:8)

6. *Tángá Misala 18:1-11, 18-22.*

Ndenge nini Misala 18:9, 10 emonisi ete Yesu ye moko mpe atambwisaka mosala ya kosakola, mpe likambo yango ezali kopesa biso elikya nini lelo oyo? (Mat. 28:20)

Lisolo 111

Elenge mobali moko alali

1. Na elilingi oyo, elenge mobali oyo ozali komona alali na mabele ezali nani, mpe likambo nini ekómeli ye?

2. Paulo asali nini ntango amoni ete elenge mobali yango akufi?

3. Paulo, Timote, ná baninga na bango ya mobembo bazali kokende wapi, mpe likambo nini eleki ntango batelemi na Milete?

4. Mosakoli Agabusi akebisi Paulo na likambo nini, mpe ndenge nini likambo oyo mosakoli yango alobaki ekokisamaki?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 20:7-38.*

(a) Na kotalela maloba ya Paulo oyo ezali na Misala 20:26, 27 ndenge nini tokoki kotikala “peto na makila ya bato nyonso”? (Ezk. 33:8; Mis. 18:6, 7)

(b) Mpo na nini bankulutu basengeli ‘kokangama makasi na liloba ya sembo’ ntango bazali koteya? (Mis. 20:17, 29, 30; Tito 1:7-9; 2 Tim. 1:13)

2. *Tángá Misala 26:24-32.*

Lokola Paulo azalaki Moroma, ndenge nini asalaki libaku yango mpo na kokokisa etinda ya kosakola oyo Yesu apesaki ye? (Mis. 9:15; 16:37, 38; 25:11, 12; 26:32; Luka 21:12, 13)

Lisolo 112

Likama na mobembo

1. Ntango masuwa oyo Paulo azali ezali koleka pene na esanga Krete, likambo nini ekómeli yango?
2. Paulo alobi nini na bato oyo bazali na masuwa?
3. Ebandi boni masuwa epanzana?
4. Kapiteni ya masuwa atindi bato básala nini, bato boni babiki?
5. Esanga oyo bakómi nkombo na yango nini, mpe likambo nini ekómeli Paulo nsima ya sanza misato?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 27:1-44.*
Ntango tozali kotángá lisolo ya mobembo ya Paulo na Roma, nini ezali kolendisaka kondima na biso ete masolo ya Biblia ezali mpenza makambo ya solo? (Mis. 27:16-19, 27-32; Luka 1:3; 2 Tim. 3:16, 17)
2. *Tángá Misala 28:1-14.*
Soki bapakano oyo bazalaki kofanda na Malta bamoniselaki Paulo ná baninga na ye oyo bakutanaki na likama “boboto moko ya koloba te,” boye, yango esengeli kotinda bakristo bámonisaka nini mpe básalaka yango mingimingi na ndenge nini? (Mis. 28:1, 2; Ebr. 13:1, 2; 1 Pe. 4:9)

Lisolo 113

Paulo akómi na Roma

1. Ntango ntoma Paulo azali na boloko na Roma, asakweli banani?
2. Na elilingi oyo, mopaya oyo azali kokoma ezali nani, ayei kosalela Paulo nini?
3. Epafrodite azali nani, mpe amemi nini ntango azongi na Filipi?
4. Mpo na nini ntoma Paulo akomeli moninga na ye Filemo mokanda?
5. Ntoma Paulo asali nini ntango abimi na boloko, mpe likambo nini eleki na nsima?
6. Yehova asaleli nani mpo akoma mikanda ya nsuka ya Biblia, mpe mokanda ya Emoniseli elobelaka nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Misala 28:16-31 mpe Bafilipi 1:13.*
Ndenge nini ntoma Paulo asalelaki ntango oyo azalaki na boloko na Roma, mpe kondima na ye ya makasi esalaki nini na lisangá ya bokristo? (Mis. 28:23, 30; Flp. 1:14)
2. *Tángá Bafilipi 2:19-30.*
Wapi maloba ya botondi Paulo alobaki na Timote mpe Epafrodite, mpe ndenge nini tokoki kolanda

ndakisa ya Paulo? (Flp. 2:20, 22, 25, 29, 30; 1 Ko. 16:18; 1 Tes. 5:12, 13)

3. *Tángá Filemo 1-25.*

- (a) Ndenge nini Paulo asengaki Filemo asala oyo ezali malamau, mpe ndenge nini lelo oyo bankulutu bakoki kolanda ndakisa yango? (Flm. 9; 2 Ko. 8:8; Gal. 5:13)
 - (b) Ndenge nini maloba ya Paulo oyo ezali na Filemo 13, 14 emonisi ete azalaki komemba lisosoli ya bato mosusu na lisangá? (1 Ko. 8:7, 13; 10:31-33)
4. *Tángá 2 Timote 4:7-9.*
Lokola ntoma Paulo, ndenge nini tokoki kotya motema ete Yehova akopesa biso mbano soki totikali sembo tii na nsuka? (Mat. 24:13; Ebr. 6:10)

Lisolo 114

Mabe ekosila

1. Mpo na nini Biblia ezali kolobela bampunda kuna na likoló?
2. Etumba oyo Nzambe akobunda na bato mabe awa na mabele nkombo na yango nini, mpe ntina ya etumba yango nini?
3. Na kotalela elilingi, nani akokamba etumba yango, mpo na nini alati ekoti ya bokonzi, mpe mopanga elimboli nini?
4. Soki totali na Masolo 10, 15, mpe 33, mpo na nini tosengeli kokamwa te ete Nzambe akoboma bato mabe?
5. Ndenge nini Masolo 36 ná 76 emonisi biso ete Nzambe akoboma bato mabe atako bazali kututa ntolo ete basambelaka ye?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Emoniseli 19:11-16.*
(a) Na ndenge nini Biblia emonisi polele ete Yesu Kristo nde azali kotambwisa mpunda ya mpembe? (Em. 1:5; 3:14; 19:11; Yis. 11:4)
- (b) Ndenge nini elamba ya Yesu ya likoló oyo etangeli makila emonisi ete bolongi na ye ezali ya monene mpe ya libela? (Em. 14:18-20; 19:13)
- (c) Banani bazali na kati ya mampinga oyo ezali kolanda Yesu na bampunda ya mpembe? (Em. 12:7; 19:14; Mat. 25:31, 32)

Lisolo 115

Paradiso ya sika na mabele

1. Makambo nini Biblia emonisi oyo ekozala na Paradiso awa na mabele?
2. Elaka nini Biblia epesi bato oyo bakozala na bomoi na Paradiso?
3. Ntango nini Yesu akosala ete makambo ya malamu wana esalema?
4. Ntango Yesu azalaki awa na mabele, asalaki nini mpo na komonisa makambo oyo akosala ntango akokóma Mokonzi na Bokonzi ya Nzambe?

5. Ntango Yesu ná bato oyo bakoyangela na ye bakobanda koyangela mabele, bakosala nini?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Emoniseli 5:9, 10.*

Nini ezali kondimisa biso ete bato oyo bakoyangela mabele na boumeli ya Mbula Nkóto bakozala bakonzi mpe banganga-nzambe oyo bayebi komitya na esika ya bato mpe bakozala na motema mawa? (Ef. 4:20-24; 1 Pe. 1:7; 3:8; 5:6-10)

2. *Tángá Emoniseli 14:1-3.*

Lokola nkombo ya Tata mpe ya Mwana-Mpate ekomami na bilongi ya bato 144 000 oyo bakoyangela elongo na Yesu, yango elimboli nini? (1 Ko. 3:23; 2 Tim. 2:19; Em. 3:12)

Lisolo 116

Tóluka bomoi ya seko

1. Mpo tózwa bomoi ya seko tosengeli koyeba nini?

2. Ndenge elilingi ya elenge mwasi oyo ná baninga na ye ezali komonisa, ndenge nini tokoki koyekola koyeba Yehova Nzambe ná Yesu?

3. Wapi buku mosusu oyo ozali komona na elilingi, mpe mpo na nini tosengeli kotángaka yango mokolo na mokolo?

4. Longola likambo ya koyeba Yehova ná Yesu, esengeli kosala lisusu nini mpo na kozwa bomoi ya seko?

5. Lisolo 69 eteyi biso nini ?

6. Ndakisa malamumu ya elenge Samwele oyo tomonaki na Lisolo 55 elakisi nini?

7. Ndenge nini tokoki kolanda ndakisa ya Yesu Kristo, mpe soki tosali bongo, tokozwa nini na mikolo oyo ezali koya?

Mituna mosusu:

1. *Tángá Yoane 17:3.*

Ndenge nini Biblia emonisi ete koyeba Yehova Nzambe ná Yesu Kristo ezali kosenga makambo mingi kasi esuki te na kokanga makambo na motó? (Mat. 7:21; Yak. 2:18-20; 1 Yoa. 2:17)

2. *Tángá Nzembo 145:1-21.*

(a) Wapi ntina mosusu oyo ekoki kotinda biso tokumisa Yehova? (Nz. 145:8-11; Em. 4:11)

(b) Na ndenge nini Yehova azali “malamumu epai na bikelamumu nyonso,” mpe na ndenge nini likambo yango esengeli kotinda biso tópusana lisusu penepepe na ye? (Nz. 145:9; Mat. 5:43-45)

(c) Soki tolingaka Yehova mingi mpenza na mitema na biso, yango ekotinda biso tósala nini? (Nz. 119:171, 172, 175; 145:11, 12, 21)

**Olingi koyeba makambo mosusu?
Komelá Batatoli ya Yehova na www.jw.org.**